

ÖVERSIKTSPLAN 2040 GULLSPÅNGS KOMMUN

SAMRÅDSHANDLING
JUNI 2026

GULLSPÅNGS
KOMMUN

GULLSPÅNGS KOMMUN

Översiktsplan 2040 Gullspångs kommun Samrådshandling - juni 2026

Översiktsplan 2040 har tagits fram på uppdrag
av Gullspångs kommun via interna arbetsgruppen:

Mats Öman, kommundirektör
Johan Hellman, samhällsplanerare
Ulrika Åberg, planarkitekt

Konsult genom

Ida-Maria Classon Frangos, Landskapslaget, uppdragsansvarig
Peter Lindroos, Peter Lindroos arkitektur, biträdande uppdragsansvarig
Patrik Glansholm, Landskapslaget, planarkitekt
Annsofi Björkman, Landskapslaget, planarkitekt

Martin Månsson, Ekologigruppen, GIS-specialist

Pernilla Troberg, Iterio, uppdragsansvarig miljökonsekvensbeskrivning
Maren Eiane, Iterio, miljöplanerare
Lina Lundström, Iterio, miljöplanerare
Jenny Jonsson, Iterio, miljöplanerare

Utöver projektgruppen har en grupp referenspersoner deltagit bestående
av politiska representanter från samtliga partier i kommunfullmäktige
samt tjänstepersoner från kommunens förvaltningar och från Mariestad
och Töreboda kommun.

Fotografier: Gullspångs kommun, där inget annat anges

Kartor: Gullspångs kommun via Martin Månsson, Ekologigruppen

Layout, tabeller och diagram: Landskapslaget

FÖRORD

Hur ser framtiden ut och hur skapar vi en levande kommun? Framför dig har du Gullspångs kommuns översiktsplan. Det är en långsiktig strategisk plan som visar hur mark- och vattenområden avses att användas och ger en vägledning för kommunens och andra myndigheters beslut, såsom detaljplanering och bygglov.

2024 antog ett enigt kommunfullmäktige Vision 2035, Gullspångs kommun 2035 – Trygg och levande med driv och mod att utvecklas.

Året är 2035. Gullspångs kommun är en handlingskraftig och modig kommun med 6000 stolta invånare. Här känner vi oss hemma i en trygg livsmiljö som skapar framtidstro. Med närheten till vatten och natur, och med en stark gemenskap, fortsätter vi forma en hållbar och levande plats för nuvarande och framtida generationer. Näringsliv och engagemang ger tillväxt och kraft till en levande bygd. Gullspång år 2035 är en trygg och levande kommun som har driv och mod att utvecklas. Gemensamt sätter vi guldkant på tillvaron.

En översiktsplan och en vision ska gå hand i hand även om översiktsplaner ofta är mer långsiktiga.

Översiktsplanen är också ett instrument för att förverkliga visionen. Gullspångs kommuns tidigare översiktsplan antogs 2011 och hade ett sikte Vision 2020. Den var väldigt ambitiös och omfattande och den har också varit en stabil grund i framtagande av vår nya översiktsplan.

Arbetet med nya planen har varit omfattande och har involverat såväl politiker, tjänstepersoner som invånare i vår kommun. Översiktsplanens olika delar beskriver och redovisar strategier, intressen och hänsynstaganden. Gullspångs kommun genomkorsas av E20, väg 26, Västra Stambanan och Kinnekullean. Vi har mycket vatten, åkerarealer och skogsbestånd - goda tillgångar men som samtidigt, till viss del, skulle kunna begränsa en framtida utveckling.

Översiktsplanen är ett stöd i att skapa en hållbar kommun med goda livsvillkor för alla som bor och verkar här. Den pekar också ut vilken riktning vi vill gå i framtiden och hur vi tillsammans skapar en än bättre kommun med goda förutsättningar för att näringsliv, organisationer, föreningar och verksamheter kan trivas, utvecklas och agera ambassadörer för Gullspångs kommun.

Björn Thodenius

Ordförande i kommunstyrelsen

INNEHÅLL

Sammanfattning	6
1. Inledning	8
1.1 Vad är en översiktplan?	12
1.2 Processen att ta fram en översiktsplan	14
1.3 Hur ska planen genomföras	16
2. Gullspång & omvärlden	18
2.1 Utgångspunkter	22
2.2 Plats & omvärldsanalys	28
2.3 Tänkbara inriktningar för översiktsplanen för Gullspånga kommun	32
3. Framtidens Gullspång	34
3.1 Gullspång Vision 2035	38
3.2 Övergripande inriktning för översiktsplanen	32
4. Mark- & vattenanvändning	44
4.1 Tätorter	49
4.2 LIS-Områden	55
4.3 Landsbygd	56
4.4 Kommunikationer & Infrastrukturer	64
4.5 Energiförsörjning	66
4.6 Miljö & riskfaktorer	68
4.7 Riktlinjer för byggnation	70
4.8 Ödehusstrategier	76
4.9 Områdesbestämmelser	77
5. Planeringsförutsättningar	78
5.1 Övergripande fysiska förutsättningar	82
5.2 Befolkning, bostäder & service	84
5.3 Näringsliv & sysselsättning	88
5.4 Naturvärden	90
5.5 Kultur & fritid	103
5.6 Kulturmiljö	105
5.7 Kommunikationer, trafik & transport	108
5.8 Teknisk försörjning & infrastruktur	110
5.9 Areella näringar	114
5.10 Miljö & riskfaktorer	116
5.11 Mellankommunala & regionala intressen	128
5.12 Riksintressen	129
6. Miljöbedömning	138
6.1 Varför en miljöbedömning	142
6.2 Avgränsning av miljöbedömningen	143
6.3 Miljökonsekvenser av översiktsplan 2040	146
6.4 Samlad bedömning av miljömålsanalys av ÖP 2040	155
6.5 Förslag till uppföljning - Fortsatt arbete	161

1. INLEDNING

I översiktsplanens första kapitel beskrivs vad en översiktsplan är och hur den tas fram. Här redovisas också kommunens tillägg till översiktsplanen och kommunens planeringsstrategi.

Inledning

2. GULLSPÅNG OCH OMVÄRLDEN

Här beskrivs kommunens utgångspunkter, historia och internationella, nationella, regionala och mellankommunala mål. En plats- och omvärldsanalys beskriver kommunens styrkor, svagheter, hot och möjligheter från omvärlden, analysen avslutas med att beskriva tänkbara inriktningar för Gullspångs kommuns översiktsplan.

Gullspång och omvärlden

3. FRAMTIDENS GULLSPÅNG

Gullspångs kommun har en vision för kommunens utveckling. Utifrån visionen och de tänkbara inriktningarna för översiktsplanen presenteras fem utvecklingsinriktningar som ligger till grund för översiktsplanens förslag till mark- och vattenanvändning.

Framtidens Gullspång

4. MARK- OCH VATTENANVÄNDNING

I detta kapitel redovisas kommunens förslag till mark- och vattenanvändning, tillsammans med vägledningar för kommunens mark- och vattenanvändning, samt motiv till vägledning.

Mark- och vattenanvändning

5. PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

Kapitlet om planeringsförutsättningar och allmänna intressen utgör en sammanställning av kunskapsunderlag kopplat till den fysiska planeringen i kommunen. Riksintressen redovisas separat sist i kapitel 5.

Planeringsförutsättningar

6. MILJÖBEDÖMNING

I detta kapitlet redovisas planförslagets samlade påverkan på miljön i kommunen. Översiktsplaner omfattas alltid av kravet på miljöbedömning enligt miljöbalken, då de som oftast anger riktlinjer för en rad tillstånd och flera efterföljande detaljplaner.

Miljöbedömning

SAMMANFATTNING

Översiktsplanen för Gullspågs kommun utgör ett strategiskt och vägledande dokument för kommunens mark- och vattenanvändning enligt plan- och bygglagen. Syftet med planen är att redovisa hur kommunens mark- och vattenområden ska användas, samt hur den byggda miljön ska utvecklas och bevaras på lång sikt. Översiktsplanen fungerar som ett övergripande beslutsunderlag för bl.a. framtida detaljplaner och bygglov, med syfte att visa på prioriteringar och mål. Planen ska bidra till en hållbar utveckling ur ekonomiskt, socialt och miljömässigt perspektiv. Arbetet med översiktsplanen följer Plan- och bygglagen (2010:900) som innefattar framtagande av förslag, samråd med allmänhet och myndigheter, granskning och slutligen antagande av kommunfullmäktige. Planen är i samrådsskedet, vilket innebär att den är ett förslag som ännu inte antagits.

Översiktsplanens utgångspunkter baseras på kommunens lokala förutsättningar och omvärldsfaktorer. Kommunen är liten till befolkningen men har stora naturvärden, möjlighet till god livskvalitet och ligger i ett strategiskt geografiskt läge mellan flera regioner. Samtidigt finns utmaningar i form av befolkningsminskning, åldrande befolkning och begränsad arbetsmarknad. Planen tar hänsyn till en omvärldsanalys där styrkor, svagheter, hot och möjligheter identifierats. Den utgår också från nationella och globala mål såsom Agenda 2030 och de svenska miljö kvalitetsmålen samt från regionala samarbeten inom Skaraborg och angränsande län.

Kommunens Vision 2035, vars fyra fokusområden är klok tillväxt, robust och tryggt samhälle, social gemenskap och aktiv fritid, samt framtidssäkrad kompetensförsörjning, ligger till grund för översiktsplanens inriktning för mark- och vattenanvändning: stärka tätorter, utveckla landsbygden, värna natur- och kulturmiljöer, stärka kopplingar och säkerställa energiförsörjningen.

Förslag till utveckling av mark- och vattenanvändningen i kommunen är att i första hand koncentrera kommande exploatering till kommunens tätorter, där service, bostäder och verksamheter kan utvecklas utifrån orternas olika förutsättningar. Samtidigt ska landsbygden utvecklas så att det fortsatt är möjligt att bo och verka i hela kommunen. Särskilda områden i strandnära lägen pekas ut för att möjliggöra attraktiv bebyggelse och stärka landsbygdsutvecklingen. Möjlighet till goda kommunikationer är viktigt för kommunens utveckling och särskilt kopplingen mellan Gullspång och Hova är prioriterad. E20 är en viktig vägsträckning genom kommunen, likaså järnvägen och dess stationer för persontrafik i Hova och Gårdsjö. Hamnen i Otterbäcken är strategiskt viktig för kommunen och regionen, som möjliggör för godstransporter via sjöfart och avlastar vägnätet. Att säkra energiförsörjningen är viktigt för kommunen och för Skaraborgsregionens utveckling. Befintlig vattenkraft är fortsatt viktig och kan kompletteras med vindkraft i enlighet med befintlig vindbruksplan, samt solkraft där det är lämpligt.

Kapitel 5 i översiktsplanen beskriver de allmänna intressen och riksintressen som ska beaktas i planeringen. De mellankommunala intressena handlar främst om samverkan kring infrastruktur, arbetsmarknad och regional utveckling. Riksintressen omfattar bland annat viktiga transportleder som E20 och järnvägen samt hamnen i Otterbäcken, liksom vissa natur- och vattenområden.

Avslutningsvis i dokumentets sista kapitel redovisas en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) över planens förslag. MKBn gör en bedömning på en övergripande nivå där den sammanfattande slutsatsen är att de konsekvenser som redovisas i huvudsak innebär att planen får en neutral eller positiv påverkan.

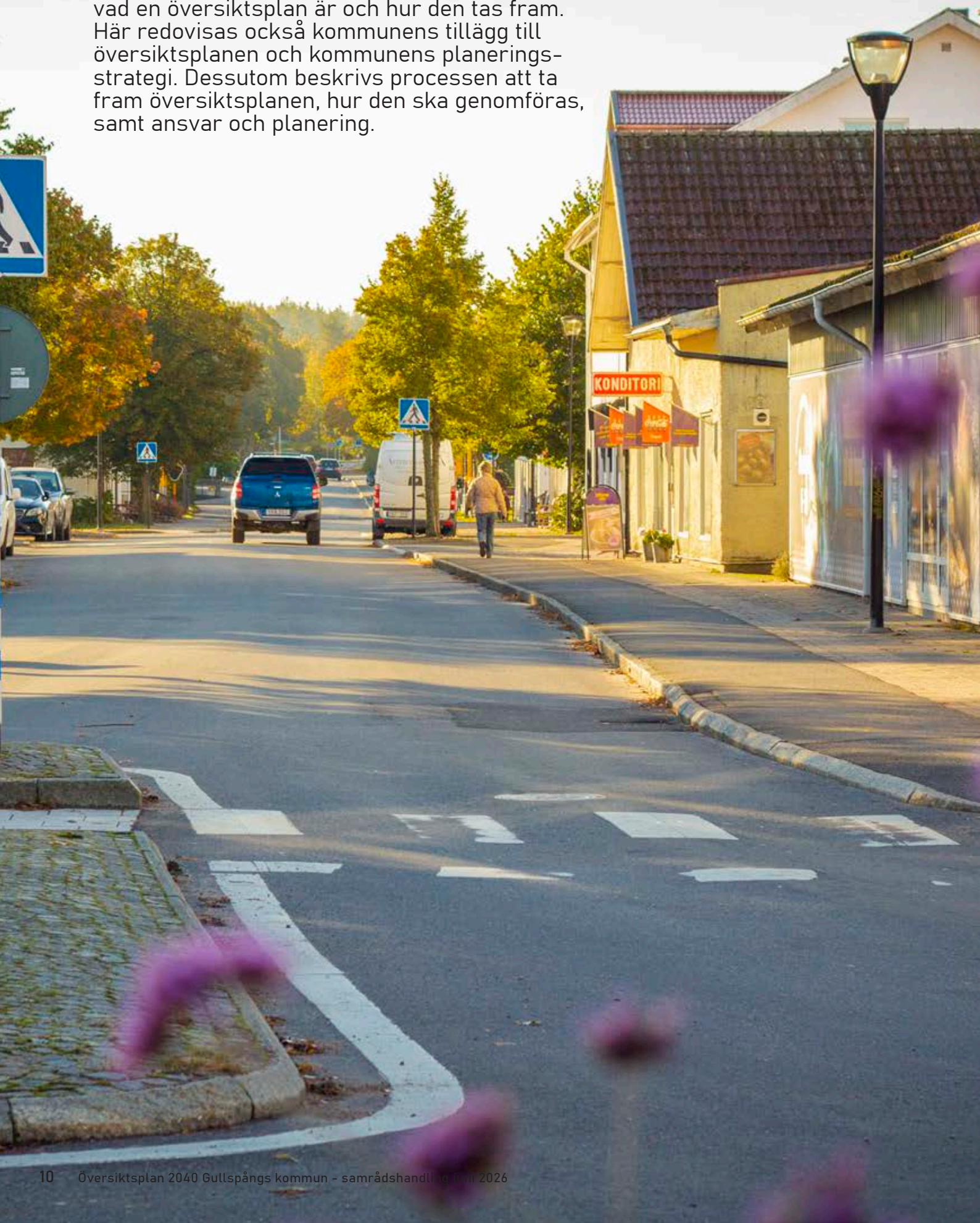
An aerial photograph of a rural landscape. In the foreground, there's a grassy field with some trees and a small path. A large body of water, possibly a lake or a wide river, stretches across the middle ground. The background is dominated by a dense forest of tall trees. The sky is clear and blue. The text 'Inledning' and '01' is overlaid on the image.

Inledning

01

01 INLEDNING

I översiktsplanens första kapitel beskrivs vad en översiktsplan är och hur den tas fram. Här redovisas också kommunens tillägg till översiktsplanen och kommunens planeringsstrategi. Dessutom beskrivs processen att ta fram översiktsplanen, hur den ska genomföras, samt ansvar och planering.

1.1 VAD ÄR EN ÖVERSIKTPLAN?

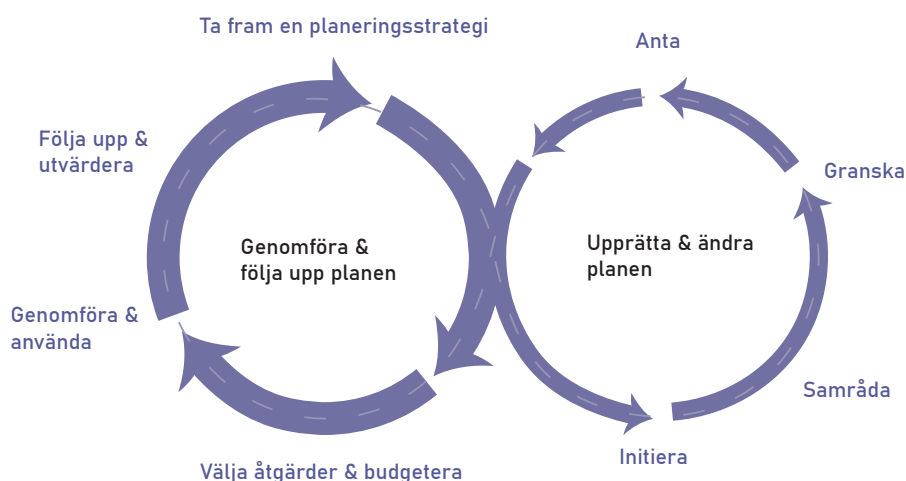
Alla kommuner ska enligt plan- och bygglagen (PBL 2010:900) ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen. I översiktsplanen (ÖP) ska kommunen redovisa en samlad strategi för hur kommunens mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska utvecklas och bevaras.

Översiktsplanen är ett samlat beslutsunderlag. Planen är vägledande och ska ge stöd för efterföljande beslut om detalplaner, områdesbestämmelser och bygglov enligt plan- och bygglagen. Planen är också ett handlingsprogram som visar hur kommunen ser på mark- och vattenanvändning i kommunens olika delar och vad medborgarna kan förvänta sig när det gäller hur kommunen prioriterar i beslut om till exempel nya detalplaner, tillstånd för verksamheter eller bygglov.

Planen väger tyngre än andra beslutsunderlag genom sin förankring i en demokratisk planeringsprocess som garanterar samråd och insyn. Den

förmedlar kommunens helhetssyn och ska tillämpas i beslut både i och utanför den kommunala organisationen. Planen är också vägledande när kommunen och andra myndigheter fattar beslut som rör hushållning med naturresurser enligt 3–4 kapitlen i miljöbalken (MB) och andra beslut som rör mark- och vattenanvändningen i kommunen. Översiktsplanen är vägledande till exempel för tillståndsbeslut enligt miljöbalken och vid planering av vägar, järnvägar och annan infrastruktur. Översiktsplanen är alltså vägledande men är inte juridiskt bindande för efterföljande beslut.

Samhällsutvecklingen och nya kunskaper ger successivt nya förutsättningar för kommunens planering och innebär att översiktsplanen fortlöpande behöver ses över. Förutom processen att ta fram eller ändra översiktsplanen ingår att genomföra och följa upp översiktsplanen i den kontinuerliga översiktsplaneringen. Integrerat i den finns den strategiska miljöbedömningen.

Processbild för översiktlig planering

Samhällsutvecklingen och nya kunskaper ger successivt nya förutsättningar för kommunens planering och innebär att översiktsplanen fortlöpande behöver ses över.

1.1.1 UPPDRAG ATT TA FRAM EN NY ÖVERSIKTSPLAN FÖR GULLSPÅNG

Nu gällande översiktsplan antogs av kommunfullmäktige 2011-02-28 och vann laga kraft 2011-03-31. Översiktsplanen har sedan den antogs inte ändrats.

Den 18 maj 2022 (§ 164, dnr 2022-00243212) beslutade kommunstyrelsen att uppdra åt kommundirektören ”att inleda arbete med att ta fram förslag till ny översiktsplan för Gullspångs kommun”.

1.1.2 FÖRDJUPNINGAR

Två tematiska tillägg har antagits sedan tidigare och gäller tillsammans med den gällande översiktsplanen. Dessa två tematiska tillägg bedöms vara aktuella och ska fortsätta att gälla vid antagande av denna översiktsplan.

De fortsatt gällande tematiska tilläggen är:

- Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) antogs 16 dec 2013. Syftet med den tematiska fördjupningen av översiktsplanen är att lokalisera och avgränsa attraktiva och strategiskt intressanta områden i strandnära lägen för att i översiktsplanen ge stöd och förutsättningar för fortsatt planprövning/strandskyddsdispens av en utveckling som främjar en levande landsbygd.
- Vindbruk antogs 2016-01-25. Syftet med den tematiska fördjupningen av översiktsplanen är att samordna förutsättningarna för vindkraft och framhålla lämpliga områden för etablering.

Fördjupade översiktsplaner samt tematiska tillägg till översiktsplanen antagna före 1 januari 2004 upphör att gälla vid utgången av 2025 i enlighet med ändringar i PBL som trädde i kraft 1 april 2020. Fördjupad översiktsplan för Otterbäcken, antagen 2 november 1993, samt fördjupad översiktsplan för Gårdsjö, antagen den 3 mars 1998, har därmed upphört att gälla.

1.1.3 PLANERINGSSTRATEGI

Den 29 april 2024 (§ 40 Dnr 2024-00191) beslutade kommunfullmäktige om en planeringsstrategi för Gullspångs kommun. Enligt ställningstagande i planeringsstrategin är gällande översiktsplan ”Vision 2020” fortfarande aktuell i sin helhet och kommer fortsätta gälla tills att denna nya översiktsplan vunnit laga kraft.

Kommunfullmäktige ska anta en planeringsstrategi senast 24 månader efter ett ordinarie val. I strategin ska fullmäktige enligt 3 kap. 23 § PBL ta ställning till dels ändrade planeringsförutsättningar av betydelse för översiktsplanens aktualitet, dels kommunens fortsatta arbete med översiktsplaneringen och bedöma i vilken utsträckning planen är aktuell i förhållande till kraven i 3 kapitlet PBL. Nya majoriteter i kommunfullmäktige kan till exempel se behov av att specifika delar i översiktsplanen får ett ökat fokus. Detta ska då framgå i planeringsstrategin och bidrar till att hålla arbetet med översiktsplanen aktuellt.

Om en ny översiktsplan antas inom två år efter ett val behövs inte någon planeringsstrategi tas fram. En planeringsstrategi kan ändras fram till nästa ordinarie val.

1.2 PROCESSEN ATT TA FRAM EN ÖVERSIKTSPLAN

Under processen att ta fram en översiktsplan ska medborgare och verksamheter i kommunen samt berörda förvaltningar och myndigheter ha möjlighet att lämna synpunkter på förslaget. Det första tillfället kallas samråd och det andra för granskning.

Arbetet med en ny översiktsplan inleds med att kommunen tar fram ett förslag till översiktsplan. Sedan genomför kommunen samråd om planen. Efter samrådet tas en samrådsredogörelse fram vilken sammanfattar och besvarar inkomna synpunkter. Sedan revideras förslaget till översiktsplan och en granskning av planen genomförs.

Efter granskningen får endast mindre ändringar genomföras innan kommunfullmäktige antar förslaget. Under tre veckor finns möjlighet att överklaga förslaget till förvaltningsrätten. Om inga överklaganden har kommit in eller om beslutet om översiktsplanen står sig efter överklagande så vinner översiktsplanen laga kraft.

Processen för att ta fram en översiktsplan regleras i 3 kapitlet i plan- och bygglagen.

hela yta. En översiktsplan kan både fördjupas för avgränsade delar av en kommun och kan också fördjupas tematiskt, till exempel för energiproduktion eller vattenområden. Översiktsplaner i relation till den fysiska planeringens övriga skeden redovisas översiktligt i diagrammet nedan.

1.3 HUR SKA PLANEN GENOMFÖRAS?

Översiktsplanen är ett politiskt handlingsprogram – ett strategiskt dokument som ska fungera som vägledning för att åstadkomma önskad utveckling. För att handlingsprogrammet ska kunna genomföras på ett effektivt och demokratiskt sätt måste genomförandet ske inom ramen för kommunens normala budgetarbete. Det innebär dels att översiktsplanen är ett viktigt underlag i budgetarbetet, dels att genomförandetiden av planen kommer att vara beroende av kommunens finansiella ställning och utveckling i stort. Kommunens ställningstaganden i översiktsplanen utgör direktiv för den verksamhet och verksamhetsplanering som nämnderna, utskotten och förvaltningarna inom den kommunala organisationen utför.

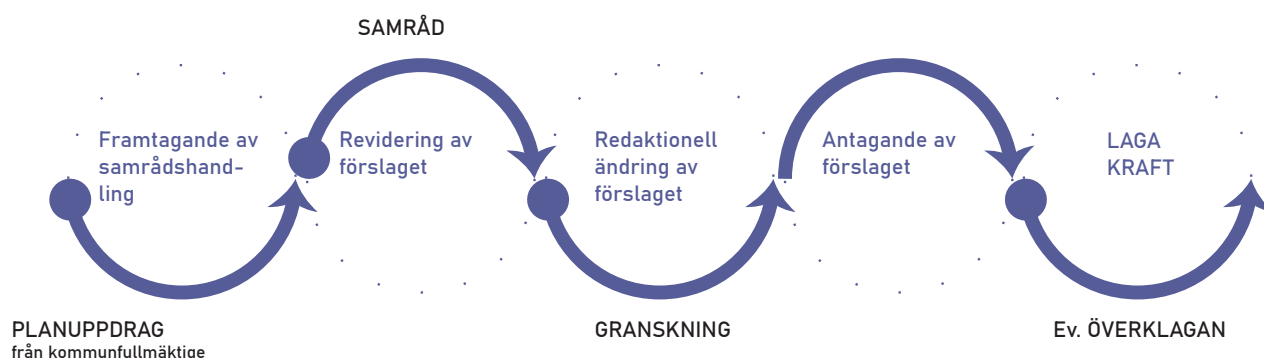
1.2.1 VAR ÄR VI I PROCESSEN?

Arbetet med denna översiktsplan befinner sig i samrådsskedet.

1.2.2 ÖVERSIKTSPLANEN I DEN SVENSKA PLANERINGSPROCESSEN

Översiktsplanen behandlar mark- och vattenanvändningen och bebyggelseutveckling för kommunens

Planerad process i Gullspångs kommun kommande år kopplat till framtagande av ny ÖP och planeringsstrategier.

Översiktsplan: Visar på kommunens övergripande strategiska inriktning. ÖP:n är inte juridiskt bindande men ger en tydlig riktning på kommunens utveckling.

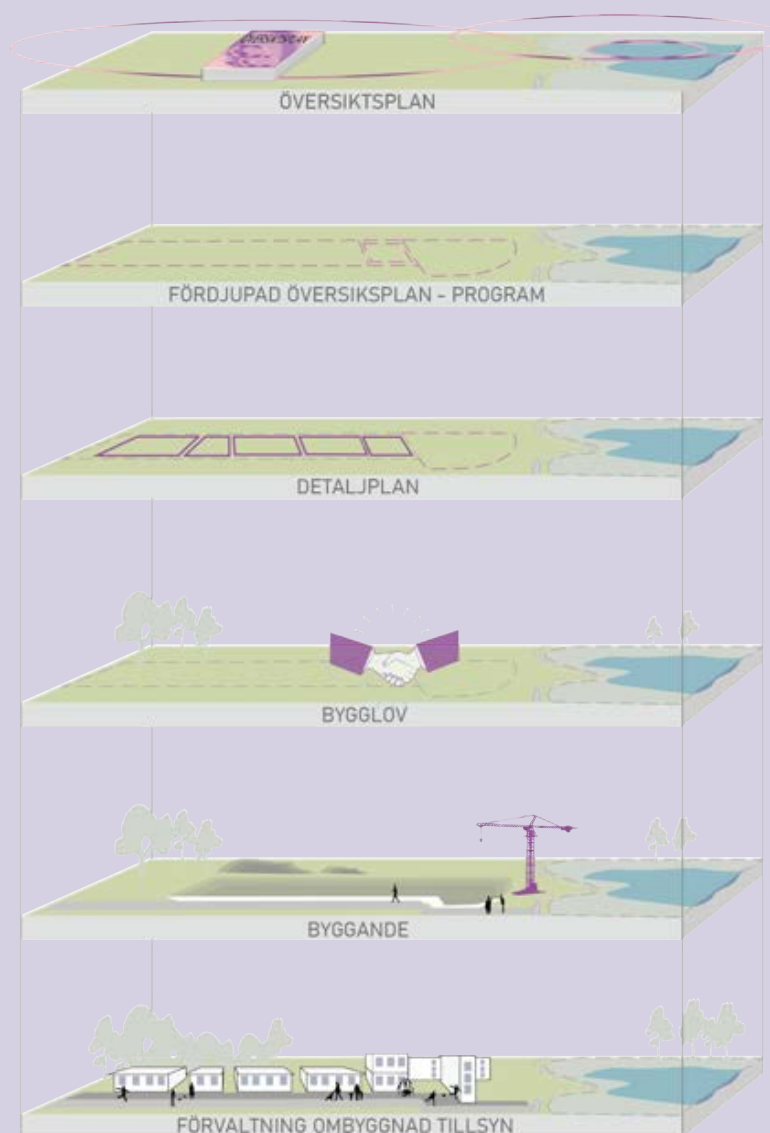
Fördjupad ÖP/Tematiska tillägg till ÖP/Program: Tas fram när det finns behov av samordning inom en viktig strategisk fråga eller vid stor omvandling som inte är specifikt behandlad i ÖP.

Detaljplan: Styr specifik markanvändning, exempelvis för bostäder eller verksamheter och är juridiskt bindande.

Bygglov: Konkret förslag till exploatering som prövas mot detaljplanen. Det går att få igenom bygglov för mindre förslag eller åtgärder även utan ändring av, eller framtagande av ny detaljplan.

Byggande: Tekniska krav och standarder ska uppfyllas när byggprojekt genomförs, för att säkerställa hållbara och säkra byggnadsverk.

Förvaltning/ombyggnad/tillsyn: Efter byggandet tar den löpande förvaltningen vid. Tillsyn och ombyggnad säkerställer att byggnader och miljöer underhålls, anpassas och förnyas över tid.

1.3 HUR SKA PLANEN GENOMFÖRAS

1.3.1 ANSVAR & PLANERING

Kommunstyrelsen ansvarar för att angivna mål och inriktningar i översiktsplanen konkretiseras i uppföljningsbara mål och omsätts i konkreta åtgärder och aktiviteter utifrån tillgängliga ekonomiska ramar. Det är alltså kommunstyrelsen som svarar för hur och när besluten ska genomföras. Kommunstyrelsen behöver precisera vem inom den kommunala organisationen som har ansvar för att omsätta beslutet i praktisk handling.

När kommunstyrelsen fördelat i planen ingående uppdrag ska nämnderna, utskotten och förvaltning-

arna tillhandahålla det underlag som behövs för att kommunstyrelsen ska kunna bedöma när besluten ska genomföras. Exempel på underlag är detaljstudier, tids- och kostnadsberäkningar samt förslag till beslut. Kommunstyrelsen svarar för att precisera för verksamheterna vilka beslut som kommunstyrelsen önskar genomföra under nästkommande budgetår. Kommunstyrelsen och verksamheterna ska redovisa resultatet av utförda insatser till Kommunfullmäktige i samband med ordinarie årsredovisning.

Gullspång &
omvärlden

02

02 GULLSPÅNG OCH OMVÄRLDEN

Kapitel 2 förklarar Gullspångs kommuns förhållanden till omvärlden. Här beskrivs kommunens utgångspunkter, historia och internationella, nationella, regionala och mellankommunala mål. En plats- och omvärldsanalys beskriver kommunens styrkor, svagheter, hot och möjligheter från omvärlden, analysen avslutas med att beskriva tänkbara inriktningar för Gullspångs kommuns översiktsplan.

Foto: André Nordblom

2.1 UTGÅNGSPUNKTER

2.1.1 GULLSPÅNG NU & DÅ

GULLSPÅNG IDAG

Gullspångs kommun har 4940 invånare (2025). Gullspång är kommunens största samhälle med cirka 1580 invånare. Hova har cirka 1200 invånare och är kommunens administrativa centrum med kommunhus och säte för kommunstyrelsen.

Gullspångs kommun är belägen i norra Skaraborg, i nordöstra delen av Västra Götalands län, gränsande till både Värmlands och Örebro län. Kommunen ligger perifert i länet vilket påverkar allt från möjligheter till specialistsjukvård till investeringar i det allmänna vägnätet. Skövde, Örebro och Karlstad är de centralorter i närheten som har störst betydelse för kommunen även om Göteborg är det administrativa centret i länet. Kommunen är en länk mellan Karlstad-, Skövde- och Örebroregionen, vars centralorter alla ligger inom 7 mil från kommungränsen.

Kommunikationsmässigt har Gullspång ett bra läge med naturliga huvudstråk i både öst–västlig och nord–sydlig riktning. Avståndet till Göteborg är 18 mil fågelvägen och till Stockholm är det 23 mil. Kommunen genomkorsas av E20 mellan Stockholm

och Göteborg samt av riksväg 26 utmed Vänerns östra strand. Även stambanan mellan Stockholm och Göteborg passerar genom kommunen och Kinnekullebanan har sin norra ändpunkt i Gårdsjö. Västtrafik bedriver regional trafik på Kinnekullebanan med hållplatser i Gårdsjö och Hova. Dressintrafik för turister bedrivs på de nedlagda järnvägslinjerna Otterbäcken–Nora och Gullspång–Torved. Hamnen i Otterbäcken har tillsammans med övriga Vänerhamnar status som riksintresse.

HISTORIA

Det som idag är Gullspångs kommun har varit befolkat under de senaste årtusendena. Ett stort antal fornlämningar med bosättningar från stenåldern runt Skagern och Gullspångsälven vittnar om detta. På flera platser i kommunen finns 2000–3000 år gamla lämningar i form av rösen och gravfält. Runt 1200-talet uppförde cisterciensermunkar från Varnhems kloster Södra Råda gamla kyrka. Hova har medeltida anor och har en plats i den svenska historien genom slaget vid Hova år 1275. Samhället Gullspångs storhetstid påbörjades när Kraft A.B. Gullspång-Munkfors under åren 1906–08 anlade kraftverket i älven och Gullspångs Elektrokemiska senare uppförde ett smältverk.

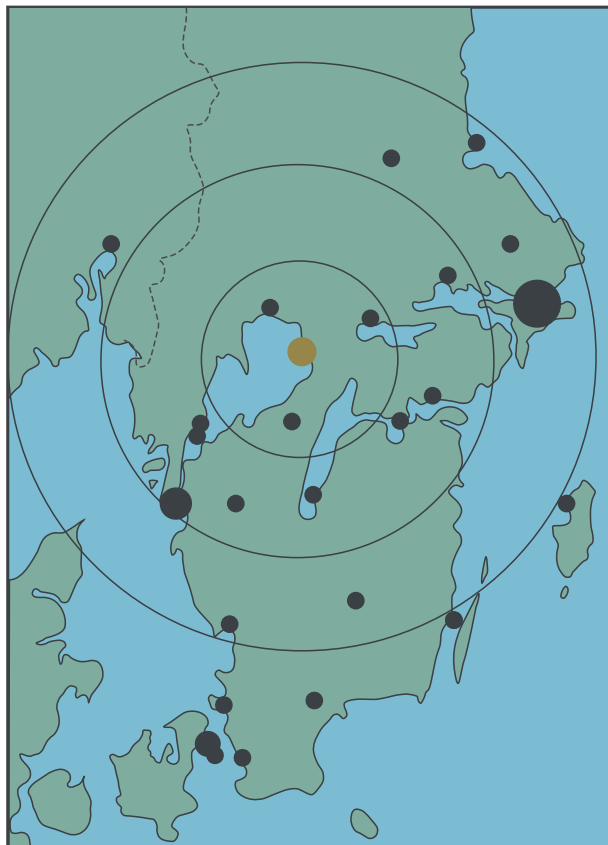
2.1.2 GLOBALA & NATIONELLA MÅL

AGENDA 2030

Hösten 2015 antog Förenta Nationerna (FN) Agenda 2030 för hållbar utveckling. Agenda 2030 är en handlingsplan med mål för omställning till ett hållbart samhälle för människorna, planeten och välbefindandet. Agenda 2030:s mål och delmål är integrerade och odelbara och omfattar samtliga tre dimensioner av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Agenda 2030 beskriver de mål som alla FN:s medlemsstater har åtagit sig att uppnå till år 2030.

Hållbarhetsmålen i form av Agenda 2030 ska ligga till grund för all fysisk planering i Sverige. Agenda 2030 implementeras i översiktsplanen genom både nationella lagar och riktlinjer samt genom den vägledning som översiktsplanen ger för efterföljande planer och beslut.

Gullspångs läge i Sverige.
Ekodistans är 10 mil.

Gullspångs kommun och dess
tätorter, mittemellan sjöarna
Vänern, Skagern och Unden.

Kommunvapnet fastställdes 1989. Fisken på vapnet är gullspångslaxen vilken historiskt varit ekonomiskt betydelsefull för området. Bjälken illustrerar den 'gyllene spången' över gullspångsälven, vilken också symboliserar gränsen mellan

Västergötland och Värmland. Kronan vill erinra om det historiska slaget vid Hova 1275, där kung Valdemar förlorade sin krona till brodern Magnus Ladulås.

MILJÖKVALITETSMÅL & GENERATIONSMÅLET

Sveriges riksdag beslutade 1999 om Sveriges miljömål. Miljömålssystemet består av ett generationsmål, 16 miljökvalitetsmål och ett antal etappmål. Miljömålen är riktmärken för miljöarbetet i Sverige. Miljömålen utgör den ekologiska dimensionen av Agenda 2030. Enligt generationsmålet är ”det övergripande målet för miljöpolitiken att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.”

I och med att Gullspångs kommun inte har någon fjällmiljö berörs kommunen av 15 av de 16 miljökvalitetsmålen.

Kommunerna har både möjligheter och ansvar kopplat till miljömålen. Påverkan kan ske på många sätt, bland annat genom upphandlingar, inköp och genom information och inspiration till kommuninvånarna. Kommunerna i landet har också ett ansvar att ha en god dialog med näringsliv gällande miljöfrågor samt har ansvar att minimera negativa miljökonsekvenser vid till exempel olyckor eller kriser.

Översiktsplanen är utformad med syfte att bidra till att nå de nationella miljökvalitetsmålen. Hur översiktsplanen bidrar till att förverkliga miljömålen framgår av de vägledningar som redovisas i kapitel 4, Mark- och vattenanvändning samt av miljökonsekvensbeskrivningen i kapitel 6.

Målen i Agenda 2030

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt- och djurliv.

FOLKHÄLSOMÅLEN

Hälsa är komplext och innefattar såväl fysiska och psykiska som sociala aspekter, och hälsan påverkas av ett stort antal faktorer kopplat till livsvillkor, livsmiljöer och levnadsvanor.

Folkhälsopolitiken utgår från elva målområden som fokuserar på de faktorer i samhället som påverkar folkhälsan, såsom livsvillkor, miljöer, produkter och levnadsvanor. Det övergripande målet för folkhälsoarbetet består i att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.

2.1.3 REGIONALA & MELLANKOMMUNALA MÅL & INTRESSEN

VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN

Gullspångs kommun ligger i Västra Götaland och är därmed en del av Västra Götalandsregionen. Regionen tar kontinuerligt fram en strategi som pekar ut inriktningen för regionens utveckling. Den gällande strategin (2026) siktar mot 2030. Strategin formuleras enligt följande: "Tillsammans gör vi Västra Götaland till ett föredöme för omställning till ett hållbart och konkurrenskraftigt samhälle." Strategin bryts ner i tre delar: en region som är robust och sammanhållen, jämlik och öppen samt fossiloberoende och cirkulär.

FOLKHÄLSOPOLITIKEN ELVA MÅLOMRÅDEN ÄR:

1. delaktighet och inflytande i samhället,
 2. ekonomisk och social trygghet, trygga och goda uppväxtvillkor,
 3. ökad hälsa i arbetslivet,
 4. sunda och säkra miljöer och produkter,
 5. en mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård,
 6. gott skydd mot smittspridning,
 7. trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa,
 8. ökad fysisk aktivitet,
 9. goda matvanor och säkra livsmedel samt minskat bruk av tobak och alkohol,
 10. ett samhälle fritt från narkotika och dopning samt
 11. minskade skadeverkningar av överdrivet spelande.
- Kommunens arbete med och planerade åtgärder framgår av Folkhälsoplanen (2025).

DELREGIONALA SAMARBETEN

Samarbete och samverkan är nödvändiga faktorer i en mindre kommun som Gullspång. Samverkan sker på flera nivåer, från samarbeten lokalt med individuella kommuner till samverkan inom regionen. I och med kommunens läge sker också ett viktigt samarbete med kommuner utanför regionen.

Gullspång är del av Skaraborgs kommunalförbund vilket är en intresse- och samverkansorganisation för Skaraborgs 15 kommuner. Ändamålet är att tillvarata medlemskommunernas intressen och främja deras samverkan. Syftet ska vara att stärka Skaraborg och samverka för utveckling och effektivt resursutnyttjande. Förbundet ska särskilt verka inom tillväxt- och utvecklingsfrågor samt verksamhetsstöd och intressebevakning. Förbundet ska vara en plattform för samarbete där kommunerna kan bli mer effektiva. Att arbeta med omvärldsbevakning samt tydligt företräda kommunerna i samverkansarbetet med andra regionala organ är andra viktiga delar av förbundets verksamhet.

Kommunen har för närvarande ett samarbete med Töreboda kommun, det så kallade TG-samarbetet.

Gullspånga kommun ser positivt på att fortsatt arbeta för nära samarbeten på olika nivåer, hur dessa är utformade kan komma att förändras på grund av yttre omständigheter.

2.1.4 KOMMUNALA STYRDOKUMENT

Kommunen har flera styrdokument som kontinuerligt uppdateras. Några av de aktuella styrdokumenten som var gällande under framtagande av översiktsplanen framgår nedan.

- Bostadsförsörjningsprogram 2017–2025, 21 juni 2017, § 94.
- VA-plan för MTG 2020–2030, 15 juni 2020
- Energiförsörjningsplan för Skaraborg, 2025
- Folkhälsoplan, 2025.
- Kommunal Vattentjänstplan, under framtagande.
- Skogsplan, 2023

2.2 PLATS & OMVÄRLDSANALYS

Vi är inne i en tid då omvärlden förändras väldigt snabbt. Alla kommuner i Sverige är i hög grad beroende av yttre omständigheter och beslut. Detta gäller i synnerhet en mindre kommun som Gullspång.

För att kunna möta en framtid i förändring är det viktigt med insikt om kommunens interna styrkor och svagheter samt de hot som finns i och de möjligheter som erbjuds i omvärlden. Detta hjälper kommunen att identifiera nuläget, fatta välgrundade beslut och formulera en strategi för framtiden. Översiktsplanen är en viktig del av kommunens strategi för att förverkliga visionen för Gullspånga kommun.

2.2.1 KOMMUNENS STYRKOR

Gullspånga kommun har många styrkor:

- **Hög livskvalitet** - Inom kommunen finns goda möjligheter att hitta boende med hög livskvalitet, ofta i strandnära läge eller med andra stora natur- och kulturvärden runt knuten.
- **Naturen** – Kommunens grön- och blåstruktur skapar robusthet när klimatet förändras. Naturrikedomarna och möjligheter till friluftsupplevelser är många: Väneren, Gullspångsälven och Hovaån, Skagern, Åråsviken och stora orörda arealer, så som Tiveden, ger alla möjlighet till fina naturupplevelser.
- **Läget i regionen och Sverige** - Kommunen ligger centralt i Sverige, med E20, RV26 och Kinnekullebanan som livsnerv. Det är nära och smidigt att ta sig till närliggande orter som Mariestad, Kristinehamn, Skövde och Örebro.
- **Bra kommunal service relativt storleken** - Med tanke på kommunens litenhet och befolkningens relativt stora spridning är den kommunala servicen god.
- **Låga fastighetspriser** - Låga huspriser ger möjlighet till att etablera sig och flytta till och inom kommunen.
- **Plats för fler attraktiva bostäder** - Det finns planberedskap för fler bostäder även om inte alla planer ligger precis där bostäder kan tänkas efterfrågas. Kommunens småskalighet ger goda förutsättningar för trygghet och bra sociala nätverk. Det finns också platser i kommunen där det är möjligt att skapa fler bostäder i attraktiva lägen,

både intill befintliga samhällen och i strandnära lägen.

- **Goda möjligheter till självförsörjning** - Kommunen är både nettopositiv gällande energi och har god åkermark vilket ger möjlighet till självförsörjning inom kommunen. Kommunens gröna näringar är starka.
- **Det rika föreningslivet** - Kommunens rika föreningsliv inom bland annat idrotts- och kulturområdet bidrar till en lokal identitet, en stimulerande fritid och till att nya invånare känner sig välkomna. Ett rikt och aktivt föreningsliv med möjligheter för såväl ung som gammal är en god konkurrensfördel.
- **Plats för fler verksamheter** - Det finns planberedskap för fler verksamheter och industrier, vid hamnen i Otterbäcken och i andra bra kommunikationslägen. Det finns också platser i kommunen där mer mark för verksamheter kan tillskapas i anslutning till befintliga verksamhetskluster.
- **Otterbäckens hamn** – Hamnen är en viktig tillgång för näringslivet i regionen, angränsande regioner och kommunen. Industrierna i hamnens närhet i Otterbäcken har potential att utvecklas och är något att bygga vidare på.

- **Besöksnäringen** - Kommunen lockar årligen ett stort antal besökare. Exempel på aktiviteter och platser som genererar besök är bl.a. Hova Rid- darvecka, dressinåkning, Otterbäcken och Södra Råda gamla kyrkplats.

2.2.2 KOMMUNENS SVAGHETER

Gullspångs kommun har också svagheter:

- **En liten kommun** - Gullspång är en av de kommuner med minst befolkning i Sverige (plats 274 av 290). Detta innebär hinder, bland annat i och med begränsade skatteintäkter.
- **Brist på identitet** - Gullspång saknar en naturlig centralort och kommunindelningen bygger inte på kulturella eller geografiska grunder. Detta har lett till svaga lokala identiteter, splittrad samverkan och parallella system som försvårar effektivt resursutnyttjande. Kommunen saknar en tydlig regional tillhörighet. Trots ett rikt föreningsliv är kommunens nöjes-, fritids-, och kulturutbud begränsat, i synnerhet för äldre ungdomar.
- **Begränsad arbetsmarknad** - Näringslivet domineras av traditionell industri och jordbruk som pressats av konkurrens, rationaliseringar och förändrade yrkespreferenser. Omställningen mot mer specialiserad och automatiserad industri

är resurskrävande och att förlita sig på få stora arbetsplatser gör kommunen sårbar. Förändrade kompetenskrav riskerar att inte matchas av befolkningens utbildningsprofil.

- **Balansen i den lokala ekonomin** - Mer kapital lämnar kommunen än vad som tillförs. Många pendlar för konsumtion och naturtillgångar förädlas utanför kommunen. Ungdomar flyttar efter skolgång, vilket innebär att investeringar i utbildning inte kommer kommunen till godo.
- **Socioekonomin** - Den disponibla inkomsten är relativt låg inom kommunen samtidigt som boende i egna hus och bilberoende ger höga kostnader. Låg skattekraft innebär begränsade skatteinkomster och därmed begränsade möjligheterna att ordna en god kommunal service.
- **Negativ befolkningsutveckling** - Arbetsbrist, avsaknad av gymnasieskola och utflyttning av unga leder till minskad befolkning och ogynnsam åldersstruktur. Den negativa befolkningsutvecklingen har lett till att det finns tomma lägenheter och villor med eftersatt underhåll. En lägre befolkning leder också till tuffare förutsättningar för service där samhällen idag kan stå utan lokalhandel och att butiker stängs.
- **Glesbygdens konsekvenser** - Låg befolkningstäthet gör det svårt att upprätthålla kommersiell och offentlig service. Kollektivtrafiken är begränsad vilket innebär att bilen är en förutsättning för vardagslivet. Samhällsservicen hotas när ekonomin tvingar allt fler samhällssektorer till rationaliseringar, med följd att servicen koncentreras till allt färre och allt större orter.

2.2.3 HOT FRÅN OMVÄRLDEN

Förändringarna i omvärlden kännetecknas av en hög förändringstakt och präglas i allt högre grad av internationella trender. Många stora frågor vad gäller säkerhet, miljö och resurshushållning kräver internationella överenskommelser för att kunna bemästras. För Gullspångs kommun innebär det att omvärlden kommer allt närmare och att bred regional samverkan krävs, snarare än lokal konkurrens.

Utvecklingen i omvärlden innebär hot för Gullspångs kommun:

- **Demografi** - Befolkningstillväxten i Sverige bromsar in, som följd av färre födda barn och minskad invandring. Detta leder till en allt äldre befolkning, särskilt i lands- och glesbygdskommuner som Gullspång. Kommunen får färre personer i arbetsför ålder och fler äldre, vilket påverkar möjligheten att upprätthålla samhällsservice, som

vård, skola och omsorg. Ungdomar flyttar ofta för studier, vilket ytterligare försvagar befolkningsutvecklingen.

- **Globalisering** - Världen blir allt mer sammankopplad vilket skapar möjligheter men innebär också att fler yttre faktorer kan påverka den lokala marknaden. Produktion och transportkedjor förändras. Lokala marknader påverkas mer av internationella trender, och små aktörer pressas av storskaliga kedjor och växande näthandel. För Gullspång ökar beroendet av yttre faktorer som transporter till Otterbäckens hamn och stora lokala arbetsgivare.
- **Grön omställning** - Negativa effekter av klimatförändringar och förlust av biologisk mångfald är två parallella kriser med tydlig koppling till mänsklig aktivitet. Samhällen, bebyggelse och infrastruktur är sårbara för följderna av klimatförändringarna såsom stormskador, översvämningar, skredrisker, värmeböljor, torka och lågt grundvatten. Ny teknik kan mildra problemen men kräver stora mängder energi. Efterfrågan på el generellt och särskilt förnybar el väntas öka kraftigt.
- **Konflikter** - Globala konflikter, ändrad världsordning och minskad demokrati skapar ökade risker som får följder även på lokala nivå. Konflikter kan medföra störningar i energi- och varuförsörjning, in- och utvandring, och kan ställa krav på tillfälliga lösningar, till exempel på livsmedelsförsörjningen.
- **Teknikutveckling** - Omvärlden och samhället förändras snabbt som följd av teknikutvecklingen generellt och särskilt inom artificiell intelligens. Detta omformar arbetsmarknaden. Eftersom utvecklingen drivs av globala privata aktörer minskar kommunens möjlighet att påverka. Tekniken kräver stora energimängder och medför risker kopplade till beroenden och brist på demokratiska kontrollmekanismer.

2.2.4 MÖJLIGHETER SOM OMVÄRLDEN ERBJUDER

Utvecklingen i omvärlden innebär möjligheter för Gullspångs kommun:

- **Etableringar** - Pappersfabriken i Otterbäcken håller på att realiseras. Volvokoncernen har påbörjat planeringen av att bygga en anläggning för storskalig, hållbar och fossilfri produktion av battericeller i Mariestad. Byggstarten är försenad men produktionen beräknas starta efter 2030. Uppbyggnaden av Bergslagens artilleriregemente i Kristinehamn pågår sedan återetableringen 2022.

- **Robustare livsmedelsberedskap och hållbar energiförsörjning** - Sveriges kapacitet att producera livsmedel i grunden är god. Samtidigt är Sveriges livsmedelsproduktion idag mycket beroende av import när det gäller olika så kallade insatsvaror, till exempel diesel, mineralgödsel och reningskemikalier. Gullspånga starka gröna näringar kan bidra till en robustare livsmedelsberedskap. De gröna näringarna och energiproduktionen i kommunen kan försörja fler.
- **Miljöns betydelse för livskvalitet och folkhälsa** - Miljön spelar en avgörande roll för människors livskvalitet och folkhälsa. Detta genom positiv inverkan på både psykiskt och fysiskt välbefinnande. God luftkvalitet, minskat buller, god tillgång till natur och gröna utemiljöer bidrar direkt till bättre hälsa och minskad stress. Ett skonsammare skogsbruk kan locka fler att ta vara på naturupplevelser. Den utvecklingspotential som finns inom miljöområdet för olika näringsgrenar är viktig.
- **Landsbygdens ökade attraktivitet** - En trend sedan pandemin är att fler ser den livskvalitet som landsbygden erbjuder och därför flyttar från stora städer till mindre städer och samhällen på landsbygden. Närhet till natur, friluftsliv och en lugnare boendemiljö är starka drivkrafter i detta. Gullspånga rika landsbygd bidrar till en möjlighet att locka fler att leva och verka i kommunen genom fler och attraktiva bostäder.
- **Möjligheter till arbete och utbildning på distans** - Digitaliseringen innebär ökade möjligheter till distansarbete och distansutbildning. Detta ökar möjligheterna för individen att kombinera karriär, studier och ett privatliv utanför storstäderna. Detta gäller inte minst barnfamiljer. Detta minskar nackdelarna med kommunens perifera läge i förhållande till andra administrativa, ekonomiska och demografiska centra i länet.
- **Ökad lust att utforska omvärlden** - Turismen i Sverige har vuxit och återhämtat sig starkt. Turismens bidrag till samhällsekonomin är tillbaka på nivåer i paritet med tiden före pandemin. Turismens återhämtning märks även på arbetsmarknaden. Sverige har en stark ställning som turismland i en internationell jämförelse. Möjligheten finns att skapa nya arbetstillfällen inom besöksnäringen, till exempel genom fiske- och naturturism.

Naturrikedomarna och möjligheter till friluftsupplevelser är många; Väner, Gullspångsälven och Hovaån, Skagern, Åråsviken och stora orörda arealer ger alla möjlighet till fina naturupplevelser. Foto: Tuana

2.3 TÄNKBARA INRIKTNINGAR FÖR ÖVERSIKTSPLANEN FÖR GULLSPÅNGS KOMMUN

Utifrån de styrkor, svagheter, hot och möjligheter som framgår av plats- och omvärldsanalysen behöver kommunen arbeta strategiskt för att stärka sin långsiktiga utvecklingskraft. Nedanstående inriktningar ligger till grund för den fortsatta planeringen, för kommunens prioriteringar inom den fysiska planeringen samt planeringsprinciper och vägledningar i översiktsplanen.

2.3.1 BEFOLKNING & KOMPETENSFÖRSÖRJNING

Kommunen ska verka för en stabil och hållbar befolkningsutveckling genom att erbjuda attraktiva boendemiljöer och goda livsvillkor. Förutsättningar för distansarbete och distansstudier ska stärkas. Samverkan med regionala aktörer ska utvecklas. Kommunen ska arbeta för att unga ges goda möjligheter att bo kvar eller återvända.

2.3.2 NÄRINGS LIV & LOKAL EKONOMI

Kommunen ska stärka förutsättningarna för ett långsiktigt hållbart näringsliv genom att ha god planberedskap, underlätta företagsetableringar och erbjuda bästa möjliga förutsättningar för befintliga verksamheter. Otterbäckens hamn ska utvecklas som ett nationellt och regionalt strategiskt läge för logistik och industri. Kommunen ska genom sin fysiska planering stödja olika sorters företagande och gröna näringar samt aktivt bidra till utvecklingen av besöksnäringen.

2.3.4 SERVICE, MOBILITET & SAMHÄLLSSTRUKTUR

Kommunen ska skapa förutsättningar för en ändamålsenlig och långsiktigt hållbar samhällsservice genom samverkan, effektiv resursanvändning och utveckling av lokala servicepunkter. Mobiliteten inom och till kommunen ska förbättras genom att främja kollektivtrafiklösningar, flexibla transportalternativ och förbättrad digital infrastruktur. Platser och lokaler för samhällsservice ska anpassas till demografiska förändringar och lokala förutsättningar.

2.3.5 GRÖN OMSTÄLLNING & KLIMATANPASSNING

Kommunen ska bidra till klimatomställningen genom att möjliggöra produktion av fossilfri energi och genom att verka för energieffektiva lösningar. Klimatanpassningsåtgärder ska genomföras för att minska sårbarheten för exempelvis översvämning, värme, skred och vattenbrist. Natur- och kulturmiljöer ska bevaras och utvecklas som resurser för rekreation, folkhälsa och näringsutveckling.

2.3.6 ROBUSTHET & BEREDSKAP

Kommunen ska stärka sin förmåga att hantera samhällsstörningar genom att utveckla en robust krisberedskap och genom att samverka regionalt kring försörjning, energi, och transporter. Möjligheterna att öka den lokala självförsörjningsgraden inom energi och livsmedel ska tas tillvara. Kritisk infrastruktur ska stärkas med redundans och långsiktigt hållbara lösningar.

2.3.7 SAMVERKAN & IDENTITET

Kommunen ska effektivisera resursanvändningen och utveckla gemensamma funktioner där detta är ändamålsenligt. Kommunen ska arbeta för att stärka den lokala identiteten och synliggöra de kvaliteter som gör Gullspångs kommun attraktivt att bo, leva och verka i.

För att decentralisera kommunens funktioner kan kommunen arbeta med **servicepunkter**. Drivs de i samverkan med civilsamhället kan de utvecklas till att bli noder och mötespunkter för en bygd. Här kan enklare bygglovsservice kombineras med ett lokalt delningskontor, filmvisning eller vaktmästeri för en lokal förskola. Allt utifrån vad som behövs i den enskilda bygden. Om föreningar bistår med viss kommunal service, kan de i gengäld få stöd för att bedriva andra verksamheter utifrån engagemang.

Runnäs AB

Layher 33

Layher 33

Layher 33

Layher 33

Layher 33

A photograph of a two-story house with a red tiled roof and light-colored walls. The house is completely encased in a complex system of metal scaffolding. Several windows with green frames are visible through the scaffolding. The background shows trees with yellow autumn foliage. The text 'Framtidens Gullspång' is overlaid in white, sans-serif font on the left side of the image.

Framtidens
Gullspång

03

03 FRAMTIDENS GULLSPÅNG

Gullspångs kommun har en vision för kommunens utveckling, som beskrivs i kapitel 3. Utifrån visionen och de tänkbara inriktningarna för översiktsplanen presenteras fem utvecklingsinriktningar som ligger till grund för översiktsplanens förslag till mark- och vattenanvändning. Hur inriktningarna konkretiseras i fysisk planering beskrivs i följande kapitel.

3.1 GULLSPÅNG VISION 2035

Gullspångs kommun har en vision för kommunens utveckling som bygger på fyra fokusområden: klok tillväxt, robust och tryggt samhälle, social gemenskap och aktiv fritid, samt framtidssäkrad kompetensförsörjning. Visionen antogs år 2024.

3.1.1 KLOK TILLVÄXT

Företagen är viktiga för kommunen. En hållbar ekonomisk tillväxt främjas genom att stärka näringslivet och locka kloka och långsiktiga investeringar, vilket skapar arbetsmöjligheter för kommuninvånarna. Visionen säger att kommunen ska ha 6000 stolta invånare i Gullspångs kommun år 2035. Denna tillväxt ska ske på ett långsiktigt och hållbart sätt, utan att förlora kommunens charm och identitet. Utvecklingen ska värna om det befintliga, med natur och vatten inpå knuten, och arbeta för en utveckling i hela bygden. I Gullspångs kommun blickas framåt med mod och driv att prova nytt.

- Attraktiva bostäder och bostadsområden för olika behov, generationer och livsstilar.
- Tillgänglig mark för nya verksamhetsetableringar.
- En god relation mellan företag, organisationer och kommunen.

3.1.2 ROBUST & TRYGGT SAMHÄLLE

Betydelsen av att bo och vistas i en trygg kommun är allt viktigare med dagens rådande omvärldsläge där demokratin utmanas. Det är viktigt att kommunen bidrar till ett samhälle som människor känner tillit till. Det är en förutsättning för att människor ska trivas och för lyckade etableringar. Kärnverksamheten med bra vård och omsorg och en kvalitativ skola att vara stolta över är stommen i ett robust och tryggt samhälle.

- Stabil kärnverksamhet att lita på.
- Trygg och säker kommun dygnets alla timmar.
- Information som delges är alltid öppen, granskad, korrekt och tillgänglig.
- Stärka kommunens kris- och civilberedskap.

Foto: Linnéa Gustavsson

3.1.3 SOCIAL GEMENSKAP & AKTIV FRITID

En rik fritid och sociala möten gör att vi trivs, känner oss hemma och vill verka i kommunen. Kommunen ska tillvarata det lokala engagemang som finns och stötta ideella krafter. Kommuninvånare, företag, föreningar, medarbetare och förtroendevalda är alla medskapande i att utforma det goda livet i Gullspåns kommun.

- Attraktiva mötesplatser.
- Stark samverkan mellan föreningar, organisationer och kommunen.
- Levande centrum.

3.1.4 FRAMTIDSSÄKRAD KOMPETENSFÖRSÖRJNING

Gullspåns kommun är en levande bygd i tillväxt. Långsiktig hållbar tillväxt i vårt lokala näringsliv förutsätter en god tillgång till arbetskraft och rätt kompetenser. Förmågan att attrahera, rekrytera, behålla och utveckla kompetenta medarbetare är avgörande för både näringslivet och för att kommunen även i framtiden ska klara det kommunala uppdraget. Nyttänkande och nya lösningar kommer att behövas.

- Attraktiv och jämställd arbetsgivare med kompetenta, friska och motiverade medarbetare.
- Arbets- och studiependling med kollektivtrafik, både inom och utanför kommunen.
- Tillvarata teknikens och digitaliseringens möjligheter.

VISIONENS INNEBÖRD FÖR MARK- & VATTENANVÄNDNING

En översiktsplan för Gullspåns kommun bör därför bidra till kommunens fysiska utveckling genom att:

- möjliggöra för bostäder för olika behov, generationer och livsstilar.
- tillhandahålla verksamhetsmark för nuvarande och framtida behov.
- vara tydlig gentemot företag och organisationer om vad kommunen vill se för utveckling.

3.2 ÖVERGRIPANDE INRIKTNING FÖR ÖVERSIKTSPLANEN

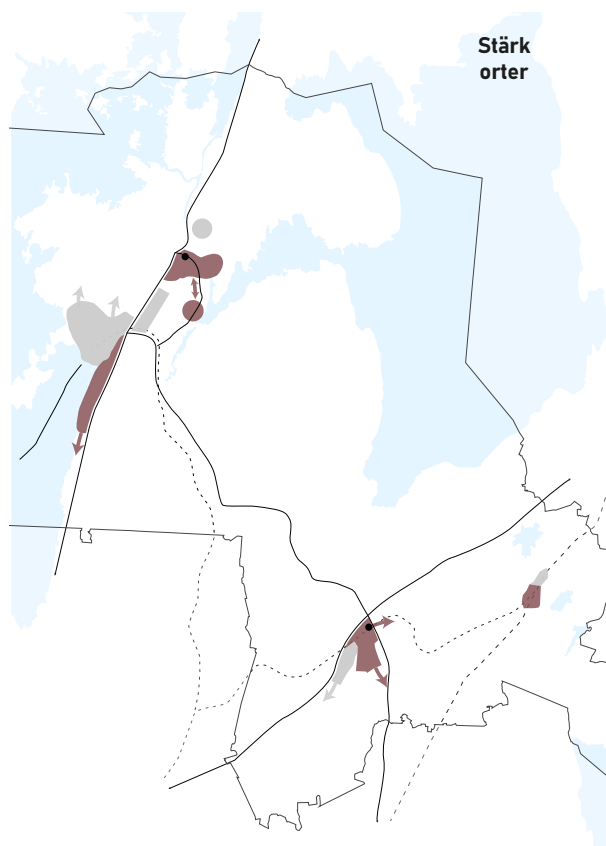
Översiktsplan för Gullspångs kommun har sin utgångspunkt i kommunens framtidsvision, och beskriver hur den fysiska planeringen ska bidra till att kommunen uppnår denna. Utifrån de möjliga inriktningarna för den översiktliga planeringen som presenteras i kapitel 2 har fem utvecklingsinriktningar för mark- och vattenanvändning tagits fram.

3.2.1 STÄRK TÄTORTER

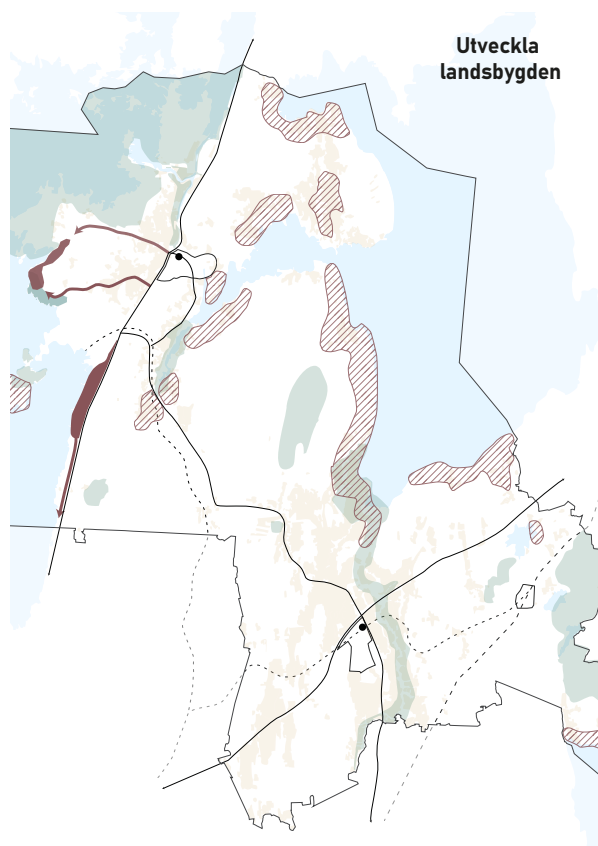
Tätorterna är motorn i kommunens utveckling, och ska erbjuda ett utbud av service för det vardagliga livet. Hit koncentreras bostadsbebyggelse, offentlig och kommersiell service, mötesplatser som torg och idrottsplatser, möteslokaler och föreningsliv. Tätorternas struktur och innehåll ska göra tätorterna till platser för olika grupper och för olika tider i livet, med bostäder och service som passar såväl barnfamiljer, unga vuxna som äldre. Alla tätorter innehåller inte allt, utan de kompletterar varandra.

3.2.3 UTVECKLA LANDSBYGD

Ny samlad bebyggelse prioriteras där det går att ansluta till det allmänna VA-nätet, se mörkröda områden i bilden. I övriga områden arbetar kommunen tillsammans med civilsamhälle och näringsliv för att upprätthålla offentlig service och stärka sociala nätverk inom näringsliv, kultur och idrott, så att resurser kan samnyttjas till största möjliga mån. Kommunen kan tillåta enskild bebyggelse och utveckla lämpliga modeller för kollektivtrafik. Kommunens utveckling ska ske så att areella näringar, som jordbruk och skogsbruk kan växa. Kommunen ska bidra till att näringsliv och besöksnäring utvecklas strategiskt.

Stärk
orter

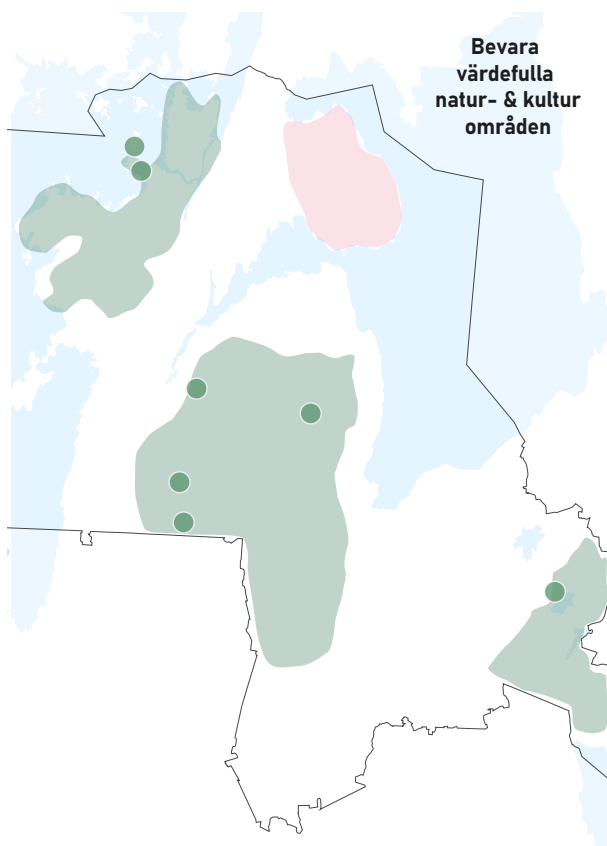

Utveckla
landsbygden

3.2.4 BEVARA & UTVECKLA VÄRDEFULLA NATUR- & KULTUROMRÅDEN

Kommunens grön- och blåstruktur ska stärkas och utvecklas. Områden med höga naturvärden ger kommunen möjlighet att säkra ett rikt växt- och djurliv i kommunen, och därmed stärka biologisk mångfald, ekosystemtjänster, samtidigt som de är klimatreglerande i många fall. Naturmiljön ska bevaras och utvecklas så att Gullspåns kommun kan fortsätta vara ett levande landskap och en plats där boende och besökare kan få naturupplevelser av olika slag genom ett rikt friluftsliv och rekreation.

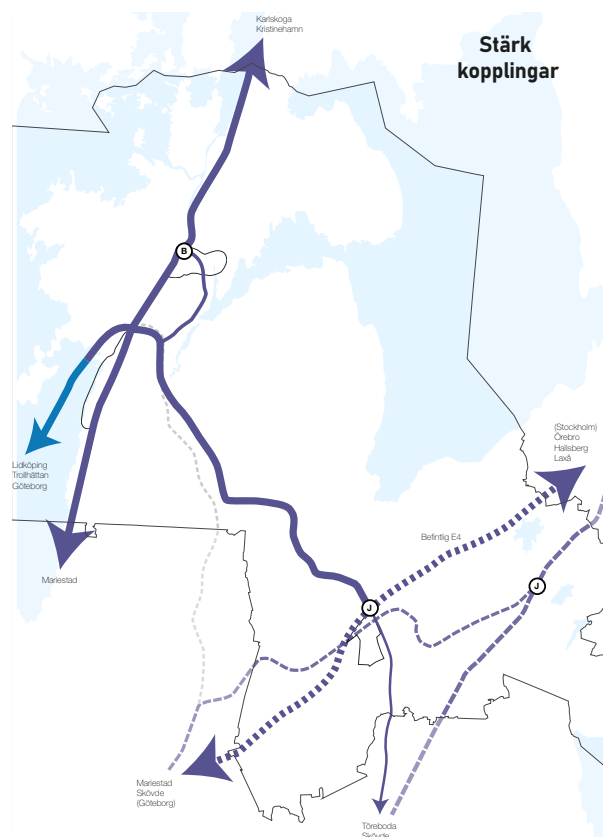
Bevarande och utveckling av kulturmiljön ska bidra till att bevara historia och identitet, skapa kunskap om Gullspåns kommun och bidra till upplevelser och livskvalitet för boende och besökare. Kulturmiljölandskapen i Gullspåns kommun är också viktiga för ekologi och biologisk mångfald. Kulturmiljön ska också vara en resurs i samhällsutvecklingen och skapa värde för lokal ekonomi.

3.2.5 STÄRK KOPPLINGAR

För att Gullspåns kommun ska kunna utvecklas i enlighet med sin vision behöver kopplingar till och från kommunen, så väl som inom kommunen, stärkas. Vagnätet ska utvecklas för att skapa goda möjligheter till kommunikationer mellan centralorterna Hova och Gullspång. Kollektivtrafiken ska fortsätta skapa möjlighet för pendling och vardagsliv genom tät turtrafik till centrala platser och kompletterande anropsstyrd trafik.

Gullspång är ett viktigt nationellt nav vad gäller både vagnät, järnväg och sjöfart, förutsättningar för att upprätthålla dessa kommunikationer ska upprätthållas. Hamnen i Otterbäcken är en viktig förutsättning för utvecklingen, även för regionala och nationella syften och bidrar till mer hållbara transporter via sjöfart, samtidigt som vägsystemet avlastas.

3.2.6 SÄKRA EN HÅLLBAR ENERGIFÖRSÖRJNING

Gullspångs kommun ska bidra till att kommunen och Skaraborgsregionen växer och utvecklas genom att bidra till den energiproduktion som behövs. I takt med att behovet av energi ökar ska Gullspång bidra till att energiförsörjning av industri, elektrifiering av samhället och en växande befolkning kan vara stabil på kort och på lång sikt enligt framtagna strategier. Energikällorna ska bygga på en diversifierad fossilfri energiproduktion. Kommunen ska fortsätta ha en nettopositiv totalproduktion. Kommunen ska verka för att det ska finnas tillräcklig effekt för en elektrifiering av fordonsflottan, samt de industrietableringar som efterfrågas i kommunen och i Skaraborgsregionen. Kommunen ska också verka för en utveckling med ökad överföringskapacitet.

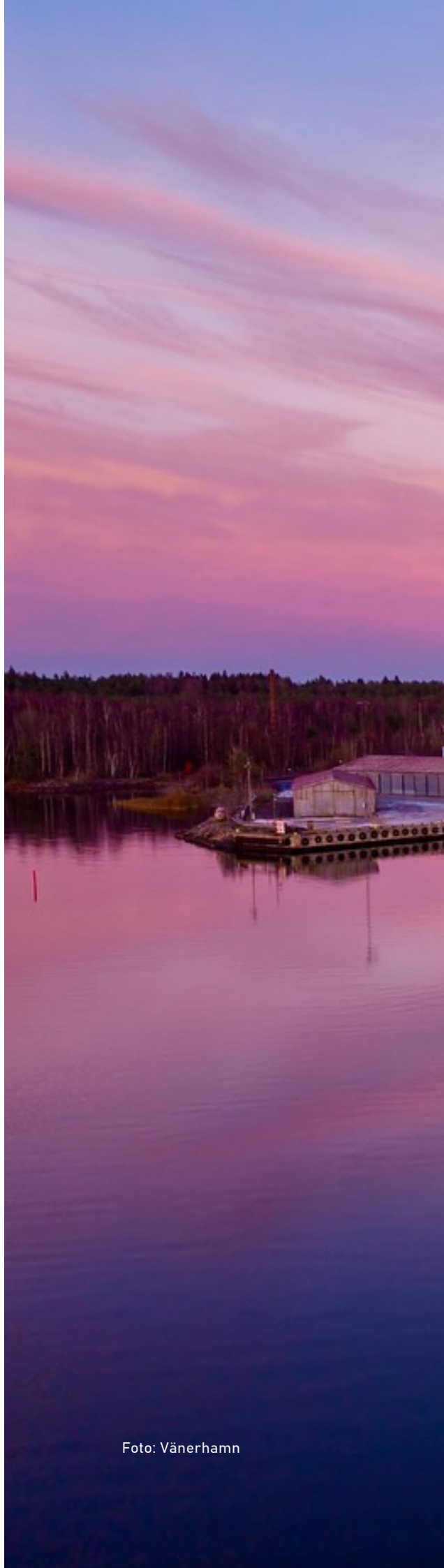
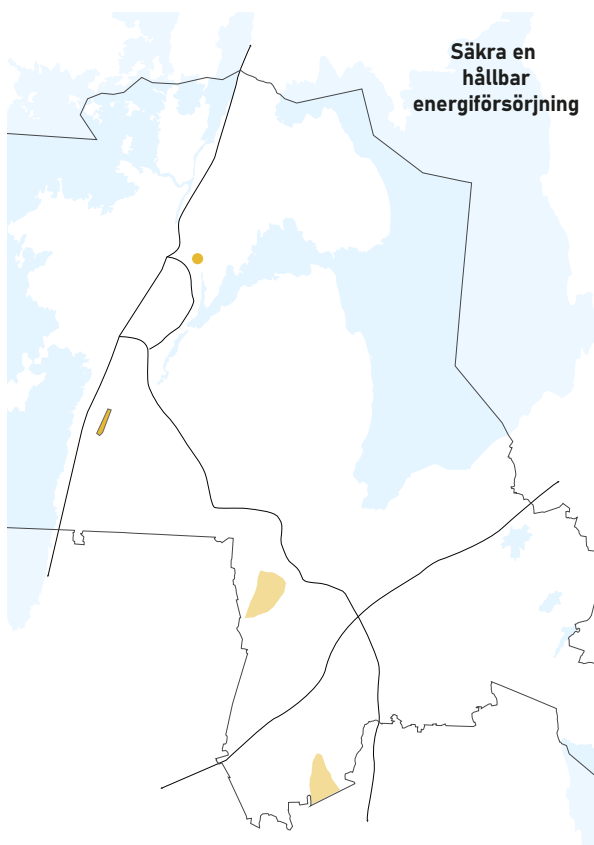

Foto: Vänerhamn

Foto: Elin Asp

A winter landscape featuring a calm river in the foreground, snow-covered banks, and a dense forest of bare trees in the background. A small, light-colored building is visible on the right side of the image. The sky is clear and blue.

Mark- & vattenanvändning

04

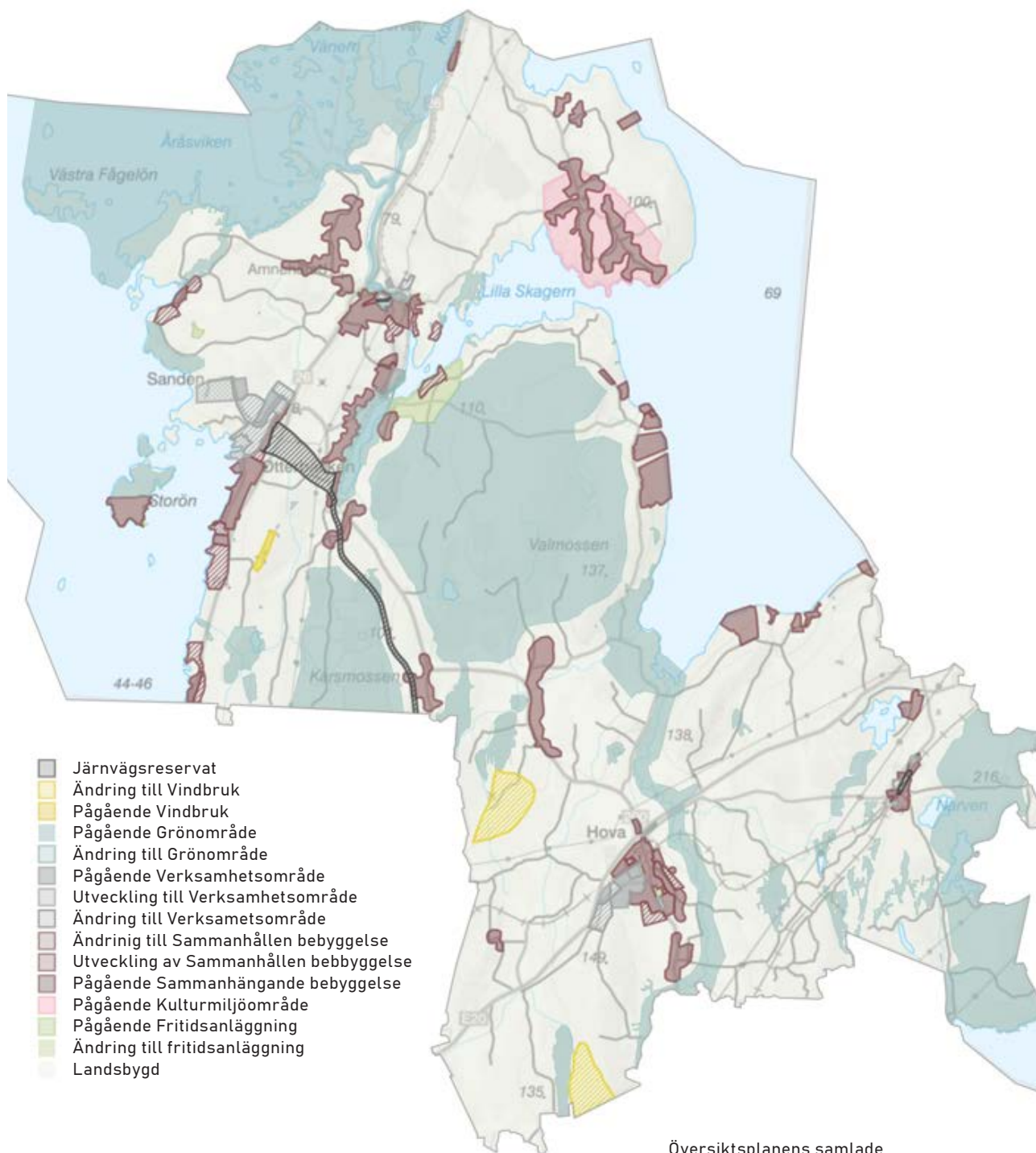
04 Mark- & vattenanvändning

I detta kapitel redovisas kommunens förslag till mark- och vattenanvändning, tillsammans med vägledningar för kommunens mark- och vattenanvändning, samt motiv till vägledning. Utgångspunkten för förslaget är de fem strategierna för kommunens utveckling, så som utveckling av tätorter, landsbygd, infrastruktur och kommunikationer, utveckling i strandnära lägen, och energiförsörjning. Dessutom redovisas i kapitlet hur kommunen ska hantera risk- och miljöfrågor. Kapitlet innehåller också vägledning gällande utformning för byggnation, ödehus samt en sammanställning över lämpliga områden för områdesbestämmelser.

Nu rådande förutsättningar och beskrivningar av områden och sakfrågor finns i kapitel 5.

Översiktsplanens samlade markanvändningskarta för Gullspångs kommun.

4.1 TÄTORTER

I Gullspångs kommun finns fyra orter som kan agera centralpunkter på olika sätt. Gullspång och Hova är centralorter i kommunen, och Otterbäck-
en är ytterligare en tätort. Gårdsjö är en småort med viktig service som
tågstation och spelar därför en viktig roll för kommunens utveckling. All
vardaglig service ska kunna tillhandahållas inom kommunen och koncen-
treras till centralorterna, med komplement i Otterbäck och Gårdsjö. Eta-
bleringar av externhandel bör undvikas. Alla orter är viktiga för kommu-
nens utveckling utifrån sina förutsättningar, orterna ska därför utvecklas
med syfte att komplettera varandra. Nedan redovisas markanvändning för
dessa fyra orter i Gullspångs kommun.

4.1.1 GULLSPÅNGS TÄTORT, MED SKAGERSVIK

Gullspång är kommunens till invånare näst största
ort och består i huvudsak av bebyggelse från
efterkrigstiden och rekordåren. Storgatan som går
mellan väg 26 och före detta GEA-verken utgör
centrum. Längs Storgatan finns även äldre byggnad-
er från tidigt 1900-tal, till exempel det så kallade
Bankhuset, numera Guldkronan. I kvarteret Elektro,
det tidigare GEA-verkens industriområde, finns
fortfarande elektrokemisk industri, samt småverk-
samheter som träningslokaler och föreningsliv.
Området är förorenat och är idag inte lämpligt för
till exempel bostäder.

Ortens entré är främst från väg 26, där Amnehärad
ligger på västra sidan av vägen och Gullspångs
tätort ligger på östra sidan. Söder ut längs John
Hedins väg nås Skagersvik.

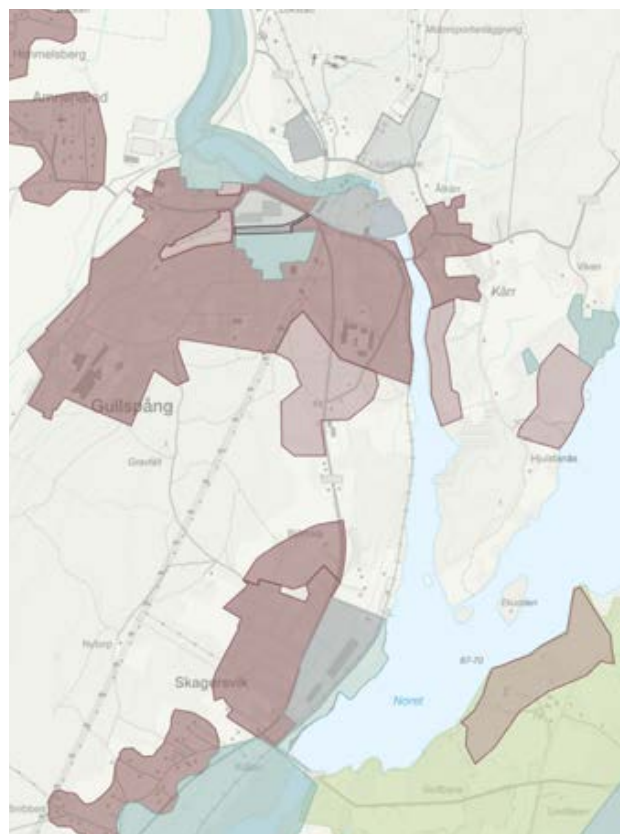
Gullspångsälven utgör ortens norra gräns, med
kraftverk och laxtrappa för Gullspångslaxen. Göta
holme ligger längs den södra stranden och är ett
parkområde och mötesplats. Där finns bollplan,
ställplatser för husbilar och möjlighet till evene-
mang.

All bebyggelse inom Gullspångs tätort är planlagd
genom detaljplaner, byggplaner eller stadsplaner.
De äldsta planerna är från 1942. Samhället är i
stort sett utbyggt i enlighet med gällande planer. De
äldre planerna motsvarar inte alltid dagens behov,
samtidigt som planerna har givit ramarna för många
av samhällets stadsmiljöer och bostadsområden.

MOTIV TILL VÄGLEDNING

Gullspångs struktur med villakvarter norr och söder
om en centrumgata gör orten lämplig för enstaka
förtätningar kring de centrala delarna som bidrar
till aktivitet och rörelse i centrum. Samtidigt finns

- Järnvägsreservat
- Ändring till Vindbruk
- Pågående Vindbruk
- Pågående Grönområde
- Ändring till Grönområde
- Pågående Verksamhetsområde
- Utveckling till Verksamhetsområde
- Ändring till Verksamhetsområde
- Ändring till Sammanhållen bebyggelse
- Utveckling av Sammanhållen bebyggelse
- Pågående Sammanhängande bebyggelse
- Pågående Kulturmiljöområde
- Pågående Fritidsanläggning
- Ändring till fritidsanläggning
- Landsbygd

Markanvändningskarta för Gullspångs tätort samt Skagersvik

det möjlighet till mer omfattande bebyggelseutveckling mellan Gullspång och Skagersvik, främst med villabebyggelse, men också verksamhetsområde.

Fabriksområdet för Gullspångs elektrokemiska har föroreningar i marken på grund av den tidigare verksamheten på fastigheten. Området är därför önskvärt att sanera för att utveckla området med bostäder och verksamheter. Eftersom sanering är förenat med stora kostnader är det möjligt att dessförinnan utveckla området där GEA-verken kan ges temporära användningsområden och fortsätta vara karaktärsskapande för orten.

I korsningen mellan Prästgatan och Storgatan finns det möjlighet att tillföra ett kvarter som bedöms vara lämpligt att pröva för flerbostadsbebyggelse. I ett kommande planarbete ska kvarterets koppling till parken Göta holme utredas med fokus på bottenvåningen. Även översvämningsrisker från Gullspångsälven ska utredas. Området ligger inom

strandskyddet, därför behöver möjligheten att göra avsteg från strandskyddet prövas vid en planläggning.

De planer som berör det gamla järnvägsområdet bör ses över. I Dressinparken finns det möjlighet att utveckla platsen med bostadsbebyggelse, till exempel seniorboende, och utveckling av lek och rekreation. I samband med detta kan även busstorget utvecklas. Området bör ses i helhet med utegym, tennisplaner och naturområdet öster om Villagatan.

Ännu är stora delar av den plan från 1960 som låg till grund för utbyggnaden av Skagersvik outnyttjad, åtminstone när det handlar om utbyggnad av bostäder. Området mellan sjön Skagern och järnvägen är i planen angiven som industrimark. Sedan planen antogs har tågtrafiken ersatts med dressintrafik för turistbruk. Industrimarken i detta område bör därför göras om till naturmark för att ge allmänheten tillträde till stranden.

VÄGLEDNING

- a. I första hand utveckla Gullspång genom att utveckla längs Storgatan och Dressinparken för att stärka centrala delarna och skapa aktivitet.
- b. Pröva möjligheten till detaljplan för bostadsbebyggelse nordväst om korsningen Prästgatan och Storgatan. I en planprocess ska riskfrågor som översvämning utredas.
- c. Pröva möjligheten till bostadsbebyggelse intill Dressinparken genom att utreda helheten för området mellan Västergatan Stationsgatan, Villagatan och Järnvägsgatan. Området bör omfatta parkmark med möjlighet till lek, rekreativ verksamhet för dressin och turisnäring och bostadsbebyggelse, till exempel seniorboende. Även busstorget bör omfattas av utredningen.
- d. Pröva möjligheter till blandad användning av kvarter Elektro, tidigare GEA-verken, och arbeta i första hand med temporära lösningar för att låta området bli en resurs för Gullspångs samhälle som bidrar med karaktärsskapande bebyggelse. Vid temporärt användande av bebyggelsen ska temporära åtgärder av markföroreningar genomföras av enklare slag. Vid planändring krävs permanenta åtgärder för att åtgärda befintliga markföroreningar. På lång sikt kan dock en permanent utveckling möjliggöras där områdets karaktär bevaras och utvecklas.
- e. Möjligheter till större utveckling av bostadsområden och mindre verksamheter finns längs med John Hedins väg och Skagersviksvägen och ska ske i andra hand efter den centrumnära förtätningen. I första hand ska bostadsbebyggelse med närhet till Gullstensskolan prioriteras.
- f. Ändra användningen av naturområdet mellan Skagersvik och Skagern från industri till allmän plats för att säkra marken för allmänheten.
- g. Grönområdet mellan Villagatan och John Hedins väg föreslås fortsatt vara ett grönområde, med viss rekreation så som bollplaner och utegym. Villagatans sträckning förbi grönområdet bidrar till att rumsligt koppla ihop utegymmet och järnvägsområdet/Dressinparken.
- h. Området kring Amnegården och vårdcentralen ska fortsätta utvecklas för offentlig service och befintliga byggnader ska vara möjliga att samnyttja för icke-kommersiella verksamheter utifrån behov.
- i. Elljusspåret söder om Gullspång ska värnas och utvecklas utifrån behov och möjligheter. Entréplatser ska annonseras och tydliggöras både i Gullspång och i Skagersvik.

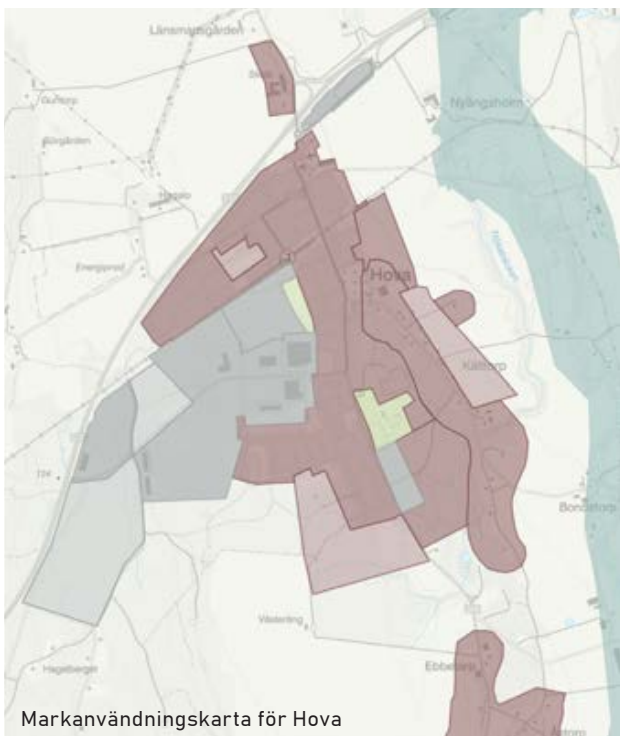
4.1.2 HOVA

Hova är kommunens största ort till invånarantal och är kommunens administrativa centrum. Men framför allt består Hova av villaområden med enfamiljshus och radhus och verksamhetsområden med småindustri. Större delen av Hova planlades i mitten av 60-talet. Planefterlevnaden i Hova är relativt god, även om det fortfarande finns relativt stora arealer planlagd mark som aldrig har tagits i anspråk. Bl.a. möjliggör gällande planer fyra nya kvarter öster om kyrkogården, ny villabebyggelse i Ryttagatans förlängning och betydande utbyggnad av bebyggelse för industriändamål mellan Industrigatan och järnvägen. Kommunen äger också planlagd verksamhetsmark inne i Hova och vid påfarten till E20 som är möjliga att utveckla.

MOTIV TILL VÄGLEDNING

Hova lämpar sig för utveckling av bostäder och verksamhetsområden, samt kommersiell och offentlig service. All utveckling bör ske så att den stärker möjligheterna för publika verksamheter och vardagsservice, som café, dagligvaruhandel, närhälsa, skola och förskola. Den fysiska miljön

- Järnvägsreservat
- Ändring till Vindbruk
- Pågående Vindbruk
- Pågående Grönområde
- Ändring till Grönområde
- Pågående Verksamhetsområde
- Utveckling till Verksamhetsområde
- Ändring till Verksamhetsområde
- Ändring till Sammanhållan bebyggelse
- Utveckling av Sammanhållan bebyggelse
- Pågående Sammanhängande bebyggelse
- Pågående Kulturmiljöområde
- Pågående Fritidsanläggning
- Ändring till fritidsanläggning
- Landsbygd

kring tågstationen kan utvecklas för att tydligare markera centrum; parken och tågstationsbyggnaden har symbolvärden för detta som bör värnas. Hovas huvudsakliga utveckling bör drivas av bostadsutveckling och verksamhetsutveckling. Främst ska ändamålsenliga befintliga byggnader tas om hand och utvecklas när behov av tillskott uppstår, till exempel kan flerbostadshus omvandlas till äldreboende eller radhus, program för renovering av bostäder som inte används införas, med mera.

Det finns planberedskap för bostäder i stadsplanen för Hova Bramsgården. Då planområdet till största del ligger på jordbruksmark ska andra lokaliseringsringar för bostadsbebyggelse först övervägas innan planen byggs ut. Området mellan Vattubolsvägen och Milstensgatan lämpar sig för förtätning av bostadsändamål, antingen flerbostadshus eller enbostadshus. Öster om Väderkvarnsvägen kan en utökning av bostäder ske. Vid behov av större bostadsutveckling är även skogsområdet söder om Hjerpegatan och längs med Älgårsvägen lämpligt. I Hova finns också flera områden som lämpar sig för verksamhetsanvändning och småindustri, längs E20, söder ut, och längs med Industrigatan i anslutning till befintliga verksamhetsområden.

VÄGLEDNING

- a. I första hand bör ändamålsenlig bebyggelse tas om hand och utvecklas när Hova utvecklas.
- b. Om det trots det finns behov av ny bebyggelse ska utveckling av bostäder och handel i första hand ske i centrala Hova genom befintlig planberedskap eller ny planläggning.
- c. Planberedskap på jordbruksmark ska undvikas att användas.
- d. Tomter för verksamheter är lämpliga att förlägga längs med E20 och industrigatan, i redan bullerstörda områden och med bra skyltlägen.
- e. Vid utveckling av tätortsnära verksamheter ska dessa vara icke störande, eller planeras så att de inte stör befintliga bostäder utöver gällande riktvärden.
- f. Getryggens aktivitetspark ska värnas och vid behov av utveckling ska det möjliggöras.
- g. Tornerspelsarenans placering ska permanentas.

4.1.3 OTTERBÄCKEN

Otterbäcken ligger långsträckt längs Vänerns strand och avgränsas öster ut av väg 26. Orten består främst av villabebyggelse från 1960-talet och framåt. På orten finns också en bandyplan och camping. Norr om orten ligger flera av kommunens viktigaste industrier och arbetsgivare, så som plywoodfabrik, pappersbruk, förpackningsindustri och hamnverksamhet.

I väsentliga delar är gällande detaljplaner aktuella. Hamnen, plywoodfabriken och påsfabriken saknar detaljplan idag.

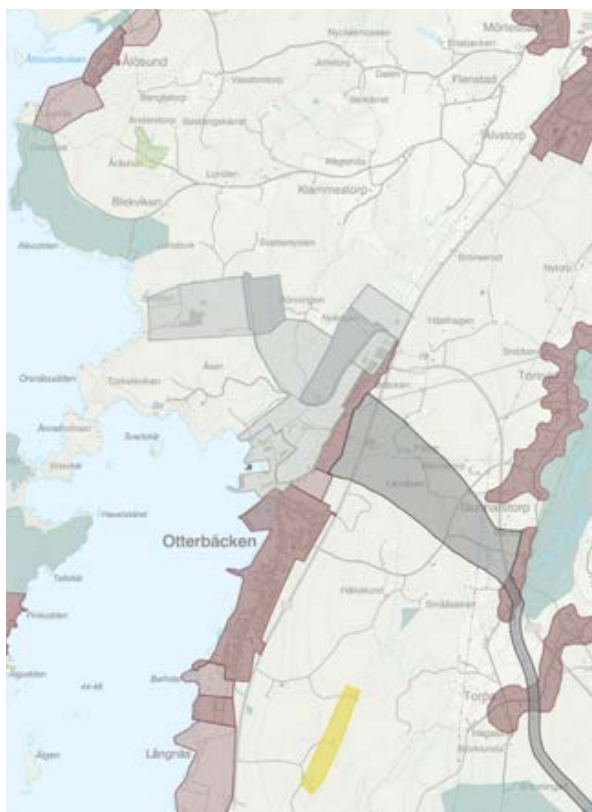
Otterbäcken omfattas av flera områden där undantag från strandskydd kan göras genom LIS.

MOTIV TILL VÄGLEDNING

Otterbäckens långsmala sträckning längs Vänerns strand gör att bostadsutvecklingen främst lämpar

■	Järnvägsreservat
■	Ändring till Vindbruk
■	Pågående Vindbruk
■	Pågående Grönområde
■	Ändring till Grönområde
■	Pågående Verksamhetsområde
■	Utveckling till Verksamhetsområde
■	Ändring till Verksamhetsområde
■	Ändring till Sammanhållna bebyggelse
■	Utveckling av Sammanhållna bebyggelse
■	Pågående Sammanhängande bebyggelse
■	Pågående Kulturmiljöområde
■	Pågående Fritidsanläggning
■	Ändring till fritidsanläggning
■	Landsbygd

Markanvändningskarta för Otterbäcken

sig mellan Vänerns strand och väg 26, söder om Gallernäset, samt norrut mellan Amnevägen och väg 26. Framför allt avses småhusbebyggelse. Detaljplan är nyligen framtagen för Gallerviken inklusive Barfotens Camping. Området för camping kan vid behov prövas för bostadsbebyggelse i en planprocess.

Norr om Otterbäcken är en utveckling av industriverksamhet lämpligt. Det är positivt att flera typer av verksamheter samlas i relativ närhet och kan nyttja infrastruktur gemensamt, så som vägar med mera. Hamnen ska värnas och den ska ges möjlighet att utvecklas, både vad gäller hamnverksamheten och möjligheter till transporter av gods till och från platsen. Icke planlagd hamn- och industriverksamhet bör på sikt planläggas. Befintliga fabriker och verksamheter ska ges möjlighet att utvecklas om behov finns, samtidigt som det ska finnas möjlighet att förlägga fler verksamheter till området.

All utveckling i Otterbäcken ska förhålla sig till LIS-planen och ta hänsyn till ekologiska och rekreativa värden i området.

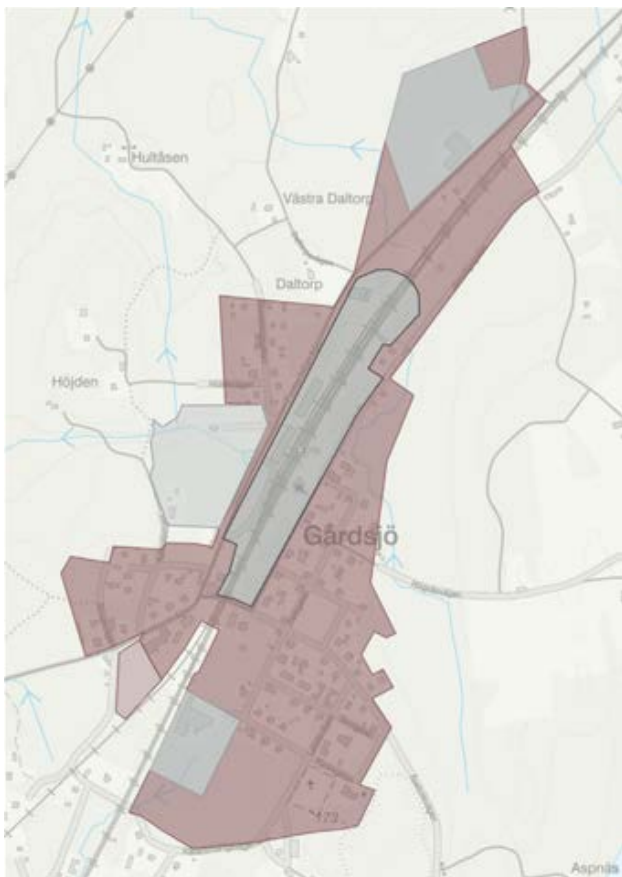
VÄGLEDNING

- Bebyggelse ska förläggas +47,19 (RH2000) om inte särskilda åtgärder vidtas, t.ex. vattentäta lösningar.
- Det nyligen planlagda campingområdet, kan vid framtida behov lämpa sig för planläggning av bostäder.
- Den norra delen av Otterbäcken bör fortsatt utvecklas för att möjliggöra industri i närhet till hamnen och riksväg 26. Jonsec-området bör planläggas för att medge bebyggelse och ge möjlighet till fortsatt utveckling.
- Hamnområdet bör planläggas och utvecklas för att kunna utöka möjligheten till godstransporter via sjöfart, och därmed sänka koldioxidutsläpp jämfört med flyg- och vägtransporter.

- Järnvägsreservat
- Ändring till Vindbruk
- Pågående Vindbruk
- Pågående Grönområde
- Ändring till Grönområde
- Pågående Verksamhetsområde
- Utveckling till Verksamhetsområde
- Ändring till Verksamhetsområde
- Ändring till Sammanhållen bebyggelse
- Utveckling av Sammanhållen bebyggelse
- Pågående Sammanhängande bebyggelse
- Pågående Kulturmiljöområde
- Pågående Fritidsanläggning
- Ändring till fritidsanläggning
- Landsbygd

Markanvändningskarta för Gårdsjö

4.1.4 GÅRDSJÖ

Stationssamhället vid knutpunkten mellan stambanan och Kinnekullebanan regleras huvudsakligen genom en byggnadsplan som antogs 1955. Härifrån går det att ta sig direkt till Örebro och Lidköping. Gårdsjö har länge haft en tydlig befolkningsminskning och har i dagsläget ca. 120 invånare. Orten har flera småhus som står tomma varför behovet av ytterligare planlagd mark bedöms vara lågt.

MOTIV TILL VÄGLEDNING

Platsutvecklande satsningar bedöms vara lämpliga för att skapa identitet och mötesplatser. Fokus bör ligga på upprustning och förvaltning av det befintliga beståndet. I och med sitt läge finns möjlighet för utveckling av omlastningscentral vid järnvägen.

VÄGLEDNING

- a. Servicepunkt bör utvecklas i samarbete mellan privat fastighetsägare och kommunen för att skapa en mötesplats i orten.
- b. Kommunen ska uppmuntra och själva ta initiativ till aktiv förvaltning inom orten för att vända utvecklingen med en minskande befolkning.
- c. Befolkningstillväxten bör i första hand ske inom befintlig bebyggelse och genom upprustning av det som finns.
- d. Möjligheten för att utveckla omlastningscentral mellan järnväg och väg bör utredas.
- e. Utveckling och bygglov behöver ske med hänsyn till kulturmiljövärdet kring Gårdsjö kyrka.

4.2 LIS-OMRÅDEN

Det tematiska tillägget till översiktsplan *Landsbygdsutveckling i strandnära lägen* (Laga kraft 2014-01-31), även kallat LIS-planen, är fortfarande aktuell och fortsätter att gälla.

Nu gällande strandskyddslagstiftning ger kommuner rätt att i sin översiktsplan peka ut områden i strandnära läge som betydelsefulla för utvecklingen av landsbygden. Inom dessa får kommunen som särskilt skäl för upphävande av eller dispens från strandskyddet åberopa dess betydelse för landsbygdsutvecklingen i kommunen. Tanken är att landsbygden lättare ska kunna nyttja de konkurrensfördelar ett strandnära läge kan ge. Det kan handla om ett tillskott på boende som stärker underlaget för lokal service som skola, butiker och kollektivtrafik liksom verksamheter vilka ger arbetstillfällen och därmed stärker kommunens ekonomi.

I LIS-planen finns en översiktskarta över utvecklingsområden i strandnära läge, se vidare i dokumentet för specifika beskrivningar inom respektive område.

MOTIV TILL VÄGLEDNING

Den största möjligheten till utveckling inom LIS-områdena bedöms vara inom Otterbäcken och Ålösund. Kommunalt VA är på väg att byggas ut till Ålösund och kompletterande bebyggelse bör utredas att ansluta till det kommunala VA-nätet. Söder om Delebäckstorp finns en plan från 1986 som medger utbyggnad av 180 fritidshus, en ändring av detaljplanen antogs 2023 som ökade byggrätterna genom att möjliggöra för en högre utnyttjandegrad. Planändringen syftade till att skapa en mer flexibel detaljplan vilket anses öka dess genomförbarhet. Delebäck bedöms anslutas till kommunens verksamhetsområde efter 2028.

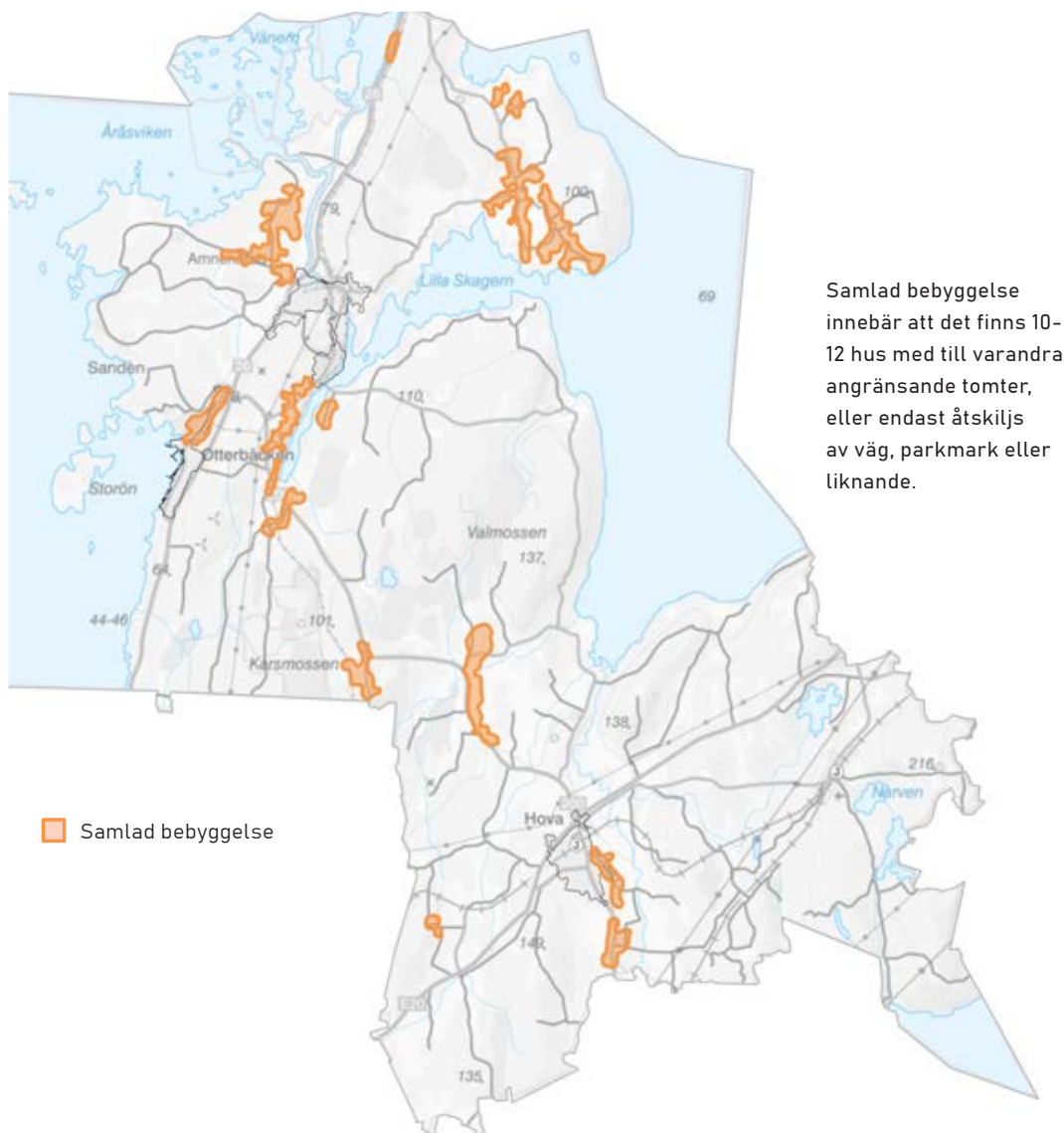
VÄGLEDNING

- Planläggning inom LIS-områdena bör ske främst inom Otterbäcken och Ålösund för möjlighet till anslutning till kommunalt VA.
- Delebäck och Delebäckstorp bör anslutas till kommunens verksamhetsområde för att möjliggöra större sammanhållning.

Områden som ingår i LIS-planen
LIS-planen fortsätter att gälla
även efter att denna översikts-
plan antas.

4.3 LANDSBYGD

4.3.1 BEBYGGELSE

På landsbygden i Gullspångs kommun finns det samlad bebyggelse utanför tätorterna och småorterna. Samlad bebyggelse innebär att det finns 10-12 hus med till varandra angränsande tomter, eller endast åtskiljs av väg, parkmark eller liknande. Förutom bostadshus är bebyggelsen på landsbygden till stor del kopplat till fritidsbostäder eller areella näringar, så som jordbruk.

MOTIV TILL VÄGLEDNING

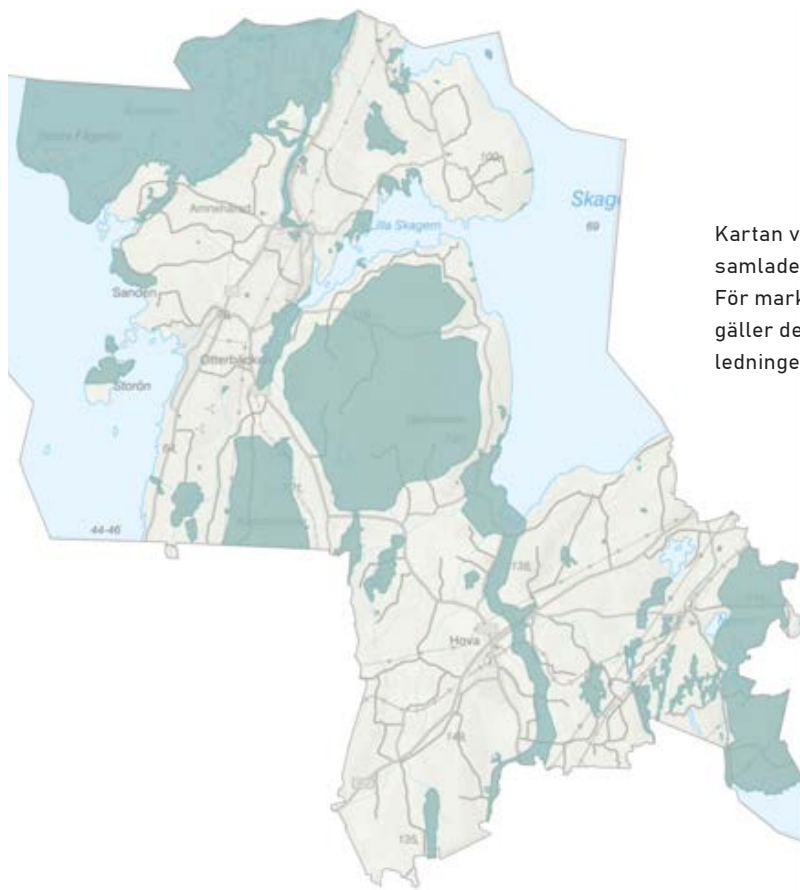
Utveckling av bebyggelse på landsbygden ska ske med hänsyn till befintlig infrastruktur, jordbruksmark, naturvärden, strandskydd, kulturmiljövärden, med mera. Ny exploatering kan prövas men samlad bebyggelse ska undvikas för att inte skapa behov av utökat VA-kollektiv utanför prioriterade

områden. Ny exploatering med samlad bebyggelse ska framför allt lokaliseras till befintliga eller planerade områden med kommunal VA-lösning.

VÄGLEDNING

- Bebyggelse på landsbygden ska endast accepteras i mindre utsträckning med hänsyn till VA-kollektivet, jordbruksmark, naturvärden och det kulturhistoriska värdet av landskapet.
- Ny planerad bebyggelse som bidrar till service, mötesplatser eller kulturaktiviteter bör ges prioritet.

Kartan visar kommunens samlade grönstruktur. För markerade områden gäller den generella vägledningen.

4.3.2 NATURMILJÖ

Det sammanhängande systemet av naturmark och vattenmiljöer utgör kommunens grön- och blåstruktur. Systemet är viktigt för kommunens utveckling och möjliggör för ett rikt växt- och djurliv i kommunen, stärker biologisk mångfald, bidrar med ekosystemtjänster, och är klimatreglerande i många fall.

MOTIV TILL VÄGLEDNING

Grön- och blåstruktur bidrar till arbetet med att möta flera av de utmaningar samhället står inför, så som behov av klimatanpassning, stärkt folkhälsa och förlust av biologisk mångfald. På olika skalor av planeringen är det därför viktigt att se till systemet

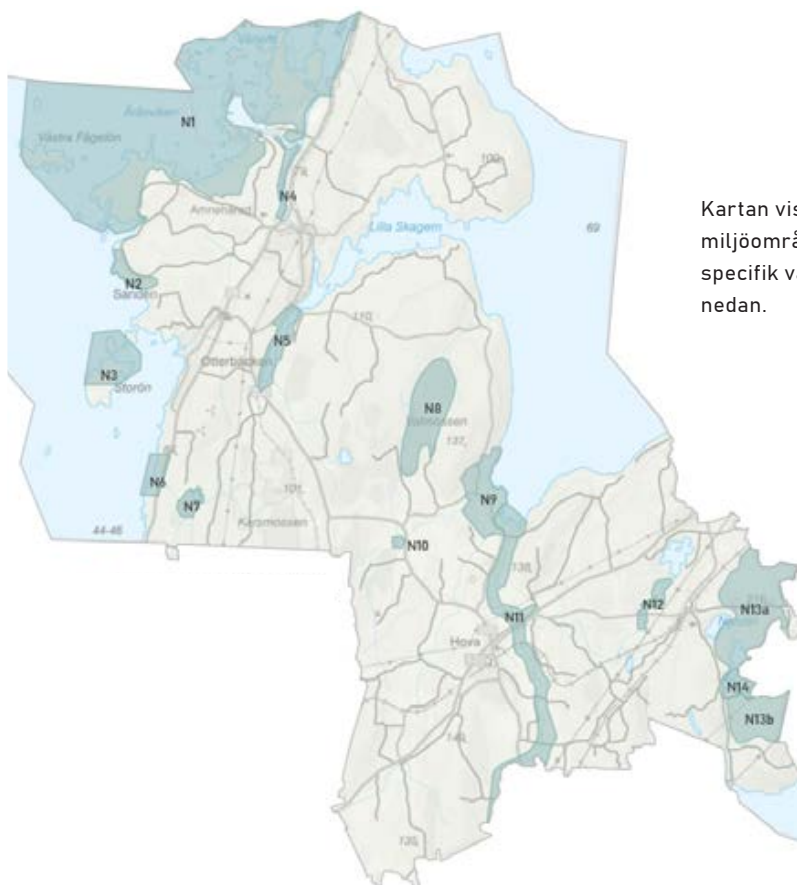
som helhet. Grön och blå infrastruktur ska ses i ett regionalt perspektiv, framför allt utgör naturmiljöerna i nordvästra delen av kommunen viktiga delar i en större struktur. I Gullspångs kommun är strukturen i övrigt relativt fragmenterad och därför är det viktigt att det alltid görs en bedömning om påverkan på grön- och blåstruktur vid detaljplanering, bygglov eller annan exploatering. Nedan finns generella vägledningar för mark- och vattenanvändning i naturmiljö, som sedan följs av specifika vägledningar för olika områden. Beskrivningar av respektive område återfinns i kapitel 5. Områdena ska ses som geografiska indelningar med vägledningar, föreskrifter för naturreservat och andra värden inom respektive områden behöver tas till hänsyn utöver nedanstående vägledning.

VÄGLEDNING

- a. Ny bebyggelse, anläggningar eller större ingrepp (t.ex. torvtäkt och utdikning, bergtäkt och gruvdrift) ska inte ska tillåtas med undantag för bebyggelse som avser byggnader för naturvårdens behov eller anläggningar för det rörliga friluftslivet där bebyggelse kan bedömas från fall till fall.
- b. För att stimulera det rörliga friluftslivet bör kommunen verka för att märka upp nya leder och t.ex. anordna vindskydd och andra rastplatser.

- c. Befintliga fritidshus får byggas till så länge detta inte påverkar redovisade naturvärden negativt.
- d. Kommunen ska genomföra en lövskogsinventering.
- e. Naturvårdsprogrammet för Skaraborgs län som Länsstyrelsen gav ut 1984 bör brytas ned i ett kommunalt naturvårdsprogram för att ta ställning till vilka områden i övrigt som ska bevaras.

- f. Kommunen ska vara ett föredöme i bruket av den egna skogen: den långsiktiga hushållningen ska alltid sättas före kortsiktiga ekonomiska behov.
- g. Kommunen ska verka för att de mest värdefulla skogsbiotoperna enligt nyckelbiotopsinventeringen får ett tillräckligt skydd enligt miljöbalken.
- h. Kommunen ska bedriva ett projekt för förbättrad vattenkvalitet som syftar till att uppfylla målen i åtgärdsprogrammet, Västerhavets vattendistrikt.
- i. Kommunen ska verka för att minska kväve- och fosforutsläppen från industrier som ligger nära känsliga recipienter.
- j. Kommunen ska verka för att vägdragningar och kulverteringar utförs på ett sådant sätt att konnektivitet inte försämras för vandrande fisk och andra djurarter.
- k. Sjöar och vattendrag som används som dricks-vattentäkter ska skyddas.
- l. Kommunen ska verka för att värdefulla sjöar och vattendrag skyddas genom områdesskydd, kommunal planering och hänsynstagande i jord- och skogsbruket.
- m. Kommunen verkar för att förvaltning av skyddsvärda arter inte riskerar ge försämrad status i såväl akvatiska som terrestra livsmiljöer.
- n. Verka för att arealen slätterängar och betesmarker bevaras för att rädda de hotade arter som är knutna dit.
- o. uppmuntra bevarandet av stengärdesgårdar, dikes- och åkerrenar, odlingsrösen och alléer.
- p. Kommunen ska bidra i arbetet med att inventera förekomsten av biotoper med hotade arter inom kommunen.
- q. Kommunen ska ta hänsyn till den biologiska mångfalden i den fysiska planeringen.
- r. Stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdenas karaktär och de rekreativa värdena.
- s. Kommunen ska om möjligt bevara de områden som redovisas som tysta i nedan avsnitt. Etablering av bullrande verksamheter bör så långt möjligt undvikas inom dessa områden.

Kartan visar de naturmiljöområden som har specifik vägledning, se nedan.

SPECIFIK VÄGLEDNING

- a. N1, Fågelön, Nötön, Åråsviken och Kolstrandsviken m.fl. : Avstyckning och nybyggnation medges ej. Betning på Fruskären och Svenningsöarna behålles. I övrigt ska jord- och skogsbruk samt vattenverksamheter inom hela området bedrivas med stor varsamhet för att inte skada utpekade naturvärden. Nya hamnar eller andra fasta anläggningar ska inte tillåtas inom naturmiljöområden.
- b. N2, Vänerstranden mellan Lugnås och Lorthålan: För att förhindra att möjligheterna till friluftsliv minskar ska ny bebyggelse inte tillåtas inom området. Befintliga byggnader inom området kan emellertid byggas till så länge inte riksintresset påverkas.
- c. N3, Norra delen av Storön: Området ska användas för skogsbruk och för det rörliga friluftslivets behov. Skogsbruk ska bedrivas med stor hänsyn till friluftslivsintresset. Fast förbindelse till fastlandet och ny bebyggelse ska inte tillåtas.
- d. N4, Gullspångsälven och dess stränder: Landskapets karaktär ska bevaras. Kommunen ska verka för att Gullspångsälvens viktiga funktion i landskapsbilden och ekologin bibehålls och utvecklas.
- e. N5, Noret söder om Bron: Landskapets öppna karaktär ska bevaras för att trygga möjligheten till friluftsliv och livsmiljöer för djurlivet
- f. N6, Vänerstranden norr om Kvarntorpet: Landskapet ska bevaras.
- g. N7, Spåsjön: Kommunen anser att det är angeläget att bevara denna våtmark och ska därför verka för att Spåsjön görs om till naturreservat.
- h. N8, Valmossen: Kommunen ska överväga att skydda riksintresset för Naturvård genom reservatsbildning.
- i. N9, Kroppfjäll – Mälltorp: Landskapet har stora kvaliteter och bör därför inte exploateras ytterligare. I synnerhet gäller detta området som ligger öster om väg 2997. Intresset att bevara landskapet måste emellertid vägas mot jordbrukets behov, eftersom ett livskraftigt jordbruk är nyckeln till att landskapet ska kunna bevaras. Motstående intressen som kan komma att påverka området negativt är bl.a. skogsplantering och fritidsbebyggelse. Vid behov bör därför områdesbestämmelser upprättas för att trygga befintlig markanvändning.
- j. N10, Kullesjön: Sötvattenstrandäng som för närvarande saknar reglering. Vid behov ska den kommunala organisationen verka för att området skyddas och att nuvarande markanvändning kan fortgå.
- k. N11, Hovaån: Reservatsbildning bör övervägas för särskilt skyddsvärda delar av området. Betning av dalgången bör främjas. Ny bebyggelse kan tillåtas i direkt anslutning till befintliga husgrupper men ska prövas mycket restriktivt och anpassas till den känsliga miljön. Lövskogsarealerna ska bevaras: barrskogsplantering får ej ske i dalgången. Tåktverksamhet, dikning eller muddring får ej ske. Erosionsrisken måste uppmärksammas. Vattenuttag ur ån bör begränsas vid lågvatten. Om behov uppstår bör områdesbestämmelser upprättas för att reglera bebyggelsen. Kommunen ska fortsätta verka för att näringsbalansen i ån förbättras.
- l. N12, Håhulteån: Kommunen anser att området bör få status som naturreservat.
- m. N13, Områden sydost om Gårdsjö: De intressen som ligger till grund för riksintresset Unden-Velen ska skyddas. Landskapets karaktär ska bevaras och ny bebyggelse, anläggningar eller större ingrepp (t.ex. torvtåkt och utdikning) ska därför inte tillåtas inom avgränsningen. Om behov uppstår bör områdesbestämmelser upprättas.
- n. N14, Klämsjökärren: Kommunen anser att området bör göras om till naturreservat.

REKREATION

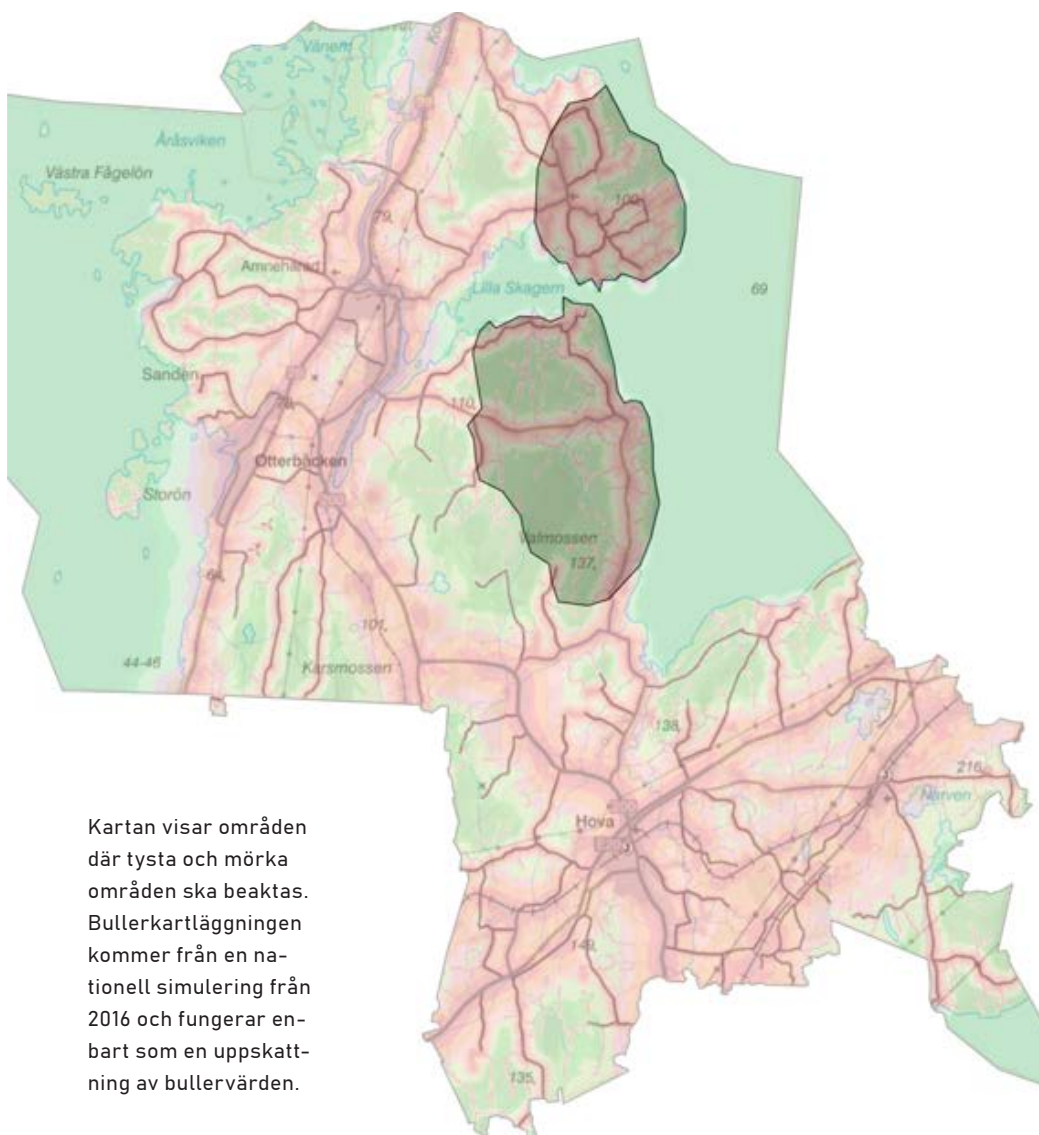
- a. Skärven: Området bör skyddas mot eventuell bebyggelse och ökad biltrafik. Vid behov bör områdesbestämmelser jämte avtal eller kommunala naturvårdsförordnanden med skötselplan upprättas.
- b. Getryggen – Källtorp: Om behov uppstår bör området skyddas genom detaljplan jämte avtal avseende fortsatt skogsbruk eller kommunalt naturvårdsförordnande med skötselplan.
- c. Rekreatiomsområdet SO Gårdsjö: Vid behov bör områdesbestämmelser jämte avtal eller kommunala naturvårdsförordnanden med skötselplan upprättas för att trygga nuvarande markanvändning.

TYSTA OMRÅDEN /MÖRKA OMRÅDEN

Tysta och mörklagda områden som inte har betydande påverkan från trafikbuller eller ljusföroreningar minskar i Sverige och i världen. I Gullspångs kommun är framför allt delar av Valmossen identifierat som ett sådant område. Exploatering som riskerar att påverka dessa områdens värden bör begränsas.

VÄGLEDNING

- Verka för att värna om befintliga tysta och mörka områden i kommunen.
- Vid bebyggelse på landsbygden ska bedömning av buller och ljusföroreningar ske vid bygglov.

Kartan visar områden där tysta och mörka områden ska beaktas. Bullerkartläggningen kommer från en nationell simulering från 2016 och fungerar enbart som en uppskattning av bullervärden.

4.3.3 KULTURMILJÖ

För översiktsplaner påbörjade efter 1 december 2025 finns krav att kommunen behöver visa vilka kulturvärden som finns inom kommunen, och hur de värdena ska tas tillvara. I och med att arbetet med översiktsplanen påbörjades innan detta datum gäller inte de nya kraven för denna ÖP, men gäller vid bedömning av kulturvärden i bygglov. Kommunen har ingen övergripande sammanställning över kulturhistorisk värdefulla objekt eller miljöer.

MOTIV TILL VÄGLEDNING

Kommunen bör ha som mål att ta fram en bedömning av kulturmiljövärden för att komplettera denna översiktsplan i bygglovshandläggning och strategisk planering. Konstaterat betydelsefulla objekt finns redovisade i kartan nedan. Kommunen har en stor andel jordbruksmark där landskapet har ett kulturhistoriskt värde, ny byggnation och markarbete behöver ta hänsyn till landskapet.

Södra Råda

Området är känsligt för överexploatering, ej anpassad bebyggelse liksom för skogsplantering. Bebyggelsens och landskapets karaktär bör bevaras samtidigt som jord- och skogsbrukets intressen ska tas tillvara. Bebyggelse och anläggningar med stor omgivningspåverkan (t.ex. bilskrokar och industribyggnader) bör inte tillåtas.

Mörtestad

Området kring Amnehärads kyrka bedöms ha höga kulturmiljövärden både gällande bebyggelse och

landskap. Områdesbestämmelser bör upprättas för området för att reglera tillkommande bebyggelse. Bestämmelserna ska även innehålla krav på bygglov för normalt sett lovbeFriade ekonomibyggnader.

VÄGLEDNING:

- a. På sikt ska ett fullvärdigt kulturmiljöprogram för kommunen tas fram där kommunen redovisar sin syn på kulturmiljövärden och hur dessa ska värnas.
- b. Vid bygglovsärenden för bebyggelse utanför detaljplanelagt område ska en bedömning av lämpligheten utifrån kulturmiljön alltid genomföras, beslut ska motiveras utifrån kulturmiljöperspektivet.
- c. Vid detaljplaner behöver kulturmiljön bedömas i varje enskilt fall. I projekt som rör landskapsbilden så som jordbrukslandskap och dalgångar behöver kulturmiljön särskilt bedömas från det perspektivet.
- d. Ta fram områdesbestämmelser för Mörtestad.
- e. Värna den kulturhistoriska miljön vid Södra Råda.
- f. Området kring byggnaderna vid byggnadsminnet Hova Prästgård ska bevaras och området får inte bebyggas ytterligare.

Foto: André Nordblom

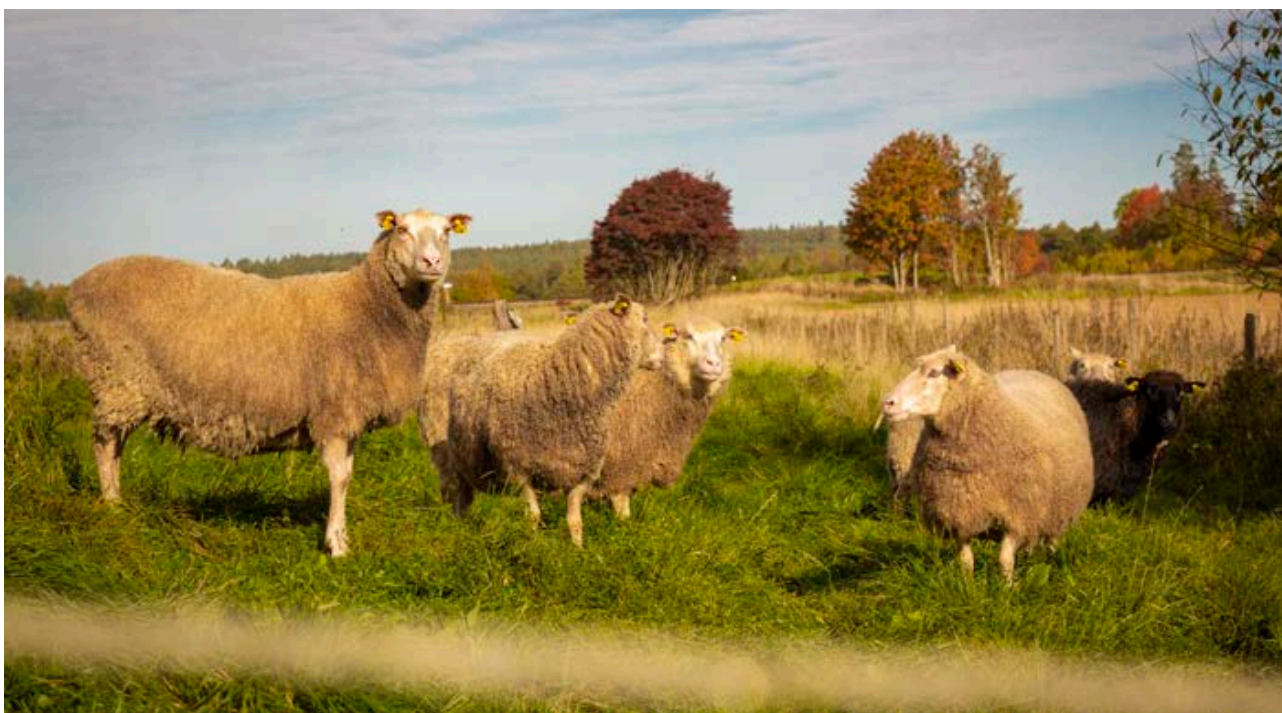
4.3.4 AREELLA NÄRINGAR

Areella näringar utgör en stor del av kommunens markanvändning, detta är också den historiska användningen. Jord- och skogsbruk kommer fortsätta vara viktiga verksamheter för kommunen och ska värnas. Aspekter som biologisk mångfald, beredskap, hållbar matproduktion, ökat behov av trämaterial i samhällsutvecklingen och behov av byggbar mark för industri, bostäder och elproduktion (bland annat solceller) behöver hanteras för att för att förstå de areella näringarnas förutsättningar att utvecklas.

Utöver de traditionella areella näringarna finns ett område med potential för bergkross. Området är beläget norr om Askevik och öster om RV26 där det finns en brytbar förekomst av granit och mylonit. Det kan vara möjligt att exploatera fyndigheten, i enlighet med följande vägledning.

VÄGLEDNING

- a. Jordbruksmark är en viktig resurs som ska värnas i samtliga fall. Att hårdgöra eller bebygga jordbruksmark ska endast ske i undantagsfall.
- b. Vid uppförande av solceller ska teknik som möjliggör att marken kan fortsätta brukas användas.
- c. Skogsbruk ska ske i enlighet med gällande naturvärden.
- d. Lokalisering av nya byggnader och anläggningar i området med potential för bergkross ska inte tillåtas för att säkra den framtida tillgången på ballastmaterial.
- e. Täkter kan tillåtas inom områden om det är lämpligt utifrån allmän synpunkt och under förutsättning att de ligger väl skyddade från allmänna vägar eller bostadsområden. Fyndighet för granit och mylonit kan exploateras under förutsättning att hänsyn tas till motstående intressen. Taktverksamhet i den nya fyndigheten ska föregås av samråd med Mariestads kommun. Lokalisering av nya byggnader och anläggningar i detta område ska inte tillåtas för att säkra den framtida tillgången av ballastmaterial.
- f. Skyddsavstånd för störningar ska räknas från taktplanens gränser, eftersom planen ofta är betydligt större än själva verksamhetsområdet.

4.4 KOMMUNIKATIONER & INFRASTRUKTURER

MOTIV TILL VÄGLEDNING

Gullspångs kommun ansvarar för att teknisk infrastruktur ska fungera inom kommunen. Det gäller såväl väg- och järnvägsnät, som IT-struktur, elnät och vatten- och avlopp. Utveckling av infrastruktur är resurskrävande och kommunen ska i första hand utveckla bostäder och verksamheter eller industri där befintlig infrastruktur är tillgänglig, så som väg- och järnväg för logistik, kollektivtrafik för anställda eller boende, VA-nät för anslutning med mera.

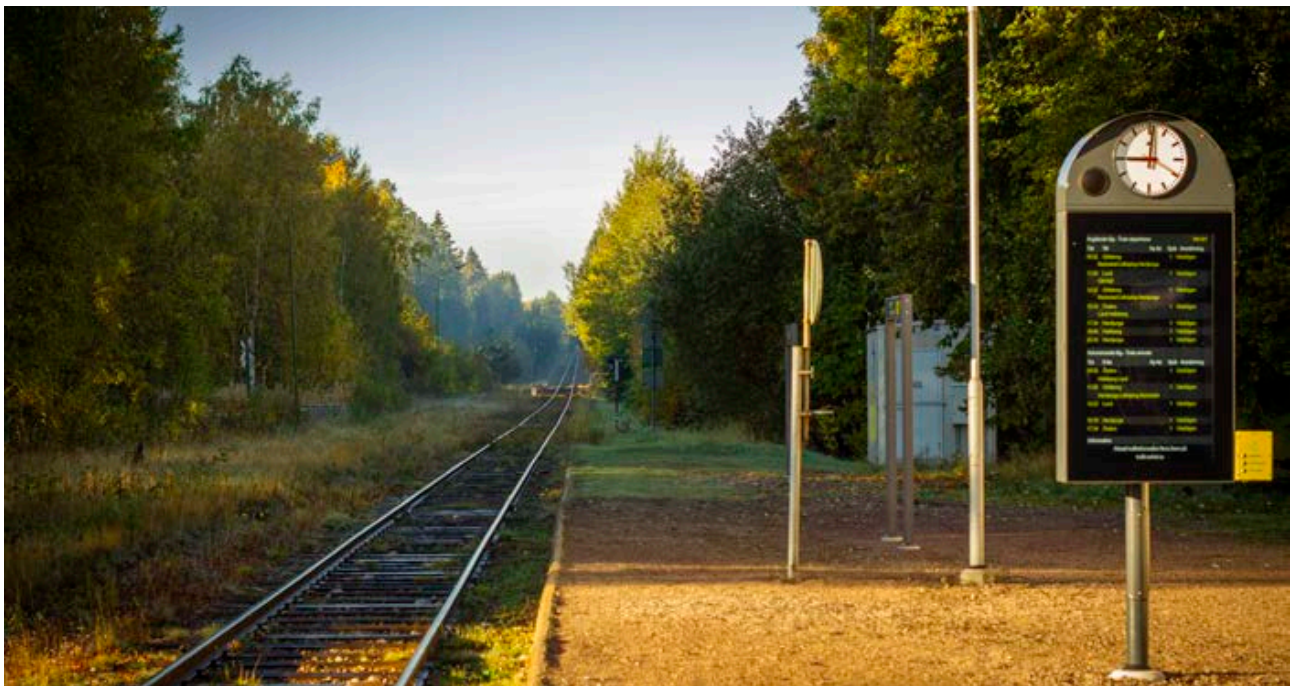
Kommunikationer och infrastruktur ska utvecklas för att koppla ihop kommunen, dels internt, dels gentemot omvärlden, förutsättningar för mobilitet och godstransporter utgör en grund för möjlighet att växa som kommun. Gullspångs kommun ska bidra till att transportsektorns utsläpp av koldioxid minskar. Gullspång är ett viktigt nationellt nav vad gäller både vägnät, järnväg och sjöfart, förutsättningar för att upprätthålla dessa kommunikationer ska upprätthållas.

Kommuninvånarnas mobilitet kommer fortsätta vara beroende av biltransporter, samtidigt ska kommunen aktivt arbeta för att utveckla möjligheterna för människor att välja mer hållbara alternativ,

så som cykel, för de sträckor där det lämpar sig, och kollektivtrafik. Tillsammans med Västtrafik AB ska kommunen arbeta för att utveckla och anpassa kollektivtrafiken så att den är ändamålsenlig för kommunens behov. På landsbygden fungerar ofta gång- och cykeltrafiken relativt väl utmed befintliga vägar och i dessa områden skulle kostnaden för att anlägga nya GC-banor vida överstiga nyttan. Här bör istället åtgärder vidtas i samband med eventuella ombyggnader eller beläggningsarbeten som gör att GC-trafiken bättre kan samspela med motorfordonstrafiken, t.ex. genom hastighetsreducerande åtgärder och breddning av vägrenar.

Kopplingen mellan Gullspång och Hova, väg 200, är viktig för att hålla ihop kommunen geografiskt. Här är underhåll, förebyggande trafiksäkerhetsåtgärder och goda förutsättningar för kollektivtrafik prioriterat. Persontrafik till och från kommunen är beroende av E20, väg 26 och järnvägens stationer i Hova och Gullspång. Dessa ska fortsätta stärkas och utvecklas tillsammans med ansvariga väg- och banhållare.

Vänerhamns hamn i Otterbäcken är viktig infrastruktur för godstransporter till och från kommu-

nen, regionen och nationellt. Hamnen möjliggör transporter av gods som innebär lägre koldioxidutsläpp än andra alternativ och bidrar till att minska trafikrörelser på europavägar i Sverige. Hamnens läge är också viktigt för industrier i regionen och möjliggör för dem att utvecklas, och bidrar till att skapa arbetstillfällen i ett större närområde. Hamnen utgör också viktig infrastruktur i ett beredskapsperspektiv.

Järnvägsstationerna i Hova och Gårdsjö är viktiga noder för vidare tågresor till Stockholm, Göteborg och internationella destinationer och används bland annat för arbetspendling. Vid en framtida stärkning av järnvägsbaserad godstrafik finns det möjligheter att utveckla järnvägsområdet i Gårdsjö till en omlastningscentral mellan vägtrafik och tågtrafik. Järnvägsspåret som idag går söder ut från Gullspång, ner mot Torveds station i Mariestads kommun, skulle i framtiden kunna nyttjas för godstransporter från hamnen i Otterbäck genom att skapa en koppling mellan hamnen och befintlig järnväg i höjd med väg 200. Järnvägen skulle då skapa förutsättningar för mer hållbara godstransporter, samt utgöra viktig infrastruktur ur ett beredskapsperspektiv. Förslaget är än så länge outrett och markreservatet visar lämpligt utredningsområde.

Att utveckla kommunens vatten- och avloppssystem är förenat med stora kostnader, utvecklingen av VA-kollektivet ska därför ske strategiskt och där behoven är som störst. Exploatering ska främst ske där VA-kapacitet redan finns. Samlad bebyggelse ska undvikas på landsbygden för att inte skapa nya behov av utbyggnad av VA-nätet där kommunen inte redan planerar för en sådan (genom §6, Lag om allmänna vattentjänster), då det kan skapa stora utgifter för kommunen.

VÄGLEDNING

- a. Stärka och säkra förutsättningarna för hamnens verksamhet i Otterbäck. Hamnen ska ges möjlighet att utvidgas både geografiskt och vad gäller kapacitet.
- b. Kommunen ska verka för Otterbäckens hamns fortsatta betydelse som riksintresse för sjöfart för att bidra till hållbara och effektiva långväga transporter.
- c. Verka för att en omlastningscentral kan tillskapas för järnvägen i Gårdsjö.
- d. Fortsätt prioritera väg 200 vad gäller underhåll och trafiksäkerhet, så att den kan fortsätta fungera som en huvudkoppling inom kommunen.
- e. Värna järnvägsspåren som går mellan Gullspång och Torveds station så att denna vid framtida behov kan användas för godstransporter från hamnen i Otterbäck. Möjlig förläggning av järnvägsspår mellan befintlig järnväg och hamnen i Otterbäck är i behov av utredning för att kunna klargöra vad som är möjligt.
- f. Kommunen ska överföra enskilda avlopp till det kommunala avloppsnätet där det är praktiskt möjligt och ekonomiskt rimligt, eller ökar standarden på annat sätt. Alla planerade anslutningar bör beskrivas i kommande vattentjänstplan.
- g. Vid eventuella större utvecklingsprojekt ska hänsyn tas till cykeltrafiken. Möjliga förbättringar för cykeltrafiken samt möjliga kopplingar till cykelnätet ska ses över och genomföras i möjlig mån.
- h. Kommunen ska färdigställa anslutning av bostadsfastigheter i Ålösund samt ansluta Delebäck och Delebäckstorp till det kommunala VA-nätet.
- i. För en fortsatt utbyggnad av verksamhetsområdet bör områdena Otterberget och Hulan anslutas till en kommunal VA-lösning.

4.5 ENERGIFÖRSÖRJNING

En välfungerande energiproduktion och distribution är en förutsättning för att tillskapa nya arbetstillfällen i kommunen. Kommande år beräknas energiförsörjningen kraftigt öka och alla kommuner behöver rusta för att möta kommande behov. Enligt Skaraborgsförbundet sade Skaraborg nej till mer än 4000 nya arbetstillfällen på grund av brist på effekt i elsystemet. Ett tydligt mål måste vara att brist på el inte ska vara ett utvecklingshinder för Skaraborg och Gullspåns kommun.

Sveriges regering har ett mål om ny kärnkraft till 2035 men även om målsättningen lyckas behövs tillgång till el snabbare än så för att säkra en fortsatt god konkurrenskraft. Det betyder att fokus inledningsvis behöver ligga på vind och sol eftersom det är de kraftslag som snabbast kan byggas ut.

Flera aktörer spelar en viktig roll för att lyckas med en utbyggnad. Nätägare, energibolag, politiker, markägare och lokalsamhälle. Kommunen har en viktig roll då det kommunala beslutet om att tillstyrka ett projekt ofta blir avgörande för genomförande. Tack vare vattenkraften sticker Gullspåns kommun redan ut som en hög elproducent jämfört med konsumtion men kommunen bör vara delaktig i att i ännu högre grad bidra till att säkerställa den framtida elförsörjningen.

MOTIV TILL VÄGLEDNING

Tillägget till översiktsplanen, TÖP, *Vindbruk* (2016-01-25) är fortfarande aktuell och fortsätter gälla i och med denna översiktsplan. TÖP:en redovisar två områden som är aktuella för vindkraftsetablering: Bråta och Norra slätte. Kommunen har i planen gjort ställningstagandet att vindkraft ska koncentreras i största möjliga utsträckning för att minimera inskränkningen på landskapet och andra allmänna intressen. Därför förordar kommunen att områden som redan tagits i anspråk ska prioriteras för fortsatt exploatering.

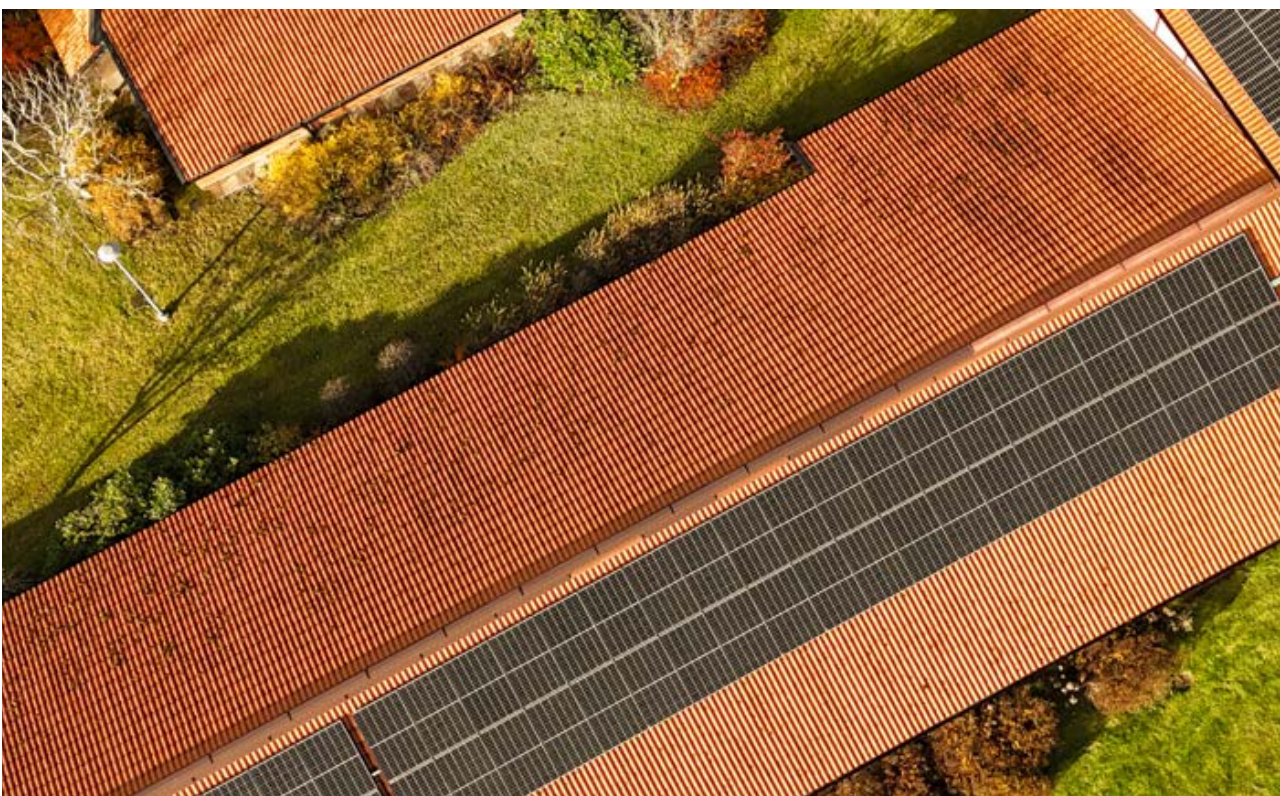
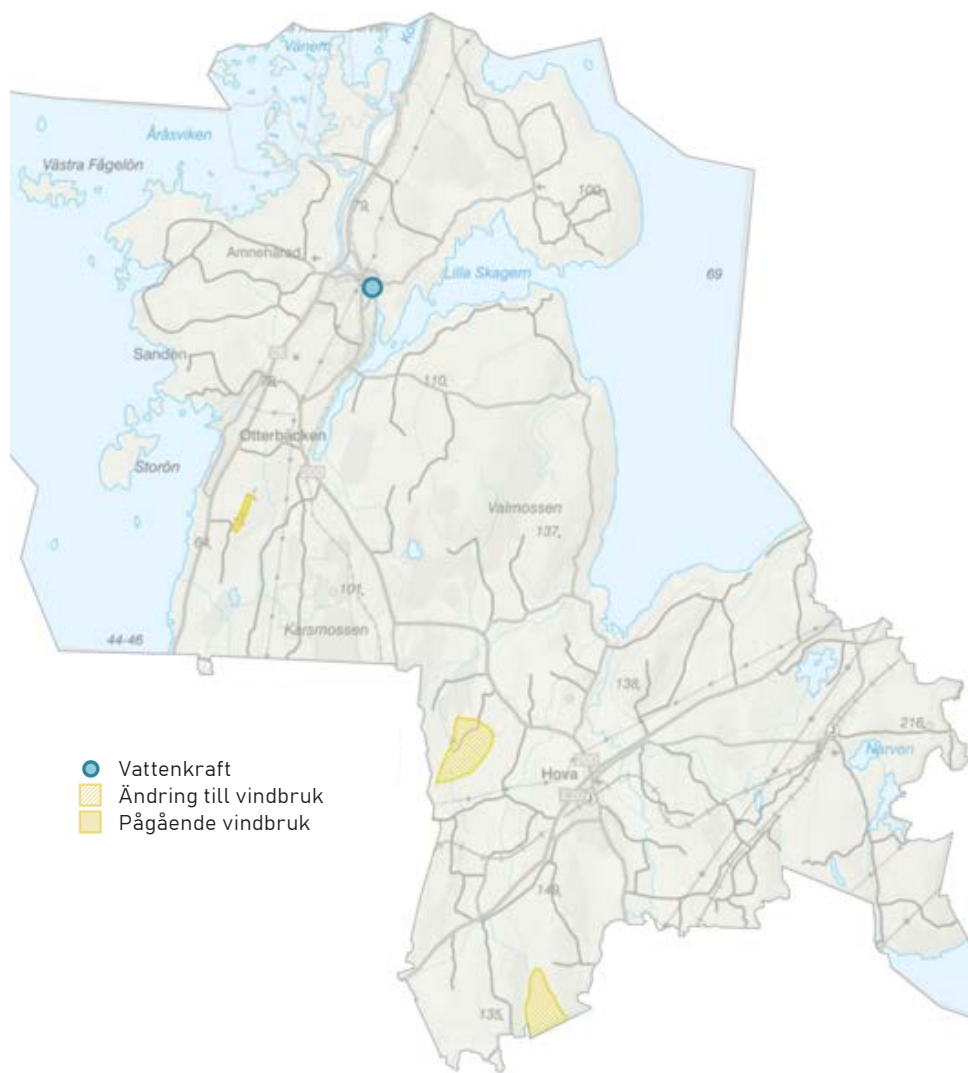
Gullspång ligger högt även gällande solel och var 2025 andra kommun i Sverige sett till produktion per invånare i kommunen. I den mån det finns rådighet bör kommunen verka för att tillåta solcellsparkar som tar hänsyn till natur- och kulturvärden samt areella näringar.

Sammantaget finns det förutsättningar för att kommunen kan fortsätta ha nettoöverskott för energiproduktion, vilket gör kommunen viktig för Skaraborgsregionens fortsatta utveckling.

VÄGLEDNING

- Kommunen ska verka för att energiproduktionen med förnyelsebara energikällor ökar, i synnerhet när det gäller produktion av el.
- Kommunen ska fortsatt vara nettopositiv gällande energiförbrukning.
- Vattenkraften i Gullspång ska kompletteras med nya solcellsparkar och vindbruk.
- Kommunen ska verka för en elektrifiering av transportsektorn, både gällande kommunens fordonsflotta samt möjlighet för privatpersoner.
- Vindbruksplanen fortsätter att vara aktuell gällande rekommenderade områden för utbyggnad av vindkraft. Övriga, icke utpekade områden kan fortsatt prövas.
- I de delar kommunen har rådighet över solkraftsutbyggnaden, ska den verka för att denna tar hänsyn till kulturmiljö, areella näringar, naturmiljö och andra eventuella intressen som kan behöva vägas in.

4.6 MILJÖ & RISKFAKTORER

Många av de konsekvenser som kan antas följa i spåren av klimatförändringarna kommer att kräva stora insatser av hela samhället, där kommunerna kommer att få en stor roll. Dessa förändringar är av mer genomgripande karaktär än vad som ryms inom denna översiktsplan. Likväl har kommunen ett ansvar för att den kommunala planeringen tar hänsyn till det förändrade klimatet, både när det handlar om planering för ny bebyggelse och när det gäller åtgärder i befintliga strukturer. Kommunen har ett ansvar att se till att riktlinjer för miljökvali-

tetsnormer (MKN) uppnås, vägledningen nedan är en viktig del i det arbetet. Vid framtagande av mer detaljerat planeringsunderlag, så som detaljplaner, behöver varje specifikt projekt beskriva hur projektet påverkar relevanta miljökvalitetsnormer.

Nedan redovisas vägledning gällande kommunens arbete för att hantera risker och miljöfrågor. För att läsa om förutsättningarna gällande de specifika frågor, läs under kapitel 5 *Planeringsförutsättningar & allmänna intressen*.

VÄGLEDNING

Klimatanpassning

- a. Kommunen ska planera för ett förändrat klimat. Även om de klimatscenarier som har tagits fram rymmer osäkerheter pekar tillgängliga fakta på att det är nödvändigt att påbörja anpassningen redan nu. Anpassningen kommer sannolikt att medföra behov av förändringar i bl.a. VA-system och byggnader. Ny- och ombyggnad som vidtas under planperioden bör om möjligt utformas med hänsyn till ett förändrat klimat.
- b. Naturbaserade lösningar ska användas där detta är möjligt.
- c. VA och vattendrag
- d. Kommunen ska ta fram en dagvattenpolicy
- e. Kommunen ska överföra enskilda avlopp till det kommunala avloppsnätet där det är praktiskt möjligt och ekonomiskt rimligt eller öka standarden på annat sätt.
- f. Skyfall och översvämningsrisker
- g. En kommunövergripande skyfallskartering behöver tas fram vilken också ska inkludera åtgärdsförslag för översvämnning av Gullspångsälven, med detaljerad översvämningskartering för Gullspångs tätort.
- h. I och med översvämningsnivåer från Väneren ska kommunen inte planera för bebyggelse eller bevilja bygglov för grundläggning av färdig golvnivå under +47,19 (RH2000) om inte särskilda åtgärder vidtas, t.ex. vattentätt byggande, etc. Byggnader av enklare standard

kan emellertid i undantagsfall tillåtas för grundläggning under denna nivå, dock lägst +46,6 (RH2000).

- i. Vid de fall en äldre plan ska bebyggas och denna byggrätt ligger inom låglänt område ska en bedömning göras om det finns behov av en planändring innan bygglov kan ges, med syfte att klarlägga riskerna och konsekvenserna av översvämnning och skyfall.

Markförorening och geoteknik

- j. Kommunen ska verka för att förorenade områden identifieras, riskklassas, prioriteras och efterbehandlas (saneras).
- k. Kompletterande stabilitetsutredning bör genomföras i områden vilka inte klassas som tillfredsställande stabila eller anses på annat sätt vara otillräckligt utredda. Områdena är Guntorp i anslutning till Trappekällan, Källtorps kvarn samt slänterna närmast Gullspångsälven närmast bron vid Lökstad.

Övriga risker

- l. Vid planering ska skyddsavstånd enligt gällande riktlinjer tillämpas för elförsörjningsanläggningar såsom transformatorstationer och ledningar.
- m. Vid förslag till bebyggelse inom 150 meter från en farligt gods-led behöver en riskbedömning göras för att säkerställa förslaget lämplighet.
- n. Ny bebyggelse ska planeras för att inte utsättas för störande eller skadligt buller.

4.7 RIKTLINJER FÖR BYGGNATION

Utveckling av en kommun är en långsam process där varje invånare lämnar sitt bidrag, målet är samhällen som är både vackra och trivsamma. Detta delkapitel syftar till att ange de riktlinjer som krävs för att nå målet. Kapitlet är ett led i kommunens kvalitetsarbete och kan ses som kommunens policy för småhusbyggnad. Riktlinjerna syftar till att underlätta tolkningen och tillämpningen av plan- och bygglagen inom kommunen och visar samtidigt ambitionen att utveckla fasen mellan den översiktliga planeringen och själva byggandet.

Riktlinjerna syftar även till ett byggande i större harmoni med naturen. Sprängningar och utfyllnader medför ofta bestående ingrepp i landskapet, och det

är något som bör undvikas. Det gäller att skapa intressanta miljöer genom att arbeta *med* – inte *trots* – de naturliga förutsättningarna. Riktlinjerna täcker naturligtvis inte alla situationer och riktlinjerna måste alltid ses i förhållande till förutsättningarna i det enskilda fallet. Det kan därför ibland finnas skäl för att avvika från här angivna riktlinjer.

Kommunen ska verka för en meningsfull och stimulerande fritid för alla kommuninvånare oberoende av ekonomiska förutsättningar, ålder, kön eller bostadsort samt att kommunen ska stimulera funktionshindrades möjligheter till en aktiv fritid.

4.7.1 FYRA BYGGSTENAR INOM PLANLAGT OMRÅDE

OMRÅDET

Småhusbyggandet i Gullspångs kommun har sedan en tid tillbaka gått på sparlåga, huvudsakligen eftersom höga produktionskostnader har gjort det billigare att köpa befintliga hus. Inom den närmaste tioårsperioden kommer sannolikt volymen nybyggda hus att vara fortsatt låg. Huvuduppgiften består därför i att redan befintliga kvarter och byar får utvecklas till trivsamma områden. Omsorgen om området påverkar alla som bor och verkar där, eftersom det påverkar både utformningen av gator, tomter, hus och vilka verksamheter som ska få finnas i husen. I det enskilda fallet kan ske fastighetsägarens önskemål inte kan tillgodoses för att området ska kunna behålla sin karaktär.

Platsens karaktär

Alla områden har en karaktär. För många områden är trädgårdsstaden från 1900-talets början en väl fungerande förebild genom sin måttliga skala, tydligt formade offentliga rum, ordnade husrader längs gatan och grönskande trädgårdar och alléer. För andra områden är det närheten till vattnet, skogen eller den medeltida bybildningen som utgör platsens karaktär. Tillkommande element måste

underkastas denna övergripande idé. Utformningen måste förankras i omgivningen genom hänsyn till karaktären hos såväl landskap som befintlig bebyggelse. Av plan- och bygglagen följer att byggnaders och tomters lägen ska varsamt till natur och terräng. Särskilda karaktärsdrag och landmärken ska behandlas med största varsamhet. Det kan gälla murar och gårdsgårdar, vattendammar eller speciell vegetation. Hänsyn ska tas till kulturhistoriska värden och till den lokala byggnadstraditionen i staden, på landet, vid sjön eller i skogen. Fornminnen, riksintressen och andra lagskyddade värden ska alltid värnas i första hand.

VÄGLEDNING

- respektera natur- och kulturgivna förutsättningar genom att karakterisera området, landskapet och bebyggelsen
- planera för ett gott liv mellan husen
- blanda flera byggnads- och bostadstyper
- komplettera med bostadsvänliga verksamheter och service genom att arbeta med planbestämmelser som tillåter fler användarfunktioner än enbart boende
- göra riktlinjer för områdets utformning som underlag för rådgivning eller som planhandling

GATAN

Gatan måste få vara mer än en trafikteknisk nödvändighet. Den är ett offentligt rum och som sådant ett utrymme för det sociala livet som ska kunna användas för lek, promenader och spontana möten.

Offentliga rum

Egenskap av ett offentligt rum är gatans allas angelägenhet, till skillnad från trädgårdar och uteplatser. Området mellan gatan och huset, förgården, är en övergångszon. Förgården tillhör visserligen tomten men är visuellt en del av gaturummet: det är en halvprivat zon av stort allmänintresse som måste ges en genomtänkt utformning. I detaljplanen bör förgårdens utformning regleras för att möjliggöra ett samlat intryck. Viktigast är att bestämma husplaceringen – byggnadens läge i förhållande till gatan – eftersom fasaderna utgör väggarna i det offentliga rummet. För att inte trafiken ska ges överhanden i det offentliga rummet bör särskild omsorg ägnas åt utformningen av gatan. Exempelvis kan vändplatsen bli ett litet torg med träd och bänkar. Med olika markbeläggningar tydliggörs vem som ska företräda utmed olika delar av gatan, utan att övergångar behöver skyltas eller formaliseras. En omsorgsfullt vald grönska ramar in området och håller ihop helhetsintrycket. Alléer kan markera viktigare stråk och bidrar till ett enhetligt och ordnat intryck.

Mått och proportioner

Gaturummet ska utformas så att det inte råder någon tvekan om vilken miljö man rör sig i, oavsett vilken trafikantgrupp man tillhör. Mått, genomtänkt markbeläggning, vegetation och tydliga korsningar med god sikt måste samverka för att nå en naturlig hastighetsdämpning. Ett differentierat gatumönster med en viss hierarki hjälper till att strukturera ett område och bidrar till att underlätta orienteringen. Gator som betjänar ett större område bör ges en mer formell utformning och större mått, medan den lokala villagatan bör ges en mer intim karaktär. Gatubredden får dock aldrig bli större än vad situationen kräver. Eftersom husens placering i förhållande till gatan är avgörande för upplevelsen av gaturummet bör placeringen regleras i detaljplanen.

Placering i terrängen

Nya gatudragningar ska studeras noga för att ta tillvara på karakteristiska inslag i miljön och medge höjdsättning och terränganpassning som inte resulterar i uppfyllnader och fula sprängsår.

Tomtavgränsning

Längs viktigare stråk i bostadsområden kan det vara befogat att reglera utformningen av tomtavgränsningen. Häckar är vackra och levande markeringar av tomtgränsen.

Detaljer

Material och detaljer bör användas i gatumiljön på ett sådant sätt att planens idé understryks. Särskild omsorg bör ägnas belysningen för att skapa en trygg, välfungerande och vacker ljusmiljö. Skalan på gatubelysning bör anpassas till områdets karaktär, både vad gäller höjd och täthet. Hänsyn bör tas till att det inte enbart är gång- och körbanan som behöver lysas upp – många upplever en känsla av otrygghet vid mörka busk- och skogspartier. Felaktigt utförd kan belysningen blända och öka känslan av otrygghet genom att det mörka blir mörkare.

VÄGLEDNING

- värna om gatans gestaltning och dess funktion som offentligt och socialt rum (oavsett huvudmannaskap)
- arbeta för den natur- och terränganpassade gatan
- prioritera gatumiljön och gaturummet genom tydliga och differentierade gatutyper med sammanhållande grönska och material av god kvalitet
- Utgå från mått och hastigheter som gör att gatan anpassas till den oskyddade trafikanten

TOMTEN

Stora tomter som ger mycket luft mellan husen minskar behovet av detaljreglering av husens utformning. På motsvarande sätt ökar behovet av en genomarbetad plan ju mindre tomten är och ju närmare gatan – och varandra – som husen kommer. Vid nyetablering måste tomternas storlek kopplas till planidén. Önskas karaktären av en öppen trädgårdsstad ska tomterna vara minst 1000 m² eller större. I äldre villaområden är det viktigt att ta vara på karaktären och låta tillkommande tomter följa praxis vad gäller storleken. Formen på tomten bör alltid styras av landskapet och tomtgränsen bör anpassas till topografin.

Byggnadens placering

I vissa fall är det lämpligt att i detalj styra byggnadernas placering på tomten. Det kan till exempel gälla där en särskild gatukaraktär eftersträvas vilket påverkar måttet på förgården. I de flesta fall är det en god regel att undvika att placera huset mitt på tomten eftersom det innebär ett ineffektivt markutnyttjande. Om byggnaden förskjuts mot gatan skapas en förgård med offentlig karaktär som berikar gatumiljön medan baksidan blir rymligare.

Därigenom kan baksidan rymma större träd utan att rötter och grenar riskerar att påverka huset. Dessutom blir baksidan insynsskyddad. Tomten bör rymma minst en solbelyst och skyddad uteplats, det är viktigt för barn att platser för lek har både sol och skugga så att barnen själva kan välja var de vill vara.

VÄGLEDNING

- a. låt den önskade områdeskaraktären och en harmonisk landskaps- och gatubild bestämma tomtstorleken och husens placering.
- b. I äldre områden med befintlig bebyggelse är det angeläget att ta tillvara karaktären och den lokala traditionen, exempelvis relationen tomt – husstorlek.
- c. I nya områden och under gynnsamma omständigheter (det vill säga lämplig form på plan mark) bör villatomter inte göras mindre än 800-900 m² för att ge tillräckligt utrymme för lek och vistelse.

HUSET

Huset lånar sin plats i naturen. Byggnaden måste därför anpassas till befintlig terräng för att ta tillvara landskapets karaktär och för att möjliggöra en bra anslutning mellan mark och hus.

Taklutning

Taket benämns ofta husets femte fasad och taklutningen har stor betydelse för ett områdes karaktär, i synnerhet i exponerade lägen och i kulturhistoriskt värdefulla miljöer.

Verksamheter

I bostadsområden bör möjlighet finnas för att kunna anordna icke störande yrkes- och hobbyverksamheter i eller i anslutning till bostaden.

Behov av reglering

Detaljplaner och områdesbestämmelser bör inte ges en mer omfattande reglering än vad som är påkallat med hänsyn till det aktuella samordningsbehovet och med hänsyn till kulturmiljön och naturgivna förutsättningar.

VÄGLEDNING

- a. Husets storlek ska anpassas efter områdeskaraktären
- b. Byggnaden ska anpassas till terrängen och topografin – inte tvärtom!

4.7.2 UTANFÖR PLANLAGT OMRÅDE

Ny bebyggelse

Ny bebyggelse utanför tätorterna bör lokaliseras och utformas enligt byggnadstraditionen i norra Västergötland. Detta innebär att utspridd bebyggelse i öppna och exponerade lägen bör undvikas med hänsyn till landskapsbilden.

Stor hänsyn behöver tas till kringboende vid anläggande av nya hästgårdar för att inte skapa problem med allergener, lukt etc. Kommunen anser dock generellt att det är positivt med utveckling av hästgårdar eftersom detta är ett sätt för att skapa livskvalitet för den enskilde och att vidmakthålla det öppna landskapet.

Ny bebyggelse bör lokaliseras i anslutning till befintliga bebyggelsegrupper och allmänt tillgängliga vägar. Miljö- och byggnadsnämnden kan dock även bevilja byggnadslov i andra lägen om den nya bebyggelsen går att förena med platsens natur- och kulturvärden och om friluftslivet inte påverkas negativt.

VÄGLEDNING

- a. Nya byggnader ska ej placeras så att ett rationellt jord- och skogsbruk förhindras. Sammanhängande jordbruksenheter bör ej splittras.
- b. Vattentäkt med tillräcklig kapacitet och kvalitet måste kunna ordnas för den tilltänkta bebyggelsen.
- c. Avloppsvatten ska renas med hänsyn till dess sammansättning och till recipienternas kapacitet och beskaffenhet enligt gällande bestämmelser.
- d. Antal byggnader per fastighet för bostadsändamål ska anpassas till omgivande och befintlig bebyggelsemiljö. På mindre fastigheter, som huvudsakligen används för bostadsändamål, bör en av byggnaderna upplevas som huvudbyggnad.
- e. Nya byggnader ska lokaliseras så att gällande skyddsavstånd respekteras (avseende väg- och järnvägsområden, buller, vibrationer, allergener, lukt m.m.).

Utformning av ny bebyggelse

På landsbygden bör byggnader utformas efter den lokala byggnadstraditionen, eftersom nya byggnader ofta får stor omgivningspåverkan.

VÄGLEDNING

- a. Tak bör i första hand utformas som sadeltak.
- b. I regel bör trä användas som fasadmateriäl och takpannor av tegel som takmateriäl.
- c. Kulören bör anknyta till befintlig bebyggelse. Falurött, herrgårdsgult, vitt och grått ger ofta ett bra resultat.
- d. Souterränghus bör endast användas där andra hustyper medför stora schakter eller uppfyllnader.
- e. Komplementbyggnader bör uppföras fristående.
- f. Ekonomibyggnader bör placeras så att även dessa ansluter till gårds- och bybildningar.

Om lovplikten

Plan- och bygglagen innehåller högre krav på bebyggelse inom områden med samlad bebyggelse jämfört med områden som ligger utanför. Utanför samlad bebyggelse är det sålunda tillåtet att utan lov uppföra:

- a) mindre tillbyggnader som ej dominerar över eller förvanskar befintlig byggnad om åtgärden ligger längre än 4,5 m från tomtgräns. Närmare gränsen förutsätter att berörd fastighetsägare samtycker
- b) komplementbyggnader, murar och plank i omedelbar närhet av bostadshus. Inom strandskyddsområde (avsnitt 7.1) krävs alltid dispens.

Med komplementbyggnad avses uthus, garage och mindre byggnader, t.ex. förråd, trädgårdsväxthus, gäststuga, bastu och båthus. Komplementbyggnaden förutsätter att det finns en huvudbyggnad som är ett en- eller tvåbostadshus i byggnadens direkta närhet. Byggnader som kompletterar andra slags huvudbyggnader, t.ex. en lagerbyggnad till en butik eller en förrådsbyggnad till en industrilokal är inte komplementbyggnader i lagens mening, utan kräver alltid byggnadslov.

Utformning av om- och tillbyggnader

Om- och tillbyggnader bör följa samma rekommendationer som för nya byggnader, men måste i första hand anpassas till den byggnad där tillbyggnaden sker. En tillbyggnad bör inte vara så stor eller ges sådan form att den dominerar över det ursprungliga huset. Vid behov av stora ytor bör dessa utformas i fristående komplementbyggnader eller i volymer med lätta anslutningar till huvudbyggnaden så att det ursprungliga husets utseende inte förvanskas.

Ekonomibyggnader

Det öppna landskapets karaktär skapas i hög grad av lantbrukets ekonomibyggnader. Det är därför önskvärt om befintliga ekonomibyggnader kan bevaras för framtiden. Nya produktionsmetoder inom lantbruket medför ofta att befintliga ekonomibyggnader är för små. Även om nya ekonomibyggnader ofta måste göras relativt stora är det önskvärt om dessa kan anpassas till landskapet genom att ansluta till traditionella former, materiäl och kulörer.

4.8 ÖDEHUSSTRATEGIER

I och med att kommunen har haft en minskande befolkningsutveckling under en längre tid finns en problematik med övergivna hus i kommunen. Övergivna hus riskerar att snabbt bli fallfärdiga vilket kan innebära en förlust gällande många

aspekter såsom sociala värden, identitet, naturresurser, kulturmiljövärden. Kommunen har i många fall begränsad möjlighet att ta tillvara på övergivna hus men det finns i särskilda fall skäl till att se över möjligheten för expropriation av fastigheter.

VÄGLEDNING

- a. Kommunen ska utgå från befintlig bebyggelse som grund för utveckling och tillväxt.
- b. Se tomma och underutnyttjade bostäder som en strategisk resurs för inflyttning kopplad till industrietableringar.
- c. Prioritera återbruk och omvandling av befintliga bostäder före nyproduktion där det är möjligt och lämpligt.
- d. Använd ödehus som bostadsreserv för snabb och flexibel bostadsförsörjning.
- e. Kommunen bör samverka med fastighetsägare, näringsliv och civilsamhälle för inventering och aktivering av tomma bostäder.
- f. Byggnader i centrala lägen som missköts eller har oklara ägarförhållanden bör exproprieras av kommunen om det anses lämpligt.
- g. Säkerställ att kommande planering är robust och kan anpassas vid osäker eller förändrad tillväxt.

Foto: Linnéa Gustavsson

4.9 OMRÅDESBESTÄMMELSER

Områdesbestämmelser kan anges för att ge översiktsplanens intentioner rättslig verkan, dessa antas av Kommunfullmäktige på samma sätt som detaljplaner. Användandet av nya områdesbestämmelser har minskat de senaste åren men det kan fortsatt vara motiverat att ta fram sådana om behov uppstår. Områdesbestämmelser bör främst övervägas att upprättas för delar av Mörtestad och Nunnestad, för att trygga att den känsliga miljön runt Amnehärads kyrka, och vid Gullspångsälven för att den inte ska exploateras med olämplig bebyggelse. Motiv till övriga områdesbestämmelser framgår av områdesbeskrivningar under naturmiljö i kapitel 4.

VÄGLEDNING

- a. Områdesbestämmelser ska övervägas för:
- b. Mörtestad och Nunnestad.
- c. Skydd av Kolstrandsviken från tillkommande bebyggelse runt Stranden.
- d. Kroppfjäll - Mälltorp, vid behov, för att trygga befintlig markanvändning.
- e. Hovaån, vid behov, för att reglera bebyggelsen.
- f. Området sydost om Gårdsjö, för att undvika ingrepp som skadar landskapets karaktär.

Foto: Ulrika Åberg

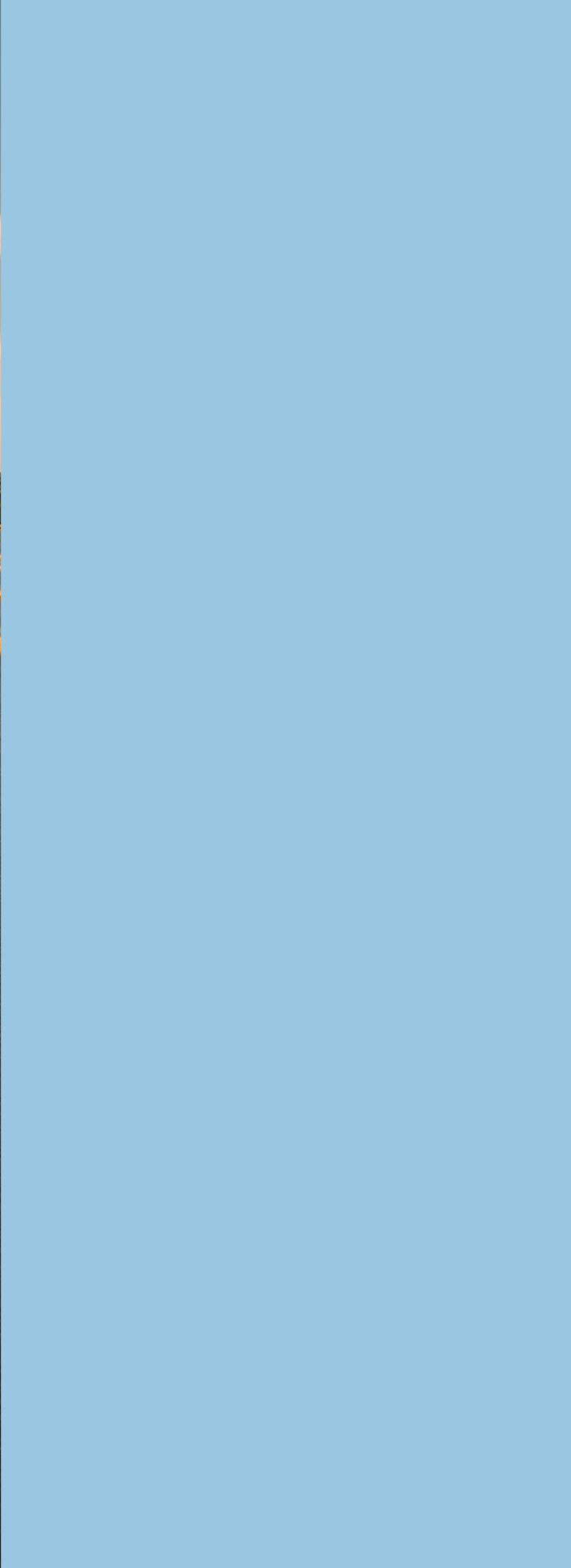

Planeringsförut- sättningar

05

5. PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR & ALLMÄNNA INTRESSEN

Kapitlet om planeringsförutsättningar och allmänna intressen utgör en sammanställning av kunskapsunderlag kopplat till den fysiska planeringen i kommunen. Vägledningarna, vilka presenteras i kapitel 4, ligger till stor del till grund i dessa förutsättningar vilket gör att kapitlen behöver läsas tillsammans. De allmänna intressena anges i plan- och bygglagens andra kapitel och inkluderar bland annat natur- och kulturvärden, miljöförhållanden och kommunikationer. Riksintressen redovisas separat, sist i kapitel 5.

5.1 ÖVERGRIPANDE FYSISKA FÖRUTSÄTTNINGAR

5.1.1 STADSBILD OCH BEBYGGELSE

Kommunen präglas till stor del av sitt läge mellan de tre sjöarna Vänern, Skagern och Unden. Bebyggelsen i kommunen är främst koncentrerad till tätorterna Gullspång, Skagersvik, Otterbäck, Hova och Gårdsjö. I dessa orter finns både sammanhängande bostadsbebyggelse samt industriverksamheter. Övrig bebyggelse utgörs främst av fritidshusbebyggelse. Kommunen genomkorsas av E20 mellan Stockholm och Göteborg samt av riksväg 26 utmed Vänerns östra strand.

5.1.2 LANDSKAPSBILD

Kommunen upptar en landareal av ca 315 km² och cirka 242 km² vatten. Större delen av kommunen är täckt av skog. Huvuddelen består av barrskog där granen dominerar, vanligen med inslag av tall

och vårtbjörk. Omfattande lövskogar av sydsvensk typ saknas i kommunen. Bestånd som är tillräckligt stora för att uppfattas som lövskogsmiljöer förekommer vid bl.a. Kroppfjäll, Gudhammar, Ribbingsfors och längs Hovaåns dalgång. Den vanligaste lövskogstypen är dock de sammanhängande områden av klibbal som finns utmed Skagerns och Vänerns stränder. I skogsområdena finns stora våtmarker insprängda, både som mossar och kärr. Öppen mark och åkermark finns framför allt kring slättlandskapet runt Lokaåsen, i Södra Råda och väster om Gullspångsälven nedströms kraftverket. Vänern är kommunens lägsta punkt, som tillåts variera mellan 43,16 och 44,85 m.ö.h. Medelvattenivån är 44,33 m.ö.h. Högsta punkten är Högsåsen (215 m.ö.h). Sjön Skagern är reglerad till 66,9-69,4 m.ö.h. på grund av vattenkraftverksverksamhet.

Foto: Fays Vision

5.2 BEFOLKNING, BOSTÄDER & SERVICE

5.2.1 BEFOLKNING

DEMOGRAFI

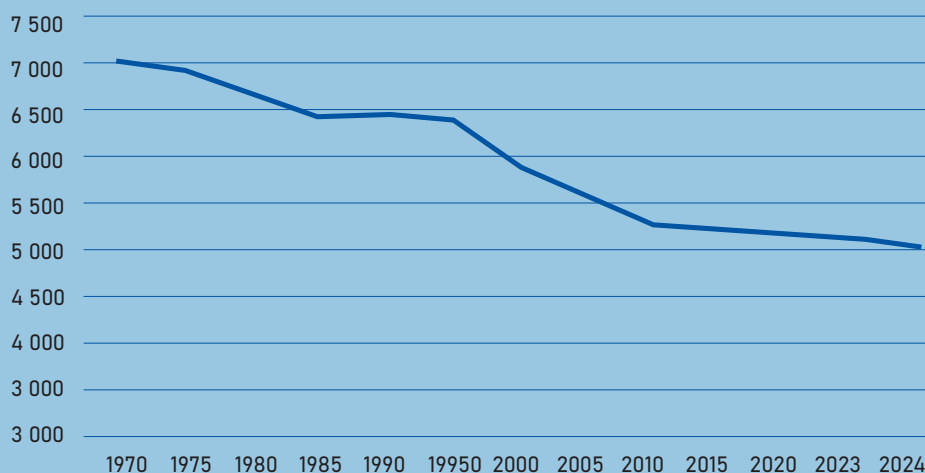
Gullspångs kommun hade 4940 invånare i september 2025 enligt SCB. Detta innebär att kommunen har tappat cirka 2000 invånare – eller cirka 30 % – sedan 1970. Låga födelsetal i kombination med hög utflyttning har medfört en långsam nedgång. Den negativa trenden bröts under perioden 1988-94, delvis p.g.a. ett ökat barnafödande. I mitten av 90-talet började kurvan åter dala nedåt. Kommunen är dock inte ensam om att tappa invånare. Sedan 1970-talet har ungefär hälften av landets alla kommuner minskat i befolkning.

Kommunens invånarantal fortsätter sakta att sjunka och kommunen får fler äldre och färre yngre invånare. Förhoppningen är att kommande nya arbetstillfällen ska få fler unga familjer att flytta till kommunen samt att fler yngre stannar kvar i kommunen. Enligt demografiprognosen kommer antalet barn att minska i hela kommunen från år 2025 på grund av att färre barn föds.

Många invånare lämnar kommunen efter gymnasieåldern, vanligtvis för att vidareutbilda sig eller

för att söka arbete på annan ort. Kommunen måste nå större framgång i arbetet med att försöka förmå dessa ungdomar att återvända efter studietiden. Vissa svårigheter kan emellertid uppstå när det gäller ungdomar som tillägnat sig en mer specialiserad utbildning, eftersom det huvudsakligen är den offentliga sektorn inom kommunen som efterfrågar eftergymnasial utbildning, även om industrin i ökande grad efterfrågar sådan kompetens.

Åldersfördelningen i Gullspångs kommun skiljer sig något jämfört med riket. Andelen i åldersgruppen 0-20 är klart lägre i Gullspång jämfört med riket. Ännu större är skillnaden i kategorin 20-64 år, vilket beror på just problematiken att många unga vuxna som väljer att lämna kommunen för att studera och bo på annan ort inte flyttar tillbaka. Befolkningsprognoserna för landet som helhet visar att andelen äldre kommer att fortsätta att öka i högre takt än den arbetsföra andelen av befolkningen. Gullspångs kommun skiljer sig inte i detta avseende från övriga kommuner, även om förändringen tycks bli mer påtaglig här. Andelen 65-79 år är betydligt högre än snittet vilket också visar att andelen invånare över 80 under en kommande 10 års-period kommer att öka jämfört med rikssnittet.

Befolkningsutveckling i Gullspångs kommun sedan 1970.

FOLKHÄLSA

Den eftergymnasiala utbildningsnivån är låg jämfört med riket, medan andelen med gymnasial utbildning ökar med tiden. Medelinkomsten är lägre än riksgenomsnittet och jämfört med övriga landet får invånarna sin försörjning i högre grad genom den offentliga sektorn. Rädda barnen har 2025 sammanställt en barnfattighetsrapport. Måttet på barnfattigdom är, enligt rapporten, barn som lever i hushåll med endast basbehov eller som uppbär försörjningsstöd. Gullspång är en av de kommuner i landet som har högst barnfattigdom, endast nio av 290 kommuner i Sverige har en högre andel barn som lever med basbehov.

Vad gäller den kända brottsligheten ligger kommunen generellt lågt jämfört med riket. De våldsbrott som sker i kommunen är huvudsakligen våld i nära relationer, en kategori där anmälningsbenägenheten generellt är låg. Gullspång har etablerade samarbeten via Skaraborgs kommunalförbund, bland annat med Beroendecentrum i Mariestads kommun. I och med avståndet och bilberoendet i kommunen har det dock varit problem med att få personer att delta. Gullspång har svårt att bedriva liknande insatser i egen regi.

Gullspågs kommun, polisen och andra aktörer arbetar tillsammans för att göra Gullspågs kommun tryggare. I det trygghetsskapande arbetet används metoden Effektiv samordning för trygghet (EST). Syftet med arbetssättet är att öka tryggheten i kommunen samt att minska och förebygga brott. Fysiska miljöer och offentliga platser i kommunen är utgångspunkten för arbetet. EST-arbetet möjliggör att insatser kan göras på platser som upplevs som otrygga innan något händer eller att åtgärder kan sättas in i ett tidigt skede efter att något inträffat.

Delaktighet och inflytande i samhället är kärnfrågor för en demokrati och anses även ha ett stort inflytande på folkhälsan. Valdeltagandet i kommunen – liksom i landet i övrigt – betraktas som högt, där 84 % av kommunens röstberättigade deltog i riksdagsvalet 2022 (jämfört med 85 % för landet som helhet).

SYSSELSÄTTNING & ARBETSLÖSHET

Arbetslösheten 2023 var något högre i Gullspång än i riket, 7,8% jämfört med 6,4%. Arbetslösheten i åldern 18-24 uppgår till 12% 2024 vilket är klart över riket (7,9 %). Naturligtvis är det inte bara arbetslösheten som är av intresse ur sysselsättningssynpunkt, eftersom sysselsättningsgraden även påverkas av många andra faktorer, t.ex. studier, föräldraledighet, sjukskrivningar och förtidspensioneringar. Gullspång ligger något högre i sjukfrånvaro än rikets genomsnitt.

5.2.2 SKOLA & UTBILDNING

Gullspågs kommun har tre grundskolor, tre förskolor (i Gullspång, Hova respektive Otterbäck-en), en kulturenhet med kultur- och musikskola och en fritidsgård. I Gullspång finns även en barn- och elevhälsa där Familjecentralen ingår, Lärcentrum för vuxenutbildning och SFI i Otterbäck-samt det kommunala aktivitetsansvaret (Verksamhetsplan för Barn-, utbildning- och kulturnämnden 2025). Gullspång har ingen egen gymnasieskola, merparten av kommunens gymnasieelever läser i Mariestad och Kristinehamn.

Som konstaterat tidigare minskar antalet invånare och barnafödandet inom kommunen. Om födelse-talen inte ändras och om det inte sker en inflyttning till kommunen säger prognosen att kommunen kommer att ha runt 90 barn färre i skolverksam-heten mellan 2023 och 2028. Från 2028 kommer skolorna att påverkas av minskningen i demografin om prognosen inte ändras. Gullspång har legat bra till jämfört med riket gällande antalet elever som är behöriga till gymnasieskolan. Till 2023 sjönk dock behörigheten markant, till 77%, jämfört med rikets 85%.

Närmaste högskola finns i Skövde, men även universiteten i Örebro och Karlstad kan nås inom en timme. Andra för kommunen viktiga högskolor och universitet finns i Göteborg, Vänersborg/ Trollhät-tan, Linköping, Jönköping och Borås.

5.2.3 ÄLDREOMSORG & VÅRD

Enligt SKR:s befolkningsprognos kommer antalet invånare i Gullspång i gruppen 80+ att öka från ca 475 till nästan 650 personer 2034. Ur vårdsynpunkt är det av störst intresse att belysa utvecklingen för denna grupp, eftersom det är först i dessa åldrar som vårdbehoven gör sig påminda i större utsträckning. Det finns inget akut behov av platser på äldreboenden i kommunen. En trend är att allt fler väljer att bo kvar hemma istället för att flytta till äldreboenden, behovet av hemvård kommer att öka de kommande åren i takt med att kommunen får en högre andel äldre.

Jämfört med Gullspång har hemvården i Hova en betydligt större del av sina vårdtagare geografiskt utspridda, med fler restimmar som följd. Björkback-en i Gullspång är ett attraktivt serviceboende, vilket bidrar till att minska restiden för hemvården. Inom kommunen är tillgången på handikappanpassade bostäder dålig vilket leder till höga kostnader för bostadsanpassning.

Det finns en vårdcentral i Gullspång med en filial i Hova vilka fyller behovet för närhälsa. I kommunen finns ingen möjlighet till sjukvård på helgerna, närmsta jourcentral ligger i Mariestad.

5.2.4 BOSTÄDER

BOSTADSFÖRSÖRJNING

Hemlöshet förekommer i praktiken inte inom kommunen. En viss omsättning på bostadsmarknaden förekommer alltid: ändrade arbetsförhållanden skapar nya behov, familjer får tillökning, ungdomar flyttar hemifrån som en del av frigörelseprocessen, äldre söker ofta en mindre bostad som är enklare att sköta etc. En fungerande bostadsmarknad måste därför kunna möta flera olika behov. Ur denna synvinkel fungerar bostadsmarknaden inom kommunen relativt väl, där fördelningen mellan olika upplåtelseformer och bostäder i olika storlekar i stort svarar mot efterfrågan. Utbudet av bostäder inom kommunen har sedan millennieskiftet varit större än efterfrågan, delvis p.g.a. att befolkningen i kommunen har minskat. Behovet har emellertid även minskat p.g.a. minskade bostadssubventioner och hög ungdomsarbetslöshet.

Gullspångsbostäder AB ingår i Sveriges Allmännyttan och har ca 300 lägenheter fördelat på områdena Hova, Gullspång och Otterbäcken.

PERMANENT- & FRITIDSBOENDE

Sedan en tid tillbaka pågår en utveckling där människor i högre grad väljer att bo permanent eller under större delen av året i fritidshus. Denna ut-

veckling medför att den traditionella uppdelningen mellan områden med fritidshus respektive permanentboende luckras upp. Utvecklingen påverkar även övriga bostadsmarknaden (inom och utom kommunen) genom att "dubbelboendet" upphör, eller att efterfrågan ökar på mindre komplementbostäder. Fritidsboendet bör koncentreras till befintliga områden för att undvika framtida belastningar på den kommunala ekonomin.

5.2.5 SERVICE

KOMMERSIELL SERVICE

Kommunen har ett ansvar för att upprätthålla en rimlig tillgänglighet till service av olika slag för alla invånare. Kommunens möjligheter att påverka dessa verksamheter är däremot begränsade, och det går sålunda inte att tvinga fram utbyggnad eller etablering av t.ex. handel. Däremot går det till viss del att styra lokalisering av verksamheter med hjälp av det kommunala planmonopolet. Idag är i stort sett all kommersiell service koncentrerad till Gullspång och Hova, även om det finns viss verksamhet även på andra ställen, t.ex. Otterbäcken och Skagersvik. Den egna befolkningens inköpsvanor påverkar i hög grad det lokala näringslivet. I vissa avseenden har det lokala näringslivet svårt att konkurrera med större livsmedelsbutiker och köpcentra i angränsande kommuner eftersom större anläggningar ofta kan

erbjuda lägre priser. Dessa inköpsresor kan på sikt påverka det lokala serviceutbudet. Dessa långväga inköpsresor medför även en ökad miljöbelastning, varför såväl miljömässiga som lokalekonomiska skäl talar för att kommunens invånare bör uppmuntras att i första hand handla lokalt.

OFFENTLIG SERVICE

Om begreppet "offentlig service" begränsas till att enbart gälla de funktioner där offentliganställd personal finns på plats regelbundet är denna service med undantag av förskolan i Otterbäcken uteslutan- de lokaliserad till Gullspång och Hova. I begreppets vidare bemärkelse – där t.ex. hemtjänst, närtrafik, skolskjutsar, väghållning, teknisk försörjning och räddningstjänst finns tillgänglig inkluderas – erbjuds den offentliga servicen över ett betydligt större område.

5.3 NÄRINGSLIV & SYSSELSÄTTNING

5.3.1 NÄRINGSLIV

Kommunen har ett differentierat näringsliv med tillverkningsindustri som bas. Gullspångs kommun är den största arbetsgivaren sett till antalet anställda, flertalet av de verksamheter som bedrivs inom kommunen är enmans- eller fåmansföretag. Inom det privata näringslivet märks bland annat företag som tillverkar konstruktionsplywood, emballage, produktion av rostfria produkter till slakt- och livsmedelsindustrin, flera mindre mekaniska verkstäder, företag inom bygg- och anläggningssektorn samt hamnverksamheten i Otterbäcken

5.3.2 ARBETSPENDLING

Ska kommunen kunna attrahera nya invånare måste den därför vara en del av en större arbetsmarknad. Den region som kan nå inom en timmes restid kallas normalt för arbetsmarknadsregionen. Merparten av alla resor inom och till/från kommunen företas med bil. Utpendlingen uppgår till cirka 740 personer, medan inpendlingen uppgår till cirka 600 personer (2024). Ur kommunalekonomisk synpunkt är detta ett gynnsamt förhållande, eftersom folk betalar skatt efter folkbokföringsort. Arbetspendlingen är huvudsakligen koncentrerad till och från Mariestad, Kristinehamn, Töreboda och Laxå.

5.3.3 BESÖKSNÄRING

Inom Gullspångs kommun har besöksnäringen fått ökad betydelse, delvis på grund av att andra näringar omstruktureras eller tappar i betydelse. Naturmil-

jön är basen i kommunens attraktivitet för turister men kommunen har också flera större besöksmål. Den numera riksbekanta Hova riddarvecka och dressinåkningen i kommunen står för en stor del av besöksnäringen, men även bad och camping liksom skivmässan och dragspelsfesten i Otterberget bidrar till arbetstillfällena. I Otterbäcken bidrar båtlivet till turismen genom gästhamnen. I Södra Råda har antalet besökare paradoxalt nog ökat sedan kyrkan brann ner. Besöksnäringen vidareutvecklas kontinuerligt. Områdets historia är för övrigt en förutsättning som kan exploateras ytterligare.

Förutsättningarna för att kunna marknadsföra kommunen som en attraktiv destination är goda, där Vänern, Skagern och Gullspångsälven är några exempel som kommunen har att arbeta med. Vänern är bl.a. utpekad som riksintresse enligt 4 kap 2 § miljöbalken där turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen ska beaktas särskilt i den fysiska planeringen.

Genom att samverka aktivt med andra kommuner, organisationer och näringsliv kan kommunen dra nytta av besöksmål utanför kommunen för att marknadsföra området som en större gemensam destination. För att dra nytta av de förutsättningar som kommunen har inom detta område krävs ett målmedvetet utvecklingsarbete. Den huvudsakliga inriktningen bör vara att utveckla befintliga arrangemang, aktiviteter och verksamheter som är attraktiva för besökare. Utvecklingen måste därför ske i nära samarbete med näringsliv och föreningsliv.

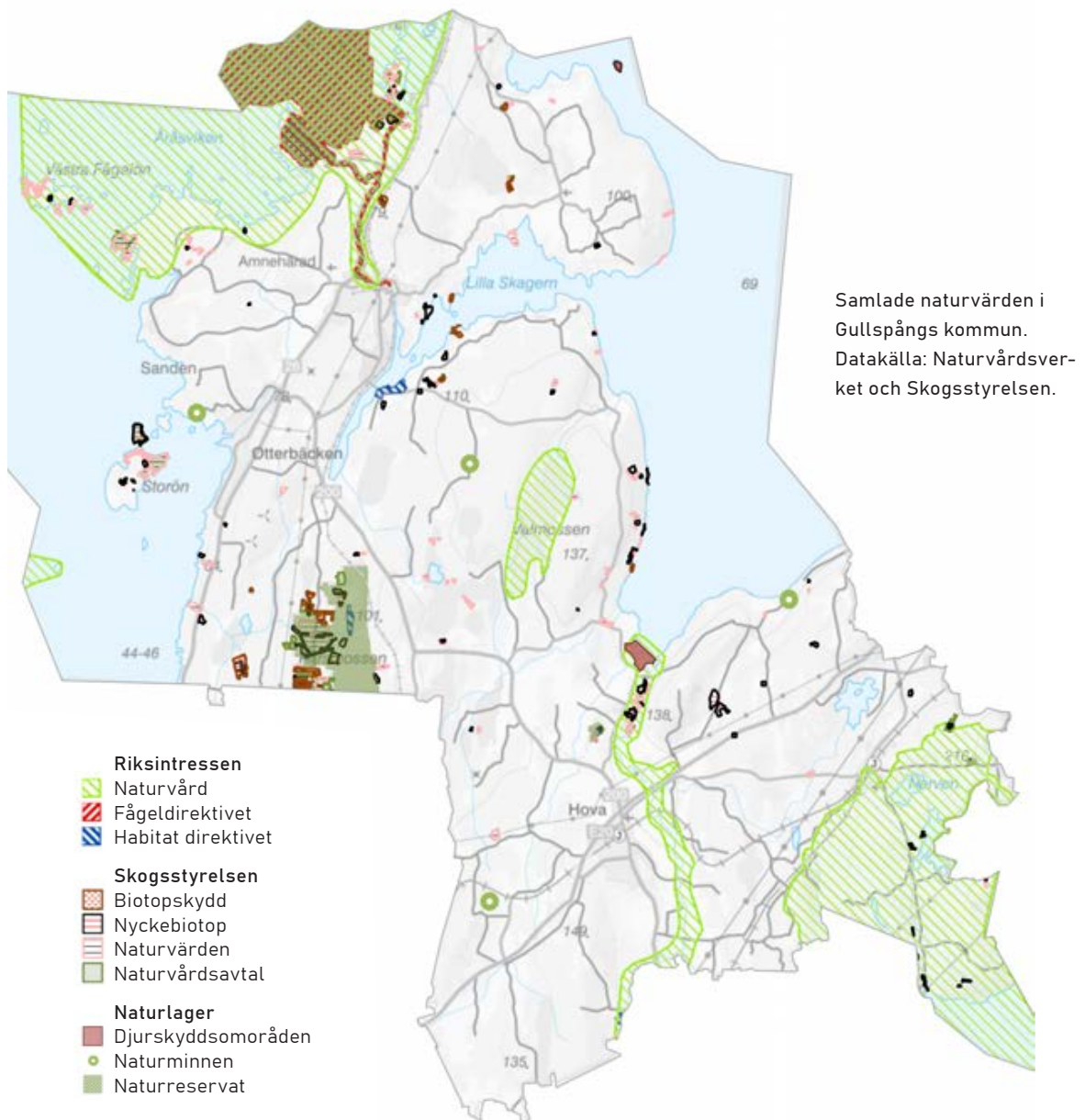

Foto: Susanne Vikman

5.4 NATURVÄRDEN

I kapitlet beskrivs kommunens samlade naturvärden utifrån vilken status de har. I kommunen finns även fem områden av riksintresse för naturvård samt sex Natura 2000-områden, dessa redovisas i kapitel 5.11. Först i kapitlet finns en allmän områdesbeskrivning av grönområden i kommunen, dessa beskrivningar hänger ihop med vägledningar för respektive område vilka beskrivs i kapitel 4.3.2.

5.4.1 OMRÅDESBESKRIVNINGAR

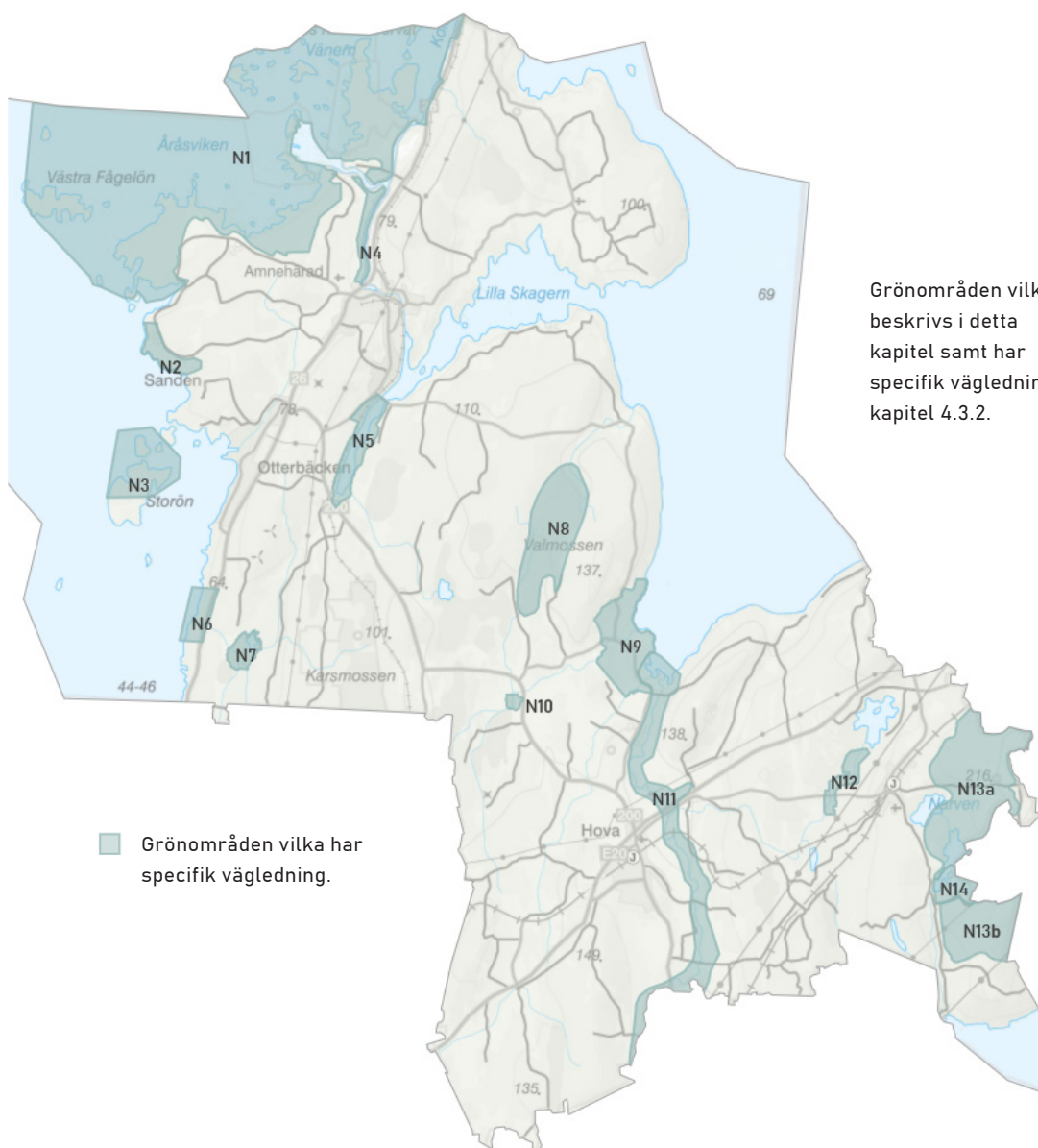
N1: FÅGELÖN, NÖTÖN, ÅRÅSVIKEN OCH KOLSTRANDSVIKEN M.FL.

Området sammanfaller i stort sett med riksintresset för naturvård och det område som avgränsats enligt Ramsar-konventionen samt är värdetrakt för våtmark. Därutöver ingår området i ett större område som utpekats som riksintresse för fisket respektive friluftslivet, främst det rörliga. Utmed Vänern och Gullspångsälven gäller dessutom strandskydd (300 respektive 100 m). Området är klassat som högsta naturvärde respektive mycket högt naturvärde i Länsstyrelsens naturvårdsprogram för områdets

zoologiska, geovetenskapliga, botaniska och landskapsbildsmässiga värden.

N2: VÄNERSTRANDEN MELLAN LUGNÅS OCH LORTHÅLAN

Området mellan Lugnås och Lorthålan omfattas av riksintresse för friluftslivet och strandskydd (300 m). Detta är ett av få strandområden längs Vänern inom kommunen som inte omfattas av naturskyddsförordnanden och som dessutom saknar bebyggelse. Det gör området mycket lämpligt för friluftsliv, vilket bestämmelserna i 4 kap 2 § miljöbalken tar fasta på.

N3: NORRA DELEN AV STORÖN

Området omfattar den del av Storön och Videskär som inte omfattas av detaljplan. Området omfattas av riksintresse för friluftslivet samt riksintresse för fisket. Utmed Vänern gäller vidare strandskydd (300 m). Området redovisas även i Länsstyrelsens naturvårdsprogram. Området karakteriseras av skogsmark av varierande karaktär som är attraktiv för det rörliga friluftslivet. Området har även ett rikt fågelliv.

N4: GULLSPÅNGSÄLVEN OCH DESS STRÄNDER

Området finns utpekad för sina zoologiska och landskapsbildsmässiga värden i Länsstyrelsens naturvårdsprogram. Området omfattas av strandskydd och är värdeetrakt för våtmark och ekologiska kantzoner. Gullspångsälvens stränder består huvudsakligen av jordbrukslandskap. Området omfattas av riksintresse för naturvärden respektive friluftslivet, samt av strandskydd (100 m). Jordbrukslandskapet är här huvudsakligen obebyggt och frånvaron av bebyggelse bidrar till Gullspångsälvens mäktighet.

N5: NORET SÖDER OM BRON

Området omfattar den del av Noret som ligger söder om bron (till Delebäck) och angränsande strandområden. Området omfattas av strandskydd (100 m) samt är värdeetrakt för skyddsvärda träd. Noret är i denna del en förhållandevis grund vik med många täta vassruggar runt stränderna. Området utgör en viktig lokal för både fisk och fågel. Angränsande jordbruksmark är huvudsakligen obebyggt.

N6: VÄNERSTRANDEN NORR OM KVARNTORPET

Strandzonen norr om Kvarntorpet består av skogsmark med stora inslag av lövträd. Kvarntorpets ängar har stora botaniska och zoologiska värden. Området omfattas av strandskydd (300 m) och utpekats i Länsstyrelsens naturvårdsprogram för sina zoologiska och geovetenskapliga värden. Kvarntorpsbäcken är värdeetrakt för ekologiska kantzoner.

N7: SPÅSJÖN

Våtmarksområdet öster om RV26 är klassat som högsta naturvärde i Länsstyrelsens våtmarksinventering. Spåsjön är sänkt och täcks nu av en sumpkärrsvegetation, och det är just de stora arealerna sumpkärr av olika slag samt vissa ornitologiska värden som motiverar klassningen. I Länsstyrelsens naturvårdsprogram klassas den som högt naturvärde och där framhålls främst områdets zoologiska kvaliteter. Området är värdeetrakt för våtmark tillsammans med Karsmossen, Kroksjömossen och Valmossen i ett större sammanhängande område.

N8: VALMOSSEN

Området sammanfaller med motsvarande område av riksintresse för naturvård. Området är utpekad för sina zoologiska, botaniska, geovetenskapliga och landskapsbildsmässiga värden som högsta naturvärde i Länsstyrelsens naturvårdsprogram.

N9: KROPPFJÄLL – MÄLLTORP

Området utgörs av öppet odlingslandskap med ingående hagmarker. Strandzonen omfattas av strandskydd. En del av Kroppfjällsån är utpekad som nyckelbiotop. Delar av området återfinns i Länsstyrelsens naturvårdsprogram för sina zoologiska, botaniska, geovetenskapliga och landskapsbildsmässiga värden. Vid Bockeberget finns ett lövskogsbestånd som omfattas av biotopskydd.

N10: KULLESJÖN

Sjön sänktes på 1800-talet och numera utgörs den gamla sjöbotten av strandängar och öppen hagmark. Den norra delen av strandängarna är tuvig betesmark och fungerade som åker för hundra år sedan. Den södra delen används idag som slåttermark. Området är klassat som nationellt utpekad hage.

N11: HOVAÅN

Avgränsningen sammanfaller med riksintresset för naturvård. Området omfattas av strandskydd (100 m) och är värdeetrakt för ekologiska kantzoner. Delar av Gudhammarsviken är avsatt som djurskyddsområde. Ett område i Kvarnedalarna är utpekad som nyckelbiotop. Riksintresset E20 omfattas av utökad byggnadsförbud (30 m). Delar av området är klassat som mycket högt naturvärde i Länsstyrelsens naturvårdsprogram, främst för sina zoologiska, botaniska, geovetenskapliga och landskapsbildsmässiga värden. Inom området finns flera biotopskydd, bl.a. vid Storhultaån, Ingelstorp och Kronokulle.

N12: HÅHULTEÅN

Vallsjön avvattnas genom Håhulteån som strax efter sjöns utlopp har ett vackert slingrande lopp. Området är värdeetrakt för ekologiska kantzoner. Ån omges av för trakten stora översvämningsskärr. Området är hydrologiskt orört och de direkta ingreppen består av en korsande väg och en kraftledning. Visserligen leds vatten från Gårdsjö reningsverk genom Måkerudsbäcken som ansluter till Håhulteån i mitten av området, men detta vatten är av god kvalitet och dess inverkan på vegetationen är ringa. Mångfalden av våtmarksbiotoper, vidsträckt översvämningsskärr och orörd åfåra motiverar att området har klassats som högsta naturvärdesklass i Länsstyrelsens våtmarksinventering. I naturvårdsprogrammet finns delar av området med för sina

botaniska och zoologiska värden. Området saknar särskilda bestämmelser.

N13: OMRÅDET SYDOST OM GÅRDSJÖ

Området består av två delområden (a-b) och större delen av dessa omfattas av den avgränsning runt sjöarna Unden och Velen som har utpekats som riksintresse för naturvården. Den del som ligger inom Undens tillrinningsområde omfattas av särskilt förordnande om utsläpp av avloppsvatten. Området är av intresse för det rörliga friluftslivet genom sin särprägel och skönhet liksom p.g.a. den goda förekomsten av bär och svamp. Större delen av området är vidare utpekad som högsta naturvärde i Länsstyrelsens naturvårdsprogram för sina hydrologiska, geovetenskapliga, zoologiska och landskapsbildsmässiga värden samt för områdets betydelse för friluftslivet.

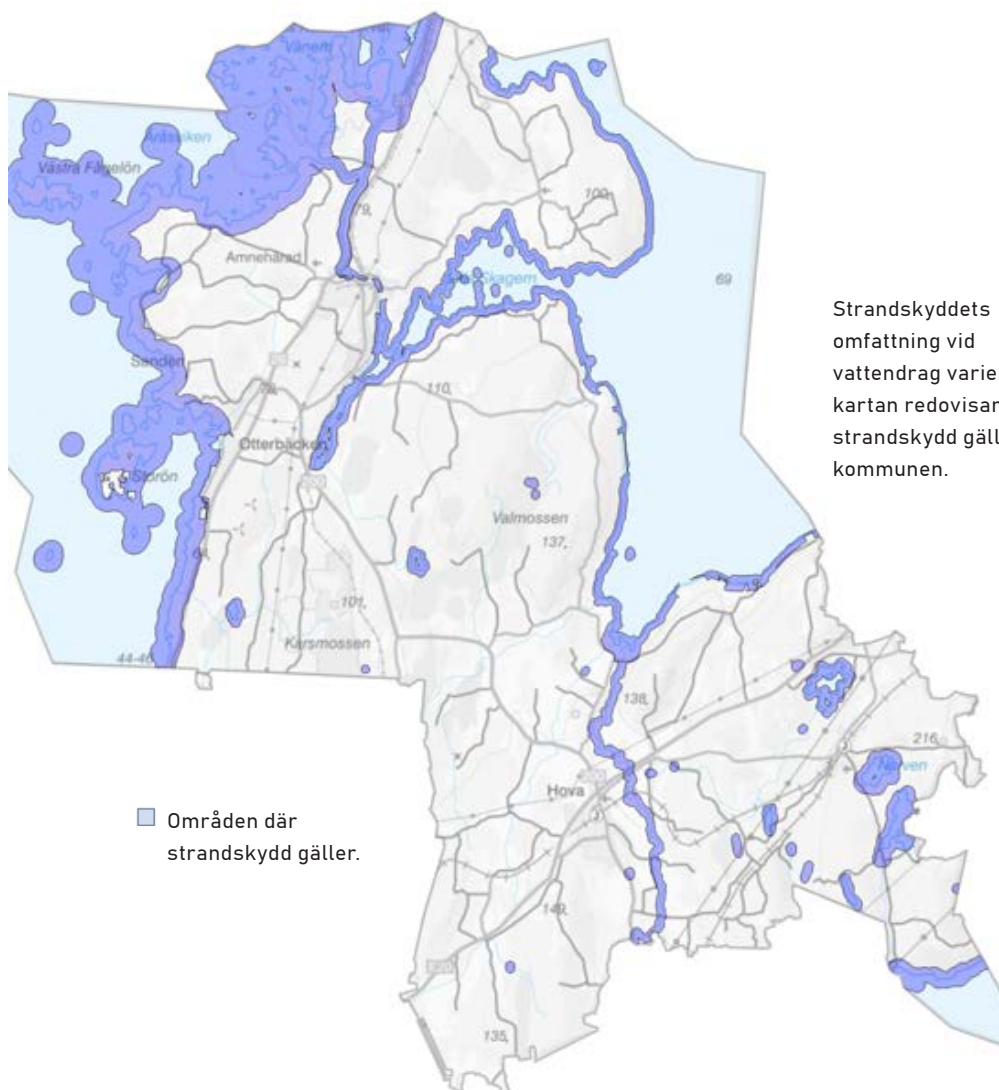
N14: KLÄMSJÖKÄRREN

På 1800-talet höjdes Gårdsjön i samband med en vattenkraftsreglering. Tallmossevegetationen

dränktes vid detta tillfälle och istället utvecklades alluvialkärr och lågvassar av trådstarr på stora arealer i södra delen av sjön. Runt 1960 upphörde regleringen, men sjön har fortfarande tämligen konstant men högt vattenstånd. Även Klämsjö-kärren har i våtmarksinventeringen klassats som högsta naturvärde, framför allt som exempel på "sekundär succession i våtmarksmiljö" och för sina stora ornitologiska värden. Området omfattas av strandskydd (200 m från Gårdsjön) och är utpekad som riksintresse för naturvård. Utpekad som högsta naturvärde i Länsstyrelsens naturvårdsprogram och omfattas även av ett särskilt förordnande om utsläpp av avloppsvatten.

5.4.2 STRANDSKYDD

Strandskydd regleras enligt 7 kap 13§ i miljöbalken och gäller generellt i hela landet vid alla kuster, sjöar och vattendrag. Strandskyddet har syftet att säkra allmänhetens tillgång till strandområden samt att bevara goda livsmiljöer för djur- och växtlivet. Det skyddade området är normalt 100 meter från

strandkanten, både på land och i vattenområdet. Länsstyrelsen kan utöka strandskyddet upp till 300 meter, om det behövs för att säkerställa något av strandskyddets syften.

Följande vattenförekomster i Gullspångs kommun har utökat strandskydd: Gårdsjön (med Kvarndammen), Narven, och Unden där strandskyddet är utökat till 200 meter. Vid Vänern är strandskyddet utökat till 300 meter.

Vid övriga sjöar gäller strandskydd på 100 meter hos de som har större än en hektar vattenyta vid normalt medelvattentillstånd. Vid övriga vattendrag gäller strandskydd på 100 meter vid de sträckor som är bredare än två meter vid normalt medelvattentillstånd. Lokala upphävanden av strandskyddet kan gälla som exempelvis inom planlagt område.

Inom strandskyddat område är det förbjudet att:

- uppföra nya byggnader,

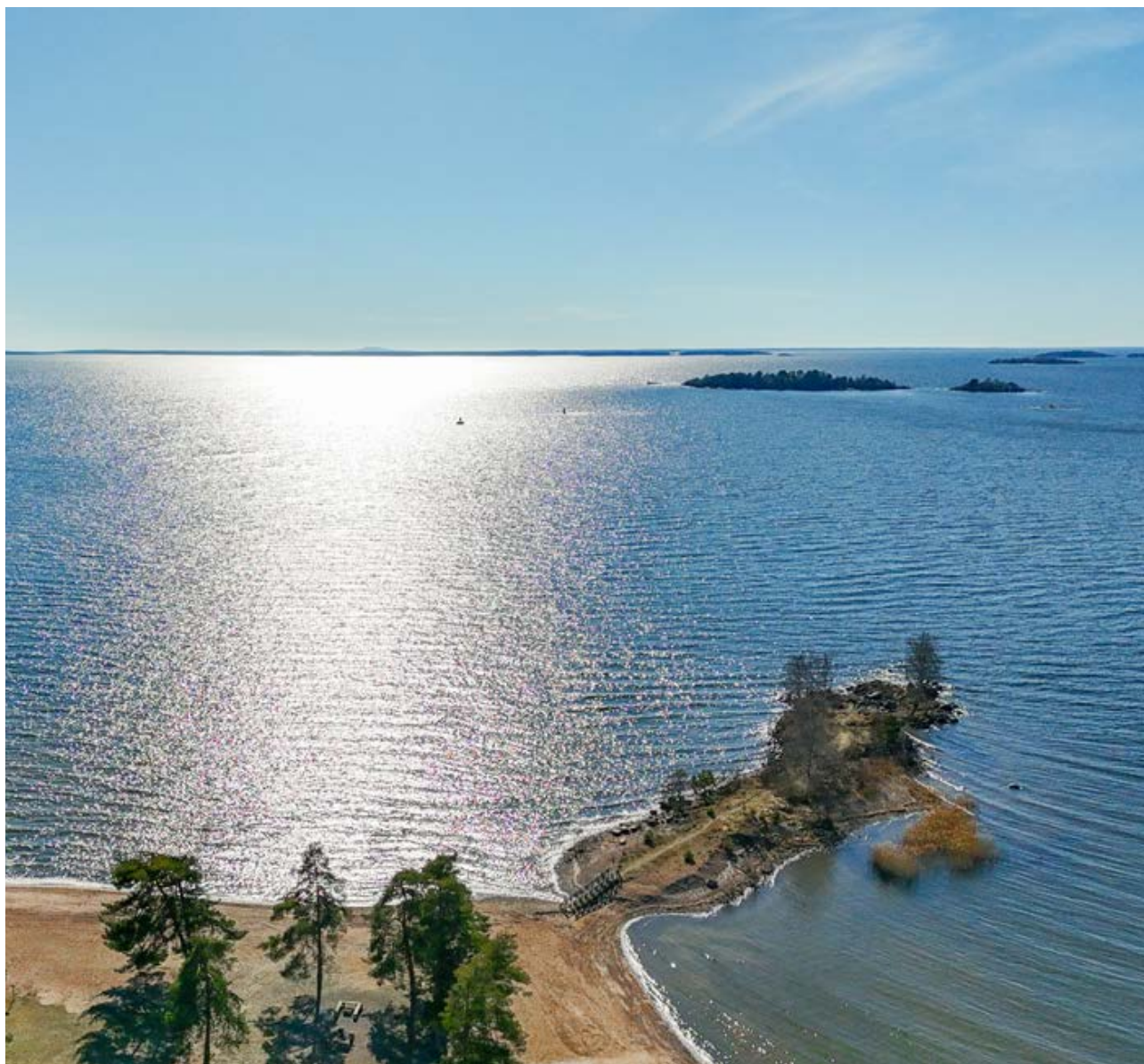
- ändra byggnader eller sätta upp andra anläggningar eller anordningar som avhåller allmänheten från att röra sig där,

- gräva, spränga eller på annat sätt förbereda för sådana åtgärder,

- utföra andra åtgärder som kan skada växt- och djurliv.

Kommunen kan upphäva strandskyddet för ett område i samband med att en ny detaljplan antas, om det finns särskilda skäl för det och om intresset av att detaljplanera området väger tyngre än strandskyddets syften.

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) antogs 16 dec 2013. Syftet med tillägget till översiktsplanen är att lokalisera och avgränsa attraktiva och strategiskt intressanta områden i strandnära lägen för att i översiktsplanen ge stöd och förutsättningar för fortsatt planprövning/strandskyddsdispens av en

utveckling som främjar en levande landsbygd. Det tematiska tillägget till översiktsplanen fortsätter att gälla efter antagande av aktuell översiktsplan.

5.4.3 NATURRESERVAT

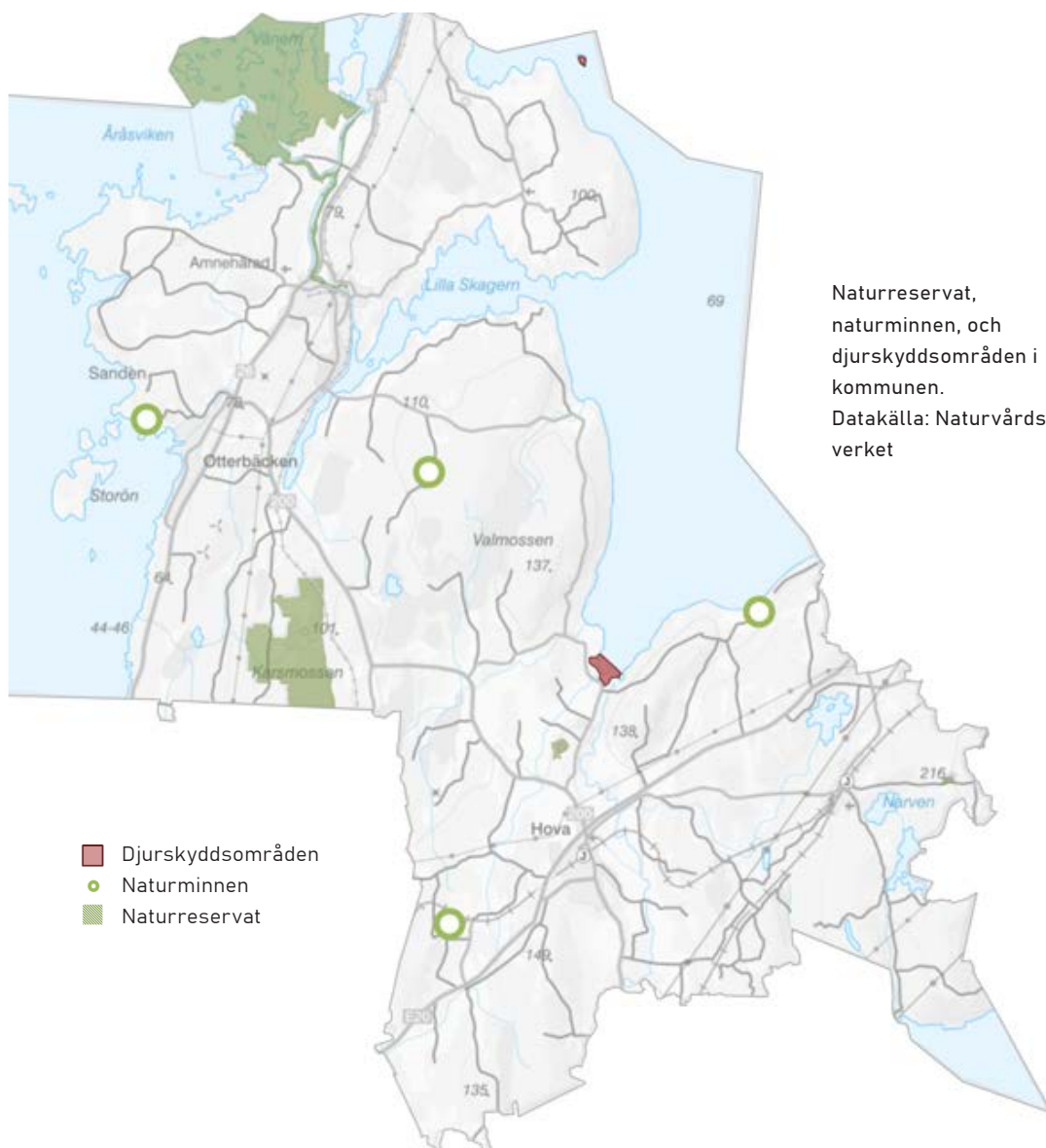
Naturreservat regleras i 7 kap 4 § miljöbalken och är ett mark- eller vattenområde får av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som naturreservat i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet. Ett område som behövs för att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter får också förklaras som naturreservat. I Gullspångs kommun finns (2026) sju beslutade naturreservat. Om inget annat anges förvaltas reservaten av Länsstyrelsen.

HARSHOLMARNAS

Naturreservatet är Gullspångs senast beslutade reservat och utgör den sydligaste delen av Åråsvikens grunda innerskärgård. Området har en rik biologisk mångfald i och med att ingen avverkning har ägt rum. Harsholmarna har ett mycket rikt fågelliv.

VALLHOLMEN

Området präglas av sina många glaciala formationer. Här finns ett av landets främsta exempel på ändmoränlandskap. Området är utpekad som Natura 2000-område och som riksintresse för naturvården. Området består av moränryggar, stränder och bladvassområden. I reservatet finns en rik fågelfauna med arter som till exempel rödröm, sångsvan, bivråk, fiskgjuse, trana och spillkråka. I reservatet finns även många gamla ekar med håligheter och död ved.

LINHULT

På grund av ovanliga förutsättningar i berggrunden har området mycket hög förekomst av hotade, rödlistade svampar. I området finns bland annat svamparna Violgubbe, Bitter taggsvamp, koppar-taggsavamp, sammetstaggsavamp, skrovlig taggsavamp och brödtaggssavamp. Området består av en barrblandskog med inslag av löv, främst asp men även lind och björk förekommer.

KARSMOSSEN

Reservatet Karsmossen bildades år 2010 och är ett stort skogs- och myrområde som sträcker sig in i Mariestads kommun, där större delen utgörs av mossar och kärr. I reservatet finns även ett stort barrskogsområde i mosaik med blöta sumpskogar. Reservatet hyser även en stark tjäderpopulation. Skogen har i princip endast plockhuggits och är därför relativt opåverkad av sentida skogsbruk. Många bestånd är över 170 år gamla och på flera myrholmar är skogen helt orörd med över 200 år gamla tallar. Utöver tjäder finns även hackspettar, kattfotslav, ullticka och många andra värdefulla arter. En mindre del av området är utpekade som Natura 2000-område.

FOLKEBERG

Folkeberg är en urskogsartad barrblandskog med en ålder på ca 160 år. Många träd är ännu äldre och mycket grova. Området har stått orört från avverkning och andra åtgärder sedan lång tid tillbaka. I den sydöstra delen finns fornåkrar. Vegetationen är artfattig och typisk för mager skogsmark. Området är även utpekade som Natura 2000-område.

GULLSPÅNGSÄLVEN

Sedan 2006 är Gullspångsälven nedströms kraftverksdammen ett naturreservat. Området är utpekade som Natura 2000-område och som riksintresse för naturvården.

HÖGSÅSEN

Högsåsen är ett omväxlande kulturlandskap med åkrar, betesmarker och lövbackar. Reservatet förvaltas av Gullspångs kommun.

5.4.4 NATURMINNEN

Ett särpräglade naturföremål får av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som naturminne om det behöver skyddas eller vårdas särskilt med stöd av 7 kap. 10 § miljöbalken. Förklaringen får omfatta även det område på marken som krävs för att bevara naturföremålet och ge det behövligt utrymme.

Länsstyrelsen inrättade under åren 1958–61 fyra naturminnen i kommunen:

- två tallar (i folkmun benämnda Adam och Eva) på fastigheten Angsundet 3:3,
- en ek vid Torkelsvik 2:1 norr om Otterbäcken,
- en ek vid Ottenberget 1:1,
- en ek vid Storkila 1:7 vid Fagerlid, sydväst om Hova.

Av föreskrifterna framgår att Länsstyrelsen har meddelat förbud att fälla träden, att utöva skadegörelse eller vidtaga annan åtgärd som kan äventyra deras trivsel.

5.4.5 DJURSKYDDSDOMRÅDEN

Länsstyrelsen eller kommunen kan meddela föreskrifter som inskränker rätten till jakt, fiske eller allmänhetens eller markägarens rätt att uppehålla sig inom området, om det behövs särskilt skydd för en djur- eller växtart. Detta görs med stöd av 7 kap 12 § miljöbalken. Djurskyddsområden har ersatt det områdesskydd som tidigare benämndes fågelskyddsområden. I Gullspång finns två utpekade Djurskyddsområden.

Runnåsholmen, även benämnd Fale Bure-holmen, avsattes som fågelskyddsområde enligt ett Länsstyrelsebeslut 1965 med hänvisning till häckfågelfaunan och då främst en förhållandevis stor hägerkoloni.

Gudhammarsviken avsattes som fågelskyddsområde 1987 med hänvisning till höga ornitologiska värden med häckande och rastande våtmarksfåglar.

5.4.6 GULLSPÅNGSLAXEN

Gullspångslaxen har historiskt varit ekonomiskt betydelsefull för området kring Gullspångsälven. Genom utbyggnaden av vattenkraften i älven har laxens lekmöjligheter begränsats, men aldrig helt försvunnit. Gullspångslaxen är en av världens få kvarvarande insjölevande bestånd av storvuxen Atlantlax vilken idag utgör mindre än 1 procent av Vänerns laxar, den största delen lax i Väneren har odlats och satts ut i vattnet. I Gullspångsälvens nedre lopp finns de enda naturliga lekplatserna för laxen. Nedanför kraftverksdammen har tidigare lekområden återskapats och en laxtrappa byggts för att förbättra förutsättningarna för fisken. Laxen och öringen i Gullspångsälven har högsta prioritet med avseende på skyddsvärda fiskstammar. Naturvärdena påverkas negativt av dikning, rensning

och andra vattenföretag, försurning genom nedfall, utsläpp av föroreningar, inplantering av främmande fiskstammar, täkt, schaktning eller andra markarbeten, friluftsliv (t.ex. handredskapsfiske) i känsliga områden samt anläggningar för friluftsliv och olämpligt lokaliserad bebyggelse eller anläggningar.

5.4.7 STORA OPÅVERKADE OMRÅDEN

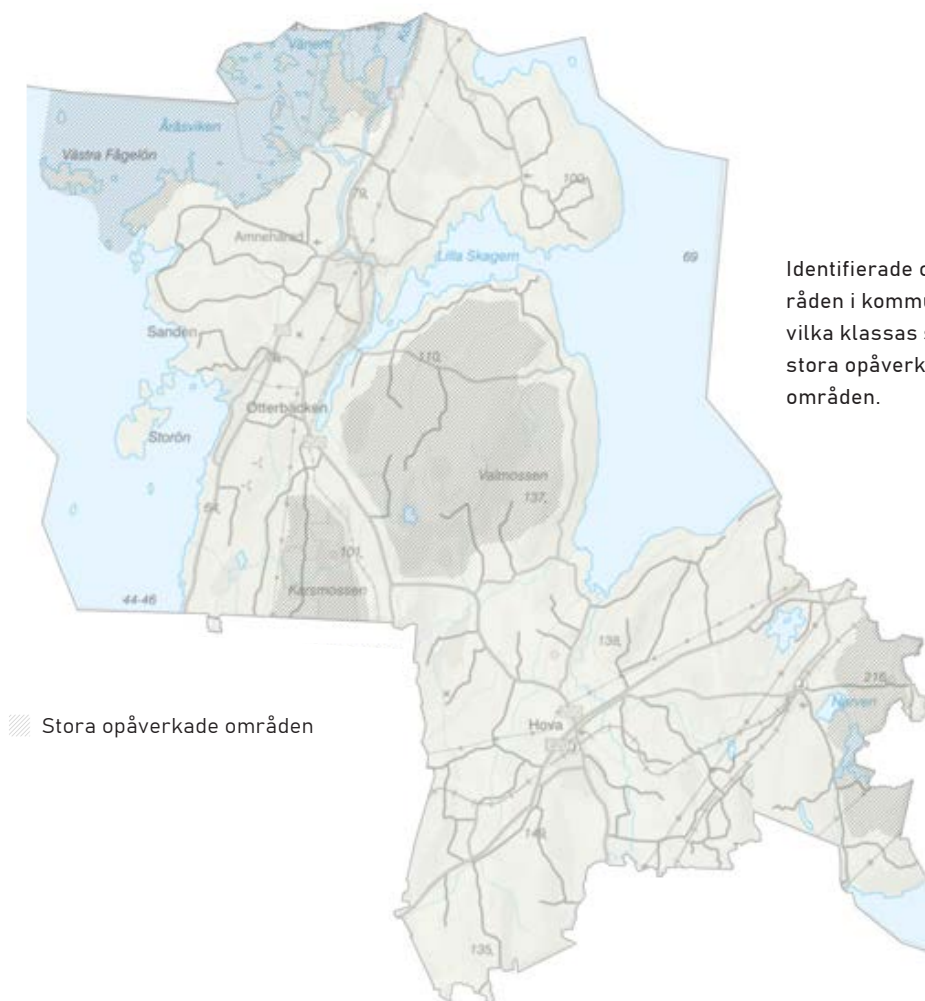
Enligt 3 kap 2 § miljöbalken ska stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka områdenas karaktär. Begreppet avser större mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön. Dessa områden kan emellertid innehålla någon typ av påverkan. Stora opåverkade områden ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan påverka områdets karaktär

Det finns huvudsakligen två syften med bevarandet av stora opåverkade områden. Bevarandet bidrar dels till att bibehålla handlingsfriheten att vid senare tidpunkt nyttja området, dels till gagn för ekologiska funktioner, den biologiska mångfalden

och för tillgången till strövområden för rekreation. Att större sammanhängande landsbygdsområden kan skyddas från mer betydande ingrepp och miljöförändringar är också av värde för bl.a. jord- och skogsbruket och för de människor som är verksamma på landsbygden. Vad gäller ekologiska funktioner och den biologiska mångfalden är stora s.k. kärnområden en viktig förutsättning. I ett internationellt perspektiv är landets stora opåverkade områden en unik tillgång.

Fyra områden har bedömts ha sådan karaktär att de uppfyller kriterierna under 5.4.7:

- område ST1 sammanfaller med Ramsar-området Kilsviken (se avsnitt 7.13) som delvis ligger i Kristinehamns kommun,
- område ST2 består av skogsområdet mellan Ribbingsfors, Delebäck och Mosstorp. Området avgränsas i söder av väg 200,
- område ST3 är beläget mellan Unden och stambanan,
- område ST4 är beläget mellan Torvedsbanan och den 130 kV-ledning som löper parallellt med RV26.

Identifierade områden i kommunen vilka klassas som stora opåverkade områden.

Stora opåverkade områden

5.4.8 BIOTOPSKYDD

Biotop regleras i 7 kap 11 § miljöbalken och är ett ekologiskt begrepp för ett område med en enhetlig miljö och med vissa bestämda djur och växter. Inom biotopskyddsområde får inte verksamhet bedrivas eller åtgärder vidtas som kan skada naturmiljön. Underhåll av befintliga anläggningar får dock ske, förutsatt att biotopen inte skadas. Om det finns särskilda skäl, får dispens från förbudet ges i det enskilda fallet.

GENERELLT BIOTOPSKYDD

Följande landskapselement i jordbrukslandskapet har ett generellt biotopskydd enligt 5 § förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken:

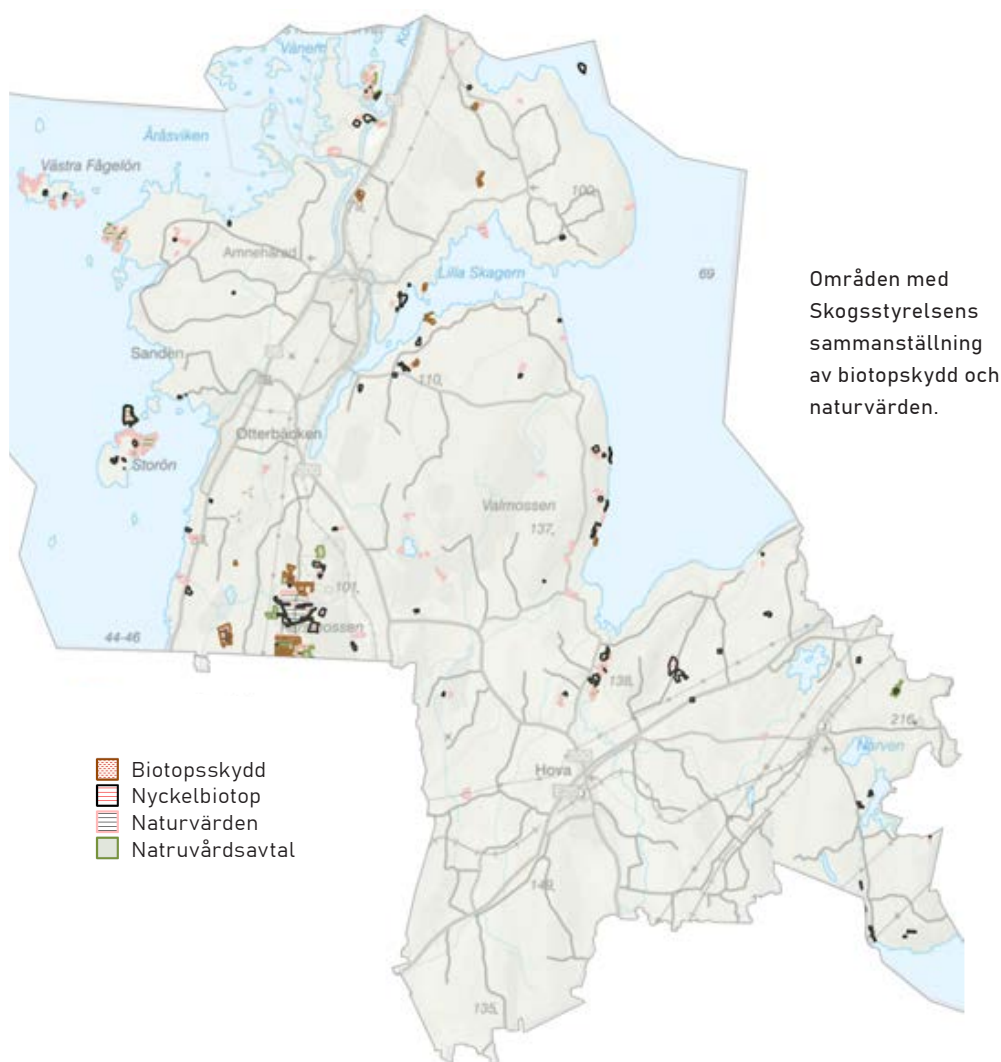
- alléer, bestående av minst fem lövträd längs en väg eller i ett i övrigt öppet landskap,
- källor med omgivande våtmark i jordbruksmark,
- odlingsrösen i jordbruksmark,

- pilevallar (rad med hamlade pilar, huvudsakligen i södra Sverige),
- småvatten, t.ex. öppna diken, och våtmarker i jordbruksmark (omfattar ej anlagda bevattningsdammar),
- stenmurar i jordbruksmark,
- åkerholmar med en storlek upp till 0,5 ha.

NYCKELBIOTOP

En nyckelbiotop är en relativt enhetlig och avgränsningsbar livsmiljö som från en samlad bedömning av biotopens struktur, artinnehåll, historik och fysiska miljö har mycket stor betydelse för skogens flora och fauna. Där finns eller kan förväntas finnas rödlistade arter.

Begreppet nyckelbiotop har i sig ingen juridisk innebörd, och det föreligger således inget automatiskt skydd för nyckelbiotoper. Att identifiera och avgränsa nyckelbiotoper innebär inte att man

samtidigt har utpekat att områden ska hanteras på ett visst, på förhand bestämt sätt. Vid inventeringen av nyckelbiotoper noteras även påträffade ”objekt med naturvärden”. Detta är biotoper som inte bedöms vara nyckelbiotoper men som ändå har påtagliga naturvärden.

I kommunen finns ca 90 nyckelbiotoper samt ca 60 objekt med naturvärden. I översiktsplanen redovisas endast områdenas läge.

5.4.9 TYSTA & MÖRKA OMRÅDEN

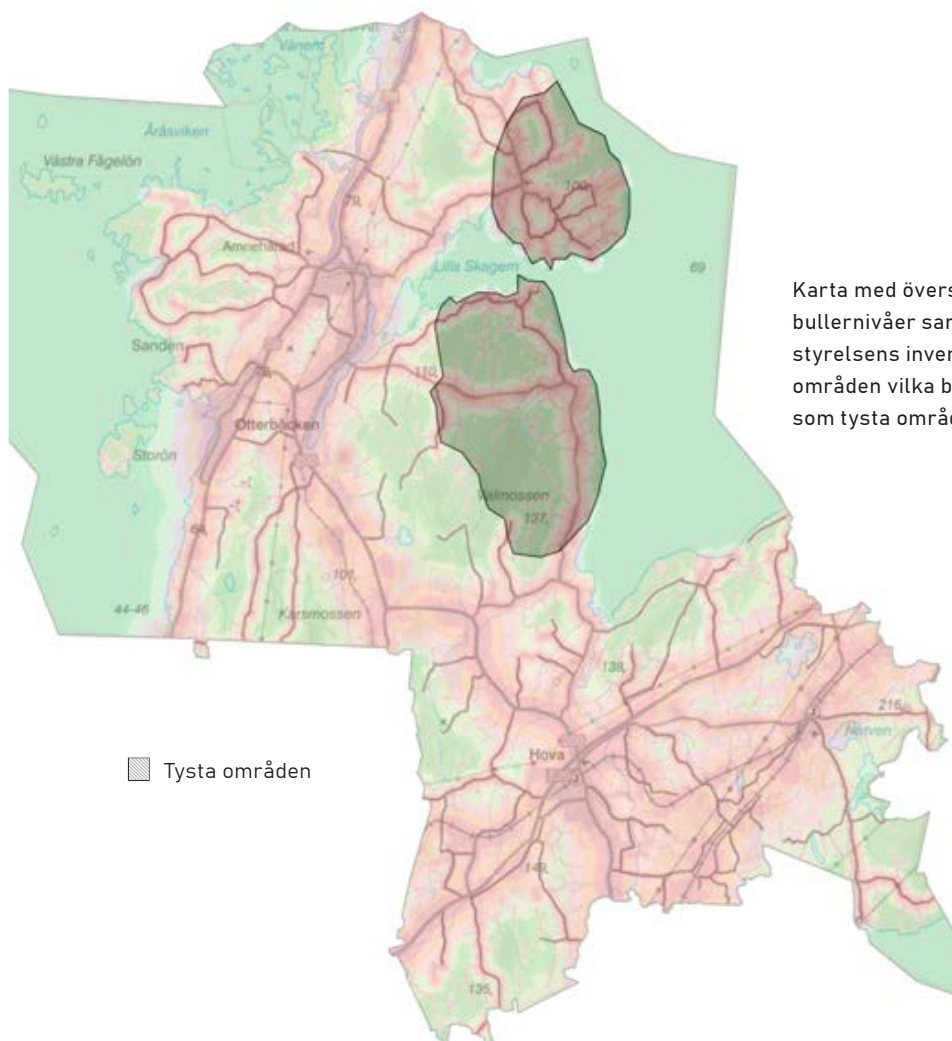
TYSTA OMRÅDEN

Ostördhet i form av frånvaro av buller är något som påverkar människors hälsa och de flesta djurarters livsmiljöer. Det välbefinnande som kan upplevas på platser där endast naturens egna ljud hörs är något som de flesta människor finner både energi och harmoni i. På liknande sätt finns det många djurarter som undviker buller och vars livsmiljöer därmed minskar väsentligt (Naturvårdsverket).

Dessa områden blir alltmer sällsynta i Europa, framför allt i stora delar av Central- och Sydeuropa. Även om den moderna människan uppskattar lugnet i den omgivande naturen, är det först på senare tid som värdet av de tysta områdena har uppmärksamats. Som rekreationsområden är dessa områden värdefulla både för kommunens invånare och för turister som söker sig till kommunen.

Behovet av kunskap om var bullerfria områden finns är stort inom samhällsplaneringen. Genom en kartläggning av tysta mark- och vattenområden kan dessa synliggöras och tas hänsyn till i kommunens fysiska planering och förvaltning för en hållbar utveckling och för både människors hälsa och djurarters fortlevnad (Naturvårdsverket).

Länsstyrelsen har gjort en översiktlig inventering av var dessa områden finns. Vid denna inventering har områden kring större vägar och järnvägar bedömts som bullerstörda. Kartan redovisar endast tysta områden på land, även om det naturligtvis även finns tysta vattenområden.

Karta med översiktliga bullernivåer samt länsstyrelsens inventerade områden vilka bedömts som tysta områden.

MÖRKA OMRÅDEN

Ljusköroreningar från tätorter, verksamheter och vägar påverkar djurarter och biologisk mångfald. Kommunen har inget underlag som visar på mörka områden men ofta sammanfaller dessa områden med de tysta områdena.

5.4.10 NATURVÄRDESOBJEKT

En naturvårdsinventering genomfördes i Gullspångs kommun 1971–72. Naturvärdet bedömdes utifrån flora, fauna, ekologi, landskapsbild och friluftsliv. Dessa inventeringar låg sedan till grund för det naturvårdsprogram för Skaraborgs län som Länsstyrelsen gav ut 1984. Enligt inventeringen finns det 25 områden med naturvärdesobjekt i Gullspång.

5.4.11 ÄNGS- & HAGMARKER

Mycket ofta sammanfaller natur- och kulturvärdet i dessa marker. Många ängar och hagar innehåller fornlämningar, men kan också själva sägas vara fornlämningar i den betydelsen att de utgör rester av ett gammalt odlingslandskap. Länsstyrelsen inventerade ängs- och hagmarkerna under 1987-90 i syfte att kartlägga de mest värdefulla markerna, inventeringarna har kompletterats och sammanställs i Jordbruksverkets tjänst Tuva. De viktigaste kriterierna för bedömningen har varit kontinuiteten och representativiteten som fodermark, artrik flora och innehåll av sällsynta vegetationstyper och arter. Ängs- och hagmarker finns redovisade på karta under avsnittet 5.9 Areella näringar

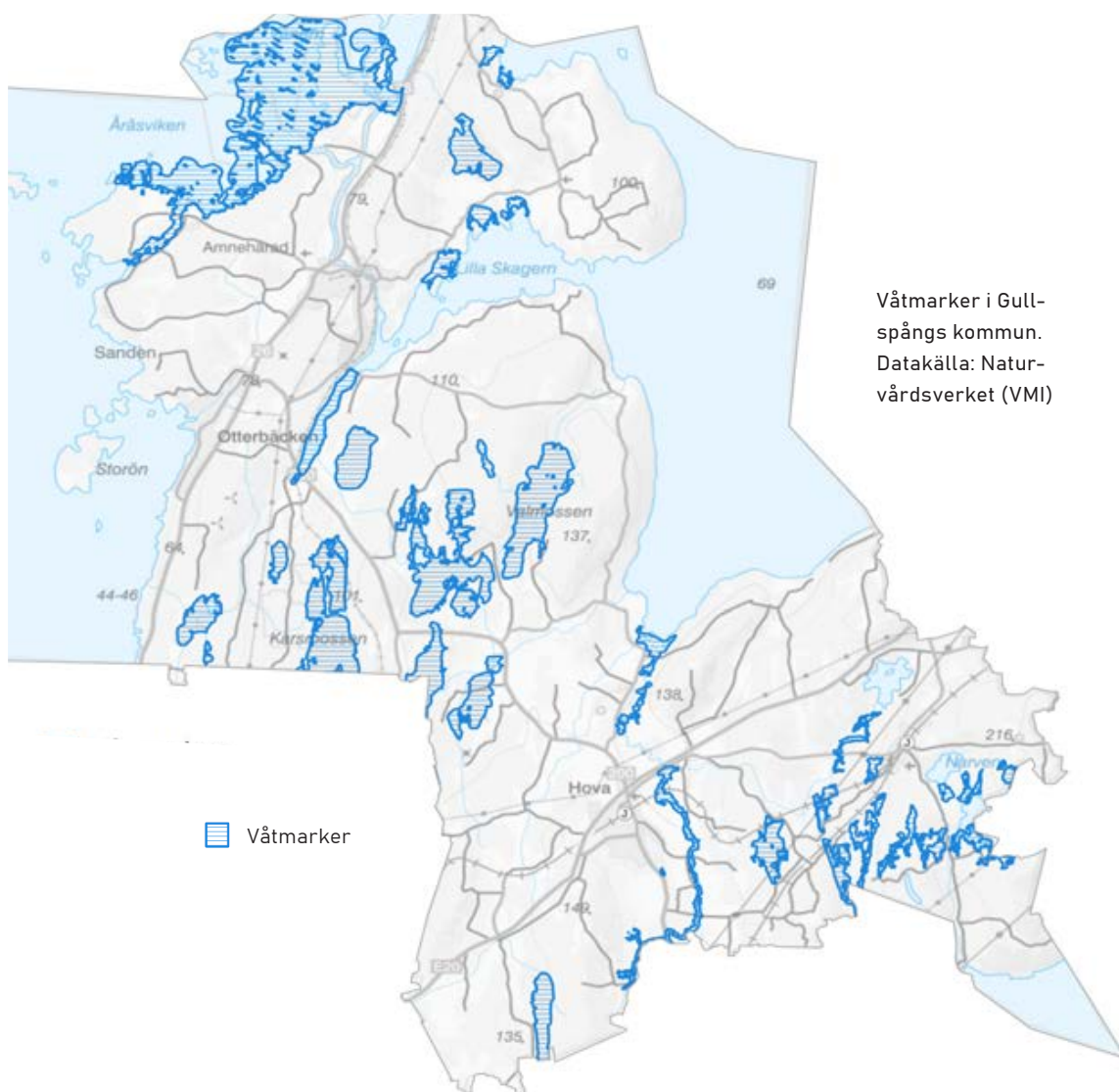

Foto: Tuana

5.4.12 VÅTMARKER

Våtmarker skyddas i miljöbalken genom kapitel om vattenverksamhet och miljöskydd. I syfte att skapa en god överblick över länets våtmarkstillgångar, beskriva och bedöma de olika våtmarkernas naturvärden och öka kännedomen om våtmarkerna i dåvarande Skaraborgs län har Länsstyrelsen genomfört en inventering. Våtmarkerna har graderats efter fyra naturvärdesklasser, efter bl.a. våtmarksarea, orördhet avseende frånvaro av ingrepp samt mångformighet avseende förekomst av olika våtmarkstyper inom samma objekt, raritet och betydelse för växt- och djurliv. Klass 1 är objekt med särskilt höga naturvärden, medan klass 4 är "utan nämnvärt naturvärde".

Ramsar-konventionen, eller våtmarkskonventionen som den också kallas, har fått sitt namn efter den iranska stad där den tillkom 1971. År 2010 omfattade konventionen 160 länder. Medlemsländerna har bl.a. åtagit sig att främja bevarandet av våtmarker och fågelarter som lever i våtmarker genom att skapa naturreservat och ordna tillsyn. Ett Ramsarområde ska vara av internationellt intresse, vilket det anses vara om det förekommer sällsynta våtmarkstyper, hotade växt- och djurarter eller om det hyser minst 20 000 våtmarksfåglar. Delar av Ramsarområdet Kilsviken – som även omfattar Kolstrandsviken och Åråsviken – ligger i Gullspångs kommun.

5.5 KULTUR & FRITID

Föreningslivet i Gullspångs kommun är mångsidigt och präglas av starkt lokalt engagemang med verksamheter inom idrott, kultur och fritid, samhällsutveckling samt hembygdsföreningar, pensionärsföreningar och organisationer med socialt samhällsansvar.

5.5.1 MÖTESPLATSER

Lokaler är en grundläggande förutsättning för ett gott kulturliv, oavsett om det gäller konstnärlig verksamhet, musikutövning, idrott eller annan kulturell verksamhet. För att stimulera kultur- och idrottslivet bör kommunen tillhandahålla lokaler till låga kostnader för de som önskar engagera sig i sådan verksamhet.

Gullspångs kommun bedriver kulturskola, musikskola och fritidsgård.

Kommunen har två kommunala bibliotek: ett i Gullspång och ett i Hova. Dessutom finns det ett skolbibliotek vid Gullstensskolan samt ett vid Regnbågsskolan (Verksamhetsplan för Barn-, utbildning- och kulturnämnden 2025). Därutöver finns en filial till Gullspångs bibliotek i Folkets hus i Otterbäcken.

5.5.2 FÖRENINGSLIV

Kommunen har ett brett utbud av föreningsverksamheter: listan över bidragsberättigade föreningar uppgår till ett 50-tal vilket är stort med tanke på kommunens storlek. Det är även föreningarna som står för merparten av fritidsaktiviteterna i kommunen.

Den som inte kan eller vill engagera sig inom någon av kommunens många föreningar har ett begränsat utbud av stimulerande sysselsättning. Här har fritidsgårdarna en viktig social funktion. Att skapa en meningsfull fritid för ungdomar är dock ett universellt problem, även om kommunens litenhet naturligtvis påverkar utbudet. Kommunens insatser bör därför begränsa sig till att ge förutsättningar för en stimulerande fritid, t.ex. genom att tillhandahålla lokaler.

Kommunen bedriver fritidsgårdsverksamhet i Gullspång (2025). Verksamheten är omtyckt. Även kyrkorna inom kommunen anordnar som en del av sin ordinarie verksamhet omfattande fritidsaktiviteter, bl.a. för barn och ungdomar.

5.5.3 KULTURUTBUD

Sett från kommunens storlek finns ett varierat kulturutbud. I Gullspång finns den klassiska

Centrumbiografen vilken bedrivs av den ideella föreningen Centrumbio och kulturförening. I kommunen finns flera muséer och hembygdsgårdar vilka har värdefulla samlingar av föremål från äldre tider och besitter ovärderlig kunskap om vårt kulturarv. Kommunen värnar om ett gott samarbete med det lokala föreningslivet som anordnar flera evenemang. Rockfickan arrangerar konserter och festivaler och Gullspångs riksteaterförening arrangerar varierad scenkonst.

5.5.4 IDROTT

I kommunen finns flera idrottsanläggningar, bland annat en inomhushall i Gullspång, en Bandyplan i Otterbäcken och en skjutbana i Hova. I kommunen finns även två idrottsplatser med fullstora fotbollsplaner samt två utegym, i Hova och i Gullspång.

Hästnäringen har stor betydelse för många av kommunens invånare. I Måkerud finns ridskola med ridhus och ett stall för ett tjugotal ridhästar, i Gullspång ordnar bl.a. Amnebygdens ryttnäring ridverksamhet.

5.5.5 REKREATIONSOMRÅDEN

I det följande redovisas rekreationsområden som är av stor betydelse för kommunens invånare och som därför bör skyddas mot ändrad markanvändning.

SKÄRVEN

Området ligger söder om Gullspångs tätort och består av ett kuperat skogsområde med strandvallar av klappersten. Skogen används för skogsbruk men även som friluftsområde, bl.a. finns elljusspår. Utöver geologiska lämningar finns även fornminnen i form av skeppsättningar.

GETRYGGEN – KÄLLTORP

Området utgör östra delen av Hova. Inom området finns bl.a. elljusspår och Hovas vattentäkt (avsnitt 10.1). Större delen av området regleras av 1967 års stadsplan som anger att området ska användas som skyddsområde för vattentäkten.

REKREATIONSOMRÅDET GÅRDSJÖ

I anslutning till Gårdsjö ligger ett skogsområde med elljusspår som dessutom har en badplats vid sjön Narven. Området omfattas delvis av strandskydd (200 m). Bebyggelse och ändrad markanvändning i övrigt kan komma att påverka området negativt.

DRESSINBANAN

Dressintrafik för turiständamål drivs under sommarhalvåret på den nedlagda järnvägen mellan Gullspång och Torved respektive på NBJ-banan mellan Gullspång och Konsterud. Pågående verksamhet avses finnas kvar.

OTTERBÄCKEN

Mellan bebyggelsen i Otterbäcken och RV26 finns ett skogsområde med elljusspår. Området används bl.a. som friluftsområde. Området regleras delvis av utökat byggnadsförbud längs RV26 (30 m). Skogsområdet är klassat som NO (Naturvårdsmål – Orört. Målklass för bestånd med höga naturvärden och stabila biologiska kvaliteter) och NS (Naturvårdsmål – Skötsel. Målklass för bestånd med höga naturvärden där naturvärdena utvecklas i negativ riktning om beståndet lämnas orört).

5.5.6 FRILUFTSOMRÅDEN

I kommunen finns vandringsleden ”Skagern runt” men i övrigt är antalet märkta vandringsleder begränsat inom kommunen.

Foto: Tuana

5.6 KULTURMILJÖ

Kulturmiljö är hela den av människan påverkade miljön, inklusive landskap, bebyggelse och fornlämningar, som speglar historiska spår av liv och arbete. Den omfattar både vardagliga platser och unika kulturhistoriskt värdefulla miljöer i stad och på landsbygd som bär på spår av mänsklig aktivitet. Kulturmiljöer är inte statiska utan en dynamisk helhet som brukas och förändras, och de omfattar allt från enskilda byggnader till stora kulturlandskap.

5.6.1 KULTURRESERVAT

Ett mark- eller vattenområde får förklaras som kulturreservat i syfte att bevara värdefulla kulturpräglade landskap, enligt 7 kap 9 § i miljöbalken. Det finns i dagsläget (2025-11-17) 50 kulturreservat i Sverige, inget i Gullspångs kommun.

5.6.2 KULTURMILJÖVÅRD

Det av människan påverkade landskapet med sina lämningar av bruksformer, bebyggelse och anläggningar från gången tid är kulturmiljövårdens arbetsfält. Tyngdpunkten i arbetet har förskjutits från de spektakulära, enskilda fornlämningarna, byggnaderna och kyrkorna till hela miljöer. En av kulturmiljövårdens främsta uppgifter är att skydda och bevara befintliga kulturvärden. Den ska också göra kulturminnen och kulturmiljöer levande och lättillgängliga för alla. Kulturminnen är ofta sevärdheter och därför viktiga delar i kulturturistiska satsningar. Två för kommunen viktiga kulturmiljöer är riksintresset i Södra Råda samt miljön i Mörtestad kring Amnehärads kyrka.

SÖDRA RÅDA

Delar av området är utpekade som riksintresse för kulturmiljövården. Större delen av området omnämns för kulturlandskapet och områdets landskapsbildsmässiga värden i Länsstyrelsens naturvårdsprogram. För riksintresset och angränsande öppna områden gäller områdesbestämmelser. Även de delar som ligger utanför områdesbestämmelserna har stora kvaliteter.

MÖRTESTAD

Området runt Amnehärads kyrka består huvudsakligen av mindre jordbruk och egnahemsbebyggelse. Området närmast Gullspångsälven används som idrottsanläggning. Detta område omfattas delvis av strandskydd (100 m). Kyrkan har dominerat detta landskap under lång tid.

BYGGNADSMINNE

I kommunen finns endast ett byggnadsminne, nämligen Hova prästgård som byggnadsminnesförklarades av Länsstyrelsen 2004. Skyddet innebär bl.a. att byggnaderna inte får rivas, flyttas eller byggas om eller på annat sätt förändras.

KULTURMINNE

Enligt 4 kap kulturminneslagen får inte kyrkor och begravningsplatser som tillkommit innan utgången av 1939 ändras utan tillstånd från Länsstyrelsen. Bestämmelsen omfattar sålunda Södra Råda nya kyrka, Amnehärads kyrka, Hova kyrka och Gårdsjö kapell. Även kyrkogårdar och kyrkotomter omfattas av skyddet.

FORNLÄMNINGAR

Fasta fornlämningar skyddas enligt kulturminneslagen. Skyddet innebär att det är förbjudet att utan tillstånd "rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada" en fornlämning. Med fornlämning avses lämningar efter människors verksamhet under forna tider som har tillkommit genom äldre tiders bruk. Dessutom krävs att lämningarna ska vara övergivna. Hit räknas normalt bl.a:

- gravar, gravfält och kyrkogårdar,
- resta stenar samt stenar och bergytter med inskrifter, symboler, märken eller bilder,
- kors och minnesvårdar,
- samlingsplatser för t.ex. kult, handel, rättskipning och andra allmänna ändamål,
- lämningar efter bostäder, boplatser och arbetsplatser. Till denna kategori räknas även kulturlager efter sådan verksamhet,

- ruiner av borgar, slott, kyrkobyggnader och försvarsanläggningar eller andra märkliga byggnadsverk,
- färdvägar och broar, hamnanläggningar, vårdkasar, vägmärken, sjömärken och liknande, liksom gränsmärken och labyrinter,
- naturbildningar som givit upphov till sägner eller märkliga historiska minnen.

Till en fornlämning hör ett så stort område på marken eller på sjöbotten som behövs för att bevara fornlämningen och ge den ett tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art eller betydelse. I tveksamma fall avgör Länsstyrelsen dess avgränsning. I Gullspångs kommun finns ett 90-tal kända fornlämningar, bl.a. gravfält, domarringar, offerstenar, milstenar, fångstgropar och treuddar. På kartan

visas endast arealtutbredda lämningar. Mer information finns hos miljö- och byggnadsförvaltningen.

KULTURHISTORISKT VÄRDEFULLA VÄGAR

I Gullspångs kommun finns två vägar som av Länsstyrelsen och dåvarande Vägverket (1997) har bedömts som kulturhistoriskt värdefulla vägar (klass I, högst värde).

Dessa vägar är dels byvägssystemet i Södra Råda (uppdelad på den allmänna Väg 3004 och den enskilda grusvägen R85U), dels byvägen i Bråta mellan Postgården och Bjärke (enskild väg R1208U). Dessutom har två vägar bedömts som klass III-vägar, närmare bestämt vägen mellan Midskog och Håttorp i Mariestads kommun (allmän väg 993) och väg 200 på sträckan mellan Hova och Björnkulla i Töreboda kommun.

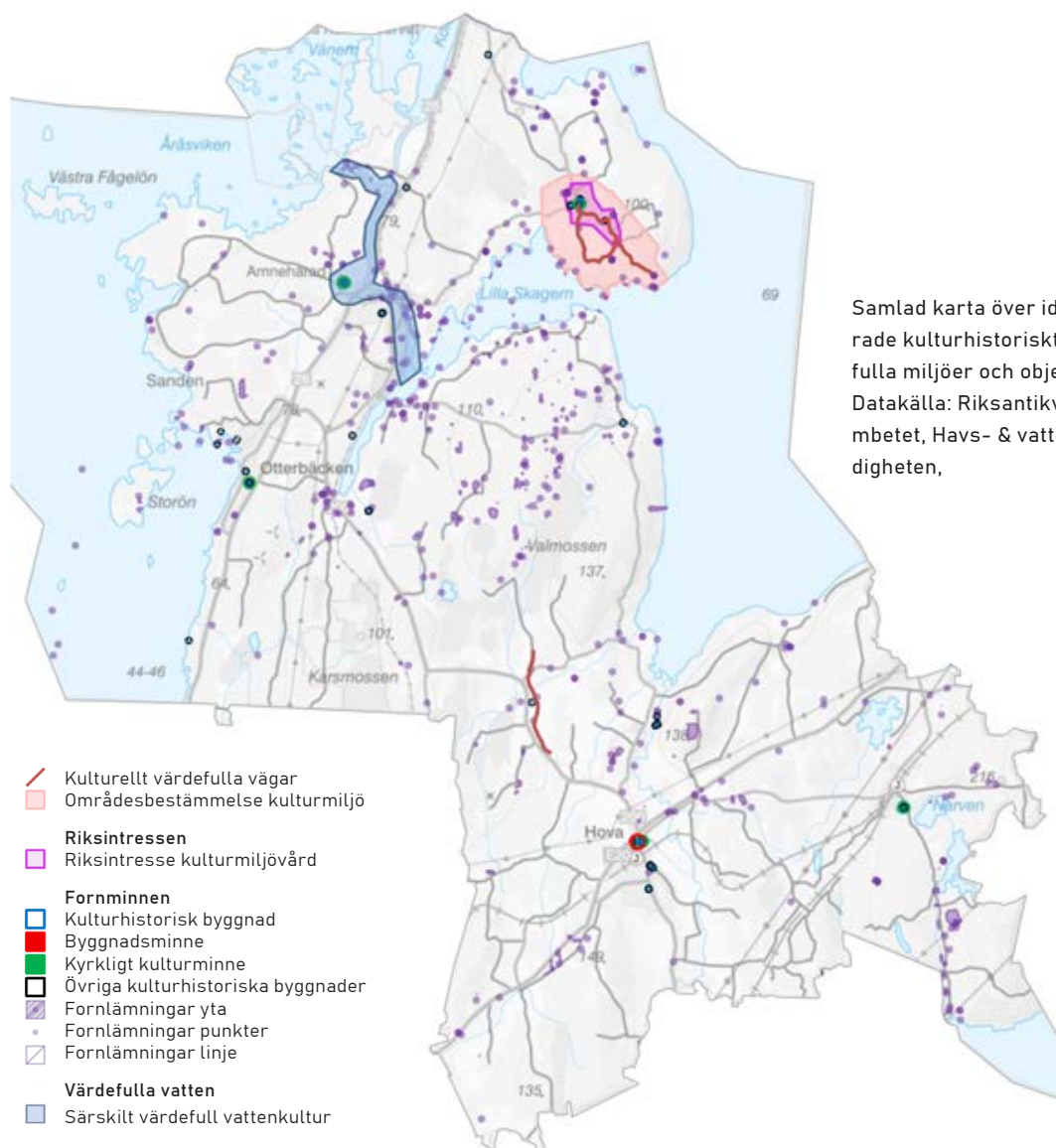

Foto: André Nordblom

5.7 KOMMUNIKATIONER, TRAFIK & TRANSPORT

Skaraborg har – jämfört med många andra svenska regioner med motsvarande befolkningstäthet – en utspridd Ortsstruktur. Boendestrukturen innebär ogynnsamma förhållanden för en effektiv kollektivtrafik. Detta avspeglar sig i ett stort bilberoende både vad gäller person- och varutransporter i regionen: länets invånare använder bilen i större utsträckning än vad som är fallet för befolkningen i genomsnitt. Gullspångs begränsade storlek med medföljande begränsning av serviceutbud gör att goda förbindelser med omvärlden får en avgörande betydelse för kommunens invånare. En positiv utveckling av kommunen förutsätter bland annat snabba och effektiva förbindelser med Göteborg, Karlstad, Örebro, Skövde och andra viktiga kommuncentra i regionen. E20, Inlandsvägen, Kinnekullebanan och Vänersjöfarten är av stor betydelse i detta sammanhang.

5.7.1 GÅNG- & CYKELNÄT

Huvuddelen av gång- och cykelbanorna är lokaliserade inom tätorterna. På landsbygden fungerar ofta GC-trafiken relativt väl utmed befintliga vägar och i dessa områden skulle kostnaden för att anlägga nya GC-banor vida överstiga nyttan. Gullspång och Otterbäcken har de senaste åren kopplats samman med en GC-väg på den gamla banvallen.

5.7.2 KOLLEKTIVTRAFIK

Med lokalbuss finns regelbundna förbindelser med Töreboda, Mariestad och Kristinehamn. BT Buss kör mellan Karlstad och Nässjö via Gullspång.

En fundamental roll i den grundläggande samhällsservicen utgörs av kollektivtrafiken. Rätt utformad ger kollektivtrafiken ökad välfärd, miljömässiga fördelar liksom bättre ekonomi för samhället som helhet. Kollektivtrafik exklusive taxi bedrivs i regionen av Västtrafik, VR och SJ och ett antal flygbolag.

Västtrafik ombesörjer kollektivtrafiken inom Gullspångs kommun och mellan kommunerna i Västra Götalandsregionen. Till viss del bidrar kommunen med finansieringen av den lokala kollektivtrafiken. Västtrafik ansvarar för driften av kollektivtrafikens infrastrukturanläggningar, t.ex. stationer och hållplatser. Västtrafik, VR och SJ upprättar persontrafikplaner som kommunen ges möjlighet att yttra sig över.

Kollektivtrafiken fungerar i stora delar väl. Brister finns främst i trafiksäkerheten (när det handlar om säkra hållplatser och gångvägar till dessa) och i tillgängligheten för resenärer med nedsatt rörlighet.

Delar av kommunen är sparsamt eller inte alls trafikerade av kollektivtrafik, vilket huvudsakligen beror på att det är svårt att få lönsamhet i glesbygdsområden. De kommuninvånare som inte har acceptabel tillgång till vanlig kollektivtrafik hänvisas till anropsstyrd kollektivtrafik.

5.7.3 PENDLARPARKERINGAR

För att underlätta bytet mellan egen bil och kollektivtrafik finns ett antal pendelparkeringar vid bussterminalen i Gullspång och på torget i Hova.

5.7.4 JÄRNVÄG/TÅG

Trafikverket är den myndighet som ansvarar för järnvägen i Sverige. Det innebär att verket bl.a. ansvarar för drift och förvaltning av statens spår- och järnvägsanläggningar, samordnar den lokala, regionala och interregionala järnvägstrafiken samt ger stöd till forskning och utveckling inom järnvägsområdet. Trafikverket sköter inte tågtrafiken utan banorna trafikeras av olika tågbolag. Kinnekullebanan trafikeras av en upphandlad operatör som kör på uppdrag av Västtrafik. Stambanan trafikeras av SJ och VR, som emellertid inte har några stationer eller hållplatser inom Gullspångs kommun. Terminaler för godstrafik via järnväg saknas, men specialtransporter kan ordnas till bl.a. Hova och Gårdsjö genom expeditörsbolag som GreenCargo.

Med tåg nås både Herrljunga, Lidköping, Mariestad, Laxå och Hallsberg längs med Kinnekullebanan. Eftersom denna bana ansluter till västra stambanan är det lätt att ta sig både till Stockholm, Göteborg och Örebro.

Utöver stambanan och Kinnekullebanan finns även Torvedsbanan och NBJ-banan (Nora Bergslags järnväg). Trafiken på dessa banor har upphört och liksom Kinnekullebanan är de inte elektrifierade. Torvedsbanan mellan Gullspång och anslutningen till Kinnekullebanan är nedlagd och kommunen har nyttjanderätten. På banan förekommer idag dressintrafik för turister i kommunens regi. Även NBJ-banan mellan Otterbäcken och Degerfors är nedlagd och banan har numera kommunalt huvudmannaskap. Sträckan Otterbäcken – Gullspång är sedan 2002 uppriven och ersatt med cykelväg. Viss dressintrafik förekommer på återstående delar.

5.7.5 VÄGAR / VÄGTRAFIK

Generellt så förvaltas det övergripande vägnätet mellan tätorterna av Trafikverket och vägnätet i tätorter av den kommunala organisationen. Övriga vägar förvaltas vanligen av en vägsamfällighet, där fastighetsägarna i området har andelar som motsvarar markinnehavet. I vissa fall ingår kommunen i dessa vägsamfälligheter i egenskap av fastighetsägare.

5.7.6 SJÖFART - OTTERBÄCKENS HAMN

Otterbäcken är Vänerns enda naturliga djuphamn och har inriktning på bulk gods, alltså last som fraktas i stora volymer utan förpackning. Hamnen har stor betydelse, inte bara för gods och arbetskraft inom kommunen utan för logistik till och från stora verksamheter i ett stort upptagningsområde t.ex. Zinkgruvan i Askersund. Gullspångs kommun innehar 13,9% (2026) av aktierna i Vänerhamn AB, som bl.a. äger och förvaltar hamnen i Otterbäcken. Hamnen hanterar upp till 400 000 ton årligen (2026) där största enskilda godsslaget är zinkslig följt av bly- och koppar, metallskrot, glaskross, kalk samt vägsalt. Otterbäckens hamn har tidigare fungerat som oljehamn, men för närvarande förekommer ingen sådan trafik.

Vänersjöfarten är ständigt hotad, men det finns också krafter – både regionalt och nationellt – som verkar för att den ska fortleva. En viktig faktor är den landbaserade infrastrukturen i hamnanläggningen, men även i anslutande vägförbindelser. Båda är mycket kapitalintensiva och beroende av lokala, regionala och nationella beslut. En regional samsyn är därför av avgörande betydelse för Vänersjöfartens framtid.

5.8 TEKNISK FÖRSÖRJNING & INFRASTRUKTUR

5.8.1 VATTENFÖRSÖRJNING

Riksdagen beslutade den 20 juni 2022 om ändringar i lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster, enligt beslutet ska det finnas en aktuell vattentjänstplan i varje kommun. Vattentjänstplanen ska innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Vattentjänstplanen är under framtagande (maj 2026). För detaljerad information om kommunens arbete med vattenförsörjning hänvisas till aktuell vattentjänstplan.

ENSKILDA VATTENTÄKTER

Tillgången på grundvatten är god inom större delen av kommunen, undantaget området runt Bråta, Gullspång och Nunnestad. Enskilda brunnar försörjer därför större delen av landsbygden med vatten.

KOMMUNALA VATTENTÄKTER

Det finns idag tre kommunala vattentäkt i kommunen. Hova försörjs genom Lokaåsen, Skagern försörjer Gullspång, Otterbäcken och Skagersvik medan Gårdsjö försörjs genom en bergvattentäkt, bestående av två djupbörade brunnar (125 m). I samtliga vattentäkt kan uttaget ökas om behovet skulle förändras. Till respektive kommunal vattentäkt hör ett vattenverk.

De kommunala ledningsnäten är väl utbyggda inom betjäningsområdena och består av ca 70 km ledningar, men stora delar av ledningsnätet är föråldrat vilket kommer att medföra stora framtida kostnader. Kommunen har de senaste åren genomfört ett stort arbete med att åtgärda vattenläckor och läckagen har gått ner från mycket höga siffror till runt 20% läckage vilket bedöms vara acceptabelt så det är ungefär i nivå med Sveriges genomsnittliga vattenförlust. Kommunen siktar på att ha en förnyelsetakt på 1% av ledningarna per år.

VATTENSKYDD SOMRÅDE

För Lokaåsens vattentäkt vid Hova finns skyddsområde med tillhörande föreskrifter. Skyddsområde har även utretts för den kommunala vattentäkten i Gårdsjö. Ett pågående arbete (2026) är att inrätta ett skyddsområde för Skagern.

RISKER

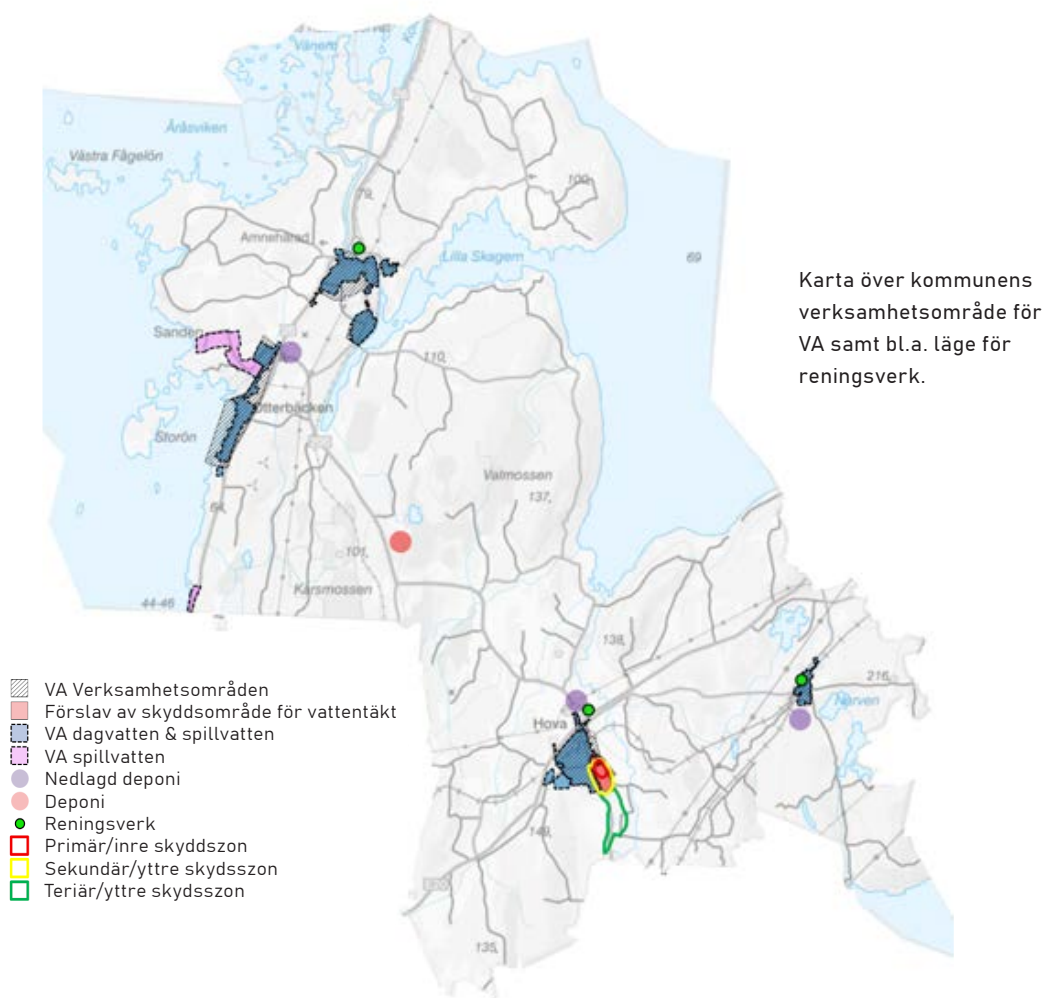
Kommunens vattenverk är försedda med reservkraft. Dock saknas reservvattentäkt vilket gör att produktionen kan slås ut om vattnet blir otjänligt, vilket kan inträffa om en trafikolycka med farligt gods inträffar eller om gödsel sprids under ogynnsamma väderförhållanden så att dyngan förs vidare till vattentäkten. Kommunen saknar idag möjligheter att distribuera vatten om ordinarie distributionsystem faller bort, eftersom godkända kärl saknas. I sådana fall är det upp till den enskilde att själv hämta vatten hos annat fungerande vattenverk.

5.8.2 KOMMUNAL AVLOPPSHANTERING

Kommunen är ansvarig för avloppshanteringen inom de kommunala verksamhetsområden (som redovisas på kartan nedan), det vill säga ansvarar för drift, underhåll och nyinvesteringar. Det finns tre kommunala reningsverk i kommunen, i Gullspång, Hova och i Gårdsjö. Avloppssystemen i Hova och Gullspång började anläggas under 1950-talet. Reningsprocessen förnyas och förbättras ständigt i takt med att nya tekniska landvinningar genomförs och genom ökade krav på rening. Därmed följer också behovet av nya investeringar.

Till de kommunala avloppsreningsverken är dels hushåll anslutna, dels verksamheter som industri, vårdanläggningar, skolor m.m., samt de hushåll som inte är anslutna men som tömmer slam i Hova-verket. Avloppsvattnet i Otterbäcken pumpas till reningsverket i Gullspång genom en överföringsledning. Reningsverket i Gullspång hanterar även avloppsvatten från Storön.

Det kommunala avloppsnätet består dels av spillavloppsledningar, som tar hand om avloppsvatten från hushåll och industrier m.m., dels av dagvattenledningar som omhändertar regn- och dräneringsvatten. Totalt finns ca 50 km avloppsledningar och ca 38 km dagvattenledningar. Avloppsledningsnätet är av olika material, storlek och åldersstruktur. Underhållsbehovet är betydande eftersom stora delar av nätet är ålderstiget, men standarden hålls under uppsikt. Dagvattnet släpps idag till stora delar ut orenat i närmaste recipient. Vattnet från reningsverket i Gullspång leds ut i Gullspångsälven, medan verken i Hova och Gårdsjö har Hovaån som recipient.

Karta över kommunens verksamhetsområde för VA samt bl.a. läge för reningsverk.

Genom att koppla samman ledningsnäten från flera vattenverk med varandra ökar säkerheten i vattenleveransen. Det ledningsnät som anlagts från Sjötorp till Askevik har anpassats för att, i en förlängning till Otterbäcken, kunna fungera som nödvattenledning mellan Mariestad och Gullspång. Möjligheterna som en fortsatt utbyggnad till Otterbäcken skulle medföra utreds.

I Gullspågs kommun finns det 9 pumpstationer och av dessa är 4 i gott skick, de övriga 5 ska åtgärdas de kommande 5 åren.

ENSKILDA AVLOPP

I och med Gullspågs förutsättningar med stor andel landsbygd är den största delen av kommunens yta beroende av enskilda avloppslösningar. Kommunen har ett visst ansvar kopplat till privatpersoner och föreningars enskilda avlopp. Kommunen agerar som tillsynsmyndighet vilket innebär att kommunen ska granska ansökningar och anmälningar samt säkerställa att anläggningarna skyddar miljön och människors hälsa. Enligt § 6 i lagen om allmänna vattentjänster (vattentjänstlagen) har kommunen en skyldighet att anordna vattenförsörjning och avlopp i ett större sammanhang av bebyggelse.

AVFALLSHANTERING

Kommunalförbundet Avfall & Återvinning Skaraborg ansvarar för insamling och behandling av hushållsavfall samt matavfall i kommunen. I Gullspågs kommun finns återvinningscentralen Odenslund som ligger mellan orterna Hova och Gullspång/Otterbäcken/Skagersvik. Det finns utöver det även fem mindre återvinningsstationer, två i Hova, två i Gullspång och en i Otterbäcken. I Sverige gäller producentansvar för produkter vilket innebär att producenterna av produkterna ska tillhandahålla insamlingssystem för att underlätta för hushåll och andra att sortera ut och lämna det avfall som omfattas av producentansvar. Just nu (2026) gäller producentansvar för bilar, däck, elektriska och elektroniska produkter, förpackningar av plast, glas, metall, papper, kartong, wellpapp och tidningar.

5.8.3 ENERGIFÖRSÖRJNING

Skaraborgs kommuner samverkar genom Skaraborgs kommunalförbund i frågor som rör regional utveckling. Förbundet har tagit fram en energiförsörjningsplan för Skaraborg som syftar till att bidra till den utveckling som krävs för att möjliggöra en gynnsam och hållbar utveckling i Skaraborg. Kom-

mande år beräknas energiförsörjningen att kraftigt öka och alla kommuner behöver rusta för att möta kommande behov. Enligt Skaraborgsförbundet sade Skaraborg nej till mer än 4000 nya arbetstillfällen på grund av brist på effekt i elsystemet. Prognosens behov gällande elförsörjning kommer att öka kraftigt, framför allt gällande industri, det totala behovet bedöms mer än fördubblas fram till 2045.

Gullspångs kommun är i dagsläget (2026) en nettoproducent av el, mycket tack vare vattenkraften i kommunen. Den huvudsakliga eldistributören i kommunen är Ellevio. Fortum äger vattenkraftverket vid Gullspångsälven. Stamnätet för elkraft (220-400 kV) ägs av det statliga affärsverket Svenska Kraftnät AB.

VINDKRAFT

Vindkraft är det kraftslag som medger tillräckligt snabb utbyggnad med stora volymer vilket gör att vindkraften blir en viktig del i att lösa det ökade behovet. Vindkraften behöver, för att lösa effektfrågan, kombineras med lagring, både säsongslagring och lagring för kortare perioder.

Kommunernas roll i detta är en strategisk samhällsplanering för att se över möjlighet för anläggningar, ägarstyrning av egna energibolag samt näringslivsutveckling. Gullspång har tagit fram ett tematiskt tillägg till översiktsplanen, Vindbruk antogs 2016-01-25. Syftet med tillägget (TÖP) är att samordna

förutsättningarna för vindkraft och framhålla lämpliga områden för etablering. Bedömningen från dokumentet ligger kvar och TÖP:en fortsätter att gälla vid antagande av denna översiktsplan.

SOLKRAFT

Det finns ett omfattande intresse för att etablera solparker. I princip alla kommuner och energibolag blir regelbundet uppvaktade. En av drivkrafterna är att kostnaden för solpaneler sjunker och väntas fortsätta sjunka kraftigt i pris och därmed gör att elen kan produceras till mycket låg kostnad. Solkraft kan dock samtidigt medföra utmaningar i elnäten där utbyggnad av kapacitet kan behöva ske för relativt få drifttimmar. Gullspångs kommunansvar för att hantera förfrågningar och samordnar arbetet med de lokala näten. Gullspång var Sveriges näst solcellstärsta kommun per person 2023. Kommunen har satsat stort med solceller på sina egna fastigheter. En stor solcellspark finns utanför Hova som kombinerar solceller med jordbruk.

RISKER

I och med den prognosticerade ökningen av elbehovet finns en stor risk att företag och i längden invånare behöver välja bort kommuner som inte kan tillgodose en erforderlig elförsörjning.

Dagens stora elberoende gör att konsekvenserna blir stora för den kommunala organisationen om

elförsörjningen slås ut. Bland annat påverkas inomhustemperaturen, belysningsnätet, fläktar och ventilation, möjligheten att förse äldreboenden och skolor med mat, pumpar för vatten och avlopp, kontorsmaskiner och kommunikation via datanätverk och telefoni. Utöver två reservkraftverk (varav ett mobilt och ett stationärt) har kommunen ingen egen elproduktion. Kommunen är därför beroende av leveranser från Fortum. I händelse av produktionsbortfall har kommunen avtalat med Fortum att bolaget ska leverera två reservkraftverk inom 6 timmar.

För övriga samhället kan konsekvenserna av ett långvarigt elbortfall bli katastrofala. För industrin betyder ett elavbrott ofta att produktionen avstannar, för lantbrukare att mjölkmaskiner m.m. inte fungerar och för privatpersoner betyder elavbrott bl.a. kalla bostäder, mat som förstörs i kylar och frysar samt att möjligheten till matlagning försvinner. Än viktigare är naturligtvis effekterna på livsuppehållande system som dialysmaskiner, respiratorer m.m. När träd lägger sig över kraftledningarna, ofta till följd av snö eller kraftig vind, är det vanligtvis lokalnäten som påverkas. Stam- och regionnäten är bättre skyddade genom bredare ledningsgator och nedgrävda kablar.

FJÄRRVÄRME

Befintligt fjärrvärmenät finns idag endast i Gullspång, där en mindre fjärrvärmeanläggning försörjer vårdcentralen, kommunkontoret och villa-fastigheter, totalt ett hundratal enskilda bostadslägenheter. Anläggningen drivs idag med pellets.

GEOTERMISK ENERGI

På grund av ökade energikostnader har det blivit allt vanligare för framför allt villaägare att installera värmepumpar med berggrunden, omgivande mark, grund- eller ytvatten som värmegivare. Många system använder sig av ett cirkulerande kylmedium som har negativa miljöeffekter vid läckage. Tekniken kräver regelbunden tillsyn. Gullstensskolan och Läkarstationen i Hova värms delvis med bergvärme.

BIOENERGI

Så länge inte mer biomassa förbrukas än vad som hinner växa upp så är bioenergi en förnyelsebar och uthållig energikälla. Det är dock viktigt att aska som blir över vid förbränningen återförs till naturen. Exempel på biobränslen är energiskog, energigräs, oljeväxter, halm, ved och biprodukter från skogsindustrin. Även metangas, rötgas och torv brukar räknas som biobränslen. Biobränsleanläggningar finns installerade vid bl.a. Mogården och Regnbågsskolan.

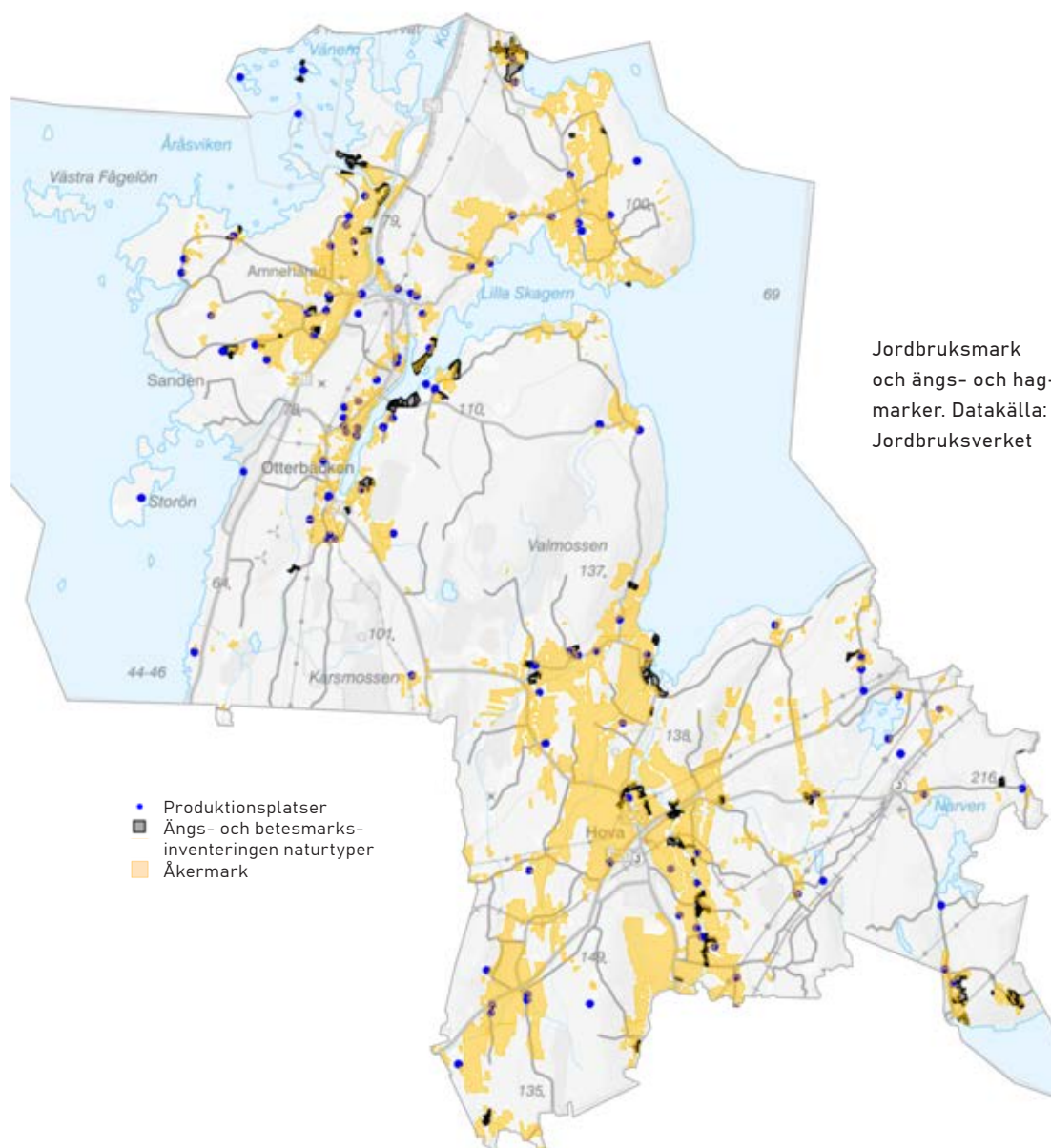

5.9 AREELLA NÄRINGAR

Enligt de grundläggande bestämmelserna för hushållning med mark- och vattenområden är både jord- och skogsbruket av nationell betydelse (3 kap 4 § miljöbalken).

Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.

Kommunen ska därigenom tillse att jord- och skogsbrukets intressen beaktas i den fysiska planeringen.

5.9.1 JORDBRUKET

Gullspångs kommun är ingen utpräglad jordbrukskommun, men jordbruket spelar ändå en viktig roll i kommunens näringsliv. Näringen har dessutom stor inverkan på landskapsbild och naturmiljö. Det är därför angeläget att näringen kan utvecklas på ett rationellt och för miljön godtagbart sätt. Jordbruket bidrar till att landskapet hålls öppet, samtidigt som det storskaliga jordbruket i vissa områden medfört läckage av näringsämnen till närliggande vattendrag.

Jordbruksnäringen fyller en viktig funktion för att bevara kulturlandskapet i form av t.ex. ängar och hagar. Utvecklingen pekar emellertid mot en fortsatt rationalisering inom jordbruket, vilket leder till att mindre enheter slås samman eller läggs ner. Samtidigt försvinner arbetsintensiva moment vilket ofta leder till ökad igenväxt.

5.9.2 SKOGSBRUKET

Även skogsbruket är en viktig näring som skapar sysselsättning och bidrar till energiförsörjning, friluftsliv, biologisk mångfald och en levande landsbygd. Kommunen har en gällande skogsplan för skogsbruket.

Större delen av skogsarealen i kommunen är i privat ägo. Mark som har betydelse för skogsnäringen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk, även om skogsbruket alltid måste bedrivas med ekologisk hänsyn. Den skog som ägs av den kommunala organisationen är certifierad av Skogssällskapet enligt den svenska FSC-standard för skogsbruk.

5.9.3 ODLINGSLANDSKAPET

Länsstyrelsen har upprättat ett program för att bevara odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. De övergripande målen med bevarandeprogrammet är att:

- skapa förutsättningar för en levande landsbygd i skyddsvärda områden,
- tillse att jordbruket bedrivs så att natur- och kulturmiljövärden bevaras,
- så långt möjligt bevara sammanhängande miljöer och karaktärslandskap,
- bevara naturliga fodermarker i syfte att förhindra utarmning av hävdvunna biotoper,
- skydda hotade arters fortlevnad.

De inventerade områdena har klassats utifrån bedömt natur- och kulturmiljövärde. Utifrån bevarandeprogrammet har Länsstyrelsen tagit fram ett åtgärdsprogram, där de inventerade områdena har delats upp i prioriterade områden och hänsynsområden. Här redovisas inte natur- och kulturmiljövärden.

5.9.4 FISKENÄRING

Vänern är ett riksintresse enligt 3 kap 5 § miljöbalken i egenskap av att sjön är ett område av stor betydelse för yrkesfisket, av särskilt intresse för fritidsfisket samt av särskilt intresse avseende arter och stammar av fisk.

5.10 MILJÖ & RISKFAKTORER

5.10.1 MILJÖKVALITETSNORMER, MKN

Miljökvalitetsnormer är ett juridiskt bindande styrmedel som infördes med miljöbalken 1999. De beskrivs närmare i 5 kap miljöbalken. Miljökvalitetsnormerna infördes för att komma till rätta med miljöpåverkan från diffusa utsläppskällor som t.ex. trafik och jordbruk. MKN syftar till att skydda människors hälsa och miljön samt att uppfylla krav som ställs genom vårt medlemskap i EU (Naturvårdsverket). En miljökvalitetsnorm kan till exempel gälla högsta tillåtna halt av ett ämne i luft, mark eller vatten. Miljökvalitetsnormer kan införas för hela landet eller för ett geografiskt område, till exempel ett län eller en kommun. Normerna kan även ses som styrmedel för att på sikt nå miljökvalitetsmålen. Ett ytterligare skäl till MKN var styrande EG-direktiv för bland annat luftkvalitet.

VATTENKVALITET

År 2000 antog EU det s.k. ramdirektivet för vatten. Direktivet bygger på insikten att våra gemensamma vatten måste vårdas bättre om inte framtida generationer ska få sänkt levnadsstandard. Det övergripande syftet med vattenförvaltningsarbetet är att nå god kvalitet och tillräcklig kvantitet för alla vatten. Eftersom Sverige har så många vattenområden har de mest betydelsefulla vattnen valts ut, dessa utgör s.k. vattenförekomster. En vattenförekomst är ett homogent vattenområde, exempelvis en sjö eller en viss å- eller älvsträcka. Det finns såväl ytvatten- som grundvattenförekomster. Vattenmyndigheten bedömer statusen hos varje vattenförekomst, d.v.s. vilket miljötillstånd som vattenförekomsten anses ha. Statusen indelas i olika klasser, t.ex. god eller otillfredsställande.

För varje vattenförekomst har en miljökvalitetsnorm beslutats. Huvudregeln är att alla vattenförekomster ska uppnå normen god status eller god potential och att status inte får försämrats. Gullspångs kommun saknar idag (2026) en dagvattenpolicy. Det finns behov av att ta fram en sådan för att få ökad medvetenhet om hur arbetet med dagvatten ska styras. Idag utgår arbetet med dagvatten från Mariestads kommuns dagvattenpolicy. Där finns riktvärden för acceptabla halter av föroreningar, ansvarsfördelning med mera som styr arbetet med dagvattenfrågor.

Vattenkartan, Vatteninformationssystem i Sverige (VISS), är en tjänst som visar aktuella data över Sveriges vattenförekomster gällande statusklassningar, riskbedömningar, åtgärder och påverkansbedömningar med mera.

ÅTGÄRDSPROGRAM FÖR VATTEN

Gullspångs kommun ligger delvis inom området för Västerhavets vattendistrikt samt inom Motala ströms huvudavrinningsområde, vilket tillhör södra Östersjöns vattendistrikt. Vart sjätte år tas ett nytt åtgärdsprogram fram för området. Aktuellt åtgärdsprogram 2026 är Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027, Vattenmyndigheten. Kommunen ska bedriva ett projekt för förbättrad vattenkvalitet som syftar till att uppfylla målen i åtgärdsprogrammet.

LUFTKVALITET

Regeringen har utfärdat en förordning med miljökvalitetsnormer för utomhusluft, luftkvalitetsförordningen (2010:477). Miljökvalitetsnormerna för utomhusluft gäller i hela landet. Med utomhusluft avses enligt förordningen utomhusluften med undantag för arbetsplatser samt vägtunnlar och tunnlar för spårbunden trafik. Det finns miljökvalitetsnormer för kvävedioxid/kväveoxider, svaveldioxid, bly, partiklar (PM10/PM2,5), marknära ozon, bensen, kolmonoxid, arsenik, kadmium, nickel och bens(a)pyren. Nya MKN och utvärderingströsklar gäller från år 2030.

Gullspångs kommun ingår i luftvårdsförbundet för västra Sverige, Luft i Väst. Av de mätningar som gjorts av kvävedioxidhalten i kommunen framgår att nuvarande nivå ligger långt under gällande miljökvalitetsnormer. Om kontrollen av utomhusluften visar att en miljökvalitetsnorm kan antas komma att överskridas ska kommunen underrätta Naturvårdsverket och berörda länsstyrelser. Naturvårdsverket utreder därefter behovet av ett åtgärdsprogram.

BULLER

Upp emot en fjärdedel av Sveriges befolkning utsätts för trafikbuller som överstiger de riktvärden som Riksdagen beslutat om. Buller är därigenom ett av de stora miljöproblemen i vårt samhälle.

Gullspångs kommun är i hög grad en industri-kommun, och det finns många verksamheter som kan medföra störningar i form av buller och luftföroreningar för omgivningen. Över tid har dessa konflikter i markanvändningen minskat, främst genom lägre utsläpp och bullernivåer. Förändringen har delvis skett till följd av strängare lagstiftning, men även till följd av frivilliga åtgärder inom näringslivet.

Kommuner med fler än 100 000 invånare ska ha ett aktuellt åtgärdsprogram för att begränsa omgivningsbullrets skadliga effekter på människors hälsa. Gullspångs kommun har inget åtgärdsprogram för buller.

Miljö kvalitetsnormer för buller i Sverige regleras främst genom förordningen om omgivningsbuller (SFS 2004:675). Normen innebär att omgivningsbuller ska eftersträva att inte medföra skadliga effekter på människors hälsa. Det är en målsättningsnorm utan direkt beslutade, tvingande riktvärden, men styr planeringen vid till exempel detaljplaner.

Buller från vägtrafik

Vägtrafiken är den enskilt största bullerkällan i Sverige. Trafikverket har ansvaret för att bullerstörningarna minskar utmed det allmänna vägnätet, och i en första etapp vidtas åtgärder för de värst utsatta, vilket i det här fallet (2026) betyder bullernivåer som överstiger 65 dB(A) utomhus. Riktvärden för

trafikbuller finns definierade för boendemiljöer, kontor samt vård- och undervisningslokaler.

God ljudmiljö, d.v.s. bullernivåer under riktvärdena, bör i första hand uppnås genom god samhällsplanering. Kommunen har genom det kommunala planmonopolet det primära ansvaret för att nya bostäder och lokaler får acceptabla ljudnivåer, även i de fall då bostäder byggs nära befintliga vägar. I Gullspångs kommun är de boende utmed E20 och RV26 värst utsatta för trafikbuller.

Buller från järnväg

Trafikverket är huvudansvarig för bulleremissioner från järnvägsnätet. Trafikverket och Naturvårdsverket har utarbetat riktvärden för detta. I Gullspångs kommun är det endast stambanan som motsvarar dessa förutsättningar.

Buller från industri

Naturvårdsverket har tagit fram riktvärden för externt industribuller, dels för nyetablering, dels för befintlig industri samt riktvärden för skyddsavstånd.

Skjutbanor och motorbanor

Naturvårdsverket har tagit fram riktvärden för maxbuller från civila skjutbanor som gäller för de två skjutbanor som finns i kommunen. Även för motorbanor finns riktvärden framtagna. Då anläggningarna utgör så kallad C-verksamhet står de under kommunal tillsyn.

5.10.2 KLIMATFÖRÄNDRINGAR

Klimatförändringarna utgör en av de mest kritiska utmaningarna i vår tid. För Sverige och Gullspång innebär förändringarna ett varmare och mer nederbördsrikt klimat vilket den fysiska planeringen behöver hantera. Klimatförändringen leder också till längre perioder av torka och att tjälen ligger kortare tid i marken vilket påverkar de areella näringarna. För Gullspånga kommuns del kan klimatförändringarna främst antas få konsekvenser enligt rubriker nedan.

ÖVERSVÄMNINGAR

Översvämningar till följd av extrema regn kan leda till stora skador. Skyfall eller extrema regn förväntas inträffa oftare i framtiden på grund av förändrat klimat. Gullspånga kommun arbetar aktivt med att förebygga översvämningar och planera staden för att minska risken för översvämningar. För att kunna bygga en stad anpassad efter framtida klimat måste skyfallsfrågan beaktas i alla led i samhällsplaneringen. Ambitionen är att Gullspång blir tätare i framtiden, vilket kommer att ställa allt högre krav på mångfunktionella ytor och förmågan att hantera dagvatten och skyfall. Frågan är komplex och kräver samverkan mellan många aktörer. Idag saknas en skyfallskartering över Gullspånga kommun.

Gullspångsälven

Dåvarande MSB (nuvarande Myndigheten för civilt försvar) utförde under 2016 en översiktlig översvämningsskartering längs Gullspångsälven. Avsikten med skarteringen är att ge förutsättningar för övergripande insatsplanering av räddningstjänstens arbete och som underlag för den kommunala risk- och samhällsplaneringen. Resultatet är kartor med översvämningsszoner vid 100-årsflöde, 200-årsflöde och beräknat högsta flöde. Enligt materialet kan delar av Gullspånga tätort komma att översvämmas.

Dammbrott

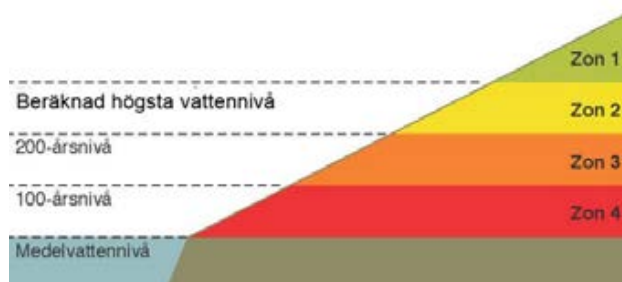
Dammkonstruktioner som sådana innebär givetvis ett speciellt riskmoment. Om ett dammbrott inträffar uppkommer en flodvåg och vattenstånd och vattenföring kommer att öka mycket snabbt. Flodvågens höga hastighet orsakar omfattande erosion. Med flodvågen följer också buskar, träd och andra lösa eller svagt förankrade föremål. Om kraftverksdammen i Gullspång skulle brista skulle detta naturligtvis medföra allvarliga konsekvenser för samhället, men samtidigt skulle älvsprofilen uppströms kraftverksdammen (dvs. den del av älven som har minst tvärsnittsarea) bli dimensionerande för det fortsatta flödet och därmed dämpa skadeverkningarna. Ett dammbrott medför emellertid naturligtvis att ett större område kommer att översvämmas än vad som angivits för 100-årsflödet. Om någon av kraftverksdammarna i Letälven skulle brista kommer detta sannolikt att medföra skador på

stränderna och bebyggelse runt Skagern, men sjöns dämpande effekt medför inte att kraftverksdammen i Gullspång kollapsar per automatik. Kraftverksdammen i Gullspångsälven är en s.k. klass II-damm, vilket är den lägre riskklassen (Icke försumbar risk för skada på trafikled, dammbyggnad eller därmed jämförlig anläggning, miljövärde eller annan än dammägarens tillhörig egendom i andra fall än som angetts vid riskklass I). Kommunen har ingen egen tillsyn av dammen, utan det är Länsstyrelsen som agerar tillsynsmyndighet. Länsstyrelsens kontroll inbegriper dock huvudsakligen att se till att dammägaren utför erforderlig egenkontroll. Dammägarens tillsyn sker varje vecka.

Vänern

Vänerns vattenstånd och tappningen i Göta älv regleras enligt en vattendom från 1937. Vattenståndet får variera mellan 43,16 och 44,85 m över havet. Referensnivån är satt till 43,80 meter över havet (sjökortets nivå, räknat i Vänerns höjdsystem VH32). Svårigheterna med Vänern ligger i sjöns reglering. Sjöns nivåer har tillbaka i tiden varierat kraftigt i och med varierande nederbörd. I och med att sjöns nivå började regleras blev situationen för bebyggelse och anläggningar säkrare men fick följden att ekosystem som är beroende av variationen påverkades negativt. Dagens reglering medger en något större variation. Vid kraftig nederbörd kan vattenföringen i Vänerns tillflöden stiga till närmare 3000 m³/s, medan avflödet enligt vattendom begränsas till 1030 m³/s eftersom risken för skred och översvämningar i Göta Älvdalen därefter blir för stora. Gullspånga kommun har små möjligheter att praktiskt påverka vattenståndet i Vänern. För kommunens del gäller det att inrikta sig på förebyggande åtgärder mot eventuella översvämningar vilka kan komma att leda till omfattande skador på jordbruksföretag, bebyggelse, sjöfart, industrier, infrastruktur, markområden och elförsörjning.

Länsstyrelserna i Västra Götaland och Värmland har tagit fram ett faktablad (2017) som redovisar 100- och 200-årsnivåer för Vänern (nivåer vid mycket kraftig nederbörd), samt beräknad högsta vattennivå.

Översvämningssnivåer för Vänern, källa Länsstyrelsen.

För Gullspångs kommun gäller att 100 års-nivån ligger på 46,4 m.ö.h, 200 års-nivån på 46,6 m.ö.h. och den beräknade högsta vattennivån på 47,19 m.ö.h. enligt det nationella höjdsystemet RH2000.

RAS & SKRED

Kraftig nederbörd och ökade flöden liksom höjda och varierande grundvattennivåer ökar risken för ras och skred. Klimat- och sårbarhetsutredningen pekar ut Vänerlandskapen som särskilt sårbara. Även om dammar vanligtvis är dimensionerade för höga flöden är de utformade för dagens klimat. Skredrisker och erosion behandlas närmare i nästa avsnitt/delkapitel.

JORD- & SKOGSBRUK

Trenden med ökande skogstillväxt och högre träd leder till ökad risk för vindfällan. Minskad tjäle i marken och blötare förhållanden vintertid bidrar också till ökad risk för stormfällning och gör det svårare att avverka, ta sig fram på skogsbilvägar och få ut virket. Det varmare klimatet gör skogen mer utsatt för brand, svamp- och insektsangrepp, t.ex. från granbarkborre. Inom jordbruket förlängs vegetationsperioden och odlingsperioden väsentligt.

De förbättrade odlingsförutsättningarna innebär möjligheter till ökade skördar i hela landet.

VATTENFÖRSÖRJNING I ETT FÖRÄNDRAT KLIMAT

Klimatförändringarna ökar utlakningen av näringsämnen och humus. Högre humushalter ger mer brunfärgade vatten. Vattenfärgen påverkar det biologiska livet och försämrar råvattenkvaliteten för vattenverken. Dagens reningsteknik kommer inte att vara tillräcklig, vilket leder till ökade kostnader för VA-kollektivet.

ALGBLOMNING

Den ökade tillförseln av näringsämnen, som kväve och fosfor, leder till ökad övergödning och tillsammans med temperaturhöjningen sannolikt också till ökad algbloomning i sötvatten. Detta kan medföra minskade intäkter för turistnäringen.

FISKE

Stora förändringar av ekosystemen och fisket väntar i ett varmare klimat. Nya arter kommer succesivt att etablera sig i Vänern och kan därmed allvarligt störa ekosystemen. Ett exempel är den amerikanska kammaneten som är på väg att etablera sig i Östersjön. Denna art har tidigare förstört fisket i Svarta Havet. Fångsterna av gös och kräfta kan antas öka samtidigt som laxen kommer att trängas undan.

KLIMAT OCH UPPVÄRMNING

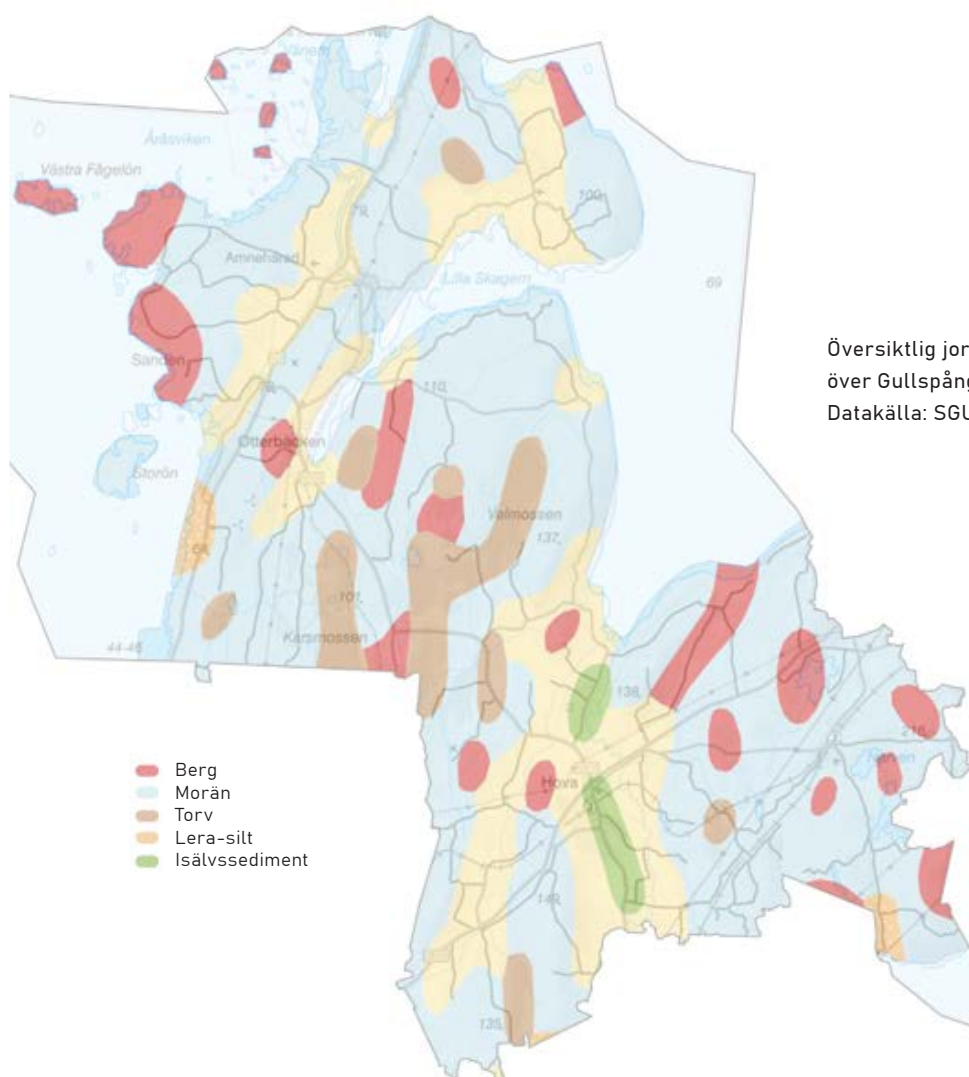
Värmeböljor blir allt vanligare och mer intensiva i Sverige och globalt till följd av klimatförändringarna. SMHI definierar en värmebölja som en sammanhängande period på minst fem dagar då dygnets högsta temperatur når minst 25,0°C. År 2024 och 2025 har båda varit rekordvarma, med betydande värmeböljor, särskilt i Norrland under juli 2025. Klimatförändringarna kan kraftigt minska behovet av uppvärmning. Samtidigt kan kylbehovet antas öka. I Gullspångs kommun kan fler byggnader behöva utrustas med komfortkyla, t.ex. äldreboenden.

5.10.3 GEOLOGISKA FÖRUTSÄTTNINGAR

JORDARTER OCH INFILTRATION

Gullspångs kommun domineras större delen av berg med ett tunt moräntäcke. Runt Hovaåns dalgång dominerar sand och grus, på vissa håll täckt av lera.

De jordarter som har stor risk för infiltration (dvs. torv, sand, grus och kalt berg respektive berg med tunt moräntäcke) har ofta störst tillgång till grundvatten. Regnvattnet når grundvattnet till stor del genom infiltration genom dessa jordlager. En kemikalieolycka inom ett område som består av jordarter med stor känslighet för infiltration medför således en stor risk för att grundvattnet förorenas. På liknande sätt har jordarten betydelse för föroreningsrisken vid anläggandet av enskilda avlopp. Infiltrationslösningar i jordarter med hög genomsläpplighet kan sålunda leda till att grundvatten eller närliggande vattentäkter förorenas.

GRUND- OCH YTVATTEN

Större delen av kommunen består av urberg med tämligen goda uttagsmöjligheter med en medelkapacitet på mellan 600-2000 l/h. Markerade större sprickzoner har sannolikt bättre möjligheter till grundvattenuttag än omgivande berggrund. De områden som enligt kartan domineras av morän har sådan utbildning att brunnar i jord kan vara ett alternativ till bergborrade brunnar. Markerade områden runt Gullspång och Bråta har mindre goda uttagsmöjligheter, medan Lokaåsen i Hovaåns dalgång sörjer för en mycket stor grundvattentillgång. De kontinuerligt uttagbara vattenmängderna i olika punkter eller delområden kan ej bestämmas enbart med hjälp av kartmaterialet utan måste baseras på särskilda undersökningar.

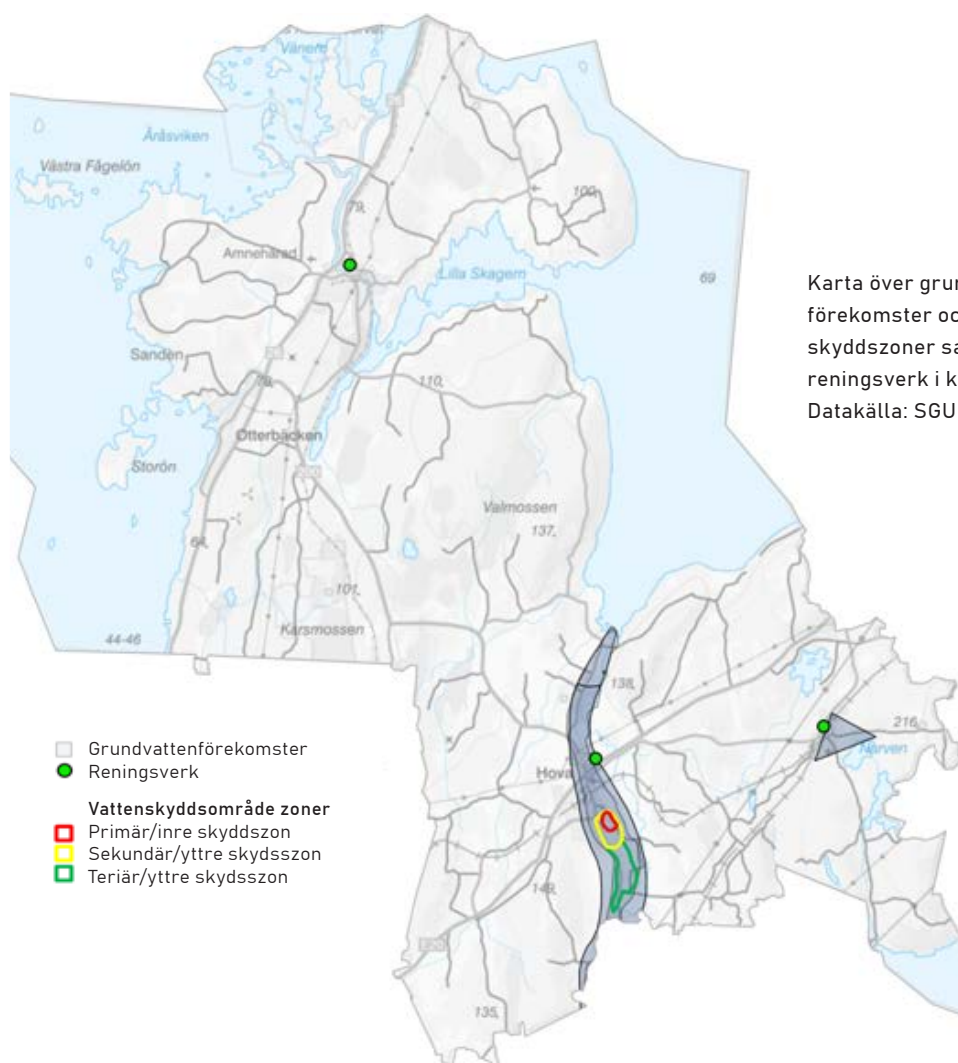
Kommunen är medlem i Gullspångsälvens vattenvårdsförbund som sköter recipientkontrollen. Mätpunkter finns bl.a. i anslutning till avloppsreningsverken och råvattenintaget, vattenvårdsförbundet tar fram en rapport vart femte år med resultat från mätningarna. Den senaste sammanställningen

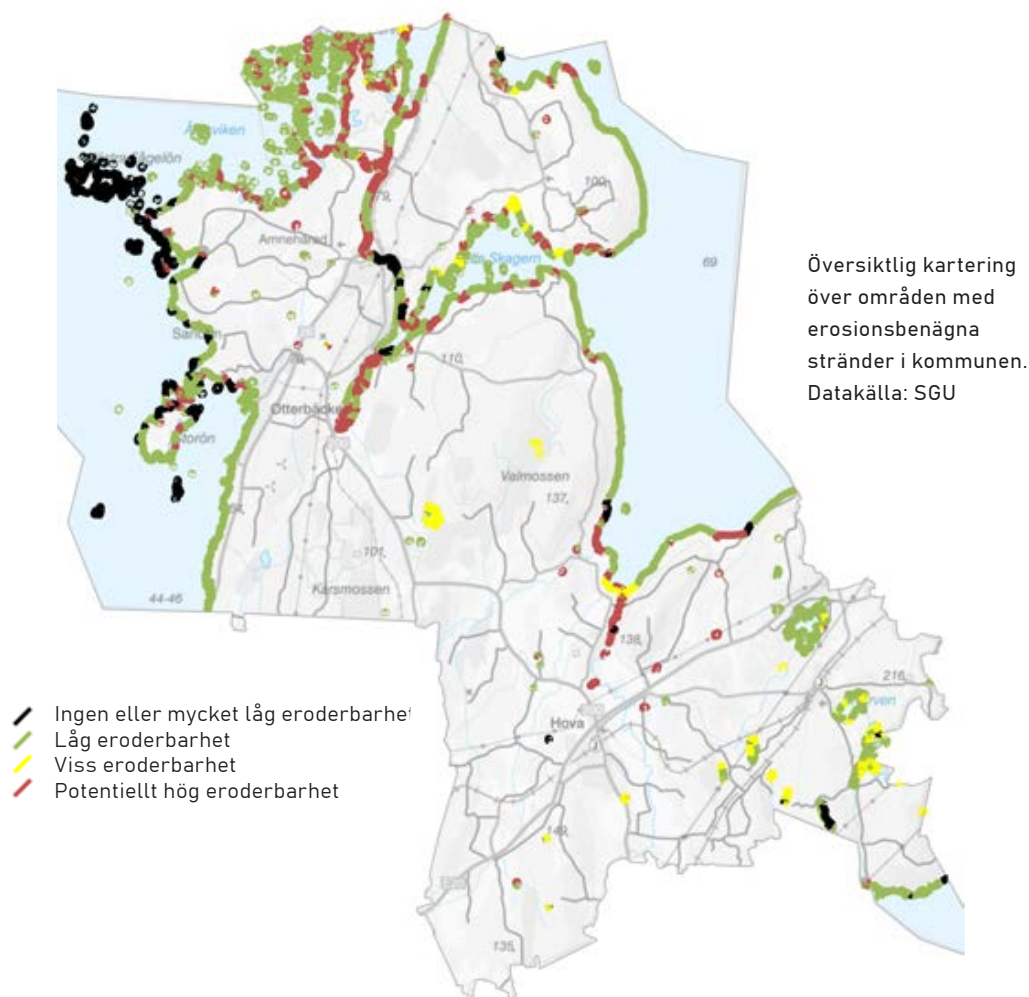
(2018-2022) visar att Hovaåns vatten har en onaturlig näringsbalans med mycket höga halter av fosfor- och kväveföroreningar samt organiskt material vilket tyder på övergödning då onaturligt mycket näringsämnen från åkermark sköljs ner i ån. Dessutom uppvisar Hovaån måttligt höga halter av bly och andra metaller. Åtgärder behövs för att komma till rätta med vattenkvaliteten.

RAS, SKRED & EROSION

Erosion är en naturlig process och avser den nedbrytning och transport av jord och berg som kan orsakas av bl.a. vind, vatten, is och gravitationsrörelser. Erosion kan leda till att tidigare stabil mark blir instabil och därigenom förorsakar skred eller sättningar. I Gullspångs kommun är det främst vattendrag och vågerosion som kan orsaka problem, där Hovaån är ett tydligt exempel på hur erosionen förändrar landskapet.

Myndigheten för civilt försvar (MCF) och Statens Geotekniska Institut (SGI) samarbetar för att förebygga ras, skred och erosion. Staten har gett MCF

i uppdrag att stödja kommunerna med översiktlig kartering av stabilitetsförhållandena i bebyggda områden.

Kommunen har enligt plan- och bygglagen ansvaret för att marken används på ett lämpligt sätt och i översiktsplanen bör en översiktlig beskrivning av markförhållandena ingå. Översiktsplanen är dock endast vägledande för efterföljande beslut, varför kommunen tar ansvar för markens lämplighet först vid efterföljande beslut (t.ex. genom detaljplanering eller vid bygglovsprövning).

Erosion är inget omfattande problem i kommunen, men frågan måste beaktas när bebyggelse anläggs intill sjöar och vattendrag. SGI har i en rapport kartlagt erosionsriskerna runt bl.a. Väneren. Inte heller bergras eller blocknedfall bedöms utgöra någon större risk inom kommunen. Även denna fråga måste emellertid utredas vid lokalisering av ny bebyggelse i anslutning till områden med nivåskillnader.

Undersökta områden för skredrisker
SGI har på uppdrag av dåvarande Räddningsverket genomfört en förstudie över skredrisker inom

bebyggda områden i Västra Götalands län. Studien visar på ställen där det kan finnas risk för skred och där det därför har bedömts som angeläget att undersöka riskerna närmare. Endast bebyggda områden har bedömts vilket innebär att det även kan finnas andra områden där det finns risk för skred. Följande områden inom Gullspångs kommun finns med i förstudien:

- Otterbäcken,
- del av Gullspångs tätort (Göta Holme och GEA),
- Skagersvik (öster om genomfartsvägen),
- Gunnarstorp,
- Nolkvarn,
- Guntorp/ Värpet,
- Källtorp,
- Bondetorp.

2008 presenterades en översiktlig stabilitetskartering för områdena. Undersökningen har utgått från rådande förhållanden. Förändringar kan medföra att förutsättningarna förändras så att ett tidigare stabilt område inte längre har tillfredsställande stabilitet. I undersökningen understryks därför att resultaten inte kan användas för att utreda förutsättningarna för nybyggnation eller andra åtgärder som kan påverka stabiliteten. För dessa ändamål måste kompletterande utredningar genomföras. Syftet med den översiktliga karteringen är endast att fastställa om förutsättningar för ras och skred kan föreligga utifrån Skredkommissionens anvisningar för släntstabilitetsutredningar, Rapport 3:95.

Enligt stabilitetskarteringen (2008) kan nedan angivna områden översiktligt inte klassas som

tillfredsställande stabila eller anses på annat sätt vara otillräckligt utredda:

- Guntorp i anslutning till Trappekällan
- Källtorps kvarn
- Slänterna intill Gullspångsälven närmast bron vid Lökstad.

Inom ovan nämnda områden rekommenderar den översiktliga utredningen en detaljerad stabilitetsutredning (etapp 2). När det gäller området norr om Gullspångsälven bedöms behovet av en detaljerad stabilitetsutredning som speciellt angeläget.

Foto: Tuana

5.10.4 FÖRORENAD MARK

Ett förorenat område är mark, grundvatten, ytvatten, sediment eller byggnad där halten av något ämne är så hög att den kan orsaka en risk för människors hälsa eller för miljön. Det kan vara både naturliga ämnen och artificiella ämnen som avsiktligt eller oavsiktligt skapats av människor. Ofta kan det uppstå tvister gällande vem eller vilka som är ansvarig för sanering av föroreningen. Föroreningar behöver hanteras vid efterföljande beslut så som detaljplaner eller bygglov.

FÖRORENADE OMRÅDEN

Staten anslår medel varje år för att sanera förorenade områden, statlig finansiering kan ges till utredningar och åtgärder av förorenade områden. Bidrag för åtgärder i förorenade områden kan sökas av kommuner eller annan huvudman via länsstyrelserna som i sin tur ansöker om statsbidrag hos Naturvårdsverket.

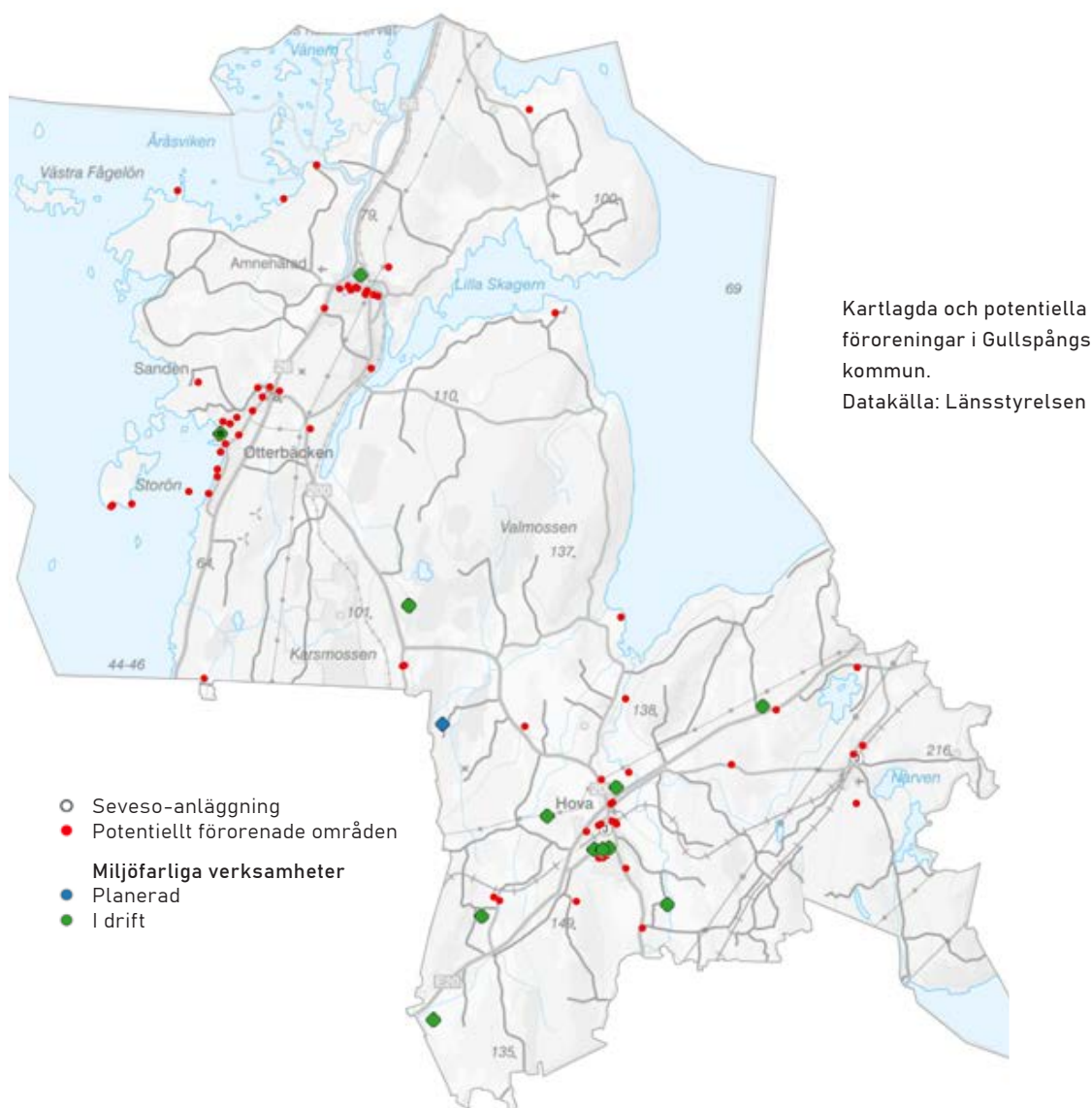
Länsstyrelsen har upprättat ett register över potentiellt och konstaterat förorenade områden i Västra Götalands län, EBH-kartan. Länsstyrelsen sammanställer också varje år en prioriteringslista över de mest förorenade områdena i länet. Vid en del områden på listan har föroreningar redan hittats medan det för andra områden bara finns en misstanke om att verksamheter har skapat föroreningar. Nedan sammanställs de områden som finns med på länsstyrelsens prioriterade lista.

Graningeverken

Nedlagt impregneringsverk med till största delen kreosot men även CCA-medel. Kreosotförorenad mark. Primär förorening är PAH (Antracen, Naftalen, Benso(a)pyren).

Otterbäcksviken

Stora områden med kreosotförorenade sediment med koppling till Graningeverken, beskrivet ovan. Primär förorening är PAH (Antracen, Naftalen, Benso(a)pyren). Stor försiktighet måste iakttas vid

muddring och liknade i anslutning till de förorenade bottensedimenten eftersom det annars finns risk för spridning av föroreningarna.

Gullspångs Elektrokemiska AB

Ferrolegeringsverk med smältning av aluminium. Stora ytfyllnadsområden/deponier i anslutning till området. Området har stora spridningsförutsättningar, ligger inom tätbebyggt område och nära Natura 2000-området Gullspångsälven. Att sanera GEA-området är angeläget även ur stadsbyggnadssynpunkt, eftersom nuvarande tillstånd förhindrar en utveckling av Gullspångs tätort. Verksamhetsutövaransvar finns. Uppdaterad ansvarsutredning var klar sommaren 2022. Beslut från mark och miljödomstolen (MMD) är överklagat, beslut väntas från mark och miljööverdomstolen (MÖD).

Fagerlid Såg AB (Klass 2-objekt)

Sågverk där doppimpregnering har bedrivits under längre tid. Relativt stor hantering av oljeprodukter.

DUMPAD AMMUNITION

Utanför Otterbäcken har Försvarsmakten under åren 1959-1963 dumpat ammunition. Enligt uppgift rör det sig om ca 2500 ton och består olika typer av finkalibrig ammunition, raketer, tändmedel, pyroteknik, handgranater, sprängämnen, minor, detonatorer och bomber (ca 90 ton trotyl, sprängämnesrester 350 ton och mässing/ koppar 300 ton). Även Bofors ska 1971 ha dumpat ammunition i detta område. Platsen ligger mitt i farleden på 30-50 m djup.

RADON

Radon är en gas som bildas vid sönderfall av radium, som bland annat förekommer i bergarten alunskiffer. Av radon bildas s.k. radondöttrar som avger radioaktiv strålning. Radon är näst efter tobaksrökning den vanligaste orsaken till lungcancer. Enligt beräkningar som utförts vid Karolinska institutet orsakas ca 400 av de 2 800 lungcancerfallen per år i Sverige av exponering för radon.

Via sprickor i grundplattor, källargolv o.s.v. kan radonet komma in i huset. Risken är extra stor i byggnader som uppförts på grus eller sand, eftersom dessa material kan innehålla stora mängder lätttrörlig radonhaltig luft. Radon kan även förekomma i byggnadsmaterial som alunskifferbaserad lättbetong (blåbetong). Denna typ av lättbetong slutade tillverkas 1975, men kan fortfarande finnas kvar i äldre hus.

Mätning av radon i grundvatten sker sporadiskt på fastighetsägarnas eget initiativ. Radon är främst ett problem i bergborrade brunnar. Även mätning av radon i byggnader görs på fastighetsägarnas initiativ.

ativ. Utförda mätningar tyder inte på några större radonproblem i kommunen.

5.10.5 FARLIGT GODS OCH ANDRA VERKSAMHETER

FARLIGT GODS

Den största mängden transporterat farligt gods utgörs av petroleumprodukter. Sannolikheten är därför störst att dessa produkter är inblandade i eventuella olyckor med farligt gods. Denna olyckstyp kan ge allvarliga skador på grund- eller ytvatten, men även förorsaka brand eller explosion. Andra ämnen kan dessutom vara frätande och/eller giftiga. Effekterna av sådana olyckor är i hög grad beroende av typ av farligt gods, skadestorlek, vindriktningar m.m. Trafikverket sammanställer kartmaterial som visar primära och sekundära transportvägar för farligt gods, i Gullspångs kommun är följande vägar primärväg för farligt gods:

- E20,
- RV26,
- länsväg 200 mellan Otterbäcken och Hova.

Även på järnväg fraktas farligt gods ur samtliga klasser, bl.a. stora mängder kondenserade gaser såsom ammoniak, svaveldioxid och klor.

Länsstyrelsen har tagit fram en riskpolicy för markanvändning intill transportleder för farligt gods. Riskpolicyen innebär att riskhanteringsprocessen ska beaktas i framtagandet av detaljplaner inom 150 meters avstånd från en farligt godsled, både väg och järnväg. I praktiken innebär riskpolicyen att nya detaljplaner med markanvändning inom 150 meter från farligt godsled behöver ta fram en bedömning av markens lämplighet utifrån föreslagen användning. Generellt accepteras platser utan stadigvarande vistelse nära riskkällan, så som parkering, trafik och friluftsområde. Skyddsåtgärder så som icke-brännbara fasader kan påverka hur nära t.ex. en byggnad kan ligga riskkällan.

SJÖFART

Vänern har en betydande sjöfart. En del av handelsstrafiken rör olja och andra miljöfarliga produkter, vilket medför att utsläpp kan ske. Otterbäckens hamn hanterar endast undantagsvis miljöfarliga varor, men olyckor kan likväl inträffa som medför oljeläckage. Olyckor kan även inträffa med fartyg som är avsedda för andra destinationer som påverkar kommunen. Länsstyrelsen har 2005-02-15 med stöd av 2 kap 2a och 6 §§ sjötrafikförordningen beslutat att inom Otterbäckens hamn får endast

förekomma trafik med fartyg som uppfyller bestämmelserna i Europaparlamentets och Europeiska rådets förordning (725/2004) om förbättrat sjöfartsskydd på fartyg och i hamnanläggningar.

LEDNINGAR OCH STRÅLNING

Kraftledningarna och elektriska anläggningar skapar magnetfält vilket kan vara hälsofarliga vid långvarig exponering. Vid transformatorstationer och högspänningsledningar behöver ett erforderligt säkerhetsavstånd användas mot bebyggelse. På ett avstånd av 80 meter från en av Svenska Kraftnätets högspänningsledningar (t.ex. 220 kV eller 400 kV) är magnetfältet generellt sett lågt och faller oftast under, eller ligger nära, det utredningsvärde på 0,4 mikrotelsla som myndigheten använder som referenspunkt vid planering av nya bostäder.

5.10.6 ÖVRIGT

KRISHANTERING

Vid allvarliga händelser och kriser hamnar informationsfrågorna i fokus, behovet av information kan växa snabbt. Detta ställer krav på kommunens

kompetens att kunna kommunicera inom den egna organisationen, med sina medborgare, media samt andra kommuner och myndigheter. Fungerar inte kommunikationen är risken stor att förtroendet för kommunens förmåga att hantera situationen skadas, vilket kan få allvarliga konsekvenser för medborgarna. I krissituationer är det av stor vikt att kommunen har reservsystem att tillgå, till exempel när det gäller kommunikation eller elförsörjning inom hälso- och sjukvården.

- Krisledningsnämnden är det ledande politiska organet om kommunen drabbas av en extraordinär händelse.
- Rakel är ett kommunikationssystem för trygg och säker kommunikation inom samhällsviktiga verksamheter vilket MCF, Myndigheten för civilt försvar, ansvarar för. Rakel används av kommunens räddningstjänst samt av kommunens krisledningsorganisation.
- För att leda kommunens arbete i kriser behövs en ledningsplats, kommunen har utpekade lokaler för ordinarie ledningsplats samt för alternativ ledningsplats.

Planerings-
förutsättningar

5.11 MELLANKOMMUNALA & REGIONALA INTRESSEN

Mellankommunala och regionala intressen handlar om frågor som påverkar flera kommuner samtidigt eller hela regioner, till exempel infrastruktur, kollektivtrafik, bostadsförsörjning, näringslivsutveckling och miljöfrågor. Eftersom sådana frågor sträcker sig över kommungränser behöver kommuner samordna sin planering och ta hänsyn till gemensamma mål och strategier, ofta i samarbete med andra kommuner, regioner och statliga myndigheter. I praktiken innebär det att lokala behov behöver vägas mot större sammanhang, bidra till regional utveckling och följa lagkrav för att undvika konflikter och skapa hållbara lösningar. Nedan sammanställs för översiktsplanen identifierade och relevanta mellankommunala och regionala intressen för Gullspångs kommun.

KOMMUNIKATION

- E20, riksintresse, går genom Gullspångs kommun mellan Laxå och Mariestads kommun.
- Riksväg 26, riksintresse, går genom Gullspångs kommun mellan Kristinehamn och Mariestads kommun.
- Västra stambanan, riksintresse, går genom Gullspångs kommun mellan Laxå och Töreboda kommun.
- Kinnekullebanan, riksintresse, går mellan Gullspångs och Mariestads kommun.
- Farleden till Otterbäckens hamn, riksintresse, sträcker sig mellan Gullspångs och Mariestads kommun.

NATURVÄRDEN, VATTEN OCH FRILUFTSLIV

- Vänern omfattar flera värden vilka har mellankommunalt intresse för alla kommuner angränsande till sjön. Vänern är riksintresse för friluftsliv. Samordning kring fisket rör alla kommuner precis som samordning kring vattennivåer och eventuella föroreningar i sjön.
- Skagern delas mellan Gullspångs, Laxå, Kristinehamn och Degerfors kommun. Samordning kan röra vattennivåer, fiske och eventuella föroreningar.
- Unden delas av Gullspångs, Karlsborgs, Laxå och Töreboda kommuner. Samordning kan röra fiske och eventuella föroreningar.
- Kalvöarna, riksintresse för Naturvård, ligger i Gullspångs och Mariestads kommun.
- Hovaån-Gudhammarsviken, riksintresse för Naturvård, ligger i Gullspångs och Töreboda kommun.
- Unden-Velenområdet, riksintresse för naturvård, ligger i Gullspångs och Töreboda kommun.
- Karsmossen, naturreservat, ligger i Gullspångs och Mariestads kommun.
- Nötön-Åråsviken, naturreservat, ligger i Gullspångs och Kristinehamns kommun.

ÖVRIGT

- Flera kraftledningarna går till angränsande kommuner.

5.12 RIKSINTRESSEN

Under denna rubrik redovisas riksintressen som gäller för/inom Gullspångs kommun. Riksintressen definieras och regleras i 3 och 4 kap miljöbalken. Att ett område eller ett objekt är av riksintresse innebär att detta har så stora värden att det är av betydelse för landet som helhet. Syftet med att avgränsa ett riksintresse är att säkerställa en användning eller att bevara något för framtiden.

Följande gäller både geografiskt utpekade och ämnesanknutna riksintressen:

- Riksintressen ska så långt som det är möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra utnyttjandet av riksintresseområdet för det ändamål som det är avsatt för.
- Åtgärder som inte får denna effekt kan prövas inom ett riksintresse. I tveksamma fall avgör Länsstyrelsen om en åtgärd kan anses utgöra påtaglig skada eller inte.
- Om ett område är av riksintresse för flera oförenliga ändamål ska företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Behövs området för totalförsvaret har detta intresse företräde.

5.12.1 NATUR

Enligt 3 kap 6 § miljöbalken ska mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada området. I Gullspångs kommun finns fem sådana områden. Områdena beslutades av Naturvårdsverket 2000-02-07.

NATURVÅRD

NRO 14016: Nötön, Åråsviken, Kilsviken & Gullspångsälven

Södra delen av det sammanhängande naturområdet är beläget i Gullspångs kommun. Geomorfologiskt kännetecknas framför allt inre (östra) Åråsviken med omgivande fastmark av välutbildade De Geermoräner som är särskilt tydliga då flertalet av dem är omgivna av vatten. De Geermoränerna bildar serier av långsträckta öar. Yttre Åråsviken har landskapsmässigt mera karaktären av ytter-

skärgård med små delvis kala öar och skär, den större Fågelön samt Ålöhalvön. Fågelön är till större delen skogbevuxen och bebyggd med ett tiotal fritidshus. Ålöhalvön består av barrblandskog och alsumpskog samt odlingsmark runt bebyggelsen. I inre Årsviken finns mycket stora sammanhängande bladvassfält. Stränderna kantas av al- och björksumpskogar som på vissa platser, t.ex. på Vallholmen, genom uteblivna skogsvårdsåtgärder idag ger ett opåverkat, bitvis nästan urskogsartat, intryck. Fastmarkspartierna av Vallholmen täcks av en likaledes ganska aldrig blandskog (naturskog). Några öar betas och stränderna runt dessa har en mer öppen karaktär. Vegetationen på de beteshävdade öarna bidrar ytterligare till områdets biologiska mångfald. Faunan i området är synnerligen rik och varierande. Längst i väster finns en utpräglad skärgårdsfågelfauna med arter som storlom, småsk-rake, fisktärna och silvertärna. Roskarl, skräntärna och dvärgmåsar har häckat i området. Längre mot öster i de stora vassbestånden häckar brunkärrhök, rördrom, häger, trastsångare och skäggmes. En både art- och individrik rovfågelfauna finns i området

med t.ex. fiskgjuse, brun kärrhök, duvhök och lärkfalk. Området har bitvis karaktär av fågelsjö. I strandskogarna häckar flera par av mindre hackspett. I Gullspångsälvens nedre lopp (Årsforsarna) finns de enda naturliga lekplatserna för de mycket snabbväxande och storvuxna stammarna av gullspångslax och gullspångsöring som har Vänern som sin naturliga tillväxtplats. Nedanför kraftverksdammen har tidigare lekområden återskapats och en laxtrappa byggts för att förbättra förutsättningarna för fisken. Laxen och öringen har högsta prioritet med avseende på skyddsvärda fiskstammar. Naturvärdena påverkas negativt av dikning, rensning och andra vattenföretag, förorening genom nedfall, utsläpp av föroreningar, inplantering av främmande fiskstammar, täkt, schaktning eller andra markarbeten, friluftsliv (t.ex. handredskapsfiske) i känsliga områden samt anläggningar för friluftsliv och olämpligt lokaliserad bebyggelse eller anläggningar. Inom och i närheten av riksintresset finns bottensediment som är förorenade av bl.a. PCB, kvicksilver och dioxin. Dessa föroreningar kan komma i omlopp vid exempelvis muddringar och utfyllnader.

Andra verksamheter som kan påverka naturvärdena negativt är bl.a. spridning av fisksjukdomar och plötsliga höga vattenflöden i Gullspångsälven.

NRO 14033: Kalvöarna

Kalvöarna är liksom Fällholmarna – som har en av Vänerns största fågelkolonier – belägna i Marie-stads kommun. Endast de öar som benämns Island och vattenområdet mellan Island och Fällholmarna berör Gullspångs kommun. Island består av två öar med varsin lövskogsduge med inslag av barrträd. På östra ön finns välutvecklade strandvallar. Öarna har geologiska och landskapsmässiga naturvärden samt en viss betydelse för fågellivet. De utgör ett särpräglad inslag i landskapsbilden och bör lämnas orörda.

NRO 14034: Valmossen

Valmossen är en högmosse belägen på ett höjdom-råde väster om Skagern. Morfologiskt kännetecknas mossen av en stor men välutvecklad välvd mosseyta med ett vackert mossegölkomplex i norra delen. Den stora välutvecklade laggen i nordväst är också av stort intresse, där t.ex. myggblomster kan påträffas. Hela Valmossens våtmarksyta är orörd. Vegetationen ute på mosseplanet består av mossevegetation av fastmattetyper med en del välutvecklade höljor och gölar. Laggkärren är genomgående av fattig typ. Fågellivet på mossen är rikt med bl.a. häckande smålom, trana, ljungpipare och gulärta. Bevarandet av våtmarkens värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner bör ej utföras.

NRO 14035: Hovaån – Gudhammarsviken

Riksintresset sträcker sig in i Töreboda kommun. Från sjön Skagerns sydvästspets utbreder sig en grund dalgång ca 15 km söderut. Strax väster om dalgången och parallellt med denna löper Lokaåsen som på några ställen framträder i större åsar. Lokaåsen kan följas från västra Västmanland (Grythyttan) ned till Hökensåsformationen. Hovaån har eroderat ut ett välutvecklat och förgrenat ravinsystem i dalgången. Åfåran har skurit sig ner i dalbottens leriga sediment men på några ställen har ån ätit sig in i Lokaåsens sandiga jordar. På så sätt har Hovaåns dalgång delvis karaktär av ”dal i dal”. Hovaån mynnar i en grund vik av Skagern (Gudhammarsviken) där ån avsatt svåmlera över en brunaktig marin lera. Berget går endast på ett fåtal platser i dagen. Genom erosionen har ån bildat många terrängformer av intresse: meanderbågar, korvsjöar, nipor och strandbrinkar. Ravinerna har genomgående V-form. I de leriga ravinbranterna finns på några ställen skredärr. Landskapet i dalgången är ett värdefullt odlingslandskap i bondebygd och herrgårdsbygd (kring Gudhammar) med ett stort antal välhävda naturbetesmarker med högsta bevarandevärden. I de hävda betesmarkerna finns högtäntar,

friska rödvenängar, örtrika friskängar och även artrika torrängar. I ravinsystemets ohävdade delar finns frodiga klubbaskogar och lövsumpskog med stort inslag av gråal. Källkärr av *Philonotis*-typ finns på några ställen där sand och grus bygger upp ravinsidorna. Gudhammarsviken kännetecknas framför allt av betade strandängar med lågvassar av jättegröe samt mindre ruggar av bladvass, säv och kaveldun och små klarvattenytor. Längst ut mot Skagern finns en sandrevel, Tallholmen. Fågellivet i Gudhammarsviken är rikt. Av häckande arter kan nämnas simänder, vattenrall, gulärta samt vissa år strandskata och mindre strandpipare. Vid lågvatten i Skagern blottläggs sand- och lerbankar i Gudhammarsviken, varvid en utmärkt rastlokal för vadare bildas. Sådana åar är Gudhammarsviken en av länets främsta rastlokaler för vadare. I sumpskogen utefter Hovaån finns en utpräglad lövskogsfågelfauna med häckande arter som härmsångare, stenknäck och mindre hackspett. Skogsduva ses regelbundet och kan antas häcka. Mindre flugsnappare hävdar revir vissa år. Utmed ån ses strömstare regelbundet och kungsfiskare flertalet år. Hovaåns dalgång hyser en stor bäverstam. Hovaån är recipient för tre reningsverk med biologisk-kemisk rening (Hova, Gårdsjö och Älgårå). Särskilt nedströms reningsverket i Älgårå tyder uppmätta värden av fosfor m.m. på stark belastning av vattendraget. Cyanider och tungmetaller har tidvis påvisats i dagvattenutsläpp. Dessa föroreningar måste anses påverka Hovaåns vattenkvalitet negativt. Prognosen för att återskapa naturlig limnisk (sötvattens-) flora och fauna i Hovaån torde efter olika renings- och kontrollåtgärder vara goda. Minskad betning i naturbetesmarker, omföring av lövskog till barrskog, igenväxning eller igenplantering av betesmark, täkt, tippning eller andra markarbeten samt dikning, muddring, rensning eller andra förändringar av vattenförhållandena utgör hot mot riksintresset. Bland andra verksamheter, som negativt kan påverka naturvärdena, märks olämpligt lokaliserad och anpassad bebyggelse och andra anläggningar samt olämplig dämning och utsläpp.

NRO 14036: Unden – Velen-området

Området omfattar sjöarna Undens och Velens nederbördsområden, och sträcker sig in i Töreboda och Karlsborgs kommuner. Unden-Velen-området präglas av barrskogslandskap med en topografi av relativt höga nivåskillnader, ställvis av sprickdalskaraktär. Området innehåller ett stort antal grönstensförekomster. Unden-Velen-området är av stor betydelse för studiet av det fennoskandiska urbergets orogenes (bergskedjebildning). Vulkaniska bergarter av stort intresse har påträffats i området. Unden är en stor och djup klarvattensjö med i förhållande till sjöarealen obetydligt tillrinningsområde. I sjön finns ett värdefullt rödingbestånd och relikta (kvarleva från äldre tid) planktonarter. Kalkning har utförts för att rädda

rödingbeståndet. Förutom röding och den rödlistade hornsimpa förekommer abborre, benlöja, elritsa, gers, gädda, lake, mört, nors, sik, stensimpa och storspigg. Undens vattenmassa försörjer Götakanal med vatten och dräneras på så sätt åt både Östersjön och Västskärgården. Vid Gårdsjön finns opåverkade våtmarker med höga naturvärden. Naturvärdena påverkas negativt av förorening genom nedfall, utsläpp av föroreningar, omföring av lövskog till barrskog, dikning, muddring, torvtäkt och bygande i vatten. Andra hot mot bl.a. de geologiska värdena är bergtäkt, gruvverksamhet samt olämpligt lokaliserad bebyggelse och andra anläggningar. Området omfattas även av ett särskilt förordnande mot utsläpp av avloppsvatten m.m.

NATURA 2000

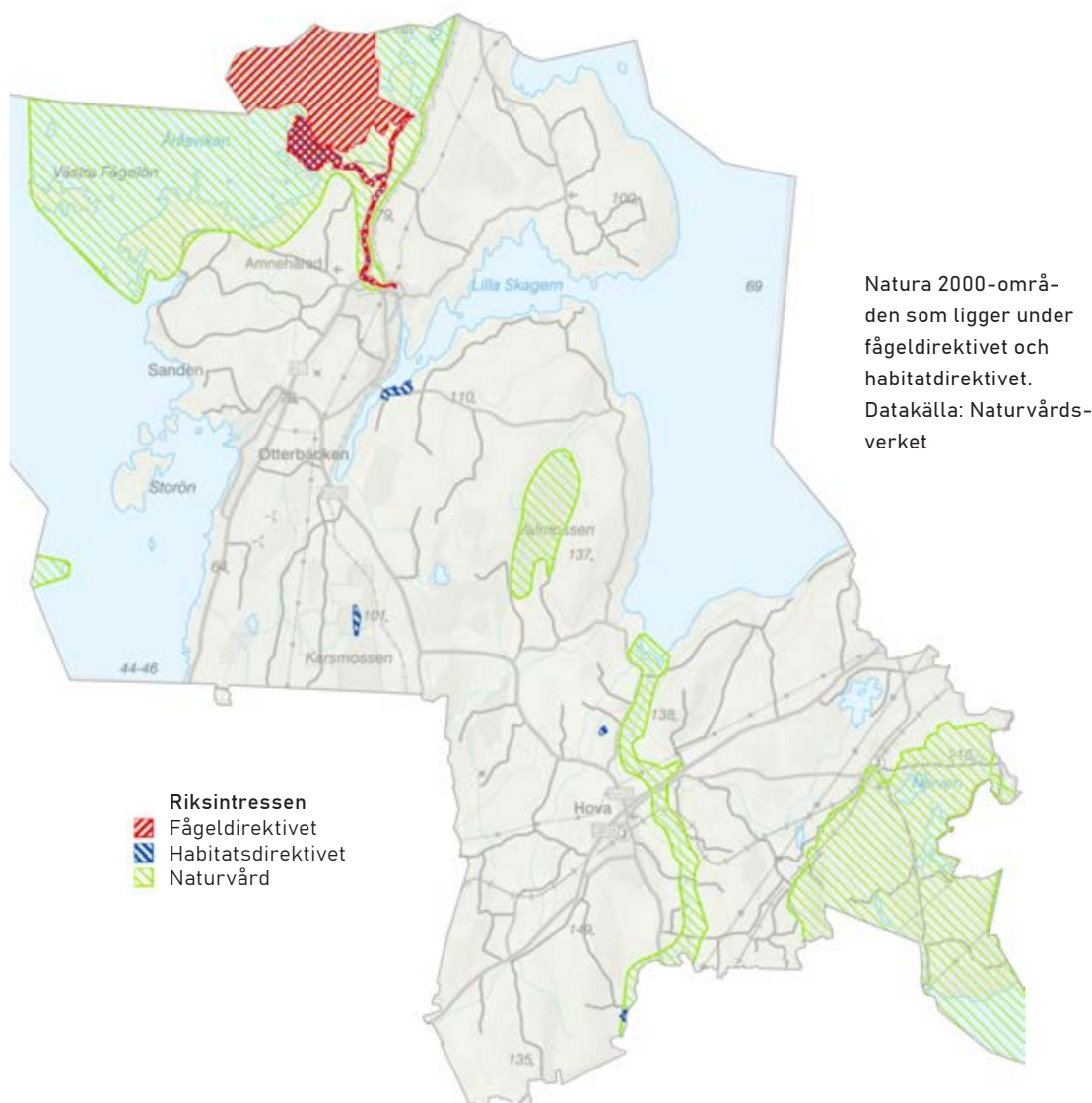
EU:s medlemsländer bygger tillsammans upp ett nätverk av naturområden kallat Natura 2000. Syftet är att bidra till bevarandet av den biologiska mångfalden inom EU. Sedan år 2001 ska Natura 2000-områden även betraktas som riksintressen

enligt 4 kap 8 § miljöbalken. Natura 2000-områden utses med stöd av två EU-direktiv: fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet.

Inom kommunen finns (år 2025) sex Natura 2000-områden med en sammanlagd areal på ca 1130 ha. Åråsviken-Vallholmen och Gullspångsälven skyddas enligt fågeldirektivet, övriga (Ribbingsfors ekhage, Karsmossen Storeö, Folkeberg och Bete vid Storhultabäcken) samt även Gullspångsälven enligt art- och habitatdirektivet. Fyra av objekten är inom naturreservat.

FISKE

Fiskeriverket beslutade 1988-04-11 att Vänern är ett riksintresse enligt 3 kap 5 § miljöbalken i egenskap av att sjön är ett område av stor betydelse för yrkesfisket, av särskilt intresse för fritidsfisket samt av särskilt intresse avseende arter och stammar av fisk. Skyddet innebär att Vänern ska skyddas så långt det är möjligt mot åtgärder som kan skada yrkesfisket. Därigenom är det naturligtvis av stor vikt att även

fiskbeståndet ges bästa möjliga förutsättningar. Ur detta perspektiv är det av stor vikt att Vänern skyddas mot övergödning, i synnerhet de viktiga områdena i Åråsviken. Därför är det av stor vikt att alla avlopp som mynnar i viken är godkända. Dessutom måste Vänern skyddas mot utsläpp från båtlivet, bl.a. vad gäller slipdamm och färgskrap från båtbottnar eftersom dessa färgrester ofta har en skadlig inverkan på miljön. För att skydda de viktiga laxstammarna är det vidare viktigt att fisket begränsas så att lekande och uppväxande fisk inte riskerar att fångas.

5.12.2 KULTURMILJÖVÅRD

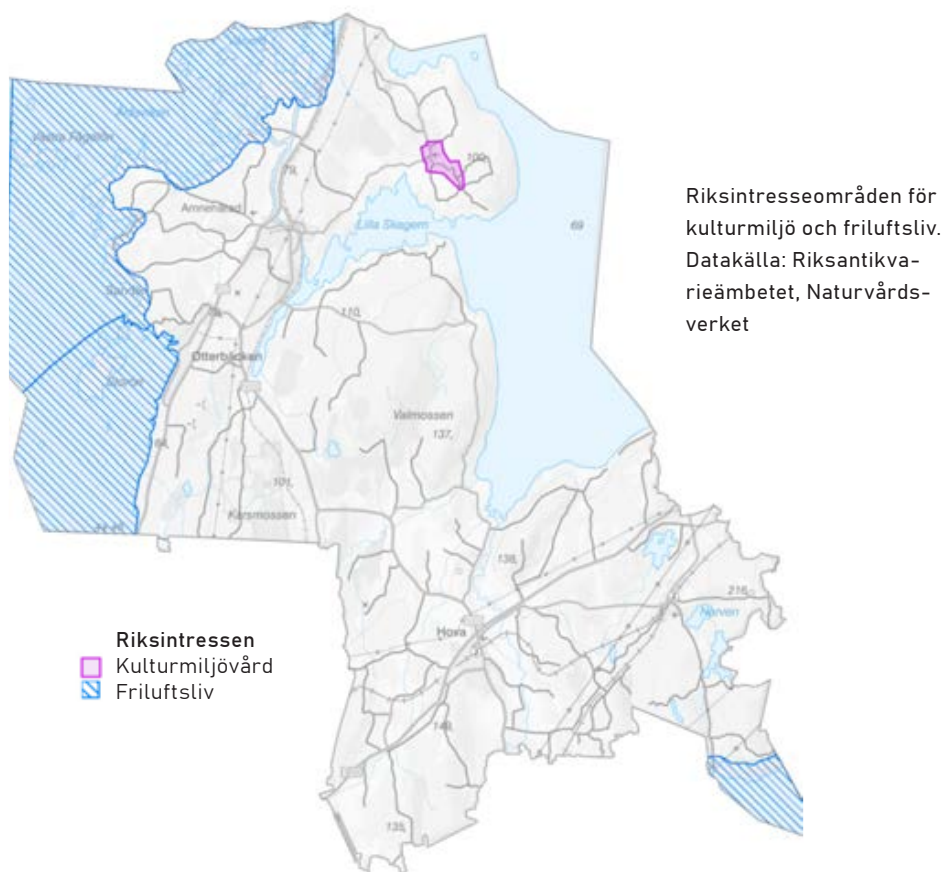
SÖDRA RÅDA

Den gamla kyrkan i Södra Råda brann i november 2001, men var av så stort kulturhistoriskt värde att kyrkan och den omgivande bygden 1986 gavs status som riksintresse enligt bestämmelser som idag motsvaras av 3 kap 6 § miljöbalken. Den knuttimrade och spånklädda kyrkan från 1200-talet var med sina

heltäckande vägg- och valvmålningar – daterade 1323 och 1494 – landets märkligaste träbyggnad vid sidan av Hedareds stavkyrka. Kyrkan har byggts upp igen och invigdes i juni 2022. I området kring Södra Råda gamla kyrka finns vidare mindre byar och bebyggelsegrupper, bland annat i anslutning till Södra Råda nya kyrka och i Norra och Södra Torp. Byarna, med samlad gårdsbebyggelse omgiven av mindre åkrar och betesmarker, bildar en enhetlig miljö av stort kulturhistoriskt värde som är mycket ovanlig för denna del av länet. Den öppna bygden vetter i söder mot sjön Skagern och omges av höjdryggar med skog. Odlingslandskapet är av ålderdomlig karaktär och har vuxit fram under lång tid: fasta fornlämningar vittnar om att denna odlingsbygd är urgammal. I Norra Torp ligger de rödmålade man- och ekonomibyggnaderna på rad utmed vägen i sluttningszonen mellan den odlade slätten och skogsbrynet. I Norra och Södra Backa har bebyggelsen ett liknande läge men bebyggelsen är här glesare. För att skydda riksintresset har kommunen utarbetat områdesbestämmelser.

Foto: André Nordblom

5.12.3 FRILUFTSLIV

FRILUFTSLIV – 3 KAP 6 § MILJÖBALKEN

Enligt rubricerat lagrum ska mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras natur- eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada naturmiljön.

Vänern – Gullspång

Riksintresset gäller generellt för hela Vänern. Vänerns kust, skärgård och den tillhörande fria vattenytan är mångformig och naturskön med utsökta tillfällen till båtsport, bad, fiske, natur- och kulturstudier. Stora värden finns för fisketurism. Här finns goda replipunkter även för landbaserat friluftsliv. Åråsviken har många spår av ändmoräner efter inlandsisen och krönen av dessa moräner visar sig som en mängd små öar. I området finns vassrika grunda områden som utgör häcknings- och rastlokal åt en stor mängd fågelarter. Den norra delen av viken och Gullspångsälven är naturreservat. För att bevara områdets värden krävs bibehållen vattenkvalitet i Vänern samt att säkerställa tillgängligheten till strandområdena.

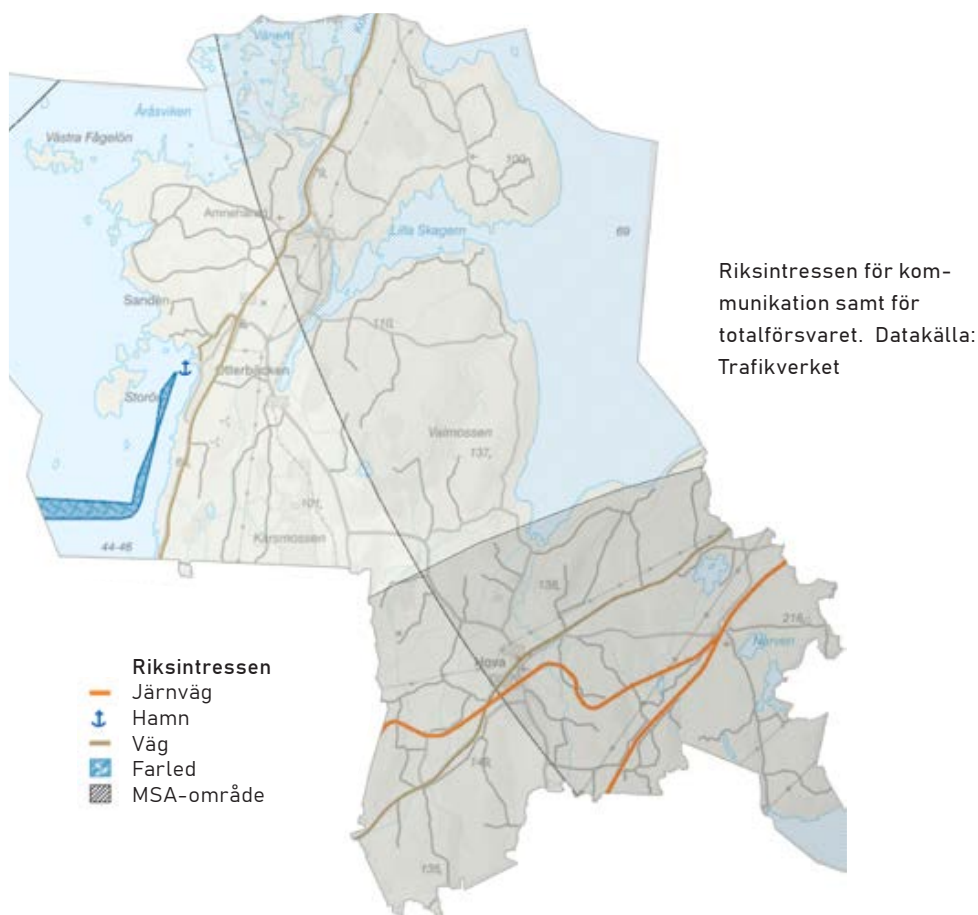
Vänern – Djurö, Brommö – Torsö – Fågelö

Området är en del av ett större område som huvudsakligen omfattar Brommö, Torsö och Fågelö

i Mariestads kommun. Natursköna strand- och skärgårdsområden med nästan helt ostörda stränder, sandrevlar och skyddade vikar med mycket fina bad, intressant natur, goda förutsättningar för båtsport och möjligheter till fritt handredskapsfiske är grunden för de värden för friluftslivet som omfattar Gullspångs kommun. Området har även landskapsbildsmässiga värden. Området har stora potentiella värden, särskilt mot bakgrund av projekt Laxfond-Vänern. Värdena påverkas negativt av igenväxning med vass, störande anläggningar av olika slag samt olämpligt lokaliserad bebyggelse. Bland andra verksamheter som kan påverka friluftsvärdena negativt märks hamnar och andra strandanknutna anläggningar, utsläpp av föroreningar, olämplig jakt samt ökat friluftsutnyttjande.

Tiveden

Områdets utbredning sträcker sig in i Karlsborg och Töreboda kommun. Inom Gullspångs kommun omfattas strandkanterna samt vattnet i Unden, beskrivningen nedan fokuserar främst på den del som gäller för Unden. Området beskrivs som ett omväxlande, naturskönt landskap med många sjöar, vidsträckta skogar och intressant kulturlandskap. Tiveden har kuperad, lokalt opåverkad natur med goda förutsättningar för båt- och kanotsport, cykling, bad och skidåkning. Landskapsvård och aktiva fiskevårdsåtgärder, bland annat kalkning av fiskevatten bör utföras. Åtgärder som riskerar att

skada området är bland annat förorening av vatten, utsläpp och avverkning och omföring av lövskog till barrskog.

5.12.4 OMRÅDEN FÖR TOTALFÖRSVARET

I den översiktliga planeringen måste hänsyn tas till totalförsvarets intressen. Riksvägar för totalförsvarets militära del omfattar dels riksvägar som kan redovisas öppet och dels riksvägar som med hänsyn till försvarssekretessskäl inte kan redovisas öppet.

KARLSBORGSOMRÅDET

Södra delen av Gullspångs kommun påverkas av MSA-området: Karlsborgsområdet. Ett MSA-område är ett påverkansområde kring en flygplats som utgör riksvägar för totalförsvarets militära del. Ett militärt MSA-områdes utbredning utgörs av en radie om 46 km från berörda flygbanors mittpunkt. Inom området finns begränsningar för hur höga byggnader och byggnadsverk som får uppföras. Det som eventuellt skulle kunna påverka Gullspångs kommun är möjlig höjd på vindkraftverk.

5.12.5 KOMMUNIKATIONER

Transport av riksvägar är samhällsviktiga infrastrukturåtgärder för väg, järnväg, sjöfart och luftfart som skyddas enligt 3 kap. 8 § miljöbalken. Trafikverket utpekar dessa för att garantera långsiktig funktion, drift och framtida utbyggnad, vilket innebär att exploatering som skadar dessa intressen inte får ske.

JÄRNVÄG

Både stambanan mellan Stockholm och Göteborg samt Kinnekullebanan är av riksvägar. Kinnekullebanans motiv till riksvägar är att det är en järnväg som trafikeras av långväga persontrafik, järnväg som trafikeras av godstrafik samt järnväg som binder samman anläggningar av riksvägar. Stambanan är även del av TEN-T, det transeuropeiska transportnätet vilket anses vara de allra viktigaste stråken för transport inom EU.

VÄGAR

E20 och RV26 är vägar av riksvägar. Båda vägarna beskrivs som funktionellt prioriterat vägnät

för godstransporter, funktionellt prioriterat vägnät för långväga personresor, rekommenderad färdväg för farligt gods och vägar som binder samman anläggningar av riksintresse. E20 är också med i EUs TEN-T stomnät.

LUFTFART

Ungefär halva kommunens yta ligger inom MSA-området för Örebro flygplats. Likt MSA-området för Karlsborg (under Områden för totalförsvaret) kan detta endast påverka vid byggnation av mycket höga byggnadsverk.

SJÖFART - FARLED

I och med att Otterbäckens hamn är riksintresse är farleden in till hamnen ett riksintresse för kommunikation.

5.12.6 SJÖFART

OTTERBÄCKENS HAMN

Otterbäckens hamn är en del av Vänerhamn AB och är utpekad som riksintresse för sjöfart. Hamnen är den enda naturliga djuphamnen i Vänern. Med en årlig godshantering på cirka 400 000 ton och tillstånd att öka kapaciteten, är hamnen av nationell betydelse för effektiva och hållbara godstransporter. Trafikverket har för närvarande en översyn över riksintresset och föreslår (januari 2026) att riksintresset för hamnen upphävs.

5.12.7 ENERGIFÖRSÖRJNING

KRAFTLEDNINGAR

Stamnätet, d.v.s. 220- och 400 kV-nätet, utgör anläggningar som åsyftas i 3 kap 8 § miljöbalken vilket gör det till ett riksintresse. I södra delen av kommunen passerar två stråk av kraftledningar.

An aerial photograph of a river with rapids. The left bank is covered in dense trees with vibrant autumn foliage in shades of yellow, orange, and red. The right bank is rocky and features a series of rapids with white, turbulent water. The overall scene is dynamic and scenic.

Miljöbedömning

06

06 MILJÖBEDÖMNING

I detta kapitel redovisas planförslagets samlade påverkan på miljön i kommunen. Översiktsplaner omfattas alltid av kravet på miljöbedömning enligt miljöbalken, då de som oftast anger riktlinjer för en rad tillstånd och flera efterföljande detaljplaner.

6.1 VARFÖR EN MILJÖBEDÖMNING?

Enligt 6 kap. 3 § miljöbalken ska en myndighet eller kommun som upprättar eller ändrar en plan eller ett program som krävs i lag eller annan författning göra en strategisk miljöbedömning om genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan medföra en betydande miljöpåverkan. Översiktsplaner omfattas alltid av kravet på miljöbedömning enligt miljöbalken, då de som oftast anger riktlinjer för en rad tillstånd och flera efterföljande detaljplaner.

Inom ramen för en miljöbedömning ingår ett antal steg varav ett är att ta fram en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) där den betydande miljöpåverkan som planens genomförande kan antas medföra identifieras, beskrivs och bedöms.

Omfattningen och avgränsningen av miljöbedömningen och MKB:n ska samrådas med länsstyrelsen och den eller de kommuner som berörs av planen. Avgränsningssamråd genomfördes med Länsstyrelsen 2025-09-15.

6.2 AVGRÄNSNING AV MILJÖBEDÖMNINGEN

TIDSMÄSSIG AVGRÄNSNING

Miljöbedömningens avgränsning i tid är samma tidshorisont som den nya översiktsplanen har, det vill säga 2040. I de fall där effekter och konsekvenser kan uppkomma i ett ännu längre tidsperspektiv kommer även de att beaktas. Exempelvis kan detta gälla för miljöaspekten klimatförändringar och naturmiljöer

GEOGRAFISK AVGRÄNSNING

Miljöbedömningen avgränsas i huvudsak till att belysa konsekvenser inom Gullspångs kommun. Dock påverkar flera miljöaspekter en större geografisk räckvidd. Miljöbedömningen kommer därför där det bedöms vara relevant, även att nämna konsekvenser som kan uppstå utanför kommunens gränser.

METODAVGRÄNSNING

Bedömningarna kommer att göras utifrån ett översiktligt och strategiskt perspektiv. För somliga miljöaspekter kommer konsekvensbedömningarna endast ange en riktning, eftersom mer detaljerade konsekvensbedömningar inte är möjliga utan att strukturer och placeringar på en mer lokal nivå är presenterade.

NIVÅAVGRÄNSNING

Konsekvenserna i miljöbedömningen beskrivs i huvudsak på en strategisk/övergripande nivå med utgångspunkt i översiktsplanens nivå och detaljeringsgrad. Mer detaljerade analyser och bedömningar kan göras först i efterföljande planeringsskeden, till exempel inom ramen för planprogram eller detaljplaner.

AVGRÄNSNING AV ALTERNATIV

Enligt 6 kap. 12 § miljöbalken ska rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd också identifieras, beskrivas och bedömas i en MKB för en plan som kan antas medföra betydande miljöpåverkan.

Politiska direktiv och beslutad Vision 2035 har legat till grund för inriktningen av den nya översiktspla-

nen (ÖP2040). Inga alternativa utvecklingsscenarier presenteras eller har beslutats och härmed kommer inga alternativa utvecklingar bedömas i denna miljöbedömning.

MKB:n ska dock innehålla en beskrivning av miljöförhållanden och miljöns sannolika utveckling om planen inte genomförs, ett så kallat nollalternativ. Skillnaderna mellan nu gällande översiktsplan (ÖP2020) och den nya översiktsplanen (ÖP2040) bedöms vara väldigt små. Trots detta kommer ÖP2020 att representera planens nollalternativ.

För beskrivning av planförslaget (ÖP2040) hänvisas främst till översiktsplanedokumentets kapitel 4 och 5. Nollalternativet beskrivs kortfattat nedan.

Nollalternativet

Översiktsplan Vision 2020 (ÖP2020)

Vid en jämförelse mellan nuvarande översiktsplan ÖP2020 och den nya översiktsplanen ÖP2040 kan konstateras att skillnaderna är små. De utvecklings- och bebyggelseområden som redovisas i ÖP2020 är i stort med i den nya översiktsplanen ÖP2040 och/eller har redan antagna detaljplaner eller är redan färdigutbyggda.

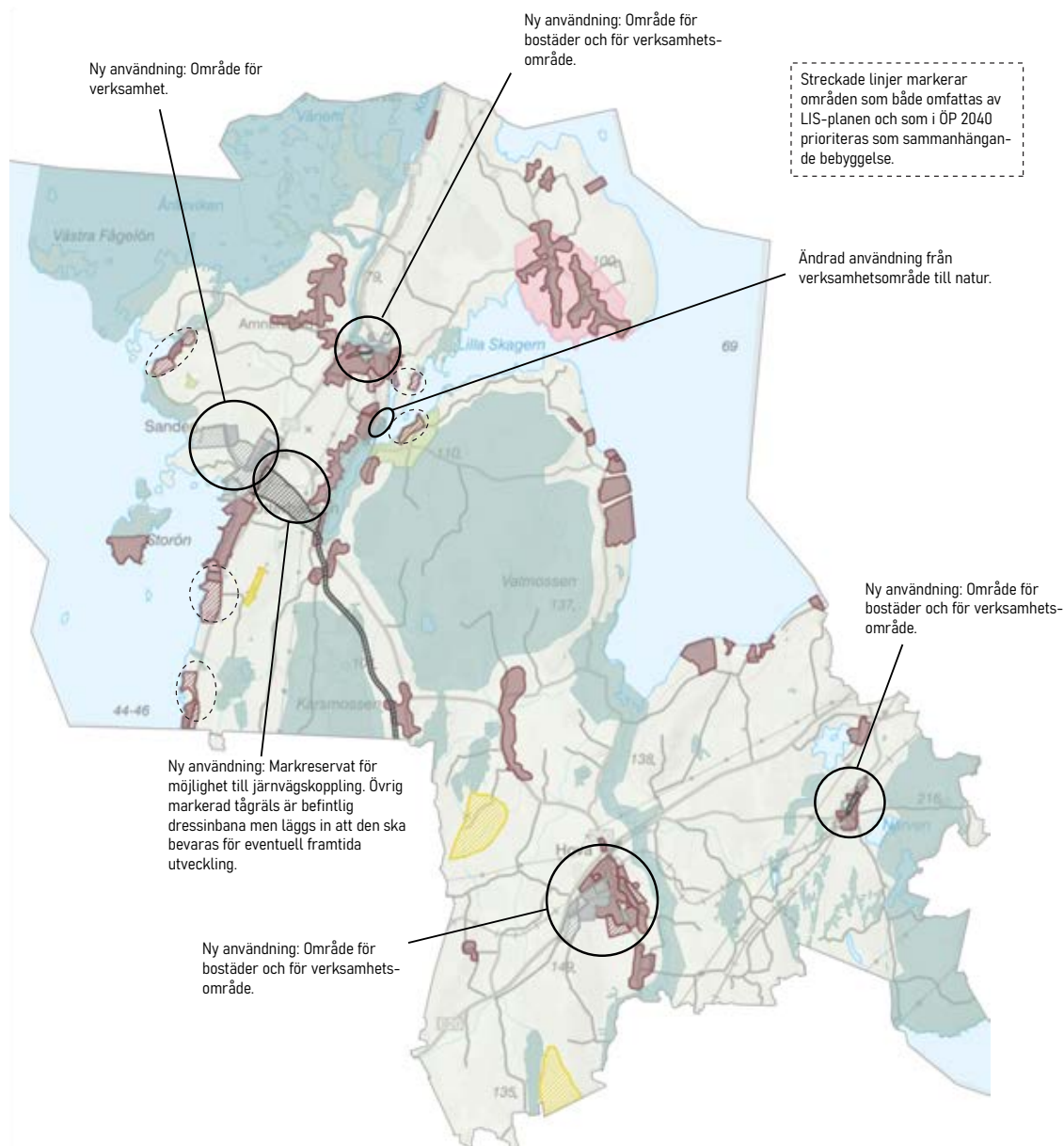
I och med att skillnaderna mellan översiktsplanerna är så små kommer miljöbedömningen endast att fokusera på att bedöma **skillnaderna alternativen emellan**.

Nedan skillnader kommer att bedömas:

- Vägreservat för ny sträckning av E20 genom Hova utgår
- Vägreservat för ny sträckning av väg 26 utmed Otterbäcken utgår
- Nytt utvecklingsområde för verksamheter i Otterbäcken
- Ny användning till bostäder och verksamheter i norra Gullspång

- Minskad utveckling av verksamheter i södra Gullspång till förmån för bevarande av natur
- Ny användning av mark för bostäder och verksamheter i Hova
- Ny användning av område för bostäder och verksamheter i Gårdsjö
- Gällande markreservat för järnvägen mellan befintligt järnvägsspår och Otterbäcken utökas med ett större markreservat och befintlig tågräls bevaras för eventuell framtida utveckling av järnvägen.
- Tydligare vägledningar och utbyggnadsstrategier finns i ÖP2040 till skillnad mot i ÖP2020.

Kartan visar skillnaderna/ändringarna mellan ÖP2020 och nya ÖP2040 och som kommer bedömas under nollalternativet.

AVGRÄNSNING AV BETYDANDE MILJÖPÅVERKAN

Som utgångspunkt för avgränsningen av översiktsplanens betydande miljöpåverkan/miljöaspekter har fokusområden som presenteras i kommunens vision för 2035 samt planeringsstrategin använts.

Kopplat till fokusområdet ”Klok tillväxt” bedöms aspekterna naturmiljö, kulturmiljö och vattenmiljö, som på olika vis är utpekade som värdefulla, behöva uppmärksammas och ges ett fortsatt skydd, eller om behov finns, ett utökat skydd. För en klok tillväxt är det även viktigt att ha med sig risker för hälsa och säkerhet. Det är till exempel viktigt med en genomtänkt placering av industriverksamheter (befintliga eller nya) samt infrastruktur till nya bostadsområden (befintliga och nya), med tanke på bland annat buller, föroreningar i mark och luft och transporter av farligt gods.

Även för att kunna uppfylla fokusområdet ”Robust och tryggt samhälle” behöver risker för hälsa och säkerhet samt olika typer av vattenmiljöer tas hänsyn till. Klimatförändringar leder till en högre frekvens av extrema väder som skyfall, stormar och värmeböljor vilket kan leda till förödande konsekvenser. Genom god fysisk planering kan dock kommunen bidra till att konsekvenserna till följd av extremväder reduceras. Det behöver även planeras för att minska den klimatpåverkan som ett samhälle ger upphov till genom en grön omställning samt god hushållning med naturresurser.

För att kunna uppfylla fokusområdet ”Social gemenskap och aktiv fritid” behöver miljöaspekter som rekreation och friluftsliv samt kulturmiljö tas hänsyn till. Dessa aspekter är även viktiga i ett större perspektiv då till exempel en aktiv fiske- och naturturism kan bidra till ett ökat intresse för att besöka och vistas i kommunen.

Nedan presenteras de betydande miljöaspekter som bedömts som viktiga för Gullspångs kommuns översiktsplan och som denna miljöbedömning kommer att bedöma.

- Naturmiljöer
- Vattenmiljöer
- Kulturmiljöer
- Rekreation och friluftsliv
- Hälsa och säkerhet
- Klimatförändringar
- Grön omställning och hushållning med naturresurser

Foto: André Nordblom

6.3 MILJÖKONSEKVENSER AV ÖVERSIKTSPLAN 2040

6.3.1 NATURMILJÖER

Områden med höga natur- och kulturvärden är en resurs för kommunen som skapar värde för kommunen, dess invånare och besökare på flera sätt. Enligt översiktsplanen ska exploatering i naturområden undvikas till största mån. ”Tysta” områden som inte är bullerstörda av trafik ska tas särskild hänsyn till, så också ”mörka” områden som inte är påverkade av elektriskt ljus. Naturområden ska bevaras för att bevara och stärka naturens robusthet och biologisk mångfald, initiativ till att återställa våtmarker ska uppmuntras.

Grundläggande förhållningssätt för den kommande utvecklingen i Gullspångs kommun är att tillkommande bebyggelse framför allt ska lokaliseras till tätorterna samt till utpekade områden på landsbygden.

BEVARANDE & SKYDD AV VÄRDEFULLA NATURMILJÖER

Inom kommunen finns ett antal områden med höga naturvärden, till exempel områden av riksintressen för naturvård, Natura 2000-områden, naturreservat, biotopskyddsområden, nyckelbiotoper med mera. I ÖP2040 planerar kommunen för ett fortsatt starkt skydd och bevarande av utpekade värdefulla naturmiljöer.

I översiktsplanen anges inriktningen för vilka områden som ska skyddas/bevaras/tas hänsyn till i den framtida utvecklingen av tex bostäder och verksamhetsområden. Det finns en översiktlig vägledning kring generella åtgärder som exempelvis innebär att vissa typer av områden som på olika sätt har värden för naturmiljön ska skyddas mot olika former av exploatering. Den översiktliga vägledningen lyfter även olika åtgärder som kommunen ska verka för att säkerställa som påverkar naturmiljövärden positivt.

I översiktsplanen finns även en specifik vägledning som pekar ut riktade åtgärder för att förbättra förutsättningarna eller skydda den befintliga naturmiljön inom speciellt utpekade områden. Till exempel att Spåsjön, Valmossen, Håhultån, Klämsjöjärren och delar av Hovaån bör skyddas som naturreservat.

Det är viktigt att det i framtida detaljplanering och exploatering inom kommunen tas hänsyn både till den översiktliga vägledningen och den mer specifika vägledningen kring hur olika områden med naturvärden ska kunna skyddas/bevaras/tas hänsyn till.

STRANDSKYDD & LIS-OMRÅDEN

Strandskydd gäller generellt för alla i hela landet vid alla kuster, sjöar och vattendrag. Det skyddade området är normalt 100 meter från strandkanten, både på land och i vattenområdet. I Gullspångs kommun är strandskyddet utökat till 200 meter vid Gårdsjön (med Kvarndammen), Narven, Skagern (del av) och Unden. Vid Vätern är strandskyddet utökat till 300 meter.

Nu gällande strandskyddslagstiftning ger kommuner rätt att i sin översiktsplan peka ut områden i strandnära läge som betydelsefulla för utvecklingen av landsbygden. Inom dessa får kommunen som särskilt skäl för upphävande av eller dispens från strandskyddet åberopa dess betydelse för landsbygdsutvecklingen i kommunen. Kommunen har tidigare tagit fram ett tematiskt tillägg till översiktsplanen Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (Laga kraft 2014-01-31), även kallat LIS-planen, vilken fortfarande är aktuell och fortsätter att gälla. Syftet med tillägget till översiktsplanen är att lokalisera och avgränsa attraktiva och strategiskt intressanta områden i strandnära lägen för att i översiktsplanen ge stöd och förutsättningar för fortsatt planprövning/strandskyddsdispens av en utveckling som främjar en levande landsbygd. Den största möjligheten till utveckling av ny bostadsbebyggelse inom LIS-områdena bedöms vara inom Otterbäcken och Ålösund. För övriga LIS-områden och områden utan vare sig detaljplan eller undantag från strandskyddet ska återhållsamhet gälla. Utvecklingen inom LIS-områdena behöver ske med hänsyn till naturvärden och enligt gällande LIS-plan.

RIKSINTRESSE NATURMILJÖ & NATURA 2000-OMRÅDEN

Det finns flera utpekade områden av riksintresse för naturmiljön inom eller delvis inom kommunen. Den i översiktsplanen föreslagna utvecklingen av bebyggelse och verksamhetsområden inom kommunen kommer inte i konflikt med områden av riksintresse för naturmiljön.

Det finns flera utpekade Natura 2000-områden inom kommunen, det största i den nordvästra delen av kommunen. Inte heller dessa områden kommer i konflikt med den i översiktsplanen föreslagna utvecklingen av bebyggelse och verksamhetsområden.

Det är ändå viktigt att det i framtida detaljplanering och exploatering inom kommunen tas hänsyn till både riksintresseområde för naturmiljö och Natura 2000-områden.

SAMMANFATTANDE BEDÖMNING

I översiktsplanen betonas värdet av att bevara, skydda och utveckla områden med naturvärden. Tillkommande bebyggelse planeras i första hand att lokaliseras till tätorterna och utpekade områden på landsbygden. Utbyggnad i LIS-områden planeras i första hand vid Otterbäcken och Ålösund, i övriga LIS-områden ska återhållsamhet gälla.

Översiktsplanens inriktning tillsammans med de ledande planeringsprinciperna bedöms ha en positiv påverkan på möjligheterna att skydda, utveckla och bevara värdefulla naturmiljöer inom kommunen.

Foto: André Nordblom

6.3.2 VATTENMILJÖER

Kommunen upptar en landareal av ca 315 km² och cirka 242 km² vatten vilket innebär att 43% av kommunens yta utgörs av vatten. För att skydda sjöar och vattendrag som används som dricksvattentäkter, samt övriga värdefulla sjöar och vattendrag är den kommunala planeringen viktig.

Det är viktigt att kommunen arbetar vidare med frågor kopplade till vatten både inom tätbebyggda områden och landsbygdsområden då dessa olika miljöer innebär lite olika frågor och prioriteringar. Det är även viktigt att komma ihåg att frågor med koppling till vatten kan sträcka sig utanför kommungränsen och det är i dessa fall viktigt att kommunen arbetar tillsammans med andra berörda kommuner.

I och med Gullspångs förutsättningar med en stor andel landsbygd är den största delen av kommunens yta beroende av enskilda avloppslösningar. Enskilda avloppsanläggningar med dålig reningsskapacitet kan vara en risk för människors hälsa om föroreningar, näringsämnen och bakterier når grundvattnet samt leda till övergödning och algblomning genom att förorenat vatten når sjöar och hav. Kommunen har som mål att överföra enskilda avlopp till det kommunala avloppsnätet där det är praktiskt möjligt och ekonomiskt rimligt eller öka standarden på annat sätt. Specifikt ska kommunen färdigställa anslutning av bostadsfastigheter i Ålösund samt ansluta Deleback och Delebackstorp till det kommunala VA-nätet. I det fortsatta arbetet med en utbyggnad av verksamhetsområde för vatten och avlopp bör områdena Otterberget och Hulan anslutas till en kommunal VA-lösning.

Det finns tre kommunala reningsverk i kommunen; i Gullspång, Hova och i Gårdsjö. Till de kommunala avloppsreningsverken är dels hushåll anslutna, dels verksamheter som industri, vårdanläggningar, skolor m.m. Avloppsledningsnätet är av olika material, storlek och åldersstruktur. Underhållsbehovet är betydande eftersom stora delar av nätet är ålderstiget, men standarden hålls under uppsikt. Dagvattnet släpps idag till stora delar ut orenat i närmaste recipient.

Tillgången på grundvatten är god inom större delen av kommunen, undantaget området runt Bråta, Gullspång och Nunnestad. Enskilda brunnar försörjer därför större delen av landsbygden med vatten. Det finns idag tre kommunala vattentäkter i kommunen. Hova försörjs genom Lokaåsen, Skagern försörjer Gullspång, Otterbacken och Skagersvik medan Gårdsjö försörjs genom en bergvattentäkt.

För Lokaåsens vattentäkt vid Hova finns skyddsområde med tillhörande föreskrifter. Skyddsområde

har även utretts för den kommunala vattentäkten i Gårdsjö. Ett pågående arbete (2026) är att inrätta ett skyddsområde för Skagern.

Gullspångs kommun saknar idag (2026) en dagvattenpolicy, det finns därmed behov av att ta fram en sådan för att få ökad medvetenhet om hur arbetet med dagvatten ska styras. Idag utgår arbetet med dagvatten ifrån Mariestads kommuns dagvattenpolicy. Där finns riktvärden för acceptabla halter av föroreningar, ansvarsfördelning med mera som styr arbetet med dagvattenfrågor.

I de områden som föreslås som utbyggnadsområden kan en ökad mängd dagvatten förväntas uppkomma i framtiden. Dagvatten från verksamhetsytor, parkeringar och andra hårdgjorda ytor kan innehålla föroreningar och näringsämnen i form av exempelvis oljespill eller partiklar från erosion av vägbanor och däck. Utan rening kan föroreningar i dagvattnet nå grundvatten eller recipienter som exempelvis Vätern, Skagern, Gullspångsälven, Hovaån och Burån, samt grundvattenförekomsten Lokaåsen.

Varje enskilt utbyggnadsområde leder till ökad avrinning (dagvattenflöde) med risk för ökat föroreningsinnehåll. Utan rening riskerar dagvattnet att leda till negativa konsekvenser för regionens vattenmiljöer och dess flora och fauna.

En åtgärd för att minska problemet med förorenat dagvatten är att prioritera miljöcertifierade byggmaterial. I planerade utbyggnadsområden bör även mångfunktionella ytor anläggas, ytor som både kan rena och hantera det dagvatten som uppstår samt som tillåts att svämma över.

En fortsatt och utvecklad hamnverksamhet vid Otterbacken behöver säkerställa att det till exempel finns möjligheter att stoppa och avgränsa ett eventuellt olje- eller drivmedelsläckage för att förhindra försämrad vattenkvalitet i Vätern.

Kommunen ska se till att miljökvalitetsnormerna (MKN) för vatten kan följas, bland annat i sin samhällsplanering. I områden med vattenförekomster som inte når eller riskerar att inte uppnå MKN är vattenfrågor särskilt viktiga att hantera och studera i efterföljande planering.

I Vattenmyndighetens åtgärdsprogram för vatten 2022–2027 (Västerhavets vattendistrikt) finns flera framtagna åtgärder som kommuner ska följa för att MKN ska kunna följas. Detta ska ske genom:

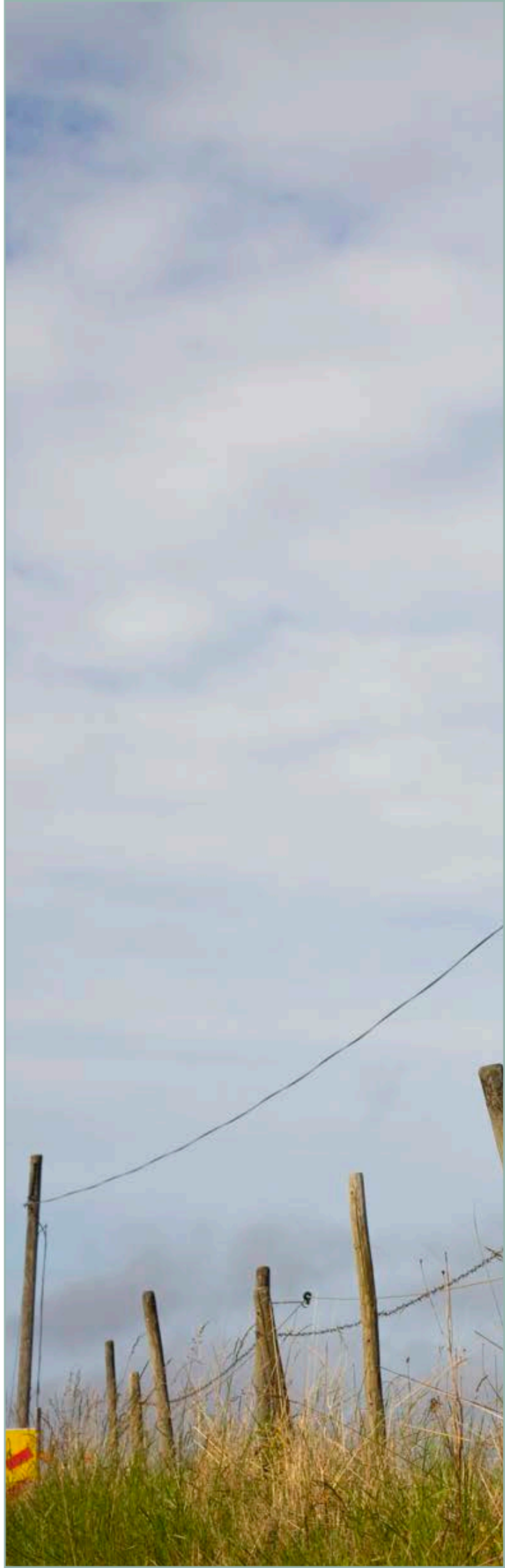
- Förvaltningsövergripande planering för åtgärdsprogrammet genomförande
- Miljötillsyn
- Dricksvattenskydd
- Fysisk planering
- VA-plan, dagvatten
- Småskalig förbränning

Kommunen ska bedriva ett projekt för förbättrad vattenkvalitet som syftar till att uppfylla målen i åtgärdsprogrammet.

SAMLAD BEDÖMNING

Kommunen behöver se till att ett fortsatt arbete sker för att förbättra vattenkvaliteten inom kommunen för att inte riskera att MKN för vatten försämrats. Vad gäller befintliga avloppsledningar behöver dessa fortsatt ses över och vissa på sikt bytas ut för att inte riskera läckage av förorenat vatten som kan nå de olika vattenförekomsterna inom kommunen. När det gäller hantering av dagvatten föreslås vissa övergripande åtgärder i ÖP2040. Det finns ett behov av att en dagvattenpolicy tas fram för kommunen för att få en ökad medvetenhet hur arbetet med dagvatten ska styras både för befintlig dagvattenhantering och för kommande dagvattenhantering i utbyggnadsområden. Detaljerad utformning av system för hantering av dagvatten regleras i stället i detaljplanering av olika områden.

Det är positivt att ett projekt för att nå målen i åtgärdsprogrammet för vatten ska genomföras. Det är även positivt om skyddsområden inrättas vid den kommunala vattentäkten i Gårdsjö och för Skagern.

6.3.3 KULTURMILJÖ & LANDSKAPSBILD

Inom kommunen finns ett flertal utpekade fornlämningar, värdefulla kulturmiljöer samt områden med höga landskapsbildsmässiga värden. Den nya översiktsplanen anger att dessa områden även fortsättningsvis ska skyddas och bevaras. Planen förespråkar en långsiktig och klok tillväxt där kommunens charm och identitet ska värnas. Detta bedöms vara positivt ur kulturmiljösynpunkt då utveckling och förändring kan ske samtidigt som hänsyn tas till historiska strukturer och landskapets kvaliteter.

Översiktsplanens förslag till utveckling av kommunen innebär att områden med höga kulturvärden ses som en viktig resurs för kommunens utveckling. Kulturmiljöerna bidrar till att skapa värden för kommunen, dess invånare och besökare genom att stärka platsens identitet, attraktionskraft och den historiska förståelsen för platsen. Särskilt i och kring Södra Råda ska kulturmiljön utvecklas genom varsamma tillägg samtidigt som den värdefulla miljön bevaras.

Vid utveckling av landsbygden ska ny bebyggelse utgå från kulturmiljön vad gäller lämplighet, placering och skala. Ny bebyggelse på landsbygden bör endast tillåtas om det sker med stor hänsyn till landskapets karaktär och det historiska förhållningssättet till bebyggelse i området och landskapet i övrigt. Detta kan bidra till att kommunens identitet och historiska sammanhang förblir tydliga i den fysiska miljön.

För vissa områden i kommunen kan områdesbestämmelser vara ett lämpligt verktyg för att säkerställa att känsliga kultur- och landskapsmiljöer inte påverkas negativt av ny exploatering. Detta gäller exempelvis delar av Mörtestad och Nunnestad där bestämmelser kan bidra till att skydda den känsliga miljön kring Amnehärads kyrka och Gullspångsälven. På så sätt kan förändringar i området ske på ett kontrollerat sätt som tar hänsyn till de kulturhis-

toriska värdena. Liknande överväganden kan även vara aktuella för andra områden där det finns behov av att reglera bebyggelse eller skydda landskapets karaktär, exempelvis kring Kolstrandsviken, Hovaån eller området sydost om Gårdsjö.

Översiktsplanen lyfter även behovet av fortsatt arbete med kunskapsunderlag och planeringsverktyg för att stärka kulturmiljöarbetet i kommunen. På lång sikt bör ett fullvärdigt kulturmiljöprogram tas fram där kommunen redovisar sin syn på kulturmiljövärden och hur dessa ska värnas i framtida planering. Ett sådant program kan fungera som vägledning vid såväl bygglovsprövning som detaljplanering.

Vid bygglovsärenden utanför detaljplanelagt område bör en bedömning av lämpligheten alltid genomföras med utgångspunkt i kulturmiljön, och beslut bör motiveras utifrån ett kulturmiljöperspektiv. Vid detaljplanering behöver kulturmiljön på motsvarande sätt analyseras i varje enskilt fall. I projekt som berör landskapsbilden, såsom jordbrukslandskap och dalgångar, är det särskilt viktigt att även landskapets kulturhistoriska värden beaktas. Genom att i planeringen ta hänsyn till kulturhistoriska värden och landskapets kvaliteter skapas förutsättningar för att både bevara och utveckla kommunens kulturmiljöer.

SAMMANFATTANDE BEDÖMNING

Översiktsplanens inriktning och ledande planeringsprinciper bedöms ha en positiv påverkan på kulturmiljö och landskapsmässiga värden.

6.3.4 REKREATION & FRILUFTSLIV

Översiktsplanens inriktning för rekreation och friluftsliv bedöms skapa goda förutsättningar för att stärka kommunens attraktivitet och invånarnas livskvalitet, bland annat genom planens fokus på att utveckla attraktiva mötesplatser i tätorterna. Genom att prioritera bebyggelse och funktioner som bidrar till service, kultur och fritidsaktiviteter kan levande och tillgängliga miljöer skapas. Särskilt utvecklingen av områden såsom Dresinparken och kvarteret Elektro kan bidra till att stärka Gullspångs tätort som en central mötesplats. Om dessa områden utvecklas med hänsyn till både rekreativa behov och sociala funktioner finns goda möjligheter att skapa mångfunktionella miljöer som gynnar både invånare och besökare.

Översiktsplanen ger även goda förutsättningar för att bevara och utveckla viktiga rekreationsområden kopplade till naturmiljöer. Bland annat lyfts elljusspårarna i anslutning till kommunens tätorter fram som betydelsefulla anläggningar som bör värnas och vidareutvecklas. Förbättrad tillgänglighet och tydliga entréer kan bidra till att fler nyttjar dessa områden, vilket är positivt för folkhälsa och vardagsrekreation.

En särskilt viktig aspekt i sammanhanget är bevarandet av så kallade tysta och mörka områden, det vill säga områden som inte påverkas i någon större utsträckning av buller eller elektrisk ljus. Dessa miljöer blir alltmer sällsynta, både i Sverige och internationellt, och har stor betydelse för såväl människors hälsa som för djur- och växtliv. I Gullspångs kommun har bland annat delar av Valmossen identifierats som ett sådant område. Att värna dessa miljöer bedöms vara positivt ur rekreationssynpunkt, då de erbjuder möjligheter till naturupplevelser präglade av stillhet och mörker, vilket många upplever som särskilt värdefullt för återhämtning och välbefinnande.

Kommunens naturresurser, såsom Vänern, Skagern och Gullspångsälven, utgör centrala värden för friluftsliv och turism. Att Vänern är utpekad som riksintresse för det rörliga friluftslivet innebär att särskild hänsyn ska tas till detta i planeringen, vilket stärker förutsättningarna för att bevara tillgången till attraktiva natur- och vattenmiljöer. Samtidigt innebär en ökad exploatering i

attraktiva lägen, exempelvis inom LIS-områden, att avvägningar behöver göras mellan utveckling och bevarande. Om ny bebyggelse inte anpassas till landskapet finns risk att tillgängligheten till strandnära rekreationsområden minskar eller att natur- och upplevelsevärden påverkas negativt.

Besöksnäringens ökade betydelse i kommunen bedöms vara positiv ur ett rekreations- och utvecklingsperspektiv. Evenemang, besöksmål och naturbaserade aktiviteter bidrar till ett bredare utbud av upplevelser och kan stärka kommunens identitet som destination. Samtidigt kan ett ökat besöksstryck innebära behov av att utveckla infrastruktur, service och förvaltning av rekreationsområden för att undvika slitage och säkerställa långsiktig hållbarhet.

Planens inriktning att utveckla landsbygden och möjliggöra servicepunkter utanför tätorterna kan bidra till att stärka tillgången till rekreation och sociala mötesplatser även i mer perifera delar av kommunen. Detta är positivt för att skapa jämlika livsvillkor och tillgång till fritidsaktiviteter i hela kommunen. Samtidigt innebär en restriktiv hållning till ny bebyggelse i vissa områden att utvecklingen behöver ske med stor hänsyn till natur- och kulturvärden, vilket kan begränsa exploateringsmöjligheterna men samtidigt säkerställa att viktiga rekreationsmiljöer bevaras.

SAMMANFATTANDE BEDÖMNING

Sammanfattningsvis bedöms översiktsplanen ge goda förutsättningar för att utveckla och stärka rekreation och friluftsliv i kommunen. Genom att kombinera utveckling av mötesplatser, bevarande av naturmiljöer – inklusive särskilt värdefulla tysta och mörka områden – samt stöd till föreningslivet kan kommunen skapa ett varierat och tillgängligt utbud av rekreationsmöjligheter. För att säkerställa långsiktigt positiva effekter är det dock viktigt att fortsatt planering beaktar balansen mellan exploatering och bevarande, särskilt i känsliga natur- och upplevelsemiljöer.

Sammantaget bedöms översiktsplanens påverkan på rekreation och friluftsliv vara positiv, förutsatt att hänsyn tas till känsliga naturmiljöer och att tysta och mörka områden bevaras.

6.3.5 HÄLSA & SÄKERHET

Översiktsplanens inriktning avseende hälsa och säkerhet bedöms skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar utveckling där risker för människors hälsa och miljön kan begränsas. Genom att i planeringen ta hänsyn till faktorer såsom buller, markföroreningar, transporter av farligt gods och tekniska risker skapas en grund för en trygg och säker livsmiljö i kommunen. Det starka föreningslivet och det lokala engagemanget utgör en viktig resurs som kan bidra till att utveckla sociala mötesplatser och ett rikt fritidsutbud i kommunen. Genom att ta tillvara dessa befintliga strukturer skapas möjligheter för ökad social gemenskap, vilket i sin tur även kan bidra till en starkt känsla av tillhörighet och trygghet bland invånarna.

Planens tydliga ställningstagande att ny bebyggelse inte ska utsättas för störande eller skadligt buller är positivt ur hälsosynpunkt. Vidare innebär kravet på att analysera påverkan från verksamhetsområden – både direkt i form av exempelvis buller och utsläpp, och indirekt genom ökad trafik – att potentiella risker kan identifieras i ett tidigt skede. Detta ger goda möjligheter att förebygga negativa konsekvenser genom lämplig lokalisering och utformning av både verksamheter och bostadsområden.

Förekomsten av förorenade områden inom kommunen, särskilt vid Gullspångs Elektrokemiska AB och Graningeverken, innebär dock betydande utmaningar. Dessa områden utgör potentiella risker för både människors hälsa och miljön, särskilt med tanke på spridningsrisker till närliggande vattenmiljöer och tätbebyggda områden. Översiktsplanens inriktning att synliggöra dessa områden och hantera dem i fortsatt planering är därför viktig. Saneringsåtgärder, både temporära och permanenta, är avgörande för att möjliggöra en säker framtida markanvändning och för att kunna utveckla berörda områden.

Transporter av farligt gods på väg och järnväg utgör ytterligare en riskfaktor som behöver hanteras i planeringen. Att översiktsplanen tar höjd för dessa transporter och hänvisar till riskbedömningar i samband med detaljplanering är positivt. Särskilt viktigt är att beakta Länsstyrelsens riktlinjer om skyddsavstånd och riskhantering inom 150 meter från transportleder för farligt gods. Genom att anpassa markanvändningen och vid behov vidta skyddsåtgärder kan riskerna för olyckor och deras konsekvenser minskas.

Sjöfarten på Vänern innebär potentiella risker, framför allt kopplade till transporter av olja och andra miljöfarliga ämnen. Även om sådana händelser är relativt ovanliga kan konsekvenserna vid en olycka bli omfattande, särskilt för vattenmiljöer och rekreatiomsområden. Detta understryker behovet av beredskap och hänsyn i planeringen av strandnära områden.

När det gäller tekniska risker, såsom magnetfält från kraftledningar, finns etablerade riktvärden och skyddsavstånd som bidrar till att begränsa exponeringen. Att dessa beaktas i planeringen är viktigt för att säkerställa en god boendemiljö. Även radon utgör en potentiell hälsorisk, men befintliga mätningar tyder på att problemen i kommunen är begränsade. Trots detta är det viktigt att fortsatt uppmärksamma radonfrågan, särskilt vid nybyggnation och vid användning av enskilda vattentäkter.

Luftkvaliteten i kommunen bedöms i dagsläget vara god och ligger under gällande miljökvalitetsnormer, vilket är positivt ur hälsosynpunkt. Samtidigt kan förändringar i trafikmängder och verksamheter påverka luftkvaliteten över tid, vilket innebär att frågan behöver följas upp i fortsatt planering.

SAMMANFATTANDE BEDÖMNING

Sammanfattningsvis bedöms översiktsplanen ge goda förutsättningar för att hantera frågor kopplade till hälsa och säkerhet på ett övergripande sätt. Genom att integrera riskbedömningar i planeringsprocessen och beakta både befintliga och potentiella riskkällor kan negativa konsekvenser begränsas. Samtidigt kräver flera av de identifierade riskerna, såsom förorenade områden och transporter av farligt gods, fortsatt noggrann hantering i efterföljande planering för att säkerställa en långsiktigt trygg och säker utveckling av kommunen.

6.3.6 KLIMATFÖRÄNDRINGAR

KLIMATPÅVERKAN

Kommunen ska planera för ett förändrat klimat med förändrade temperaturer vilket bland annat innebär större nederbördsmängder, intensivare regn och risk för skred och erosion. Även om de klimatscenarier som tagits fram rymmer osäkerheter ska anpassningar börja göras redan nu. Översiktsplanen anger att ny- och ombyggnad ska utformas och anpassa efter ett förändrat klimat. En kommunövergripande skyfallskartering behöver tas fram, vilken också ska inkludera åtgärdsförslag för översvämning av Gullspångsälven, med detaljerad översvämningsskartering för Gullspångs tätort. För att skapa attraktiva boendemiljöer i strandnära lägen planerar kommunen att utveckla bostäder inom utpekade LIS-områden. För att minimera risker ska höjdsättning och andra typer av åtgärder användas och anpassas i områden som pekas ut som riskområden för översvämning, vilket kommer att hanteras i detaljplaner och bygglov.

Ur ett klimatperspektiv finns även en hel del negativa konsekvenser med alltför täta strukturer. Bland annat förlust av närnatur och gröna impediment, vilket kan förändra lokalklimatet negativt. Exempelvis kan minskning av träd och grönska leda till lokalt stigande temperaturer på grund av minskad cirkulation och nedkylningseffekt. En tätare struktur med färre grönytor innebär också att naturliga infiltrations- och översvämningssytor byggs bort och risk för att instängda vattenområden skapas. Vid kraftigare regn riskerar detta leda till lokala översvämningar samt höga vattenflöden där bräddning och kapacitetsbrist vid befintliga ledningsnät för dag- och spillvatten samt pumpstationer kan bli ett problem.

Översvämningssrisken är som störst i låglänta och/eller vattennära områden. Ökade regnmängder kan också medföra förhöjda risker för ras och skred. Riskerna kan minskas med rikliga grönytor (infiltrationsytor) i bebyggelseområden, tekniska åtgärder och att bebyggelse och konstruktioners placering och utformning anpassas efter vattnets framtida förekomst och nivåer. Att arbeta med mångfunktionella ytor, t.ex. ytor där vatten tillåts svämma över i perioder men där park och lek kan finnas vid torrare perioder, är ett sätt att skapa en flexibilitet och robusthet mot framtida ökade nederbördsmängder. I kommunen finns det stora möjligheter till att behålla och tillskapa de ytor som behövs för att hantera och minimera klimatpåverkan, även när förtätning främst sker i centralorterna Gullspång och Hova och klimatpåverkan utifrån den exploatering som föreslås i översiktsplanen anses vara hanterbar och med åtgärder kommer det inte bli en försämring gentemot nuläget.

KLIMATANPASSNING

En fysisk struktur måste vara hållbar i ett längre perspektiv och kunna fungera med nya förutsättningar. I översiktsplanen föreslås främst förtätning i centralorterna. Klimatmässiga fördelar med att bygga tätare stadsstrukturer innebär bland annat förutsättningar att ansluta ny bebyggelse till befintliga system för uppvärmning, avlopp samt att samordna avfallshanteringen. I kommunen råder generellt ett stort bilberoende både vad gäller person- och varutransporter i regionen då länets invånare använder bilen i större utsträckning än vad som är fallet för befolkningen i genomsnitt. Det är främst inom kommunens centralorter som kollektivtrafiken är utbyggd och en den förtätning som föreslås ska ske i centralorterna, enligt översiktsplanen medför det att fler personer får tillgång till kollektivtrafiken. Samtidigt pekar översiktsplanen ut åtgärder för att möjliggöra för fler gång- och cykeltrafikanter samt att pendlarparkeringar i centralorterna bibehålls och underlättar bytet mellan bil och kollektivtrafik. Dessa åtgärder kan i sin tur leda till lägre utsläpp av växthusgaser samt lägre total energikonsumtion per person.

Kommunen ska verka för förnybar energi och har ett behov av att öka energiproduktionen för att på sikt kunna skapa fler arbetstillfällen, som också kan leda till en ökad befolkningstillväxt, vilket även kan bidra till fler arbetsplatser inom kommunen och därmed minska användande av bil, då många i dagsläget arbetspendlar ut från kommunen. Ur ett nationellt- och globalt perspektiv leder dock en ökad befolkningens mängd generellt till ökade transporter och ökad energianvändning med ökade utsläpp av klimatpåverkande gaser som följd, men i dagsläget har kommunen en minskande befolkning och en positiv aspekt avseende detta är att kommunens klimatpåverkan minskar.

SAMMANFATTANDE BEDÖMNING

Planförslaget bedöms i huvudsak vara förenligt med en hållbar klimatanpassning och minskad klimatpåverkan, förutsatt att föreslagna åtgärder genomförs. Sammantaget bedöms planförslaget ha goda förutsättningar att bidra till både klimatanpassning och minskad klimatpåverkan, men är beroende av att föreslagna åtgärder konkretiseras och genomförs, särskilt i riskutsatta områden.

6.3.7 KONSEKVENSER NOLLALTERNATIVET

Den största skillnaden mellan ÖP2020 och den nya översiktsplanen, ÖP2040, med bäring på grönblåa värden är att ÖP2020 saknar tydliga och uttalade målbilder och strategier. Utan uttalade målbilder och strategier kring stadens gröna och blå värden riskerar helhetsbilden att gå förlorad. Risk finns för naggande i kanten på värdefulla grönområden vilket i sin tur kan påverka biologisk mångfald och spridningsmöjligheter. De större sammanhängande naturområdena bedöms dock påverkas på samma sätt med ÖP2040, det vill säga i stort bevaras dessa områden.

Att inte ha en genomtänkt strategi för dagvattenhanteringen och att inte konkret peka ut områden för rening och fördröjning av dagvatten redan i översiktsplanearbetet kan göra det svårare att få ett samlat grepp kring denna fråga, vilket riskerar att påverka sjöar och vattendrag negativt.

Nollalternativet bedöms likt ÖP2040 utvecklas resurseffektivt och i huvudsak i kollektivtrafikhänsyn.

ÖP2040 har sammantaget tydligare strategier kring delar som berör klimatperspektivet, mångfunktionella ytor och robusta system, ett fossilbränslefritt Gullspångs kommun samt den digitalisering och tekniska utveckling som pågår globalt och regionalt. Sammantaget viktiga förbättringar för att uppnå ett mer robust och hållbart bebyggd kommun. Att logistiken behöver förbättras är också av stor vikt för kommunens alla företagare samt för att alla pågående och kommande byggetableringar ska kunna samordnas rent trafik-och transportlogistiskt. Ett viktigt steg mot en mer fossilbränslefri kommun och ett hållbarare samhälle.

Foto: André Nordblom

6.4 SAMLAD BEDÖMNING & MILJÖMÅLSANALYS AV ÖP2040

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

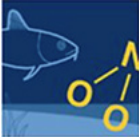
Riksdagen har beslutat om 16 miljö kvalitetsmål som beskriver det tillstånd som ska uppnås i ett generationsperspektiv. Miljö kvalitetsmålen ska vägleda statliga myndigheters och andra samhällsaktörers åtgärder på miljöområdet. För ÖP2040 har 14 nationella miljömål bedömts vara relevanta att utvärdera. Tre av målen (Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö och Storslagna fjäll) bedöms i stort inte vara relevanta för Gullspångs kommun eller för översiktsplaner i stort.

I matrisen nedan redovisas på vilket sätt målbild 2030 medverkar eller motverkar till ett uppfyllande av relevanta miljö kvalitetsmål. Om målbilden både bidrar till och motverkar ett uppfyllande redovisas detta med en gul rak pil, om översiktsplanen bidrar till övervägande ett uppfyllande av målet redovisas en grön pil uppåt och vid ett övervägande motverkande av målet redovisas en röd pil nedåt.

Foto: Linnéa Gustavsson

Nationellt miljö kvalitetsmål	Sammanvägd bedömning	ÖP2040 bidrar till uppfyllande av målet genom att:	ÖP2040 motverkar ett uppfyllande av målet genom att:
 Begränsad klimatpåverkan <i>"..Halten av växthusgaser i atmosfären ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan nås..."</i>		- Förtätning och komplettering med bebyggelse i befintliga tätorter kan bidra till bättre kollektivtrafikförbindelser och blandad bebyggelse med korta avstånd vilket gör det lättare att gå och cykla lokalt. (Minskar transportbehovet, underlättar miljöanpassade och resurssnåla transporter samt ger mindre utsläpp av växthusgaser). - Förtätning ökar möjligheten att använda och samutnyttja teknisk infrastruktur såsom bredband och kommunalt VA. - Spårbunden trafik vid Hova, Gårdsjö möjliggör främst för regionala/nationella resor utanför kommunen	- Ökad energianvändning genom ny bebyggelse och ökad befolkningsmängd. - Ökade transporter på grund av ökad befolkning. Många i kommunen arbetspendlar och gör vardagsresor med bil.
 Frisk luft <i>"Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturmiljövärdet inte skadas".</i>		- Tät och blandad bebyggelse inom korta avstånd gör det lokalt lättare att gå och cykla - Bebyggelse i naturnära områden skapar förutsättningar för hälsosamma livs- och boendemiljöer med god tillgång till frisk luft.	- Förtätning kan innebära att fler människor bor nära verksamheter med utsläpp av luftföroreningar. - Ökade transporter på grund av ökad bebyggelse samt verksamheter. - Nya verksamheter etableras som kanske ökar utsläpp av föroreningar till luften lokalt.
 Bara naturlig försurning <i>"De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål..."</i>		- Tät och blandad bebyggelse med ökad möjlighet till service lokalt gör det lättare att gå och cykla lokalt. (Minskar transportbehovet, underlättar miljöanpassade och resurssnåla transporter och ger mindre försurande utsläpp).	- Ökade transporter till följd av fler bostäder och verksamheter (utsläpp av svavel, kväve etc. från vägtrafik), - Fler verksamheter som använder sjöfart, som transportmedel kan bidra till ökade försurande nedfall. - Fortsatt storskaligt aktivt jordbruk

Nationellt miljö kvalitetsmål	Sammanvägd bedömning	ÖP2040 bidrar till uppfyllande av målet genom att:	ÖP2040 motverkar ett uppfyllande av målet genom att:
 Giftfri miljö <i>"De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål..."</i>	→	- Förtätning av och ev. omvandling av industri-tomter m.m. innebär ofta byggande på förorenad mark som i samband med detta måste undersökas och hanteras/åtgärdas. - Hantering och sanering av nu kända föroreningar sker i kommande detaljplanering.	- Ökade transporter till följd av mer bebyggelse och verksamheter. - Ökade hårdgjorda ytor för ny bebyggelse och verksamheter ger ökade dagvattenflöden som riskerar att försämra ekologisk och kemisk vatten-status. Med rätt renings- och fördröjningsåtgärder kan konsekvenserna dock mildras avsevärt.
 Ingen övergödning <i>"Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten".</i>	→	- Utbyggnad av kommunalt vatten och avlopp (VA) som befintliga enskilda avlopp kan ansluta till utöver att nya bostäder ansluts till kommunalt VA.	-Ökade transporter till följd av befolkningstillväxt och fler verksamheter. -Fortsatt aktivt jordbruk kan leda till läckage av näringsämnen. -Risken för breddning från nya och befintliga pumpstationer ökar med ökade skyfall och regnmängder. -Kommunen saknar en dagvattenpolicy, vilket är betydelsefullt för att säkra dagvattenåtgärder i kommande planeringsskeden.
 Levande sjöar och vattendrag <i>"Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktions-förmåga, biologisk mångfald, kulturmiljö-värden samt landskapets ekologiska och vatten-hushållande funktion ska bevaras samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas".</i>	→	- Hantering av dagvatten sker framför allt i kommande skeden av planeringen. - Stränderna hålls i stort obebyggda och tillgängliggörs för rekreation och friluftsliv med undantag av några utpekade LIS-områden. - Befintligt vattenskydds-område upprätthålls och ytterligare vattenskyddsområden utreds. - Utbyggnad av kommunalt VA byggs som ersätter enskilda anläggningar.	- Förtätning och utökning av verksamhetsområden kan geökade transporter både på land och vatten (Vänern) . - Risk för bebyggelse närmare inpå känsliga vattendrag och sjöar ökar. - Ökad andel hårdgjorda ytor som ökar belastningen och risken för spridning av föroreningar till sjöar och vattendrag (överskridande av miljö kvalitetsnormer för vatten, MKN). Med rätt renings- och fördröjningsåtgärder kan konsekvenserna dock mildras avsevärt och MKN för vatten uppnås.

Nationellt miljö kvalitetsmål	Sammanvägd bedömning	ÖP2040 bidrar till uppfyllande av målet genom att:	ÖP2040 motverkar ett uppfyllande av målet genom att:
 Grundvatten av god kvalitet <i>"Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag."</i>		- Kommunen har en grundvattentäkt som skyddas genom ett vattenskyddsområde samt planerar för eventuellt ytterligare två skyddsområden. - Kommunen planerar för utbyggt VA-nät till vissa områden där det är rimligt.	
 Hav i balans samt levande kust och skärgård <i>"Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktions-för-måga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden natur- och kulturvärden."</i>		- Den understryker hur viktigt det är med dagvattenåtgärder i kommande planering.	- Kommunen saknar en samlad dagvattenpolicy.
 Myllrande våtmarker <i>"Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden."</i>		- Det finns gott om mark inom kommunen och exploatering bör därmed kunna anpassas så att våtmarker, sumpskogar m.m. undviks.	

Nationellt miljö kvalitetsmål	Sammanvägd bedömning	ÖP2040 bidrar till uppfyllande av målet genom att:	ÖP2040 motverkar ett uppfyllande av målet genom att:
 Levande skogar ”Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.”		- Större delen av Gullspåns stora sammanhängande skogsområden bevaras. - Tillgängligheten ut i skogarna kan förbättras på sina håll genom ny bebyggelse och infrastruktur. Viss naturmark och skog kommer sannolikt att nyttjas för rekreation i högre grad än idag.	- Framtida reservat för järnvägsutbyggnad ligger inom skogsmark men detta är inte utpekad som värdefull naturmark i ett översiktligt perspektiv.
 Ett rikt odlingslandskap ”Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.”		- Kommunens produktiva odlingslandskap bevaras i stort samt även kulturmiljölandskapen vilket innebär att den biologiska mångfalden kvarstår.	- En liten del odlingsmark/jordbruksmark riskerar att försvinna i samband med föreslagen ny bebyggelse vid Hova.
 God bebyggd miljö ”Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas”		- Utbyggnad och förtätning i befintliga orter kan bidra till ökat serviceunderlag och möjlighet att gå och cykla lokalt. - Förtätning ökar möjligheten att bygga vidare på befintlig fysisk och teknisk infrastruktur vilket ger god resurshushållning. - Kommunens stora sammanhängande natur- och skogsområden bevaras i stort, vilket är positivt både ur kulturmiljö- och rekreationssynpunkt samt för den biologiska mångfalden. - Varsam utveckling inom områden med kulturhistoriskt värdefulla miljöer planeras. ÖP2040 har inriktningen att bevara identiteten och säkra kulturmiljön.	- Fler människor bor och vistas i centrala områden och nya bostäder tillkommer utmed trafikleder och/eller verksamheter där bullernivåer lokalt kan ligga över gällande riktvärden.

Nationellt miljö kvalitetsmål	Sammanvägd bedömning	ÖP2040 bidrar till uppfyllande av målet genom att:	ÖP2040 motverkar ett uppfyllande av målet genom att:
 Ett rikt växt- och djurliv <i>"Den biologiska mångfalden skall bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt.. Arternas livsmiljöer och ekosystemen..ska värnas.. Människor skall ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd"</i>.		- Kommunens stora sammanhängande naturområden inklusive naturreservat bevaras i stort sett, vilket är positivt för den biologiska mångfalden. - Bevarande av en mångfald av sammanhängande naturmiljöer med rik biologisk mångfald.	- Påverkan på lokalt värdefulla naturmiljöer och värden behöver bevakas och hanteras i kommande detaljplanering. Utifrån ÖP2040 är det svårt att bedöma detta.

6.5 FÖRSLAG TILL UPPFÖLJNING - FORTSATT ARBETE

De bedömningar som gjorts i denna miljöbedömning är på en övergripande nivå med utgångspunkt i planförslagets förslag till övergripande markanvändning. Översiktsplanens strategiska inriktning innebär vissa osäkerheter i bedömningarna liksom att bedömningarna gjorts utan kunskap om efterföljande detaljplanering. Med detta som bakgrund är det viktigt att notera att det verkliga utfallet i hög grad är beroende av det fortsatta planarbetet och förverkligandet av översiktsplanen.

Realiserandet av översiktsplanen påverkas av en mängd faktorer som påverkar utfallet och i vilken riktning kommunen går. För genomförandet av översiktsplanen är lagstiftning, ekonomi och markägarförhållanden viktiga beståndsdelar. Även låg- och högkonjunkturer påverkar t.ex. bostadsbyggandet.

I miljöbedömningen har där det lämpar sig osäkerheter diskuterats och vägts in i beskrivningen av konsekvenser. Några särskilt viktiga punkter att ta med sig i efterföljande arbete med förverkligandet av översiktsplanen är:

- Utformning och placering av ny bebyggelse inom eller i anslutning till kulturhistoriskt värdefulla områden, t.ex. inom Råda, samt att bevara områdets kulturhistoriska identitet.
- Utformning och placering av ny bebyggelse inom eller i anslutning till värdefulla naturmiljöer och lokalt viktiga ekologiska spridningssamband.
- Effektiv dagvattenhantering och att kommunen upprättar en kommunal dagvattenpolicy.
- Översvämningsrisker och klimatanpassning av ny bebyggelse och infrastruktur.

Enligt lagstiftning, 6 kap 12 § miljöbalken, ska en miljökonsekvensbeskrivning innehålla en redogörelse för ”de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför”. Uppföljningen har stor betydelse för syftet med miljökonsekvensbeskrivningar och för att det långsiktiga målet om att en hållbar utveckling ska uppfyllas.

Viktigt att notera är att både den förutsedda och den oförutsedda miljöpåverkan ska följas upp. Tillståndet i miljön och hälsoläget hos befolkningen bör kontinuerligt och regelbundet identifieras och utvärderas i vilken grad översiktsplanens riktlinjer för miljö och hälsa får genomslag i kommunens planering och beslutsfattande. Då översiktsplanen är en kommunövergripande plan bör samordning ske med den miljöövervakning som förekommer inom kommunen. Uppföljning kan ske i samband med att kommunen tar ställning till planens aktualitet. Som underlag för detta kan bl.a. inhämtade uppgifter om miljöförhållandena och befolkningens hälsotillstånd vara viktiga. Uppföljning av översiktsplanens påverkan på människa och miljö kan indirekt följas upp genom det efterföljande arbetet i kommunen, med bl.a. detaljplaner, andra planer, tillstånd och lov samt miljökonsekvensbeskrivningar kopplat till dessa.

I arbetet med att ta fram översiktsplanen har Gullspångs kommun även identifierat behovet av ytterligare utredningar och planeringsinsatser. Detta gäller utredningar som t.ex. kulturmiljöprogram och lågpunktskartering/skyfallsutredning. Dessa utredningar kan sedan kopplas till de frågor som hållbarhetsbedömningen bedömt som viktiga att ha med sig i det fortsatta arbetet.

**GULLSPÅNGS
KOMMUN**